

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2557

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2557

กัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์. (2557). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.จรรุวรรณ พลอยดวงรัตน์,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล 2) ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล และ 3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสังเคราะห์ กำหนดเป็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 11 คน พิจารณาถึงความครบถ้วน สมบูรณ์ รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลโดยผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 650 คน วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยใช้โปรแกรม SPSS และใช้โปรแกรม LISREL version 8.54 ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 68 ตัวบ่งชี้ จาก 3 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู มี 3 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครูมี 5 องค์ประกอบย่อย 27 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู มี 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้

2. ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Chi-Square = 10.07, df = 15, P-value = 0.815, GFI = 0.997, AGFI = 0.988, RMSEA = 0.000, RMR = 0.00180)

3. ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่าตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถจำแนกกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงจากกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

THE DEVELOPMENT OF TEACHER LEADERSHIP INDICATORS
FOR WORLD-CLASS STANDARD SCHOOL

AN ABSTRACT
BY
KALAYARAT MATHEWERAWONG

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Educational degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

May 2014

Kalayarat Mathewerawong. (2014). *The Development of Teacher Leadership Indicators for World-Class Standard School*. Dissertation, Ed.D. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr.Jaruwan Ployduangrat, Asst. Prof. Dr. Phairojana Klinkularb, Dr.Rachan Boontima.

The objectives of this research were to 1) developed teacher leadership indicators 2) verify the validity of the model of teacher leadership indicators against empirical data and 3) verify structural validity of the teacher leadership indicators for world-class standard school. Development of indicators, conducted by reviewing and synthesizing the documents and researches which related to teacher leadership for World-Class Standard School indicators and organizing the focus group discussion with 11 experts to consider the completion of indicators and give comments. Examining the indicators, conducted by collecting data from 650 Samples consisted directors, assistance directors, head of departments and teachers in World-Class Standard School. Analyzed by descriptive statistics using the SPSS for windows confirmatory factor analysis using the LISREL Version 8.54.

The research results have shown that

1. The indicators for teacher leadership for World-Class Standard School comprised 3 main factors, 11 minor factors and 68 indicators. They were divide into 1) teacher's trait factors which consisted on 3 minors factors and 22 indicators 2) teacher's behavior factors which consisted on 5 minors factors and 27 indicators and 3) teacher's leader factors which consisted on 3 minors factors and 19 indicators.

2. The results of the structural validity test of the teacher leadership in World-Class Standard School with the empirical data by using Chi-square, the Goodness of Fit Index and the Adjusted Goodness of Fit Index revealed that the model significantly correlated with the empirical data. (Chi-Square = 10.07, df = 15, P-value = 0.815, GFI = 0.997, AGFI = 0.988, RMSEA = 0.000, RMR = 0.00180)

3. The structural validity test of the teacher leadership indicators for World-Class Standard School with known group technique had discriminant validity with statistical significant difference at the level of .01

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
ของ
กัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ เดือน..... พ.ศ. 2557

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก.....ประธาน
(อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

.....ที่ปรึกษาร่วม.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ) (อาจารย์ ดร.เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ)

.....ที่ปรึกษาร่วม.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา) (อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยได้รับความเอาใจใส่ ดูแล ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจและติดตามความก้าวหน้าของงานอย่างต่อเนื่องจากคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ประกอบด้วย อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และอาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบปากเปล่า และ ดร.เชิดศักดิ์ สุภโสภณ ที่กรุณาร่วมเป็นกรรมการสอบปากเปล่าให้ผู้วิจัย พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาร่วมในการสนทนากลุ่มและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับความเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ขอขอบพระคุณ ดร.บุญจันทร์ สีสัน ครูวรรณภา ศรีวิไลสกุลวงศ์ ครูพรรณนากำบัง และครูกัญญาภักดิ์ เสนจินตะ ที่กรุณาช่วยเหลือในการดำเนินงาน ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่กรุณาสละเวลาแสดงความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของเครื่องมือ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่สนับสนุนทุนงบประมาณแผ่นดินในการทำวิจัยครั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

กัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
สมมุติฐานของการวิจัย	16
2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนมาตรฐานสากล	17
กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21	28
คุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน	30
การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถาบันการศึกษา ต่างประเทศ	31
การพัฒนาครูในกลุ่มประเทศอาเซียน	39
ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล	45
องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู	86
องค์ประกอบย่อยด้านความรู้.....	95
องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ.....	103
องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล	108
องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู	112
องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้	119
องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	123
องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน	128
องค์ประกอบย่อยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	133
องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	139
องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู.....	147
องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	153
องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้	159
องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำไปบริการ	165
หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้	173

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียน มาตรฐานสากล.....	183
ตอนที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะ ผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล	187
ตอนที่ 3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครู โรงเรียนมาตรฐานสากล	192
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	194
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครู โรงเรียนมาตรฐานสากล	200
ตอนที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้าง เชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล กับข้อมูล เชิงประจักษ์	210
ตอนที่ 3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครู โรงเรียนมาตรฐานสากล.....	235
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	243
อภิปรายผลการวิจัย	246
ข้อเสนอแนะ	258
บรรณานุกรม	260
ภาคผนวก	273
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเพื่อนำมาสร้าง เครื่องมือการวิจัย	274
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI) ของแบบสอบถาม	276
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวิจัย	278
ประวัติย่อผู้วิจัย	280

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 องค์ประกอบของการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล	24
2 การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถานศึกษา 3 ประเทศ	38
3 การเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูในฐานะครูกับคุณลักษณะภาวะ ผู้นำของครูในบทบาทของผู้นำ	62
4 บทบาทของภาวะผู้นำของครู	64
5 องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจากการสังเคราะห์ ของผู้วิจัย	77
6 สรุปคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิภาพ	90
7 องค์ประกอบจากการสังเคราะห์สมรรถนะตามแนวคิดนักการศึกษา	94
8 การเปรียบเทียบการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนแบบใหม่กับแบบเดิม	98
9 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านความรู้	101
10 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านทักษะ	107
11 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยของคุณลักษณะส่วนบุคคล	111
12 การสังเคราะห์องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำ	118
13 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้	122
14 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ .	127
15 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน	132
16 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู .	146
17 การสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยของความเป็นผู้นำของครู	152
18 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	158
19 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้	164
20 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำให้บริการ	172
21 จำนวนกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่ มาตรฐานสากล และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการ ด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School)	188
22 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (n = 650 คน)	201

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
23 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล	202
24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยโมเดลคุณลักษณะของครู	214
25 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยโมเดลพฤติกรรมของครู	216
26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยโมเดลความเป็นผู้นำของครู	218
27 ค่าสถิติ Bartlett ดัชนีไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน ของโมเดลภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล	219
28 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลคุณลักษณะของครู	220
29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 3 ตัวในองค์ประกอบคุณลักษณะของครู	221
30 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลพฤติกรรมของครู	223
31 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 5 ตัวในองค์ประกอบพฤติกรรมของครู	224
32 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลความเป็นผู้นำของครู	226
33 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 3 ตัวในองค์ประกอบความเป็นผู้นำของครู	227
34 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล.....	231
35 ค่าสถิติ Bartlett ดัชนีไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน ของโมเดลตัวบ่งชี้อารมณ์ของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล.....	232
36 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้อารมณ์ของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล	233
37 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (รายตัวบ่งชี้)	236
38 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (ทั้งฉบับ)	242

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	16
2 ความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล	27
3 Trait-Based Perspective of Leadership	51
4 ภาวะผู้นำตามแนวคิดของ Matthew J. Grawitch	52
5 แนวคิดองค์ประกอบของสมรรถนะตามแนวคิดของแมคเคลแลนด์.....	92
6 พฤติกรรมภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยไอไอโอ	113
7 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน อันดับที่สามของตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล	209
8 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ โมเดลคุณลักษณะของครู	211
9 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ โมเดลพฤติกรรมของครู	212
10 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ โมเดลความเป็นผู้นำของครู	213
11 โมเดลคุณลักษณะของครู	221
12 โมเดลพฤติกรรมของครู	224
13 โมเดลความเป็นผู้นำของครู	227
14 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้รวมสำหรับภาวะผู้นำของครูโรงเรียน มาตรฐานสากลสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง	230
15 ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียน มาตรฐานสากล ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง	234

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคนเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เสนอให้มีการพัฒนาทักษะสำคัญ 3 ประการ คือ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพ มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับ สามารถทำงานและใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 (วรพจน์ วงษ์กิจรุ่งเรือง; และอริป จิตตฤกษ์. 2554: 34-39) ดังนั้นความรู้ในปัจจุบันไม่เพียงแต่มีความรู้ในวิชาหลัก (Core Subjects) เท่านั้น แต่จะต้องรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และต้องมีความรู้รอบตัวอื่นๆ ด้วย เช่น Global Awareness เศรษฐกิจ การเงิน การประกอบธุรกิจ หน้าที่พลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องมีทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ (Life and Career Skills) เช่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี การควบคุมอารมณ์ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีภาวะผู้นำ การรู้จักการให้ ทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทนต้องมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) หมั่นฝึกฝน พัฒนาตัวเอง เรียนให้เกิดทักษะ เรียนโดยการปฏิบัติ (Learning by Doing) การคิดวิเคราะห์ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสื่อสาร และทักษะแห่งความร่วมมือ หรืออาจกล่าวโดยสรุปว่าต้องมี 4C คือ Communication Collaboration Creativity และ Critical Thinking และที่ขาดไม่ได้ คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2556: ออนไลน์)

การสะท้อนให้เห็นว่าคนในศตวรรษที่ 21 นี้ควรมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็นอะไรบ้าง ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว จึงเป็นแนวคิดมาสู่ครูผู้ปฏิบัติที่จะต้องปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ทั้งนี้เพราะ “ครู” เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความสำคัญ และความจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาในสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาครู มีการจัดอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจทั้งด้านเนื้อหาวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคนิคการสอนต่างๆ ให้แก่ครู เพื่อพัฒนาครู ด้วยการจัดประชุมปฏิบัติการและการอบรมในแต่ละปี ใช้งบประมาณค่อนข้างมาก แต่โดยภาพรวมพบว่า คุณภาพผู้เรียน ยังไม่ปรากฏผลเป็นที่พอใจ เห็นได้จากผลการประเมินและการทดสอบโดยองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ บ่งชี้ว่าคุณภาพผู้เรียนยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำและด้อยกว่านานาชาติสอดคล้องกับแนวคิดของสุรินทร์ พิศสุวรรณ (2556: ออนไลน์) ที่กล่าวว่าจากการที่ World Economic Forum (WEF) ได้เสนอรายงานผลการศึกษา ความสามารถในการแข่งขันโลก (Global Competitiveness Report 2013-2014) ชี้ว่าคุณภาพการศึกษาทั้งระดับ

พื้นฐานมัธยม และอุดมศึกษาของไทยอยู่ในระดับรั้งท้ายหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน โดยใช้คำว่า “คุณภาพต่ำอย่างผิดปกติ” ซึ่งนับเป็นเรื่องที่น่าห่วงกังวลยิ่ง เพราะมันสะท้อนถึงความไม่เชื่อถือยอมรับในคุณภาพการศึกษาไทยโดยรวม และจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นในประเทศด้านอื่นๆในอนาคตต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการศึกษาไทยให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีโลกในยุคศตวรรษที่ 21 โดยคุณแจสำคัญในการแข่งขันในเวทีโลก คือ คุณภาพและสมรรถภาพของคนไทยทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเด็กไทยให้มีความพร้อมรองรับการเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนในปี 2558 คุณภาพและสมรรถภาพดังกล่าว หมายถึง ความสามารถในการอ่าน เขียน คิดคำนวณ คณิตวิเคราะห์ ความสามารถทางเทคโนโลยี และการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศ ทั้งภาษาสากลและภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2556: 22-23) ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาในมิติที่กว้างขึ้น เพื่อการเตรียมพร้อมก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความเป็นสากล เพื่อสร้างแรงงานในอนาคตให้เป็นคนที่มีศักยภาพในหลายด้านรวมทั้งความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร คุณลักษณะในการเป็นพลโลก จัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทักษะเป็นสำคัญโดยเฉพาะทักษะการคิด ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศด้วยการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่ใช้สื่อสารกันอย่างกว้างขวาง เช่น ภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน (สำนักบริหารงานการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 1-2)

ภาวะผู้นำของครูมีการกล่าวถึงในต่างประเทศมากกว่า 30 ปี และมีการศึกษาอย่างจริงจังในประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย และแคนาดา งานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาใน 4 ประเด็น คือ ภาวะผู้นำของครู บทบาทภาวะผู้นำของครู คุณลักษณะภาวะผู้นำของครู และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อภาวะผู้นำของครู (Dinham; Aubusson; & Brady. 2006: 4) สอดคล้องกับแนวคิดของนอร์ธเฮาส์ (Northouse. 2012; อ้างอิงจาก สรายุทธ กันหลง. 2555: ออนไลน์) ที่ได้สรุปแนวคิดของภาวะผู้นำโดยมีมุมมองภาวะผู้นำสรุปได้เป็น 7 ประเด็นคือ 1) มุมมองด้านคุณลักษณะผู้นำ (Trait approach) 2) มุมมองด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior Approach) 3) มุมมองด้านสถานการณ์ (Situational Approach) 4) มุมมองของ Contingency Theory ที่เน้นการจับคู่ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำกับตัวแปรด้านสถานการณ์ 5) มุมมองความสัมพันธ์ (Relational Approach) 6) ภาวะผู้นำแบบใหม่ (“New Leadership” Approaches) และ 7) ภาวะผู้นำที่เข้ามาใหม่ (Emerging Leadership approaches) ซึ่งเป็นการศึกษาความเป็นผู้นำที่แท้จริงของผู้นำ เช่นเดียวกับ Spiritual Leadership (ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ) ที่ศึกษาว่าผู้นำใช้ค่านิยม ความรู้สึก ว่าได้รับการเรียกร้อง และความเป็นสมาชิกด้วยกันเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตาม หรือการศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) ที่เน้นหลักของความใส่ใจ (Caring Principle) ที่ผู้นำทำตัว

เป็นผู้ให้บริการความต้องการของผู้ตามในการพัฒนาให้ผู้ตามมีอิสระ และความรู้มากขึ้นและเป็นผู้บริการเช่นเดียวกัน

นักการศึกษาที่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าผู้บริหารคือผู้นำของผู้นำ (Principal as Leader of Leader) ส่วนครู คือ ผู้นำ (Teacher as Leader) นั้นแสดงว่า ในปัจจุบันนอกเหนือจากการศึกษาผู้บริหารจากมุมมองที่เป็นบทบาท (Role) อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่ต้องให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของครูมากขึ้น ดังที่ เลเธอร์วูดและดิวส์ (Leithwood; & Duke. 1999: 45-72) ได้ทำการวิเคราะห์บทความด้านภาวะผู้นำทางการศึกษาที่ปรากฏอยู่ในวารสารต่างๆ ทางบริหารตั้งแต่ปี 1985 - 1995 และเห็นว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาและภาวะผู้นำของครู สามารถเป็นภาวะผู้นำแบบคู่ขนานได้ (Parallel Leadership) แนวคิดสำคัญด้านภาวะผู้นำมีอยู่ 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการเรียนการสอน (Instructional) 2) ด้านการเปลี่ยนแปลง (Transformational) 3) ด้านส่งเสริมคุณธรรม (Moral) 4) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participative) 5) ด้านการบริหารจัดการ (Managerial) และ 6) ด้านความเท่าทันสถานการณ์ (Contingent) สอดคล้องกับแนวคิดของเมอร์ฟีและแดทโนว (Murphy; & Datnow. 2003: ออนไลน์) ที่ได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูและได้ข้อสรุปว่าในการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารต้องส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและการแสดงภาวะผู้นำของครูในกระบวนการปฏิรูปและการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียน เช่นเดียวกับแนวคิดของวาสลีย์ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2549: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Wasley. 1991) ที่กล่าวถึงจุดเน้นสำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดให้ครูต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางการศึกษากว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทบาทของภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) จึงต้องชัดเจนขึ้น เช่น มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Mentors) ให้กับครูใหม่ บทบาทผู้นำทีมงาน (Team Leaders) บทบาทเป็นผู้จัดการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Developers) และผู้ให้การพัฒนาแก่บุคลากรต่าง ๆ (Staff Development Providers) เป็นต้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้ครูมีภาวะผู้นำสูงขึ้นเพียงพอที่จะดำเนินการในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพด้านต่างๆ ของโรงเรียนได้สำเร็จ

จากความสำคัญของภาวะผู้นำของครูดังกล่าวข้างต้น จึงควรที่จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำของครู ดังที่ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2544: 7) ได้กล่าวว่าในอดีตครูมีบทบาทในเชิงรับมาตลอดโดยส่วนกลางเป็นตัวกำหนดเป้าหมายสาระและทิศทาง ครูไม่มีภาระเกี่ยวกับการบริหารหรือการจัดการมาก ไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก ไม่มีการพัฒนาตนเองในสิ่งใหม่ๆ จึงไม่มีการสร้างองค์ความรู้ของตนเองขึ้นมา แต่บทบาทใหม่นั้นครูจำเป็นต้องสร้างความรู้ขึ้นมาเอง ต้องคิดและสร้างสิ่งใหม่ๆ ให้แก่สถานศึกษาและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องรวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยกระดับครูจากครูที่มีบทบาทเป็นเพียงผู้ตามให้เป็นครูผู้ปฏิบัติงานในฐานะครูผู้นำทั้งที่เป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ หรือมีบทบาทเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของหน่วยงานต่างๆ ล้วนแล้วแต่มาครูทั้งสิ้น (Little. 2003: 401) สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า “ครูคือผู้นำ (Teacher as

Leader) ในโรงเรียน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำสถานศึกษา (Day; & Harris. 2003: 724)

โรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาใช้เป็นมาตรการเร่งด่วน ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานของสากลหรือมาตรฐานของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูง มีความสามารถในการร่วมมือทำงาน และแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประเทศไทยดำรงอยู่ในเวทีระดับนานาชาติได้อย่างรู้เท่าทัน สมศักดิ์ศรี เคียงบ่าเคียงไหล่ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ได้รับประโยชน์ในสิ่งที่ควรจะได้รับ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ ถ้อยทีถ้อยอาศัย และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้เริ่มดำเนินการนำร่องในปีการศึกษา 2553 จำนวน 500 โรงเรียน และเพิ่มเติมในปีการศึกษา 2555 อีก 200 โรงเรียน ด้วยการให้โรงเรียนในโครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และพัฒนาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ทั้ง 4 ด้าน คือ Learning to Know, Learning to Do, Learning to Live Together และ Learning to Be รวมถึงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบคุณภาพ ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ความเป็นสากล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับเดียวกับมาตรฐานของสากล หรือมาตรฐานของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูง ความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล จะพิจารณาจากคุณภาพของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่แต่ละโรงเรียนกำหนด และทำความเข้าใจกับโครงการเป็นสำคัญ ความสำเร็จด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบคุณภาพ ถือเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลบนพื้นฐานความเชื่อว่า ถ้าโรงเรียนมีหลักสูตร มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน และมีระบบการบริหารจัดการที่ดีก็จะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีขึ้นเป็นลำดับ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2556: 8)

ทั้งนี้ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเป็นผู้นำและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้เฉพาะด้านความสามารถใช้ภาษาต่างประเทศและสื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ มีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าพัฒนางาน พัฒนาตนเองจากแหล่งวิชาการต่างๆ เช่น หนังสือ ตำราต่างประเทศ และสื่อ ICT รวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติ และสามารถใช่วิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 44) คุณภาพครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่พึงประสงค์ คือ ครูต้องมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทั้งทางด้านวิชาการและด้านอาชีพ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการสื่อสาร ในการจัดการเรียนการสอน ในการวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติ และต้องใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

แต่จากผลการวิจัยของดิเรก วรรณเศียร; ประสิทธิ์ เขียวศรี; และ นพรุจ ศักดิ์ศิริ (2554: 25-29) เรื่อง “การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากล” พบว่า องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านคุณภาพครู และด้านการพัฒนาหลักสูตร เป็นองค์ประกอบที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ข้อค้นพบสำคัญของการวิจัย คือ ครูยังไม่สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้ได้ รวมถึงปัญหาด้านส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ งานวิจัยยังเสนอให้โรงเรียนมาตรฐานสากลต้องเลือกครูที่เป็นคนเก่ง คนดี มีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง โดยต้องส่งเสริมให้ครูมีคุณลักษณะ และพฤติกรรมด้านการพัฒนาหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร มีการบริหารจัดการเรียนรู้ที่ดี สามารถใช้แนวการวัด ประเมินผล และจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล สามารถใช้สื่อ นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีผลงานวิจัยโครงการ รวมถึงต้องมีคุณลักษณะเป็นนักวิจัย (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2556: 12)

จากความสำคัญของปัญหาและการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียน เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของครู เป็นการสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี 2558 และเพื่อรองรับการพัฒนาโรงเรียนในประเทศไทยให้เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพทั่วทุกโรงเรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อครูทุกคนในโรงเรียนมาตรฐานสากลได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง เพื่อความสำเร็จในการประกอบวิชาชีพ และเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ความสำคัญของการวิจัย

1. เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูในบริบทของโรงเรียนมาตรฐานสากลซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นในการหันมาให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูในบริบทอื่นๆ ต่อไป

2. เป็นประโยชน์สำหรับครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อการประสบความสำเร็จในการประกอบวิชาชีพครู

3. เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางการพัฒนาภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในบริบทของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยศึกษาเฉพาะในด้านตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครู โดยยึดหลักทฤษฎีภาวะผู้นำมาเป็นกรอบความคิดในการวิจัย และสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

1. ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน โดยมีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการ (scholars) และนักปฏิบัติการ (practitioners) ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของครู เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน ประกอบด้วยนักวิชาการที่มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานในการพัฒนาบุคลากรครู จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 4 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ และครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) กลุ่มละ 1 คน

2. การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อเป็นการตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นว่ามีความเป็นตัวแทนหรือครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา กับจุดประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ซึ่งมีประสบการณ์การบริหารงาน และประสบการณ์ปฏิบัติงานในโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นผู้พิจารณาความเห็นและให้คะแนนความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity Index: CVI) จากนั้นเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อเนื้อหา ที่มีค่า CVI สูงกว่า .80 มาใช้เป็นข้อคำถาม

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เพื่อให้งานวิจัยน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 5 โรงเรียนๆละ 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 50 คน

ตอนที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ประชากร เป็นครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) รวม 65 โรงเรียน รวมประชากรจำนวน 8,976 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นครูในโรงเรียนที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 65 โรงเรียน โรงเรียนๆ ละ 10 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ ตัวแทนหัวหน้ากลุ่มสาระ 2 คน และตัวแทนครู 6 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 650 คนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random Sampling)

ตอนที่ 3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในตอนนี้เป็นกรนำแบบสอบถามเพื่อใช้วัดความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล แบบสอบถามใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานครที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานคร โดยใช้เกณฑ์อิงกลุ่มบนพื้นฐานคุณสมบัติครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (Known Group) โดยแบ่งเป็นกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ t - test แบบ Independent

ตัวแปรที่ศึกษา

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 11 องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ 68 ตัวบ่งชี้ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ใช้เป็นตัวแปรแฝงในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรสังเกตได้จากการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่
 - 1.1 ความรู้
 - 1.2 ทักษะ
 - 1.3 คุณลักษณะส่วนบุคคล

2. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่
 - 2.1 การออกแบบการเรียนรู้
 - 2.2 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - 2.3 การพัฒนาผู้เรียน
 - 2.4 การช่วยเหลือดูแลนักเรียน
 - 2.5 การพัฒนาตนเอง และเพื่อนครู
3. องค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำของครู ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่
 - 3.1 การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์
 - 3.2 การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้
 - 3.3 การเป็นผู้นำให้บริการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนมาตรฐานสากล หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School)

ครูโรงเรียนมาตรฐานสากล หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School)

ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล หมายถึง พฤติกรรมหรือคุณลักษณะของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่วัดได้จากองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู ด้านพฤติกรรมของครู และด้านความเป็นผู้นำของครู

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล หมายถึง ตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่นำมาใช้เพื่อบ่งบอกสภาพภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบย่อย 68 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู หมายถึง คุณลักษณะของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีความรู้ในการจัดการเรียนรู้ มีทักษะในการสื่อสาร การคิดและการบริหารจัดการห้องเรียนและเป็นผู้มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ และมีจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ องค์ประกอบย่อยด้านทักษะและองค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู หมายถึง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สามารถประสานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน รวมถึงการพัฒนา

ตนเองและเพื่อนครูเพื่อสามารถไปพัฒนาผู้เรียนและช่วยเหลือดูแลนักเรียนให้พร้อม ต่อการก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน และองค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของครูที่แสดงออกถึงความสามารถในการสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวกคิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มี สามารถเป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ และสามารถเป็นผู้นำในการรับผิดชอบต่อการดูแลโรงเรียนนักเรียนและเพื่อนครู สามารถมองภาพในเชิงองค์รวมและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ และองค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำให้บริการ

องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ หมายถึง คุณลักษณะของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายปฏิญญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน มีความรู้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้งการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวัดและประเมินผลเพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพเป็นพลโลก คือ เป็นเลิศทางวิชาการ สามารถสื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษาล้ำหน้าทางความคิด สามารถผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก

องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ หมายถึง คุณลักษณะของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีทักษะในการใช้เครื่องมือเพื่อพัฒนาเทคนิคการสอน และนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการจัดการเรียนรู้ มีทักษะการคิดสามารถสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ

องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ มีกระบวนการคิดเพื่อพัฒนา การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมอันดีแก่เพื่อนครูและนักเรียน เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองสู่มาตรฐานสากล และเป็นแบบอย่างที่ดีด้านใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต

องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่สามารถออกแบบการเรียนรู้ มุ่งสู่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น

และทำเป็น ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และเกิดการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรวมถึงการอำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่สามารถเผยแพร่ความรู้ และเป็นผู้ประสานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน สามารถสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายระหว่างโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผลการพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชน และองค์กรในท้องถิ่นสามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศทางกายและจิตใจ และเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต มีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต และสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิด ทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ

องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถคัดกรองนักเรียนจากการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน มีการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเกิดคุณภาพภูมิใจในตนเอง ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการ เอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู หมายถึง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อนำไปสู่ความเชี่ยวชาญ และเป็นเลิศทางวิชาการ สามารถพัฒนาตนเองและเพื่อนครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียน และพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก และเป็นผู้นำในการพัฒนาเพื่อนครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวกคิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นผู้ที่มีทัศนคติด้านบวก ด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆ เหตุการณ์

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่สามารถสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพครู มีความเป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ สามารถพัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ และประยุกต์องค์ความรู้สู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำไปบริการ หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังและมีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่นอย่างจริงจังสามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น มีความตระหนักในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆตัวตลอดเวลา สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตาม เพื่อให้ทุกคนเห็นชอบในสิ่งเดียวกัน มองภาพในเชิงองค์รวมและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความรับผิดชอบต่อการดูแลโรงเรียนนักเรียนและเพื่อนครู ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร รวมถึงสามารถสร้างบรรยากาศในการทำงานในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังนั้น ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้แนวคิดหลักในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาตามวิธีการเชิงประจักษ์ (Empirical Method) ของนางลักษณ์ วิรัชชัย (2551) ซึ่งเป็นที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายโดยใช้หลักในการตัดสินใจคัดเลือกตัวบ่งชี้ 4 ประการ คือ การนิยามตัวบ่งชี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ร่วมกับการความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือกตัวแปรที่จะใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้เพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือ การรวมตัวแปรให้เป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Content Validity Index: CVI) และการกำหนดน้ำหนักให้กับตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในรูปของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น กับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วทำการคัดเลือกเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มุ่งศึกษา

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู เป็นการสังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากการศึกษาเอกสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของครูทั้งในและต่างประเทศ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

2.1 หลักการ แนวคิดในการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล พิจารณาจาก หลักการและเจตนารมณ์ของโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ของสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2553 และ ฉบับปรับปรุงปี 2555 มุ่งเน้นตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ การพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อันหมายถึง เป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นคนที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า และมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทยภายใต้บริบทสังคมโลกใหม่ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อการพึ่งตนเองและเพื่อสมรรถนะในการแข่งขัน ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจึงสอดคล้องกับคุณภาพของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ ครูต้องมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านวิชาการและด้านอาชีพผ่านการประเมินในระดับชาติ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร ใช้หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน ทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติและใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.2 กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยประยุกต์ใช้มาตรฐานสมรรถนะของครูในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การวัดและพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวแก่ครูผู้สอน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ โดยมีสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 11 ด้าน คือ 1) การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 3) การพัฒนาและใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน 4) การพัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง Higher Order Thinking Skills: HOTS) 5) การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ 6) การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม 7) ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน 8) การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน 9) การพัฒนาด้านวิชาชีพ 10) การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน และ 11) การจัดสวัสดิการและภารกิจแก่นักเรียน

2.3 คุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยศึกษาพบว่า มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับคุณภาพครู โรงเรียนมาตรฐานสากลที่กำหนดโดยสำนักงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเน้นให้ครูต้องมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ ทั้งด้านวิชาการและอาชีพ ใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร ใช้หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติและใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.4 การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากล ในสถาบันการศึกษาต่างประเทศ ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิด หลักการจัดการศึกษาและการวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน และการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และ

ประเทศฟินแลนด์มาเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งพบว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการประเมินผล (Curriculum & Assessment) 2) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (Learning Resources) 3) ด้านการพัฒนาครู (Teacher Development) 4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี (Physical & Technological Infrastructure) 5) การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) การรับผิดชอบผลการเรียนและผลการสอบของผู้เรียน 7) การบริหารจัดการความรู้ 8) การจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัลมาตรฐานแห่งชาติ 9) ทักษะการรักการอ่าน 10) การเรียนสามภาษา 11) การปลูกฝังวินัยและการยอมรับของผู้เรียน 12) เสรีภาพในการจัดการเรียนการสอน 13) การจัดการสิทธิและคุณภาพอย่างเท่าเทียม และ 14) การวิจัยและพัฒนา

2.5 การพัฒนาครูในกลุ่มประเทศอาเซียน ผู้วิจัยนำแนวทางการพัฒนาบุคลากรครูในกลุ่มประเทศในอาเซียนจากรายงานการสรุปผลการประชุมสภาครูอาเซียน ตั้งแต่ปี 2553–2555 โดยครูในอาเซียนต้องมีภาวะผู้นำใน 3 ด้านด้วยกัน คือ

2.5.1 การยกระดับความเป็นเลิศ ครูจำเป็นต้องเป็นเลิศในเนื้อหาวิชาและจากความรู้เปลี่ยนเป็นวิธีการ ต้องรู้และเข้าใจองค์ความรู้ กระบวนการและบริบทของความรู้ต่างๆ รู้ที่มาของการพัฒนาจริยธรรมและจุดอ่อนของกระบวนการว่าจะทำการพัฒนาอย่างไรในอนาคต ครูต้องเข้าใจและเรียนรู้นักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ค้นหาความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียน ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ค้นคว้าความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ อยู่เสมอ ต้องกระตือรือร้นที่จะรู้และเรียนความรู้ใหม่ๆ รวมถึงทฤษฎี การทบทวน จริยธรรม และค้นคว้างานวิจัย จำเป็นต้องสร้างให้นักเรียนเป็นคนฉลาดและเป็นเลิศ เนื้อหาบทเรียนควรดึงดูดความสนใจของนักเรียนและถ้าเป็นไปได้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ในเวลาอันสั้น การยกระดับความเป็นเลิศจึงประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เก่งและฉลาดในเนื้อหาวิชา และเก่งในการสอน ครูที่เก่งหรือเป็นเลิศเป็นคนที่สามารถบูรณาการเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอนในห้องเรียน

2.5.2 การยกระดับคุณธรรมจริยธรรม ครูต้องมีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างชีวิตให้แก่นักเรียนและผู้ปกครอง ทั้งด้านการมีวินัยในตนเอง ความรักและศรัทธาในอาชีพ ดูแลเอาใจใส่อย่างเสมอภาค ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมวิชาชีพและมีความเป็นประชาธิปไตย

2.5.3 การยกระดับหน้าที่ความรับผิดชอบ ครูต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีการเตรียมและพัฒนากำหนดการสอนอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดผล ประเมินผลนักเรียน ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นรายสัปดาห์ มีการรายงานผลการพัฒนานักเรียนทุกเดือนโดยครูใหญ่ ครูผู้รับผิดชอบ คณะกรรมการโรงเรียน และเครือข่ายผู้ปกครอง

2.6 หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของดังนี้

2.6.1 บทบาทของภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดของ Harris; & Lambert. 2003: 47; Ackerman; & Mackenzie. 2006: ออนไลน์; อุษาวดี จันทรสนธิ. 2551: ออนไลน์; York-Barr; & Duke. 2004: 445; Suranna; & Moss. 2002: 122 และ Wallace; Nesbit; & Miller. 1999: 255 ดังนี้

2.6.1.1 บทบาทในด้านคุณลักษณะของครู ประกอบด้วย การเป็นผู้มีความรู้ และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวิจัย การวัดผลและประเมินผล การพัฒนา นักเรียน การสื่อสารและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสม คือเป็นผู้หมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีคุณธรรมจริยธรรม และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของ นักเรียน

2.6.1.2 บทบาทในด้านพฤติกรรมของครู ประกอบด้วย การแสดงออกถึง ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ สามารถประสานความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับ ชุมชน ดูแลเอาใจใส่นักเรียน เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาให้แก่เพื่อนครู เป็นผู้อำนวยความสะดวกใน โรงเรียน เป็นผู้จัดการด้านการเรียนการสอน

2.6.1.3 บทบาทด้านการเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยน ความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สามารถแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น เป็น ผู้มีความความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการฟัง สามารถทำงานแบบทีมกัลยาณมิตร และมีอิทธิพล ต่อวัฒนธรรมของโรงเรียนโดยผ่านสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและบุคลากรในโรงเรียน

2.6.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำ ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Leadership Theory Paradigm) 2) กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral Leadership Theory Paradigm) (Trait Leadership Theory Paradigm) 3) กระบวนทัศน์ทฤษฎี ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency Leadership Theory Paradigm) 4) กระบวนทัศน์ทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (Integrative Leadership Theory Paradigm) (วิจารณ์ สารรัตน์ 2553: 265-268; Northhouse. 2012, อ้างอิงจาก สรายุทธ กันหลง. 2556: ออนไลน์; Zaccaro. 2007: 6-16; Grawitch. 2556: ออนไลน์)

2.6.3 องค์ประกอบภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยประยุกต์ตามแนวคิดของ Lussier; & Achua. 2001: 388; มานิต บุญประเสริฐ; และคนอื่นๆ. 2549: 15; พรทิพย์ อัยยิมพันธ์. 2547: 68; DeHart. 2011: online; Little. 2003: 401-419; Silva.; Gimbert; & Nolan. 2000: 779-804; Wiggenton. 1992: 167-173; Bartlett. 2004: 565-582; Boles; & Troen. 1994: 53-56; York-Barr; & Duke. 2004: 316; Danielson. 2006: 17; Elmore. 2000: 14; Katzenmeyer; & Moller. 2001: 102; Nussbaum-Beach. 2007: ออนไลน์; Harris; & Lambert. 2003: 47; Harris; & Muijs. 2005: ออนไลน์; Crowther; Ferguson.; & Hann. 2009: 10; Miller; Moon.; & Elko. 2000: 4; สุริรัตน์ ธาราเพียร. 2552: 20; อาภารัตน์ ราชพัฒน์. 2554: 8; อุษาวดี จันทรสนธิ. 2551: ออนไลน์; Suranna; & Moss. 2002: 122; Wallace; Nesbit; & Miller. 1999: 255

2.7 หลักการและแนวคิดสมรรถนะด้านภาวะผู้นำของครูของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ที่ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของครู ให้เป็นหนึ่งใน สมรรถนะประจำสายงาน โดยภาวะผู้นำของครูจะเป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอก

ห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย

- 2.7.1 วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู
- 2.7.2 การสนทนาอย่างสร้างสรรค์
- 2.7.3 การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง
- 2.7.4 การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง
- 2.7.5 การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน

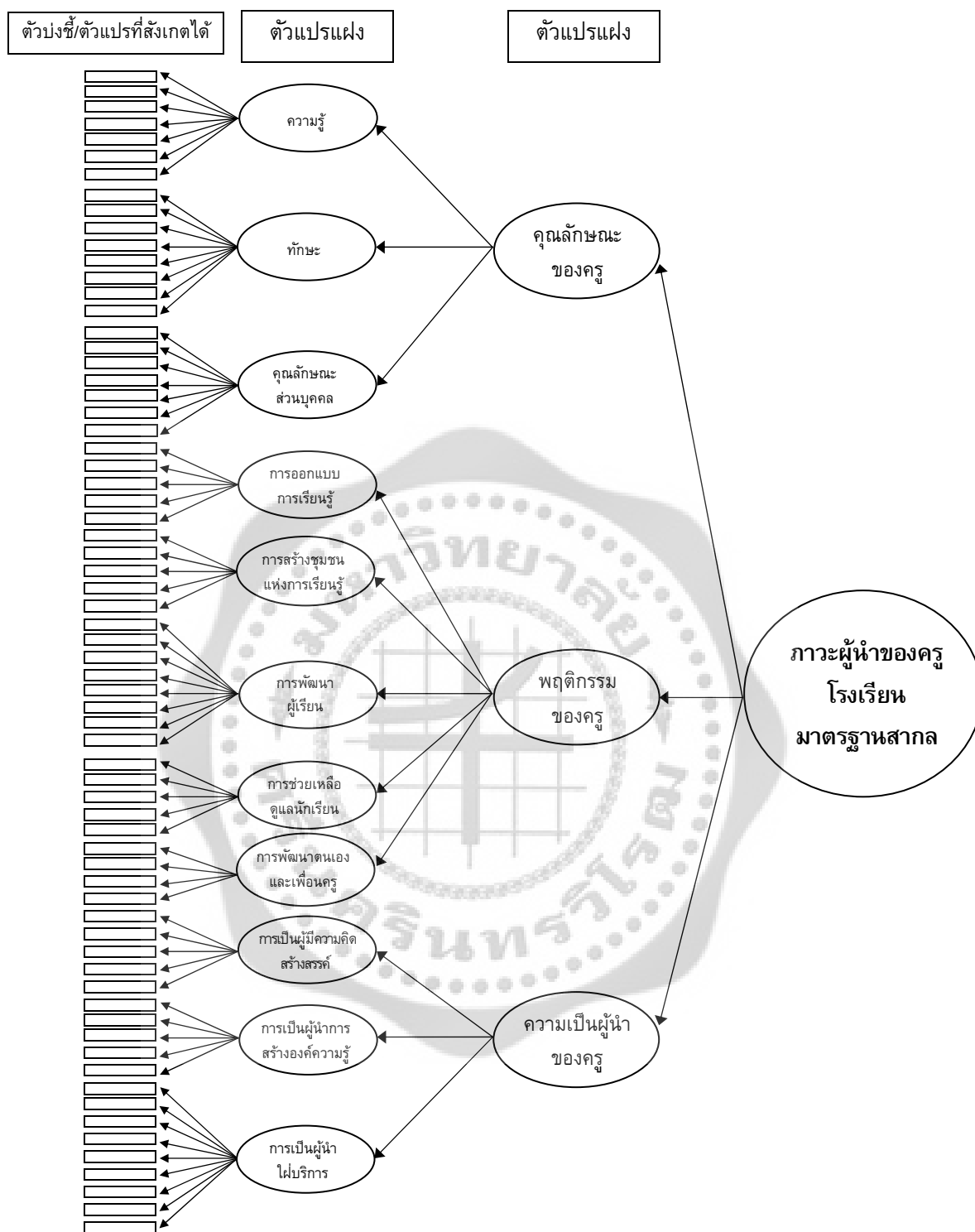
ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดดังกล่าวข้างต้น รวมถึงการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล 3 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

1. องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู (Teacher's Trait) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ และองค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

2. องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู (Teacher's Behaviour) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน และองค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

3. องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู (Teacher's Leader) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ และองค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำไปบริการ

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดตามภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

แบบจำลองความสัมพันธ์ของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการศึกษาประกอบการวิเคราะห์ และการอภิปรายผลการวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาเป็นตอนๆ ดังนี้

1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนมาตรฐานสากล
2. กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21
3. คุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
4. การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถาบันการศึกษาต่างประเทศ
5. การพัฒนาครูในกลุ่มประเทศอาเซียน
6. ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
7. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนมาตรฐานสากล

โรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) เป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาใช้ในการเป็นมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล เริ่มดำเนินการนำร่องในปีการศึกษา 2553 กับโรงเรียนจำนวน 500 โรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาด้วยการให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ความเป็นสากล (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 8)

เจตนารมณ์ของโรงเรียนมาตรฐานสากลมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อันหมายถึง เป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นคนที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า และมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทยภายใต้บริบทสังคมโลกใหม่ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อการพึ่งตนเองและเพื่อสมรรถนะในการแข่งขัน ส่วนโรงเรียนต้องได้รับการยกระดับคุณภาพสูงขึ้นสู่มาตรฐานสากล ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพแห่งชาติ (TQA) เป็นโรงเรียนยุคใหม่ที่จัดการศึกษาแบบองค์รวมและบูรณาการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา และการเมืองเพื่อพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นอกจากนี้โรงเรียนต้องมีการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบ และวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความแตกต่างตามศักยภาพผู้เรียน โดยคำนึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีสื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เหมาะสม และปรับประยุกต์ใช้ได้สมประโยชน์ ทันต่อการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก มีภาคีเครือข่ายการจัดการเรียนรู้

และร่วมพัฒนากับสถานศึกษาระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ รวมทั้งเครือข่ายสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษา และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นศูนย์และร่วมเป็นเครือข่ายพัฒนาความรู้ให้กับประชาชนในชุมชนและบุคคลทั่วไป และผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ บุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่เหมาะสม หลากหลายอย่างทั่วถึงต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ และเพิ่มพูนประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศในระดับสากล ตลอดจนเพื่อจรรโลงความพึงพอใจและความผูกพันต่อวิชาชีพอย่างแน่นแฟ้น

กระบวนทัศน์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 3-4)

1. โรงเรียนมาตรฐานสากลมีหลายรูปแบบ (Multi Model - Benchmarking) เป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพขององค์กร เร่งให้เกิดความพร้อมโดยระดมทรัพยากรรอบด้านจากแบบอย่างความสำเร็จที่หลากหลาย

2. ความใฝ่รู้ คือวิถีไปสู่ความรู้แจ้ง (Spirit of Enlightenment) สร้างวิถีแห่งการรู้แจ้ง สร้างแรงกระตุ้นใหม่ๆ แสดงความมหัศจรรย์และเป้าหมายของสาระวิชา ปริมาณความรู้ คือ ความเพิลิตเพิลินในการแสวงหา

3. โรงเรียนสอนวิถีแห่งภูมิปัญญา (Multi Intelligent) เด็กมีภูมิปัญญา-ความสามารถต่างกัน ความถนัดเป็นสิ่งที่เพิ่มศักยภาพได้ รู้จักและรู้จัก ใช้กระบวนการคัดกรองในระบบดูแลช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อส่งเสริมพหุปัญญาของเด็กที่แตกต่างกัน

4. เราคือประชาคมโลก (Global Community & Responsibility) ความใฝ่รู้ไม่มีพรมแดนในชุมชนโลก สัมพันธภาพและความเป็นเครือญาติพี่น้อง นั่นคือความรับผิดชอบร่วมกันของมวลมนุษยชาติต่อประชาคมโลก

5. โรงเรียนประชานิคม (Synergy-Community School) การจัดการศึกษาไม่ใช่ภาระของรัฐบาลโดยลำพัง เครือข่ายพันธมิตร เริ่มต้นจากมิตรภาพในชุมชนท้องถิ่นไปสู่ภูมิภาค ข้ามพรมแดนไปสู่สังคมโลก สร้างสังคมที่ดีเป็นหน้าที่ของทุกคน เยาวชนคืออนาคตของชุมชนความหวังของชาติ และชะตากรรมของมวลมนุษยชาติ

ภาพแห่งความสำเร็จโรงเรียนมาตรฐานสากล

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย

1. ลักษณะการเป็นมาตรฐานสากล ประกอบด้วย

- 1.1 การจัดการเรียนการสอน (หลักสูตรและการสอน)
- 1.2 บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ

2. คุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล มีดังนี้

2.1 ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) คือ ต้องเป็นเลิศวิชาการ สื่อสารสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

2.2 จัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล (World Class Standard)

2.3 บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management)

3. วัตถุประสงค์โรงเรียนมาตรฐานสากล

3.1 พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ประกอบด้วย 1) เป็นเลิศวิชาการ 2) สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา 3) ล้ำหน้าทางความคิด 4) ผลงานอย่างสร้างสรรค์ และ 5) ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

3.2 ยกระดับการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล (World Class Standard) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ประกอบด้วย ด้านคุณภาพวิชาการ ด้านคุณภาพของครู และด้านการวิจัยพัฒนา

3.3 ยกระดับการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ประกอบด้วย 1) คุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน 2) ระบบการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยพื้นฐาน และ 4) เครือข่ายร่วมพัฒนา โดยการบริหารจัดการระบบคุณภาพ เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ซึ่งจะทำให้เกิดคุณลักษณะต่อการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลกระทบต่อนักเรียน อันเป็นเป้าหมายปลายทางของการจัดการศึกษา โดยระบบบริหารจัดการ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นระบบที่จะพัฒนาองค์กร ให้มีผลการดำเนินการที่เป็นเลิศ โดยอิงแนวทางการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award - TQA) มาพัฒนาขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้มีวิธีปฏิบัติและผลการดำเนินการในระดับมาตรฐานโลก (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 6-7)

ในการที่โรงเรียนจะเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการกิจหลักในการพัฒนาและยกระดับการดำเนินการสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล โดยต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจโครงการและสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ และนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อ และปรับปรุงบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอน มีการเตรียมการและพัฒนาครู บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ จัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนภาคี/เครือข่ายร่วมพัฒนา ติดตามประเมินผล ทบทวนกลยุทธ์ วิจัยและพัฒนาการจัดหลักสูตรและการสอน นำเสนอผลงานและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรายงานผลการประเมินโครงการพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์เผยแพร่

จากข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนมาตรฐานสากลที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนมาตรฐานสากล มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านคุณภาพผู้เรียน 2) องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอน และ 3) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ดังนั้นการบริหารงานโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงต้องครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ และมีตัวบ่งชี้ที่ทำให้แต่ละองค์ประกอบประสบผลสำเร็จคือ

1. องค์ประกอบด้านคุณภาพผู้เรียน

คุณลักษณะผู้เรียน: ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) โดยคุณภาพผู้เรียนมีลักษณะ ดังนี้

1.1 เป็นเลิศวิชาการ

- 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านการประเมินระดับชาติ อยู่ในระดับดี เป็นที่ยอมรับจากสถาบันนานาชาติ
- 2) นักเรียนมีความสามารถ ความถนัด เฉพาะทางเป็นที่ประจักษ์ สามารถแข่งขันในระดับชาติและนานาชาติ
- 3) นักเรียนสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ในอัตราสูง
- 4) นักเรียนมีผลการเรียนที่สามารถถ่ายโอนกับสถานศึกษาระดับต่างๆ ในนานาชาติได้

1.2 สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา

- 1) นักเรียนใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่นๆ ในการสื่อสารได้ดี
- 2) นักเรียนสามารถสอบผ่านการวัดระดับความสามารถทางภาษาจากสถาบันภาษานานาชาติ

1.3 ล้ำหน้าทางความคิด

- 1) นักเรียนสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดทำโครงการที่เสนอแนวคิดเพื่อสาธารณะประโยชน์ร่วมกับนักเรียนนานาชาติ
- 2) นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าเผชิญความเสี่ยง สามารถใช้ความคิดระดับสูง มีเหตุผล และวางแผนจัดการสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้
- 3) นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ความคิดใหม่ๆ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ค่านิยม และความเชื่อของตนเองและของผู้อื่น

1.4 ผลงานอย่างสร้างสรรค์

- 1) นักเรียนมีความสามารถประเมิน แสวงหาสังเคราะห์ และใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินการให้สำเร็จ
- 2) นักเรียนมีความรอบรู้ด้านทัศนภาพ (ภาษาภาพ สัญลักษณ์ สัญรูป) รู้จักตีความสร้างสื่อในการพัฒนาความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ให้ก้าวหน้าขึ้น
- 3) นักเรียนมีผลงานการประดิษฐ์ สร้างสรรค์ และออกแบบผลงานเข้าแข่งขันในเวทีระดับชาติและนานาชาติ
- 4) นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ ออกแบบ สร้างสรรค์งาน สื่อสารนำเสนอ เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนผลงานได้ในระดับนานาชาติ

1.5 ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

1) นักเรียนมีความตระหนักรู้ในภาวะการณ์ของโลก สามารถเรียนรู้และจัดการกับความซับซ้อน

2) นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีนานาชาติ

3) นักเรียนมีความสามารถระบุประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ วิเคราะห์ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะ เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนได้

4) นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นพลเมืองดี สามารถจัดการและควบคุมการใช้เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะและปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอุดมการณ์ประชาธิปไตยสังคมไทยและสังคมโลก

2. องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล

2.1 ด้านคุณภาพวิชาการ

1) โรงเรียนจัดหลักสูตรทางเลือกที่เทียบเคียงกับหลักสูตรมาตรฐาน สากล ได้แก่ หลักสูตร English Program (EP) Mini English Program (MEP) International English Program (IEP) International Baccalaureate (IB) หรือหลักสูตรความเป็นเลิศเฉพาะทาง

2) โรงเรียนจัดหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นเลิศตอบสนองต่อความถนัดและศักยภาพตามความต้องการของนักเรียน

3) โรงเรียนจัดหลักสูตรด้านอาชีพ (ปวช.ในโรงเรียนมัธยมศึกษา)

4) โรงเรียนจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ด้วยภาษาอังกฤษ

5) ปรับ ลดเนื้อหา เพิ่มความเข้มข้นของเนื้อหาหรือกิจกรรมสู่มาตรฐานสากล

6) ลดเวลาสอน เพิ่มเวลาเรียนรู้ด้วยตนเองให้แก่นักเรียน

7) โรงเรียนใช้หนังสือ ตำราเรียน สื่อที่มีคุณภาพสู่มาตรฐานสากล

8) โรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยพัฒนาใช้ระบบห้องเรียนคุณภาพ (Quality Classroom System)

9) โรงเรียนใช้ระบบการวัดและประเมินผลแบบมาตรฐานสากล โดยประเมินจากการสอบข้อเขียน สอบปากเปล่า สอบสัมภาษณ์ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

2.2 ด้านคุณภาพของครู

1) ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านวิชาการผ่านการประเมินในระดับชาติ

2) ผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ผ่านการประเมินอาชีพในระดับชาติ

3) ครูสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร

4) ครูใช้หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน

5) ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน ทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline)

6) ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติ

7) ครูใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการวิจัยพัฒนา โรงเรียนดำเนินการจัดทำวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และใช้ผลการวิจัยเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล

3. องค์ประกอบด้านบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management)

3.1 ด้านคุณภาพของผู้บริหาร

- 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และสามารถนำโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล
- 2) ผู้บริหารบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ
- 3) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ (Academic leadership) ที่มีผลงานปรากฏเป็นที่ยอมรับ
- 4) ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและบริหารจัดการ
- 5) ผู้บริหารสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร
- 6) ผู้บริหารมีประสบการณ์อบรม ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการจัดการศึกษานานาชาติ

3.2 ด้านระบบบริหารจัดการ

- 1) โรงเรียนบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพที่ได้รับการรับรองจากองค์กรมาตรฐานสากลระดับโลก
- 2) โรงเรียนมีระบบการจัดการความรู้ (KM) และการสร้างนวัตกรรมเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 3) โรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การบริหารจัดการทั้งใน/ต่างประเทศ
- 4) โรงเรียนมีการบริหารด้านบุคลากรอย่างมีอิสระและคล่องตัว โดยสามารถกำหนดอัตรากำลัง สรรหา บรรจุ จัดจ้าง ส่งเสริมและพัฒนา
- 5) โรงเรียนสามารถแสวงหา ระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศในการจัดการศึกษา โดยสามารถบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัวตามสภาพความต้องการและจำเป็น

3.3 ด้านปัจจัยพื้นฐาน

- 1) โรงเรียนมีขนาดชั้นเรียนเหมาะสม โดยมีจำนวนนักเรียนต่อห้อง(มัธยมศึกษา 35 คน ต่อ 1 ห้อง โดยมีจำนวนครูที่มีความรู้ตรงสาขาวิชาที่สอนเพียงพอ และมีอัตราส่วน ครู 1 คน ต่อนักเรียนไม่เกิน 20 คน)
- 2) ภาระงานการสอนของครูมีความเหมาะสม
- 3) โรงเรียนจัดให้มีหนังสือ / ตำราเรียนที่มีคุณภาพระดับมาตรฐานสากลเพื่อให้ นักเรียนได้ใช้เรียนอย่างเพียงพอ
- 4) โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์พกพา สำหรับนักเรียนทุกคน
- 5) โรงเรียนมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแบบความเร็วสูงเชื่อมโยงครอบคลุมพื้นที่โรงเรียน
- 6) โรงเรียนมีห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์มัลติมีเดีย (Electronic Multi-Media Classroom) ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ และมีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย เน้นความเป็นเลิศของนักเรียน ตามกลุ่มสาระอย่างพอเพียง และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลได้ รวดเร็ว
- 7) โรงเรียนมีห้องสมุด มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์วิทยบริการ มีสื่อที่พอเพียง เหมาะสม ทันสมัย มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้ และการค้นคว้าอย่างหลากหลาย

3.4 ด้านเครือข่ายร่วมพัฒนา

- 1) โรงเรียนมีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับเดียวกันเป็นเครือข่ายร่วม พัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ
- 2) โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากร ระหว่างเครือข่ายโรงเรียนร่วมพัฒนา
- 3) โรงเรียนมีเครือข่ายสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 4) นักเรียนและครูมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ

ผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบของการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 องค์ประกอบของการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย
คุณภาพผู้เรียน	เป็นเลิศวิชาการ	- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถ - ความถนัดเฉพาะทางการศึกษาต่อ
	สื่อสารได้ 2 ภาษา	- การใช้ภาษา - ผลสัมฤทธิ์ความสามารถทางภาษา
	ล้ำหน้าทางความคิด	- มีความคิดสร้างสรรค์ - กล้าเผชิญความเสี่ยง - ใช้ความคิดระดับสูง
	ผลงาน อย่างสร้างสรรค์	- การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ - มีผลงานการประดิษฐ์
	ร่วมกันรับผิดชอบ ต่อสังคมโลก	มีความตระหนักรู้ในประเด็นสำคัญด้าน - ภาพการณ์ของโลก - ความหลากหลายทางวัฒนธรรม - ความรับผิดชอบต่อสังคม - การเป็นพลเมืองดี - เศรษฐศาสตร์ - อุดมการณ์ประชาธิปไตย
		- การจัดทำหลักสูตรทางเลือกเทียบเคียง มาตรฐานสากล
		- ตอบสนองความถนัดและศักยภาพ
		- การพัฒนาด้านอาชีพ
		- จัดทำห้องเรียนคุณภาพ
การจัดการเรียน การสอนเทียบเคียง มาตรฐานสากล	คุณภาพของครู	- ระบบการวัดและประเมินผลแบบมาตรฐานสากล - ใช้หนังสือ ตำราเรียน สื่อที่มีคุณภาพ - มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทางด้านวิชาการ - ใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร - ใช้หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศ - ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลและการเผยแพร่ผลงาน - ใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน
		ดำเนินการวิจัยและใช้ผลการวิจัยเพื่อยกระดับ คุณภาพการศึกษา

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้ย่อย
การบริหารจัดการ ด้วยระบบคุณภาพ	คุณภาพผู้บริหาร	- มีวิสัยทัศน์ - บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ - เป็นผู้นำทางวิชาการ - ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและบริหารจัดการ - ใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร
	ด้านระบบบริหาร จัดการ	- บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ - มีระบบการจัดการความรู้ - มีการบริหารด้านบุคลากร - การแสวงหาและระดมทรัพยากร
	มีคุณภาพและเหมาะสมในเรื่อง	
	ด้านปัจจัยพื้นฐาน	- ขนาดชั้นเรียน - ภาระงานของครู - หนังสือ / ตำราเรียน - คอมพิวเตอร์พกพา - ห้องเรียน ห้องทดลอง - ห้องปฏิบัติการ - ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้
	ด้านเครือข่ายร่วม พัฒนา	- โรงเรียน ครูและนักเรียนมีเครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาในระดับเดียวกัน - มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - มีการรับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ

การบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล ภายใต้องค์ประกอบของการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพนั้น ได้อิงแนวทางการดำเนินงานตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) มาพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการ แต่ที่สำคัญอย่างยิ่งคือในการบริหารจัดการศึกษาของชาติในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์ดังกล่าว ยังไม่มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินองค์กรที่จัดการศึกษาโดยเฉพาะ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 2) ดังนั้น กรอบในการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลให้มีคุณภาพจึงประยุกต์ แนวทางเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) มาเป็นแนวทางในการ บริหารจัดการคุณภาพของโรงเรียน คือ การนำเกณฑ์ของรางวัลคุณภาพมาแปลงเป็นกระบวนการ ในการพัฒนา

บริหารจัดการของโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งเกณฑ์รางวัลดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ในภาครัฐและเอกชนอย่างแพร่หลาย (สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ. 2553: 8) ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว เมื่อนำมาสู่กระบวนการในการบริหารจัดการคุณภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากลได้จัดเป็นองค์ประกอบในการบริหารจัดการทั้งสิ้น 7 องค์ประกอบ คือ การนำองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัดวิเคราะห์และการจัดการ ความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การจัดการกระบวนการ ผลลัพธ์ (สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ. 2553: 10)

จากผลการติดตามการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ได้พบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติบางประการ ได้แก่ ความซ้ำซ้อนของสาระเพิ่มเติมกับหลักสูตรนานาชาติของบางประเทศ และการจัดหลักสูตรของสถานศึกษาหลายแห่งในส่วนของสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมขาดความสอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และจากเสียงสะท้อนของสังคมทั่วไป บ่งชี้ให้เห็นว่าทักษะและความสามารถที่จำเป็นที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นสากล ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ ทักษะด้านเทคโนโลยี และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้พิจารณาทบทวนจุดที่เป็นปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากล และพัฒนาปรับปรุงแนวปฏิบัติสำหรับให้สถานศึกษาใช้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นใช้ในปีการศึกษา 2555 ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 1-3)

ดังนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีศักยภาพเป็นพลโลก และมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือครู เพราะครูคือผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการต่างๆ ในโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของนักเรียนมากที่สุด การพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นสิ่งจำเป็น หากครูมีภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการจัดการเรียนการสอน จะทำให้การดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2555: 4) เสนอว่า คุณภาพของผู้เรียนถือเป็นความสำเร็จขั้นสุดท้ายของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ โรงเรียนที่ได้รับการประเมินว่ามีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม แต่การประเมินคุณภาพของผู้เรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ ก็ไม่ถือว่าโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จในการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ความสำเร็จของโรงเรียนในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจะพิจารณาจากคุณภาพของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่แต่ละโรงเรียนกำหนด และทำความเข้าใจกับโครงการเป็นสำคัญ ความสำเร็จด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบบริหารคุณภาพ ถือเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากล บนพื้นฐานความเชื่อว่าถ้าโรงเรียนมีหลักสูตร การ

2. กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของซีมีโอ (SEAMEO INNOTECH) ครั้งที่ 52 ที่จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 29 กันยายน - 1 ตุลาคม 2552 ได้มีการเห็นชอบกรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย Dr.Erlinda C. Pefianco ผู้อำนวยการศูนย์ซีมีโออินโนเทค ได้แจ้งว่าศูนย์ซีมีโออินโนเทคได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมาตรฐานสมรรถนะของครูในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การวัดและพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวแก่ครูผู้สอน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ผลจากการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 11 ด้าน 64 ความสามารถ/ภาระงานโดยมีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: ออนไลน์)

1. การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน
 - 1.1 ประเมินความต้องการในการเรียนรู้ ที่มีอยู่จริง
 - 1.2 จัดระบบของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะ ความถนัด และค่านิยม
 - 1.3 จัดเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรและระยะเวลา
 - 1.4 จัดเตรียมแผนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน
 - 1.5 เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับรายวิชาและระดับผู้เรียน
 - 1.6 เลือกอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน อย่างเหมาะสม
 - 1.7 กำหนดมาตรการการประเมินผลที่เหมาะสม
 - 1.8 นำผลการประเมินผู้เรียนและข้อคิดเห็นของผู้สอนมาพัฒนาแผนการสอน
2. การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
 - 2.1 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบ
 - 2.2 ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออาทร และเรียนรู้อย่างเป็นมิตร
 - 2.3 จูงใจให้เกิดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น
 - 2.4 ส่งเสริมการรักษามาตรฐาน ระดับสูงของสมรรถนะการเรียนรู้
 - 2.5 เคารพในความหลากหลายของผู้เรียน
 - 2.6 คงสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ แบบร่วมมือกัน
3. การพัฒนาและใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน
 - 3.1 แสวงหาความรู้และทักษะการใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน
 - 3.2 พัฒนาสื่อ การเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับบทเรียน
 - 3.3 ใช้สื่อระหว่างจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ
 - 3.4 บูรณาการ ICT กับการเรียนการสอน
 - 3.5 ติดตามและประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน

4. การพัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง (higher order thinking skills : HOTS)
 - 4.1 เตรียมสร้างทักษะและยุทธศาสตร์การทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง
 - 4.2 พัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูงแก่ผู้เรียน
 - 4.2.1 พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 - 4.2.2 พัฒนาทักษะการคิดแบบพินิจพิเคราะห์
 - 4.2.3 พัฒนาทักษะการคิดเหตุผลตรรกะ
 - 4.2.4 พัฒนาทักษะแก้ปัญหา และตัดสินใจ
 - 4.3 เสริมสร้างทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง ในผู้เรียน
 - 4.4 ประเมินทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูงของผู้เรียน
5. การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้
 - 5.1 สร้างความรอบรู้ในสาระวิชา
 - 5.2 กำหนดยุทธศาสตร์ การสอนที่สอดคล้องรูปแบบและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน
 - 5.3 สื่อสารอย่างสอดคล้องกับระดับของผู้เรียน
 - 5.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
 - 5.5 ประยุกต์ การตั้งคำถามและทักษะการปฏิสัมพันธ์
 - 5.6 บูรณาการทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูงกับบทเรียน
 - 5.7 สร้างวิธีสอนในบริบทของท้องถิ่น
 - 5.8 จัดบริหารจัดการกิจกรรมในชั้นเรียน
6. การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม
 - 6.1 กำหนดหลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพของครูในแต่ละประเทศ
 - 6.2 ยกระดับและสร้างหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรมวิชาชีพครู
 - 6.3 ให้ความรู้แก่ ผู้เรียน และครูผู้ช่วยสอนในเรื่องค่านิยมจริยธรรมและศีลธรรม
7. ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน
 - 7.1 ให้ความรู้ สร้างทักษะ และความถนัดรวมถึง ค่านิยมของศตวรรษที่ 21
 - 7.2 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการเรียนเพื่อให้รู้จักความรู้ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม
 - 7.3 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนเพื่อเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม
 - 7.4 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้อยู่อย่างมีความรู้ ทักษะ ความถนัด และค่านิยม (ความฉลาดทางอารมณ์)
 - 7.5 ประเมินนักเรียนในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และความถนัดทางการศึกษา 4 ด้าน
8. การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน
 - 8.1 ค้นหาความรู้/ทักษะเกี่ยวกับการทดสอบและประเมินผล
 - 8.2 พัฒนาความรู้และรวบรวมเครื่องมือสำหรับการประเมิน

- 8.3 ประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้เครื่องมือวัดที่เหมาะสม
- 8.4 นำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้
9. การพัฒนาด้านวิชาชีพ
 - 9.1 วิเคราะห์เพื่อให้ทราบความต้องการในการพัฒนา
 - 9.2 จัดเตรียมแผนการพัฒนาด้านวิชาชีพของแต่ละคน
 - 9.3 จัดกิจกรรมการพัฒนาด้านวิชาชีพ
 - 9.4 พิจารณาถึงความสอดคล้องของกิจกรรมการพัฒนาที่จัดขึ้น กับความต้องการ
 - 9.5 ประยุกต์ แบ่งปัน และเผยแพร่องค์ความรู้ และทักษะที่ได้รับจากกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ และการศึกษาดูงาน ฯลฯ
 - 9.6 ทำหน้าที่พี่เลี้ยงแก่นักเรียน/ครู ใหม่
 - 9.7 ประเมินผลกระทบของกิจกรรม การพัฒนาด้านวิชาชีพที่จัดขึ้น
10. การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน
 - 10.1 ส่งเสริมทักษะด้านการประชาสัมพันธ์
 - 10.2 พัฒนาความเป็นหุ้นส่วนกับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง
 - 10.3 แบ่งปันความรับผิดชอบแก่ชุมชนในการจัดการศึกษาแก่นักเรียน
 - 10.4 ร่วมกิจกรรมด้านสังคมกับชุมชน
11. การจัดสวัสดิการและภารกิจแก่นักเรียน
 - 11.1 แนะนำและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน
 - 11.2 พัฒนาการให้คำปรึกษาและทักษะอื่นในแบบบูรณาการ
 - 11.3 จัดและสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคมและหลักสูตรเสริม
 - 11.4 ช่วยเหลือผู้เรียนในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน
 - 11.5 ดำเนินการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง

จากสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 11 ด้าน 64 ความสามารถ/ภาระงาน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป

3. คุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

จากการที่ประเทศสมาชิกอาเซียน จะมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 เป็นการสร้างสังคมภูมิภาคให้พลเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียน อยู่ร่วมกันฉันญาติมิตรในครอบครัวเดียวกัน ประชาคมอาเซียนก่อตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ข้างร่วซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันที่อยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ ได้แก่

ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการเป็นประชาคมอาเซียนมากยิ่งขึ้น และให้สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ ตามเอกสารแนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กไทยในการอยู่ร่วมกันกับประชากรของประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: บทนำ) ในการดำเนินการดังกล่าวได้มีการกำหนดคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน ขณะเดียวกันมีการกำหนดคุณภาพครู และคุณภาพผู้บริหารในการจัดการศึกษาด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณภาพครูจากหนังสือแนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า มีการกำหนดให้ครูต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
 2. ครูสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร
 3. ครูใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้
 4. ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน ทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline)
 5. ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้
 6. ครูสามารถแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและในกลุ่มประชาคมอาเซียน
 7. ครูใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
- ซึ่งคุณภาพครูดังกล่าวข้างต้น มีความใกล้เคียงและสอดคล้องกับครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งผู้วิจัยจะได้ใช้คุณลักษณะดังกล่าวในการกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป

4. การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถาบันการศึกษาต่างประเทศ

จากการศึกษาทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา สู่ความเป็นมาตรฐานสากลในหลายๆ ประเทศ พบว่าประเทศต่างๆ มีการเตรียมพร้อมทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ความเป็นมาตรฐานสากลในศตวรรษที่ 21 หลายประเทศมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาในหลากหลายทิศทาง ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด จากเอกสารหลายๆ แหล่งประกอบด้วย เอกสารเรื่อง การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน และการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐสิงคโปร์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549) เอกสารเรื่อง “ฟินแลนด์โมเดล” จากวารสารวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ศรินทร เศรษฐกัญญ์. 2554: ออนไลน์) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยเลือกศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาใน 3 ประเทศ คือ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฟินแลนด์ ทั้งนี้

เพราะแต่ละประเทศได้ให้ความสำคัญกับความเป็นมาตรฐานสากลของสถานศึกษา ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล โดยดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบจัดทำโครงการ พัฒนาหลักสูตร การพัฒนาเนื้อหาในรายวิชา การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพครูที่สามารถรองรับการจัดการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานสากล การร่วมมือกับองค์กร หรือสถาบันการศึกษาในต่างประเทศในการพัฒนาบุคลากร การวิจัยและด้านการบริการวิชาการ เป็นต้น นอกจากนี้ ทั้ง 3 ประเทศมีความเกี่ยวข้องกับงานของผู้วิจัยและมีความสำคัญ ดังนี้

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ประเทศไทยใช้แนวคิดในเรื่องของระบบรางวัลคุณภาพ (TQA) มาประยุกต์ใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากลในประเทศไทย

2. ประเทศสิงคโปร์ เป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน เป็นประเทศที่มีลำดับการจัดการศึกษาดีเป็นอันดับหนึ่งของประเทศในกลุ่มอาเซียนและในภาคพื้นทวีปเอเชีย

3. ประเทศฟินแลนด์ เป็นประเทศที่มีลำดับการจัดการศึกษาดีเป็นอันดับหนึ่งของโลก และเป็นประเทศที่ได้รับความสนใจจากนักการศึกษาทั่วโลก เดินทางไปศึกษาดูงานรูปแบบการจัดการศึกษาที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพนักเรียนประเทศฟินแลนด์

ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ และประเทศฟินแลนด์ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549)

ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่อยู่ในฐานะผู้นำของโลก ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ และรับผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาจากต่างประเทศมาศึกษา ความเป็นสากลของการจัดการศึกษาในอเมริกานั้น จุดเน้นอยู่ที่บทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อนานาชาติ ทำให้การวางแผนการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกามีความต้องการที่จะมีการเรียนรู้เรื่องของประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ตลอดทั้งเพื่อสามารถเข้าใจและอยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างเหมาะสม แนวคิดและกิจกรรมความเป็นสากลของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การศึกษาประเทศอื่นเพื่อที่จะได้ติดต่อสัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพสูง ความรู้ ความคิด และความเข้าใจของประเทศสหรัฐอเมริกาไปสู่ประเทศอื่นด้วยระบบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นระบบที่พัฒนาและมีประสิทธิภาพที่สุดในโลก นอกจากนี้ โรงเรียนมัธยมศึกษาเริ่มสร้างแรงงานระดับกลางมากขึ้น (White - Collar Workers) จึงผลักดันให้ระบบการศึกษาผลิตคนที่มีความรู้และความสามารถเพื่อรองรับอุตสาหกรรมดังกล่าว การเคลื่อนไหวของระบบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เปิดโอกาสให้คนทั่วประเทศเข้ามา เรียนมากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากที่รัฐบาลเปลี่ยนกฎหมายของระบบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้ เป็นแบบบังคับ (Compulsory Education) และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นักเรียน จึงเพิ่มขึ้นในที่สุด ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีประชาชนที่มีปัญญา และความรู้มากที่สุดในโลก ระบบมัธยมศึกษาจึงเริ่มใช้ระบบ

หลักสูตรระดับชาติในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 (National Curriculum) ซึ่งกำหนดว่าโรงเรียนมัธยมทั่วประเทศจะต้องมีหลักสูตรและการสอนคล้ายกัน เพื่อที่จะวางมาตรฐานของระบบมัธยมศึกษาทั่วประเทศ (Standards - Based Education) ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ระบบมัศึกษานิยมใช้การศึกษาตามมาตรฐานเพื่อที่จะให้ระบบมัธยมศึกษาเป็นสากลและเท่าเทียมกับโรงเรียนมัธยมอื่นๆ ทั่วประเทศ การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Middle School หรือ Junior High School) จะเริ่มที่เกรด 7 และเกรด 8 ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Senior High School) จะเริ่มที่เกรด 9 ไปจนถึงเกรด 12 ซึ่งนักเรียนชาวอเมริกันที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย ต้องผ่านการสอบเอ็นทรานซ์ที่เรียกว่า SAT (Scholastic Aptitude Test) ขณะที่นักเรียนต่างชาติใช้ผลสอบ TOEFL ซึ่งเป็นคะแนนสอบวัดระดับความรู้ภาษาอังกฤษ

ปัจจุบันระบบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนากระบวนการในการจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำของโลกในการจัดการศึกษามาโดยตลอด ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจของการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลของประเทศไทย คือ

1. การแก้ปัญหาในเรื่องอัตราการเรียนรู้นักเรียนโดยการใช้ระบบตรวจสอบ ข้อสอบของนักเรียนจากภายนอก (Curriculum-Based External Exit Examinations) เพื่อที่จะลดความแข่งขันระหว่างนักเรียนในโรงเรียนเดียวกัน ข้อดีคือ ทำให้คุณภาพของการสอนเพิ่มขึ้นระดับหนึ่ง และคะแนนผลสอบของนักเรียนเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้ปกครองมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากการที่โรงเรียนต้องรายงานผลการเรียนของ นักเรียนให้ผู้ปกครอง นอกจากนี้ การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้แก่ผู้ปกครองสร้างแรงจูงใจ ให้แก่นักเรียนมากขึ้น และรัฐบาลจะเพิ่มปริมาณเงินช่วยเหลือถ้าโรงเรียนสร้างผลงานที่ดี และนักเรียนส่วนใหญ่ ผ่านมาตรฐานของรัฐ

2. การพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยี โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีของระบบการศึกษาเพื่อที่จะให้การสื่อสาร ระหว่างโรงเรียนและนักเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นและเพื่อที่จะให้ระบบการตัดสินใจของโรงเรียนเร็วขึ้น

3. การบริหารความรู้ (Knowledge Management) เพื่อที่จะพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนให้เป็นระบบที่ควบคุมและใช้ข้อมูลความรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่สำคัญและสามารถเพิ่มคุณภาพของข่าวสารและข้อมูลในโรงเรียนให้มากขึ้น

4. การประเมินผลเพื่อความเป็นเลิศตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพของสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award : MBNQA) เป็นหลักการแนวคิดการบริหารจัดการองค์กรตามมาตรฐานสากล ซึ่งประเทศ สหรัฐอเมริกาใช้แนวคิดนี้ต่อการพัฒนาระบบการศึกษา สำหรับประเด็นสำคัญในการพิจารณาเกณฑ์ความเป็นเลิศ หรือองค์ประกอบหลักในการตรวจสอบความเป็นเลิศในการดำเนินงานด้านการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 7 ด้าน ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ (Leadership)

2. การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning)
3. การให้ความสำคัญกับลูกค้าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและตลาด (Student, Stakeholder and Market Focus)
4. สารสนเทศและการวิเคราะห์ (Information and Analysis)
5. การให้ความสำคัญแก่บุคคลและหน่วยงานย่อย (Faculty and Staff Focus)
6. การบริหารกระบวนการ (Process Management)
7. ผลการดำเนินงาน (Organizational Performance Result)

จากการเรียบเรียงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังกล่าว พบว่าองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานสากลของประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การรับผิดชอบผลการเรียนและผลการสอบของผู้เรียน
2. การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. การบริหารจัดการความรู้
4. การจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัลมาตรฐานแห่งชาติ

ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์ พัฒนาการจัดการศึกษาสู่ความเป็นมาตรฐานสากลโดยการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งกลไกสำคัญที่จะสร้างศักยภาพของชาติให้สามารถก้าวขึ้นเป็นประเทศชั้นนำของโลก นั่นคือ ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศตะวันตก ในปี 2548 เป้าหมายในแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ ได้ขยายเป้าหมาย ไปสู่การเป็นผู้นำแห่งเอเชียด้านศูนย์กลางการศึกษาระดับมาตรฐานโลก (Asia Premier World Class Education Hub) และยกระดับมาตรฐานการศึกษาของตนในชาติสู่ระดับสากลโดยอาศัยแนวดำเนินการ ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอนควบคู่ไปกับผลลัพธ์ทางการศึกษาทั้งด้านคุณภาพและ สมรรถนะ (Qualities and Competencies Model) การเน้นจิตสำนึก และแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ด้วยผลสัมฤทธิ์หรือความสำเร็จในการจัดการศึกษาของผู้เรียนแต่ละคน การทุ่มเททรัพยากรด้านเงินทุนทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น การเน้นการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ การมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เข้มข้น การปรับเปลี่ยนจากการประเมินภายนอกสู่การเน้นการประเมินภายในแต่ละสถาบันการศึกษาด้วยความถี่มากขึ้น เพื่อให้สถานศึกษารู้จักตัวเองมากขึ้น การสนับสนุนอย่างแข็งขันจากครอบครัวผู้เรียน และการพัฒนาบุคลากรด้านการสอนโดยการเน้นการฝึกอบรม เพื่อให้พัฒนาการทางการศึกษาก้าวไปอย่างมั่นคง

ยุทธศาสตร์และความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่ก้าวหน้าท้าทายมิติใหม่ในการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญ คือ

1. การปฏิรูปเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของบุคคล

2. การปฏิรูปวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยกำหนดให้ประเทศเป็นศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence) ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนั้น ยังกำหนดแผนพัฒนาสังคม โดยเน้นการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสร้างความเชื่อมโยงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับนานาชาติ

3. การปฏิรูปนวัตกรรม ได้กำหนดแผนพัฒนานวัตกรรม (Innovation Development Scheme) และแผนให้ความช่วยเหลือแก่นักนวัตกรรม (Innovator's Assistance Scheme: IAS) เพื่อให้องค์กรปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน

4. การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน (Skill Development)

วิสัยทัศน์ (Vision) : Thinking Schools, Learning Nation เป็นการพัฒนาทักษะความคิดเชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนในชาติได้มีการนำมากำหนดให้อยู่ในรูปแบบของการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งได้กำหนดเป็นมิติที่สำคัญ 4 ด้าน คือ หลักสูตรและการประเมินผล (Curriculum & Assessment) ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (Learning Resources) การพัฒนาครู (Teacher Development) และโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี (Physical & Technological Infrastructure)

จากการเรียบเรียงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ ดังกล่าว องค์ประกอบที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของครู คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาครู (Teacher Development) โดยมีการดำเนินการโดยจัดฝึกอบรมครูทุกคนให้แข็งแกร่งและก้าวหน้า มีชั่วโมงการฝึกอบรมให้สูงกว่ามาตรฐานสากล ฝึกอบรมผู้ที่จะเป็นครูให้มีความรู้ในการนำ IT ไปใช้ในการสอน การปฏิรูปทักษะ สมรรถนะด้านการสอน เพิ่มการสนับสนุนงบประมาณในประเภทเงินอุดหนุนให้โรงเรียนมีอำนาจในการจัดการเงินอุดหนุนด้วยตนเอง และเชิญชวนให้สถาบันการศึกษา ระดับสูงและภาคอุตสาหกรรมมีส่วนร่วมกับการศึกษา ในการพัฒนาการศึกษา

ประเทศฟินแลนด์

ความเป็นมาของพัฒนาการจัดการศึกษา ระบบการศึกษาของฟินแลนด์เป็นระบบการศึกษาที่ได้รับความนิยมรับนับถือเป็นอย่างมากจากนานาประเทศทั่วโลก ซึ่งทำการสำรวจระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ ผลปรากฏว่า ระบบการศึกษาของฟินแลนด์ได้รับการจัดให้อยู่ในอันดับหนึ่งมาตลอด กฎหมายการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ (1998) กำหนดไว้ว่าการศึกษาระดับพื้นฐานมีระยะเวลาทั้งหมด 9 ปี และเป็นการศึกษาภาคบังคับ ในกรณีนี้เมื่อเด็กทุกคนอายุ 7 ปี จะต้องอยู่ในระบบการศึกษาเป็นเวลา 9 ปี เป้าหมายการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ก็คือ การส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความเป็นมนุษย์ และเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบในทางจริยธรรมต่อสังคม พร้อมทั้งเตรียมทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรและเพิ่มโอกาสที่เท่าเทียมกันทางการศึกษาให้กับประชาชน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน - การศึกษาภาคบังคับ (Basic Education) กฎหมายการศึกษาขั้น

พื้นฐานของฟินแลนด์กำหนดให้เด็กทุกคนที่อาศัยอยู่อย่างถาวรในฟินแลนด์เมื่ออายุได้ 7 ขวบ จะต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ ทั้งนี้ เงื่อนไขในการรับเด็กเข้าศึกษามีเพียงประการเดียว คือ อายุครบกำหนด ในการพิจารณาจัดสถานศึกษาให้กับเด็กนี้ จะต้องให้เด็กใช้เวลาในการเดินทางน้อยที่สุดและปลอดภัยที่สุดด้วย เป้าหมายของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ (Upper Secondary Education) ของฟินแลนด์ตามกฎหมาย (General Upper Secondary Schools Act 1998) คือ การพัฒนานักเรียนไปสู่ความเป็นสมาชิกของสังคมและปัจเจกชนที่ดี มีความสมดุล และมีอารยธรรม ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาต่อการทำงาน ความสนใจส่วนบุคคล การพัฒนาบุคลิกภาพที่หลากหลาย นอกจากนั้น ยังต้องส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองของนักเรียน

จุดเด่นในการจัดการศึกษา นโยบายการศึกษาที่สำคัญของฟินแลนด์ คือ

1. การให้บริการการศึกษาที่เสมอภาค
2. เศรษฐกิจของประเทศมีพื้นฐานเป็นรัฐสวัสดิการที่เน้นเรื่องความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม
3. การจัดการศึกษาจัดโดยองค์กรบริหารท้องถิ่นและการกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้ประชาชน ทำให้สามารถให้บริการแก่นักเรียนในทุกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ
4. วัฒนธรรมที่ทั้งผู้ปกครองนักเรียน และครูนับถือเรื่องการเรียนรู้สูงมาก ฟินแลนด์เน้นการจัดการศึกษาภาคบังคับฟรี 9 ปี
5. การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ มีการระดมสมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น ที่ทุกฝ่ายต่างมุ่งให้เกิดการ ปรับปรุงด้านการสอนอย่างเป็นระบบ ไม่ได้เป็นการรวมศูนย์การบริหารอยู่ที่ส่วนกลาง หรือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างใดอย่างหนึ่งแบบสุดโต่ง
6. การประเมินผล เป็นการทำที่ครูช่วยกันประเมินสิ่งที่นักเรียนแต่ละคนเรียนรู้และความก้าวหน้าของเขา เพื่อช่วยชี้แนะให้เขาเรียนรู้ปรับปรุงตัวเอง มีการสอบมาตรฐานระดับชาติเพียงครั้งเดียว คือ ตอนจบชั้นมัธยมปลาย ซึ่งเป็นการสอบเพื่อวัดการบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ให้นักเรียนที่สอบได้ตามเกณฑ์สามารถ นำไปใช้ในการสมัครเรียนต่อมหาวิทยาลัยหรือสถาบันโพลิเทคนิคที่เน้นเรื่องอาชีพการงานได้

หลักการสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ อาจสรุปได้ คือ

1. ต้องสร้างโรงเรียนที่ดีสำหรับทุกคน ไม่ใช่แค่สำหรับบางคน
2. การปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องทำแบบวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่แค่การปฏิวัติครั้งเดียว เป็นเรื่องที่ท้องถิ่น โรงเรียน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยอย่างเอาการเอางาน
3. โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จะต้องเป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากสังคมทั้งการเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ นั่นคือ การปฏิรูปการศึกษาถือเป็นความรับผิดชอบของคนทุกคนใน ชุมชน และในประเทศ
4. ความนับถือในเรื่องการจัดการศึกษาแบบมีอาชีพทั้งในระดับท้องถิ่น ครู ผู้บริหาร

การมุ่งให้ความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ดีที่สุดของพวกเขา เพื่อเสริมความเห็นพ้อง และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ครู ประชาชน นักเรียนนักศึกษาในการปฏิรูป

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เอกสาร หลักการ แนวคิด แนวทางการบริหารจัดการศึกษา สำหรับความเป็นมาตรฐานสากลของ 3 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ และประเทศฟินแลนด์ รวมถึงได้ทำการสังเคราะห์ร่วมกับ แนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากลของประเทศไทย สรุปได้เป็น 14 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการประเมินผล (Curriculum & Assessment)
2. ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (Learning Resources)
3. ด้านการพัฒนาครู (Teacher Development)
4. ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี Physical & Technological

Infrastructure)

5. การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
 6. การรับผิดชอบผลการเรียนและผลการสอบของผู้เรียน
 7. การบริหารจัดการความรู้
 8. การจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัล มาตรฐานแห่งชาติ
 9. ทักษะการรักการอ่าน
 10. การเรียนสามภาษา
 11. การปลูกฝังวินัยและการยอมรับของผู้เรียน
 12. เสรีภาพในการจัดการเรียนการสอน
 13. การจัดการสิทธิและคุณภาพอย่างเท่าเทียม
 14. การวิจัยและพัฒนา
- สรุปได้ตามตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถานศึกษา 3 ประเทศ

องค์ประกอบของ การบริหารจัดการศึกษา	ประเทศ สิงคโปร์	ประเทศ สหรัฐอเมริกา	ประเทศ ฟินแลนด์	องค์ประกอบ รวมที่ใช้ใน การวิจัย
1. ด้านหลักสูตรและการประเมินผล (Curriculum & Assessment)	✓	✓	✓	3
2. ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (Learning Resources)	✓	✓	✓	3
3. ด้านการพัฒนาครู (Teacher Development)	✓		✓	2
4. ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ และเทคโนโลยี (Physical & Technological Infrastructure)	✓		✓	2
5. การพัฒนาระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ		✓		1
6. การรับผิดชอบผลการเรียนและ ผลการสอบของผู้เรียน		✓		1
7. การบริหารจัดการความรู้			✓	1
8. การจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัล มาตรฐานแห่งชาติ			✓	1
9. ทักษะการรักการอ่าน			✓	1
10. การเรียนสามภาษา	✓	✓	✓	3
11. การปลูกฝังวินัยและการยอมรับ ของผู้เรียน	✓	✓	✓	3
12. เสรีภาพในการจัดการเรียนการสอน	✓	✓	✓	3
13. การจัดการสิทธิและคุณภาพ อย่างเท่าเทียม	✓	✓	✓	3
14. การวิจัยและพัฒนา			✓	1

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถาบันการศึกษา
ต่างประเทศ และองค์ประกอบของการบริหารจัดการศึกษา ทั้ง 14 ประการ ตามตาราง 2 ผู้วิจัย
จะได้ใช้เป็นแนวทางในการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป

5. การพัฒนาครูในกลุ่มประเทศอาเซียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรครูในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในอาเซียนจากรายงานการสรุปผลการประชุมสภาครูอาเซียน ตั้งแต่ปี 2553-2555 สรุปได้ดังนี้

ประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับวิชาชีพครูเป็นอย่างมาก ได้เร่งรัดพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ โดยให้ความหมายของครูมืออาชีพว่าเป็นครูที่ทำการสอนและมีการจัดการในโรงเรียน มีเทคนิคการสอน การจัดการห้องเรียน และการวัดและประเมินผลนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก และเกณฑ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ศีลธรรมพื้นฐานและความซื่อสัตย์ในหน้าที่ ครูทุกคนต้องมีความรู้ความสามารถสูงที่จะถ่ายทอดให้กับนักเรียน มีทักษะการสอนที่ดี ไม่เพียงแต่พัฒนาวิธีการเรียนรู้ในห้องเรียนแต่ควรที่จะออกแบบการเรียนรู้ไปด้วยหรือออกแบบกำหนดการสอน มีการจัดการในห้องเรียน และประเมินผลการเรียนรู้ และเข้าใจจิตวิทยาความต้องการของนักเรียน สามารถสื่อสารกับสังคมภายนอกให้โน้มน้าวใจเพื่อที่จะพัฒนาโรงเรียน

เป้าหมายของการศึกษาที่มีคุณภาพ คือความพยายามร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ด้วย ครูควรที่จะพยายามชักจูงผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยให้มีส่วนสนับสนุนกิจกรรมโครงการของโรงเรียน ครูมืออาชีพควรที่จะสื่อสารกับชุมชนอย่างกลมเกลียว ไม่เพียงแต่คณะกรรมการโรงเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงชุมชนที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนในอนาคต และครูมืออาชีพก็ต้องทำการเปลี่ยนแปลงตามชุมชนที่จะมีอิทธิพลต่อแนวทางการจัดการเรียนรู้ และนโยบายใหม่ๆ ของโรงเรียน สิ่งสำคัญที่สุดของจรรยาบรรณระหว่างครูกับชุมชน คือการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนสู่การมีคุณภาพที่ดีขึ้น ทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ปกครองในโครงการต่างๆ ในแต่ละปี และนัดหมายให้มีส่วนร่วมในโครงการเพื่อเป็นการประกันความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนั้นยังสามารถจัดกลุ่มอภิปรายกับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชน สื่อต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน เพราะพวกเขาเป็นสื่อทางบุคคล

สรุปได้ว่า ครูมืออาชีพในประเทศอินโดนีเซีย จะต้องเป็นครูที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนและมีการจัดการในโรงเรียน ซึ่งถือเป็นความสามารถในการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด มีเทคนิคการสอน การจัดการห้องเรียน และการวัดและประเมินผลนักเรียน รวมถึงการเป็นผู้มีคุณธรรม พื้นฐาน และความซื่อสัตย์ในหน้าที่ในวิชาชีพครู

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ให้ความสำคัญกับ การบริการข้อมูลวิจัยและการศึกษาของประเทศที่เรียกว่า Keris ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและงานวิจัยในการพัฒนาการศึกษาระดับชาติ จุดประสงค์ของบริการข้อมูลวิจัยและการศึกษาเพื่อให้ผู้รับบริการมีความก้าวหน้าในข้อมูลการศึกษา โดยการสื่อสารระหว่าง ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย บริการดังกล่าวได้สร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่นักเรียนใฝ่ฝันไว้ใน

อนาคต ครูสามารถสอนด้วยความสนุกสนาน และผู้ปกครองสามารถส่งเด็กนักเรียนมาโรงเรียนด้วยความอบอุ่น บริการนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการศึกษาของเกาหลี โดยมีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. การพัฒนาและดำเนินงานการศึกษาระบบ SMART (การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการศึกษา โดยเน้นความฉลาดของนักเรียน)
2. สร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาสำหรับใช้และพัฒนาตำราดิจิทัล
3. สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนและกิจกรรมการสร้างคุณลักษณะ
4. ดำเนินการสนับสนุนระบบการสอนและการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบไฮเบอร์โฮม (การส่งความรู้มายังผู้เรียนด้วยระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง)
5. การสร้างระบบการเข้าร่วมระหว่างข้อมูลวิจัยในประเทศและระหว่างประเทศกับการสนับสนุนอุปกรณ์ของการใช้ ICT ในวิทยาลัย
6. สนับสนุนอุปกรณ์ห้องสมุดโรงเรียนและสร้างห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
7. เปิดเผยข้อมูลการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และจัดทำสถิติและดำเนินการบริการใช้สื่อ ICT ในการศึกษา
8. วางแผนและดำเนินงานวิธีการสนับสนุนระบบการศึกษาแห่งชาติ
9. วิจัยและพัฒนาการศึกษาตามมาตรฐานและข้อมูลการวิจัย โดยใช้ระบบการทำงานร่วมกัน
10. สร้างและดำเนินการจัดระบบ การเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์อย่างมีคุณภาพ
11. สนับสนุนการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ในโลกโลกาภิวัตน์รวมถึงเป็นที่ปรึกษาในการใช้สื่อ ICT ในการศึกษา
12. แลกเปลี่ยนและร่วมมือระหว่างประเทศและดำเนินการเป็นกองเลขานุการสำหรับสมาคมการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ระหว่างประเทศ
13. วางแผนนโยบายสำรวจและวิเคราะห์งานวิจัยด้านสื่อ ICT ที่ใช้ในการศึกษา

สรุปได้ว่า ครูในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ต้องมีความรู้ในการวิจัยและพัฒนาการศึกษาตามมาตรฐานและข้อมูลการวิจัยโดยใช้ระบบการทำงานร่วมกัน มีความสามารถและทักษะการใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถสร้างและดำเนินการจัดระบบ การเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์อย่างมีคุณภาพรวมถึงต้องสามารถพัฒนาแหล่งเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนและกิจกรรมการสร้างคุณลักษณะ และสนับสนุนระบบการศึกษาแห่งชาติ

ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียมีการทำข้อตกลงร่วมกันว่า ครูในประเทศมาเลเซียต้องเป็นข้าราชการที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ และเชื่อถือได้ จากปรัชญาการศึกษาของประเทศมาเลเซีย ที่ได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษาไว้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีความเสมอภาคกัน มีความรู้ มีการศึกษา และมีศีลธรรมที่ดี จนกลายเป็นผู้มีบุคลิกภาพในครอบครั

ชุมชน และพลเมืองที่ดีของประเทศไทย คุณค่าของความรู้ไม่เพียงแต่ถ่ายทอดบางสิ่งบางอย่างให้คนทั่วไป แต่สำคัญยิ่งกว่าคือความรู้ที่ติดตัว เปลี่ยนบุคลิกของตนเองและสังคมมนุษย์ จุดประสงค์ของการศึกษาระดับสูงไม่เพียงแต่การได้รับปริญญาแต่เป็นการพัฒนาคนให้กลายเป็นคน พัฒนาสมาชิกในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ถึงจะเรียกว่าผู้ที่มีความรู้ มีความรับผิดชอบ มีเกียรติ และเป็นที่น่าเชื่อถือ

ครูจึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการสร้างวินัย เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศีลธรรม ซึ่งสามารถสร้างและเปลี่ยนความรู้สึก จรรยาบรรณของครูจึงเน้นที่หน้าที่รับผิดชอบ และการปฏิบัติตามศีลธรรมซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากสังคม การยึดมั่นในจรรยาบรรณคือการเป็นครูมืออาชีพที่แท้จริง ที่จะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษาอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ประเทศมาเลเซียยังได้กำหนดแผนการศึกษาชาติ ปี 2013-2025 มุ่งเปลี่ยนแปลงการสอนสู่การเป็นมืออาชีพอย่างมีคุณภาพโดยใช้แนวคิดแบบองค์รวมประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

1. ปี ค.ศ. 2013-2015 ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาระบบการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานสำหรับครูโดย 4 ขั้นตอน คือ ยกระดับการอบรมครู วัดมาตรฐานการสอนตามความสามารถ เพิ่มการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาวิชาชีพ และลดภาระงานของครู

2. ปี ค.ศ. 2016-2020 เพิ่มความก้าวหน้าในอาชีพ โดยให้ครูเลื่อนตำแหน่ง คือ ยังคงสอนอยู่ในชั้นเรียน เป็นผู้นำหรือผู้บริหาร เป็นผู้ชำนาญการพิเศษและเป็นวิทยากรแกนนำของสถาบันอบรมครูหรือสถาบันพัฒนาหลักสูตรและประเมินผล

3. ปี ค.ศ. 2021 เป็นต้นไป จะเพิ่มวัฒนธรรมความเป็นเลิศของวิชาชีพโดยที่จะพัฒนาตำแหน่งของผู้บริหารให้เป็นตำแหน่งที่มีความสามารถในอาชีพเพื่อให้เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

ประการสำคัญสำหรับความเป็นครูในประเทศมาเลเซีย คือครูยึดมั่นวินัยด้านความกลมเกลียว มีทัศนคติที่กว้างไกล มีความน่าเชื่อถือ ชยัน มีความรับผิดชอบ หลีกเลี่ยงการขัดแย้งทางผลประโยชน์ ครูมาเลเซียจึงเป็นผู้สร้างเด็กให้เติบโต ความคาดหวังของประเทศมาเลเซียคือการพัฒนาชาติด้วยความสามารถของมนุษย์

สรุปได้ว่า ครูมาเลเซียต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีความเสมอภาคกัน มีความรู้ มีการศึกษา และมีศีลธรรมที่ดี จนกลายเป็นผู้มีบุคลิกภาพในครอบครัว ชุมชน และพลเมืองที่ดีของประเทศไทยในด้านการพัฒนานักเรียน และครูต้องมีคุณลักษณะส่วนตนคือ เป็นมีความรับผิดชอบ ชยัน ซื่อสัตย์ และเชื่อถือได้

ประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์ มีความเชื่อว่าคุณภาพของการศึกษาเป็นหลักในการพัฒนาลักษณะของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ นอกจากนี้ การศึกษายังสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชน ความก้าวหน้าทางการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ และความสามารถทางการสอนและการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขยายตัวทางเศรษฐกิจชาติซึ่งเป็นผลมาจากการลงทุนที่

สำคัญของชีวิต ประเทศฟิลิปปินส์สนับสนุนการสร้างศักยภาพของครูและผลักดันให้มีการออกกฎหมาย Magna Carta ซึ่งเป็นที่รู้จักกันคือ พระราชบัญญัติข้าราชการครู ซึ่งนำมาใช้กับครูทุกคน โดยกำหนดว่า ครูคือ บุคคลที่เกี่ยวข้องในห้องเรียน เกี่ยวข้องกับการสอน ทำงานอย่างเต็มเวลารวมถึงผู้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา เป็นบรรณารักษ์ห้องเรียน ผู้สอนงานอุตสาหกรรมศิลป์ หรือ อาชีวศึกษา และรวมถึงการเป็นผู้บริหารด้วย

สรุปได้ว่า ครูฟิลิปปินส์ต้องสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชน โดยต้องเป็นผู้มีความสามารถทางการสอน นักเรียนทั้งในฐานะครูและที่ปรึกษาของนักเรียน ทั้งนี้ครูจะได้รับการพัฒนาศักยภาพตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติข้าราชการครู

ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์

ความเป็นมืออาชีพของครู คือ การเป็นผู้ที่มีแนวคิดในการยึดมั่นอุดมการณ์ มีแนวคิดแบบดั้งเดิม แต่บริบทสังคมได้เปลี่ยนไป ดังนั้น จึงมีแนวคิดที่พัฒนาโครงสร้างทางสังคมขึ้น ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งเวลา สถานที่ และสภาพสังคม ซึ่งแฝงอยู่ในการพัฒนาวิชาชีพ ครูต้องทำหน้าที่กระตุ้นความรู้ ความจำอย่างต่อเนื่อง และเตรียมนักเรียนให้มีทักษะความรู้เพื่อการพัฒนาในอนาคตที่รวดเร็วและถาวร กระทรวงศึกษาธิการได้ให้กำหนดขอบข่ายการพัฒนาครูสิงคโปร์ด้วยการ สร้างความเข้มแข็งวิชาชีพครู สร้างข้อตกลงกับครูอย่างจริงจัง สร้างแรงบันดาลใจสู่ความสำเร็จ เพิ่มโอกาสในวิชาชีพครู และสร้างความกลมกลืนในการทำงานและชีวิต เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการเป็นครูมืออาชีพของครูสิงคโปร์ จึงมีการให้ความสำคัญกับ การพัฒนาวิชาชีพครู กับการพัฒนาความเป็นผู้นำในโรงเรียน รวมถึงการสร้างสัมพันธภาพให้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับการเพิ่มความเป็นมืออาชีพ และการวางแผนงานของระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ก่อตั้งสมาคมครูสิงคโปร์โดยใช้ชื่อว่า AST ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของครูมืออาชีพได้ใช้เป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า ครูสิงคโปร์จะได้รับการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพและเพิ่มความเป็นครูมืออาชีพจากการวางแผนงานของระบบการศึกษาของประเทศ เพื่อให้ครูทำหน้าที่ในการเตรียมนักเรียนให้มีทักษะความรู้เพื่อการพัฒนาในอนาคต

ประเทศไทย

จากปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นไป ประชาชนในกลุ่มอาเซียนจะมีพื้นที่ในการอยู่อาศัย การลงทุน การค้า การท่องเที่ยวที่ใหญ่มาก มีเพื่อนมากขึ้น จึงต้องสร้างความตระหนักในการดำรงชีวิตร่วมกับเพื่อนต่างชาติ โดยต้องให้คนในประเทศเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ความเป็นเลิศ มีอาชีพ มีการปรับตัว และมีจิตสาธารณะ ต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอาเซียน ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และควรที่จะส่งเสริมการป้องกันและรักษา อนุรักษ์ท้องถิ่นของตน และผู้ที่จะทำให้ความคาดหวังของประชาคมอาเซียนเป็นจริง คือ ครูต้องเริ่มจากครูที่ต้องสร้างความเป็นเลิศในกลุ่มสาระวิชาที่สอนให้กับนักเรียน นักเรียนต้องมีทักษะในการเรียนรู้ ต้องคิดอย่างสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสื่อความ ต้องมีทักษะความ

สามารถในพัฒนาเพื่อสื่อสารกับนักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน ต้องใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้สื่อ ICT ในการเรียนการสอน และควรที่จะดูแล ใกล้ชิดนักเรียน ใจดี และมีน้ำใจ ควรที่จะนำนักเรียนและชุมชนต่อต้านการคดโกง อาชญากรรม

การยกระดับครูมืออาชีพอาเซียนเมืองคัมภีร์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ยกระดับความเป็นเลิศ 2) ยกระดับคุณธรรม จริยธรรม และ 3) ยกระดับหน้าที่ความรับผิดชอบ

1. การยกระดับความเป็นเลิศ ครูจำเป็นต้องเป็นเลิศในเนื้อหาวิชาและจากความรู้ เปลี่ยนเป็นวิธีการ ครูจำเป็นต้องรู้และเข้าใจองค์ความรู้ จำเป็นต้องค้นพบกระบวนการตลอดจนบริบทของ ความรู้นั้นๆ จำเป็นต้องรู้ที่มาของการพัฒนาจริยธรรมและจุดอ่อนของกระบวนการว่าจะทำการ พัฒนาอย่างไรในอนาคต ครูจำเป็นที่จะต้องเข้าใจและเรียนรู้นักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ค้นหา ความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียน จำเป็นต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ครูมืออาชีพจำเป็นต้อง ค้นคว้าความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ อยู่เสมอ ต้องกระตือรือร้นที่จะรู้และเรียนความรู้ใหม่ๆ รวมถึง ทฤษฎี การทบทวน จริยธรรม และค้นคว้างานวิจัย จำเป็นต้องสร้างให้นักเรียนเป็นคนฉลาดและ เป็นเลิศ เนื้อหาบทเรียนควรดึงดูดความสนใจของนักเรียนและถ้าเป็นไปได้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ใน เวลาอันสั้น การยกระดับความเป็นเลิศจึงประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เก่งและฉลาดในเนื้อหาวิชา และ เก่งในการสอน ครูที่เก่งหรือเป็นเลิศเป็นคนที่สามารถบูรณาการเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและ สอนในห้องเรียน

2. การยกระดับคุณธรรมจริยธรรม ครูมืออาชีพควรมีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างชีวิตให้แก่ นักเรียนและผู้ปกครอง ดังนี้

- 2.1 มีวินัยในตนเอง
- 2.2 ความรักและศรัทธาในอาชีพ
- 2.3 ดูแลเอาใจใส่อย่างเสมอภาค
- 2.4 ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ
- 2.5 ความเป็นประชาธิปไตย

3. การยกระดับหน้าที่ความรับผิดชอบ ครูมืออาชีพต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีการ เตรียมและพัฒนา กำหนดการสอนอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้ มีการ วัดผล ประเมินผลนักเรียน ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นรายสัปดาห์ มีการรายงานผลการพัฒนา นักเรียนทุกคนโดยครูใหญ่ ครูผู้รับผิดชอบ คณะกรรมการโรงเรียน และเครือข่ายผู้ปกครอง

สรุปได้ว่า หากสามารถสร้างความเป็นเลิศในกับครูไทยก็จะสามารถนำความเป็นเลิศนั้นสู่ ประเทศชาติและสู่อาเซียน การยกระดับอาเซียนจะเริ่มต้นด้วยการยกระดับสากลที่สามารถนำไปใช้ กับสมาชิกในแต่ละประเทศได้ โดยเริ่มจากการยกระดับครูคณิตศาสตร์ เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ วิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาษา อังกฤษ ดนตรี นาฏศิลป์ พลศึกษา และอนุบาล สำหรับวิชาอื่นๆ จะทำการ ยกระดับภายหลัง

ประเทศเวียดนาม

ครูในประเทศเวียดนาม หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องในตำแหน่งการสอนในระบบการศึกษาชาติซึ่งสอนในระดับก่อนการศึกษา สามัญศึกษา ด้านเทคนิคและอาชีพ รวมถึงผู้ที่ทำการสอนในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย การพัฒนาความก้าวหน้าของครูกับคุณธรรมในวิชาชีพและคุณลักษณะชั้นสูงเป็นงานในความรับผิดชอบของสหภาพการศึกษาแห่งชาติเวียดนามซึ่งเป็นองค์กรครูที่ใหญ่ที่สามารถช่วยเพิ่มปริมาณและคุณภาพของครูควบคู่กัน ดังนั้น เพื่อที่จะส่งเสริมการศึกษาของประเทศทางรัฐบาลเวียดนามจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาปี 2011-2020 เพื่อเป็นหลักประกันในการฟื้นฟูระบบการศึกษาชาติมุ่งสู่ความเป็นสากล ทันสมัย การขัดเกลาทางสังคม ความเป็นประชาธิปไตยและการรวมตัวของ ประเทศชาติ แนวทางสำคัญที่สุดคือการฟื้นฟูในการจัดการศึกษา การพัฒนาและการสร้างครู เป้าหมายของการศึกษาคือความสามารถและความรับผิดชอบต่อหน้าที่สหภาพการศึกษาแห่งชาติเวียดนามจึงมีมาตรการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วยวิธีการดังนี้

1. หัวใจหลักคือการปรับปรุงการศึกษา และการเผยแพร่กฎหมายและข้อกำหนดให้กับครู เพื่อเปลี่ยนความคิดของครู และพัฒนาความตระหนักและความรับผิดชอบในหน้าที่ สร้างความเสมอภาคในการศึกษา สร้างสังคมการเรียนรู้ สร้างเงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้ชีวิตที่ยาวไกล พัฒนาความรู้ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสร้างวัฒนธรรมชาวเวียดนาม
2. นำเสนอต่อรัฐบาลในการปรับเงินเดือน ค่าจ้าง นโยบายที่สำคัญที่สุดสำหรับครู คือ เงินเดือนและโบนัส ซึ่งเป็นสิ่งท้ายสุดสำหรับครู
3. ดำเนินการต่อเนื่องในการให้คำปรึกษา แนะนำให้กับองค์กรครู โดยการจัดประชุมครู และคนงานเพื่อแลกเปลี่ยนแผนปฏิบัติการโรงเรียน นโยบายและวิธีการแก้ปัญหา
4. ดำเนินการต่อเนื่องในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างเนื้อหาสาระ วิธีการขององค์กรการศึกษา
5. สมาคมครูมีหน้าที่ป้องกันและถือประโยชน์ของสมาชิกเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ครูเวียดนามได้รับการพัฒนาความก้าวหน้าทั้งด้านคุณธรรมในวิชาชีพและคุณลักษณะชั้นสูง จากยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาปี 2011-2020 เพื่อเป็นหลักประกันในการฟื้นฟูระบบการศึกษาชาติมุ่งสู่ความเป็นสากล

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูของประเทศต่างๆในกลุ่มประเทศอาเซียนสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาของชาติใดก็ตาม ต่างก็ให้ความสำคัญกับความเป็นครู โดยมุ่งหวังให้การพัฒนาครูเพื่อการก้าวสู่ความเป็นมาตรฐาน สากล มีความชัดเจนเป็นระบบดังนโยบายการพัฒนาครูอาเซียนที่ต้องการยกระดับครูมืออาชีพอาเซียนองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การยกระดับความเป็นเลิศ 2) การยกระดับคุณธรรม จริยธรรม และ 3) การยกระดับหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้วยการสนับสนุนการสร้างศักยภาพของครูให้มีภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาผู้เรียนต่อไป

6. ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ภาวะผู้นำ เป็นประเด็นที่มีการศึกษามาเป็นเวลานาน เป็นคำศัพท์ยังไม่มี ความหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยขึ้นอยู่กับผู้ให้ความหมายจะยึดอะไรเป็นเกณฑ์ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของภาวะผู้นำจากรากศัพท์ และศึกษาความเห็นของนัก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษาพบว่าไม่มีการบัญญัติศัพท์คำว่า “ภาวะผู้นำ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ไว้โดยตรง แต่ได้แยกความหมายของ 3 คำ ประกอบด้วยคำว่า “ภาวะ” คำว่า “ผู้” และคำว่า “นำ” โดยกำหนดไว้ว่า “ภาวะ” หมายถึง ความมี ความเป็น ความปรากฏ “ผู้” เป็นคำใช้แทนบุคคล “นำ” หมายถึง ไปข้างหน้า เริ่มต้นโดยมีผู้อื่นหรือสิ่งอื่นตาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 821, 737, 578) เมื่อรวมความแล้ว “ภาวะผู้นำ” จึงหมายถึงความเป็นบุคคลที่เริ่มต้นดำเนินงานโดยมีผู้อื่นทำตาม

นอกจากนี้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ระบุว่าคำว่า “ภาวะผู้นำ” เป็นคำผสมระหว่างคำว่า “ภาวะ” กับ “ผู้นำ” ซึ่งแม้จะไม่ได้บัญญัติคำว่า “ภาวะผู้นำ” แต่บัญญัติว่า “ภาวะ” เป็นคำนาม แปลว่า “ความมี หรือ ความเป็น หรือ ความปรากฏ” ส่วนคำว่า “ผู้นำ” ไม่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรมโดยตรง แต่มีคำที่ใกล้เคียงกันมากคือคำว่า “หัวหน้า” เป็นคำนาม แปลว่า “ผู้ใหญ่ในหมู่หนึ่งๆ” และที่บัญญัติไว้อีกคำหนึ่ง คือ “ผู้จัดการ” เป็นคำนาม แปลว่า “บุคคลที่มีหน้าที่บริหารและควบคุมดูแลกิจการ” จากความหมายของภาวะผู้นำตามรากศัพท์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า เมื่อกล่าวถึง ภาวะผู้นำ จะพบความหมายใน 2 ลักษณะ คือ “ตัวบุคคล” ที่ทำหน้าที่แสดงบทบาทในการนำ กับ “สภาวะการนำ” ของบุคคลที่แสดงบทบาทดังกล่าว

เบส (Bass. 1990: 19-31) ได้สรุปรวมความหมายของภาวะผู้นำตามที่มีผู้ให้ไว้และได้จำแนกความหมายของภาวะผู้นำออกเป็น 12 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำที่เน้นกระบวนการ 2) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกลักษณะและผลของบุคลิกลักษณะ 3) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นกรกระทำหรือพฤติกรรม 4) ภาวะผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมาย 5) ภาวะผู้นำในฐานะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ 6) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความแตกต่างของบทบาท 7) ภาวะผู้นำในฐานะที่มุ่งด้านโครงสร้าง 8) ภาวะผู้นำในฐานะเป็นศิลปะที่ก่อให้เกิดการยินยอมตาม 9) ภาวะผู้นำในฐานะเป็นการใช้อิทธิพล 10) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบของการจูงใจ 11) ภาวะผู้นำในฐานะความสัมพันธ์ของอำนาจ และ 12) ภาวะผู้นำในฐานะเป็นการผสมผสานขององค์ประกอบต่างๆ

เลสเซอร์และอาซัวร์ (Lussier; & Achua. 2001: 388) กล่าวว่าภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่มีอิทธิพล (Influence) ซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ (Achieve Organizational Objectives) และเกิดการเปลี่ยนแปลง (Change)

ดาฟท์ (Daft. 1999: 5) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตามซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันสอดคล้องกับยูคัล (Yukl. 1998: 2) กล่าวว่า ภาวะผู้นำว่า หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

นอร์ธเฮาส์ (Northouse. 2010: 3) ให้คำนิยามภาวะผู้นำว่าเป็นกระบวนการของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มบุคคลเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จีระ หงส์ลดารมภ์ (2546: ออนไลน์) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม สามารถนำกลุ่มให้ปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร สามารถสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา และให้ การสนับสนุน ผลักดันบุคคลหรือองค์ให้บรรลุเป้าหมาย

วิโรจน์ สารรัตนะ (2553: 265) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นกระบวนการที่ทำให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์กร

จากการศึกษาถึงความหมายของภาวะผู้นำ สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตามในการโน้มน้าวให้ผู้อื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการร่วมปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

ทฤษฎีภาวะผู้นำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำเป็นความพยายามที่จะใช้วิธีการวิจัยศึกษา เพื่ออธิบายแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของผู้นำในเชิงปฏิบัติเพื่อจะทำให้สามารถเข้าใจ ทำนายหรือควบคุมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งวิโรจน์ สารรัตนะ(2553: 265-268) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค แต่ละสมัย และจำแนกทฤษฎีภาวะผู้นำออกเป็น 4 กระบวนทัศน์หลัก ดังนี้

1. กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Leadership Theory Paradigm)

เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1930-1940 เป็นระยะเริ่มแรกของการศึกษาภาวะผู้นำที่มีความเชื่อว่า ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (born, not made) งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นตรวจสอบหาคุณลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างผู้นำและผู้ตามหรือระหว่างผู้นำที่มีประสิทธิภาพกับที่ไม่มีประสิทธิภาพในตัวแปรทั้งด้านกายภาพและด้านจิตวิทยาเพื่อค้นหาคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (Trait of Effective Leaders) เนื่องจากไม่มีชุดของคุณลักษณะใดที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มนักวิจัย ดังนั้นคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพในที่นี้จึงเป็นคุณลักษณะที่นักวิจัยส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันเท่านั้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในที่ที่แตกต่างกัน ก็อาจมีคุณลักษณะแตกต่างกัน และหากใครที่ขาดคุณลักษณะบางประการไปก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะไม่ใช่ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ หากบุคคลนั้นมีคุณลักษณะอื่นทดแทน หรือสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่ยังขาดอยู่นั้นให้มีขึ้นมาได้ นอกจากนี้กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำในช่วงเวลานั้นยังเชื่อว่า ทัศนคติ และมโนทัศน์แห่งตน (Attitudes and Self-Concept) ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ทัศนคติ (Attitude) หมายถึงความรู้สึกในทางบวกหรือทางลบที่มีต่อคน สิ่งของ หรือเรื่องราว การมีทัศนคติในทางบวกจะส่งผลต่อแบบภาวะผู้นำ (Leadership Style) ที่จะแสดงออกมาในทางบวกด้วย สำหรับมโนทัศน์แห่งตน (Self Concept) เป็นทัศนคติทางบวกหรือทางลบที่บุคคลมีต่อตนเอง บุคคลที่มีทัศนคติทางบวกต่อตนเองมักมีศักยภาพแห่งตน (Self-Efficacy) และมักมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) ด้วย นอกจากนี้คุณลักษณะ ทัศนคติและมโนทัศน์แห่งตนแล้ว นักวิชาการยุคนี้ยังเชื่อว่า พฤติกรรม

เชิงจริยธรรม (Ethical Behavior) ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ซึ่งในชีวิตการทำงาน บุคคลจะเผชิญกับ สถานการณ์ที่จะเจอทางเลือกเชิงจริยธรรมว่าถูกหรือผิดอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่า ไม่มีคุณลักษณะใดที่ทำนายหรือจำแนกผู้นำให้แตกต่างจากผู้ที่มีใช้ผู้นำได้อย่างคงเส้นคงวา และแม้จะมีผลการวิจัยค้นพบเพิ่มเติม “ลักษณะ” (Traits) มีส่วนสัมพันธ์กับภาวะผู้นำหรือไม่ก็ตาม แต่ในระยะต่อมามีผู้เชื่อกันมากกว่าภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้นำได้กระทำมากกว่ากับคุณลักษณะที่ผู้นำมี ดังนั้น การศึกษาวิจัยในระยะต่อไปจึงเน้นไปที่พฤติกรรมของผู้นำ (Leader Behavior) มากกว่า

2. กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม(Behavioral Leadership Theory Paradigm) เริ่มต้นในปลายทศวรรษ 1940 นักวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนความสนใจจากกระบวนทัศน์ทฤษฎีเชิงคุณลักษณะไปเป็นกระบวนทัศน์ทฤษฎีเชิงพฤติกรรม ซึ่งเน้นศึกษาถึงสิ่งที่ผู้นำพูดและสิ่งที่ผู้นำทำ โดยมุ่งหาแบบพฤติกรรมที่ดีที่สุดในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล แต่ในที่สุดก็พบว่าไม่มีแบบใดที่ดีที่สุดสำหรับทุกสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม แบบภาวะผู้นำ(Leadership Style)ในช่วงเวลานั้น หมายถึง การผสมกันของคุณลักษณะ ทักษะ และพฤติกรรม (ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ) ที่ผู้นำใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตาม โดยมีพัฒนาการของทฤษฎีในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย

2.1 แบบภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa State University Leadership Style) ศึกษาโดย Kurt Lewin และคณะ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ แบบภาวะผู้นำเชิงอำนาจนิยม และแบบภาวะผู้นำเชิงประชาธิปไตยนิยม (Autocratic Leadership Style and Democratic Leadership Style)

2.2 แบบภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (University of Michigan Leadership Style) ศึกษาโดยอาศัยทฤษฎีของ Rensis Likert แล้วจำแนกแบบภาวะผู้นำเป็นสองแบบ คือ แบบมุ่งงาน และแบบมุ่งผู้ปฏิบัติงาน

2.3 แบบภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ (Ohio State University Leadership Style) ศึกษาภายใต้การนำของ Ralph Stogdill และโดยการพัฒนาแบบสอบถามที่เรียกว่า The Leader Behavior Description Questionnaire (LBDQ) ได้จำแนกพฤติกรรมผู้นำออกเป็นสองแบบ เป็นแบบมุ่งงานและมุ่งผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้ศัพท์ว่า Initiating Structure Behavior and Consideration Behavior แต่เนื่องจากผู้นำมักมีพฤติกรรมบางอย่างสูงและบางอย่างต่ำ จึงได้มีการพัฒนาพฤติกรรมสองแบบนั้นเป็นแบบภาวะผู้นำ 4 แบบ ดังนี้

- 1) มุ่งงานสูงแต่มุ่งผู้ปฏิบัติงานต่ำ
- 2) มุ่งงานสูงและมุ่งผู้ปฏิบัติงานสูง
- 3) มุ่งงานต่ำและมุ่งผู้ปฏิบัติงานต่ำ
- 4) มุ่งงานสูงแต่มุ่งผู้ปฏิบัติงานต่ำ

2.4 ตารางภาวะผู้นำ (Leadership Grid) ศึกษาโดย Robert Blake & Jane Mouton ซึ่งมีแบบภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ และ มิชิแกนเป็นพื้นฐานในการศึกษาโดยระยะแรก

จำแนกเป็นสองแบบ คือ แบบมุ่งผลผลิตและแบบมุ่งคน (Concern for Production and Concern for People) และจากการใช้แบบสอบถามที่มี 9 มาตรา จึงสามารถกำหนดแบบภาวะผู้นำได้มากถึง 81 แบบ จำแนกได้ 5 แบบหลัก ดังนี้

- 1) แบบมุ่งทั้งผลผลิตและมุ่งคนในระดับต่ำ เรียกว่า Impoverished Leader
- 2) แบบมุ่งผลผลิตสูงแต่มุ่งคนต่ำ เรียกว่า Authority-Compliance Leader
- 3) แบบมุ่งคนสูงแต่มุ่งผลผลิตต่ำ เรียกว่า Country Club Leader
- 4) แบบมุ่งทั้งผลผลิตและคนในระดับปานกลางเรียกว่า Middle of the Road

Leader

- 5) แบบมุ่งทั้งผลผลิตและคนในระดับสูง เรียกว่า Team Leader

ในบรรดาแบบภาวะผู้นำทั้ง 5 แบบนี้ ถือว่า แบบที่ 5 คือ แบบมุ่งทั้งผลผลิตและคนในระดับสูง ดูเหมือนจะเหมาะสมกับทุกสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม ก็มียานวิจัยคัดค้านและยังไม่ยอมรับว่าแบบภาวะผู้นำนี้เป็นแบบที่ดีที่สุดที่สามารถจะนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์ นอกจากนั้นยังมีประเด็นเชิงวิพากษ์ว่า พฤติกรรมการมุ่งผลผลิตและการมุ่งคนในแต่ละวัฒนธรรม อาจตีความไม่เหมือนกัน จึงอาจมีการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และอีกประเด็นหนึ่ง คือ คงยากที่จะหาผู้นำที่มีพฤติกรรมสูงทั้งการมุ่งผลผลิตและมุ่งทั้งคน หากจะให้เป็นไปได้คงมีแต่การหาผู้นำร่วม (co-leader) ซึ่งหากผู้นำมีแบบภาวะผู้นำมุ่งผลผลิต ก็หาผู้นำร่วมที่มีแบบมุ่งคน เป็นต้น ซึ่งจากข้อคัดค้านและข้อวิพากษ์ต่างๆ ดังกล่าว ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมสู่กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ในระยะต่อมา

3. กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency Leadership Theory Paradigm) เนื่องจากการศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและเชิงพฤติกรรมในระยะที่ผ่านมา มุ่งหาแบบภาวะผู้นำที่ดีที่สุดที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกสถานการณ์ เพื่อให้เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไป (Universal Theories) แต่ในช่วงทศวรรษ 1960 ต่างพบว่า ไม่มีแบบภาวะผู้นำที่ดีที่สุดที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกสถานการณ์ (No One Best Leadership Style) นักวิจัยส่วนใหญ่จึงหันมาสนใจทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้นำ หรือผู้ตาม หรือสภาพแวดล้อม โดยตั้งคำถามว่า คุณลักษณะใดหรือพฤติกรรมใดที่มีผลต่อการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลในสถานการณ์ที่กำหนด การวิจัยในกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับปัจจัยเชิงสถานการณ์ (Situational Factor) โดยมีตัวแบบ (Model) ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ที่สำคัญดังนี้

3.1 ตัวแบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency Leadership Model) เป็นตัวแบบที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย Fred E. Fiedler ในปี 1951 ซึ่งเขาเชื่อว่า แบบภาวะผู้นำมีสองแบบ คือ แบบมุ่งคนและแบบมุ่งงาน ถ้าสถานการณ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามดี ลักษณะงานมีความชัดเจน และอำนาจหน้าที่มีสูง) สามารถลงตัวได้กับแบบภาวะผู้นำมุ่งคนแล้ว ก็จะก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานได้สูงสุด แต่หากไม่ลงตัวกันได้ก็จะทำให้ไม่มีประสิทธิผล ซึ่งในการใช้ภาวะผู้นำตามสถานการณ์นี้ Fiedler ได้ให้ข้อเสนอแนะให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสถานการณ์ (Situation) มากกว่าที่จะให้เปลี่ยนแปลงที่แบบภาวะผู้นำ

3.2 ตัวแบบภาวะผู้นำบนเส้นต่อเนื่อง (Leadership Continuum Model) พัฒนาขึ้นโดย Robert Tannenbaum และ Warren Schmidt ในช่วงทศวรรษ 1950 กำหนดแบบภาวะผู้นำบนเส้นต่อเนื่องสองแบบ จากแบบภาวะผู้นำมุ่งผู้บังคับบัญชา สู่มุ่งผู้ปฏิบัติงานโดยระหว่างสองแบบหลักนี้จะประกอบด้วย 7 แบบย่อย ซึ่งจำแนกตามวิธีการและบุคคลที่ทำการตัดสินใจ ดังนั้นการที่จะพิจารณาว่าผู้นำมีแบบภาวะผู้นำแบบใด ผู้ตามมีความชอบในภาวะผู้นำแบบใด หรือสถานการณ์มีสภาพเป็นอย่างไร ก็พิจารณาได้จากแบบภาวะผู้นำ 7 แบบย่อยนั้น

3.3 ตัวแบบภาวะผู้นำเส้นทางและจุดหมาย (Path - Goal Model) พัฒนาขึ้นโดย Robert House ตีพิมพ์ในปี 1971 ซึ่งได้กำหนดแบบภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ แบบชี้แนะ (Directive) แบบสนับสนุน (Supportive) แบบมีส่วนร่วม (Participative) และแบบมุ่งความสำเร็จ (Achievement Oriented) ซึ่งการจะเลือกใช้แบบ ภาวะผู้นำใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ 2 ด้าน คือ ด้านผู้ปฏิบัติงานว่ามีบุคลิกภาพ ทักษะ ความสามารถ และความต้องการเป็นอย่างไร และด้านสภาพแวดล้อมว่ามีลักษณะงาน ทีมงาน และระบบอำนาจแบบทางการขององค์กรเป็นอย่างไร

3.4 ตัวแบบภาวะผู้นำเชิงปทัสสถาน (Normative Leadership Model) พัฒนาขึ้นโดย Victor Vroom และ Phillip Yetton ในปี 1973 เป็นตัวแบบที่จะช่วยให้ผู้นำสามารถประเมินปัจจัยด้านสถานการณ์ที่สำคัญที่ ส่งผลต่อการที่จะเลือกใช้แบบภาวะผู้นำเกี่ยวกับรูปแบบการตัดสินใจแบบใดใน 5 รูปแบบ เริ่มจากรูปแบบเชิงอำนาจ นิยมซ้ายสุดที่มีการตัดสินใจด้วยตนเองไปถึงรูปแบบเชิงประชาธิปไตยขวาสุดที่มีการตัดสินใจแบบเป็นทีม โดย มีข้อคำถามที่สำคัญ 8 ข้อ คือ ระดับคุณภาพที่ต้องการจากการตัดสินใจ ระดับความมีพันธะผูกพันที่ต้องการจากผู้ปฏิบัติงาน ระดับความมากน้อยของสารสนเทศที่ผู้นำมีอยู่ ระดับความชัดเจนของปัญหา ระดับความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจากการมีพันธะผูกพัน ระดับความสอดคล้องกับจุดหมาย ระดับความขัดแย้งของผู้ปฏิบัติงาน และระดับความมากน้อยของสารสนเทศที่ผู้ปฏิบัติงานมี

3.5 ตัวแบบภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (Situational Leadership Model) พัฒนาขึ้นโดย Paul Hersey และ Ken Blanchard ในปี 1977 จำแนกออกเป็น 4 แบบ คือ แบบกำกับ (Telling) แบบขายความคิด (Selling) แบบมีส่วนร่วม (Participating) และแบบมอบอำนาจ (Delegating) การที่ผู้นำจะแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์เรื่องระดับความมีวุฒิภาวะของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งในด้านทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ ความเต็มใจ ความมีพันธะผูกพัน และแรงจูงใจที่จะทำงาน

4. กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (Integrative Leadership Theory Paradigm) เริ่มตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 ที่เริ่มเปลี่ยนไปสู่กระบวนทัศน์เชิงบูรณาการ ซึ่งพยายามจะรวมทฤษฎีเชิงคุณลักษณะ ทฤษฎีเชิงพฤติกรรม และทฤษฎีตามสถานการณ์ เพื่ออธิบายถึงการมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามที่มีประสิทธิผล ทฤษฎีภาวะผู้นำในกระบวนทัศน์นี้มี 3 ทฤษฎี คือ ภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบาบามี ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งสามทฤษฎีนี้มีคำอธิบายร่วมกันหลายประเด็น จนนักวิชาการบางท่านใช้คำทั้งสามคำนี้ในความหมายเดียวกันหรือทดแทนกันได้

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำที่พยายามอธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลนั้น มีการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดมาตลอด นอร์ธเฮาส์ (Northhouse. 2012, อ้างอิงจาก สรายุทธ กันหลง. 2556: ออนไลน์) ได้สรุปแนวคิดของภาวะผู้นำโดยกล่าวไว้โดยสรุปในหนังสือเรื่อง Introduction to Leadership: Concepts and Practice ว่าภาวะผู้นำได้เป็นที่สนใจหรือ “เจ้าชาย” เขียนโดย Machiavelli ค.ศ.1531 และอภิปรัชญาของภาวะผู้นำที่ยิ่งใหญ่ และในศตวรรษที่ 20 ก็มีการพัฒนาเรื่องนี้มากขึ้นทั้งด้านสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา ธุรกิจ การศึกษา ประวัติศาสตร์ การทหาร การพยาบาล พฤติกรรมองค์การ ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา และ ศาสนศาสตร์ โดยมีมุมมองภาวะผู้นำสรุปได้เป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. มุมมองด้านคุณลักษณะผู้นำ (Trait Approach) ว่าเป็นทฤษฎีของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ (Great Man Theory) เน้นที่การศึกษาคุณสมบัติภายในของผู้นำทางด้านสังคม (social) การเมือง (political) และการทหาร (military) เช่น Catherine the Great, Mohandas Gandhi, Abraham Lincoln, และ Joan of Arc เริ่มตั้งแต่ 1900 ถึงต้นทศวรรษ 1940 และเริ่มศึกษาใหม่ในทศวรรษ 1970 โดยเฉพาะในทศวรรษ 1980 เป็นเรื่องของ 5 คุณลักษณะเด่น (The Big Five) หรือ ปัจจัย 5 ด้านที่สำคัญของคุณลักษณะ 5 ด้านของผู้นำ

2. มุมมองด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior Approach) ในปลายทศวรรษ 1930 ได้เน้นทางด้านพฤติกรรมโดยศึกษาว่าผู้นำทำอะไร เช่น งานวิจัยของ Ohio State University และ University of Michigan ในทศวรรษ 1940-ทศวรรษ 1950 และมีการศึกษาอย่างจริงจังในต้นทศวรรษ 1960 โดย Blake and Moulton ที่เขียนหนังสือปี 1964 เป็นการศึกษาว่าผู้จัดการ (manager) มีหน้าที่สองประการคือด้านพฤติกรรมการทำงาน (Task Behaviors) และพฤติกรรมความสัมพันธ์ (Relationship Behaviors) ในบริบทขององค์การ

3. มุมมองด้านสถานการณ์ (Situational approach) แนวคิดที่ว่า ในสถานการณ์ที่แตกต่าง ย่อมต้องการชนิดของภาวะผู้นำที่แตกต่าง โดยเริ่มตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 โดย Hersey and Blanchard และ Reddin และพัฒนาใหม่ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ถึงทศวรรษ 1990 หนึ่งในทฤษฎีนั้นคือ ทฤษฎีเส้นทางสู่เป้าหมาย (Path Goal Theory) ที่ศึกษาว่าผู้นำใช้แรงโน้มน้าวสมาชิกเพื่อพัฒนาผลการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานได้อย่างไร

4. มุมมองของ Contingency Theory ที่เน้นการจับคู่ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำกับตัวแปรด้านสถานการณ์

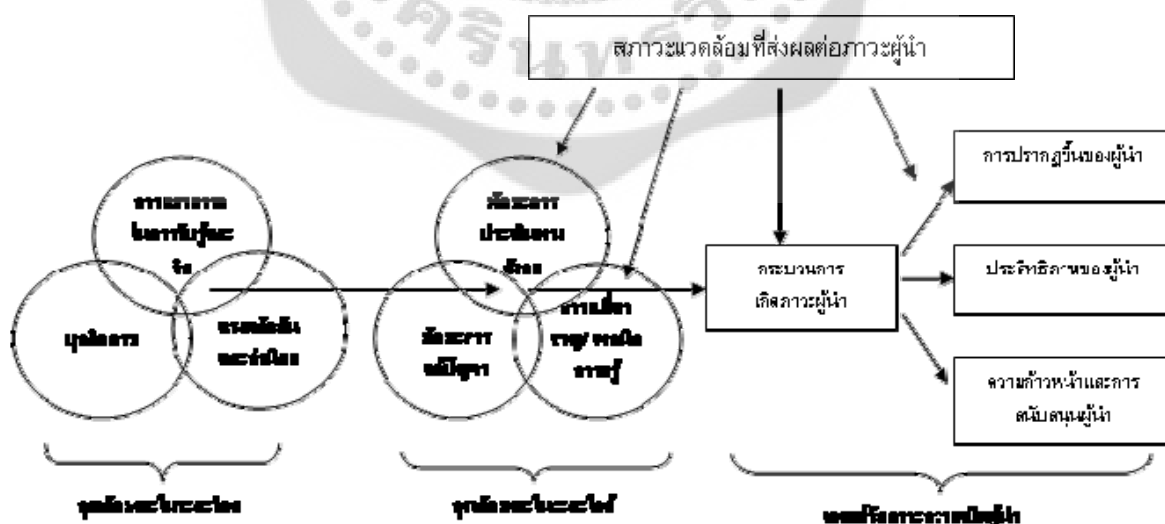
5. มุมมองความสัมพันธ์ (Relational Approach) ในทศวรรษ 1990 มีการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม และสร้างทฤษฎีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำและสมาชิก (Leader-Member Exchange : LMX) ที่ทำนายว่าความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพสูงให้ผลลัพธ์เชิงบวกต่อผู้นำมากกว่าความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพต่ำ

6. ภาวะผู้นำแบบใหม่ (New Leadership Approaches) มีการศึกษาภาวะผู้นำแบบใหม่ กลางทศวรรษ 1980 เริ่มตั้งแต่ปี 1985 โดย Bass และคณะที่ได้เขียนทฤษฎีภาวะผู้นำแบบมีเสน่ห์

(Charismatic Leadership) และภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ที่ได้พัฒนามาเป็น ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transformational Leadership) ที่อธิบายภาวะผู้นำที่เปลี่ยนคนและ องค์กร

7. ภาวะผู้นำที่เข้ามาใหม่ (Emerging Leadership Approaches) มีการศึกษาภาวะผู้นำ ใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ 21 เช่น Authentic Leadership (ภาวะผู้นำแท้จริง) เป็นการศึกษาความเป็น ผู้นำที่แท้จริงของผู้นำเช่นเดียวกับ Spiritual Leadership (ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ) ที่ศึกษาว่าผู้นำ ใช้ค่านิยม ความรู้สึกว่าได้รับการเรียกร้องและความเป็นสมาชิกด้วยกันเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ ผู้ตาม หรือการศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการ (Servant Leadership) ที่เน้นหลักของความใส่ใจ (Caring Principle) ที่ผู้นำทำตัวเป็นผู้รับใช้สนใจความต้องการของผู้ตาม นอกจากนี้ มีการศึกษาภาวะผู้นำที่ อิงกับเพศ (Gender-Based) เนื่องจากเพศหญิงมีส่วนมากขึ้นในแรงงานปัจจุบัน

จะเห็นว่า กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดมาโดยตลอด ตั้งแต่ยุค ความเชื่อในทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ สู่ยุคความเชื่อในทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ยุค ความเชื่อในทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ และเข้าสู่ยุคความเชื่อในทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณา การทั้งในเรื่องของคุณลักษณะ พฤติกรรมและสถานการณ์ แม้จะมีงานศึกษาวิจัยสนับสนุนทฤษฎี ภาวะผู้นำในแต่ละกระบวนทัศน์มาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะกล่าวได้ว่ากระบวนทัศน์ใด เหมาะสมที่สุดโดยเฉพาะกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การศึกษาภาวะผู้นำสมัยใหม่จึงควรที่ จะมีการให้ความสำคัญกับทฤษฎีหลายๆ ทฤษฎี ซึ่งได้มีการศึกษาไปพร้อมๆ กัน อันจะส่งผลต่อ ทฤษฎีใหม่ในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ แซคคาโร (Zaccaro, 2007: 6-16) ที่เสนอแนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ คุณลักษณะบางประการต้องทำงานร่วมกันจึงจะส่งผลในการ เกิดภาวะผู้นำ ดังภาพประกอบ 3

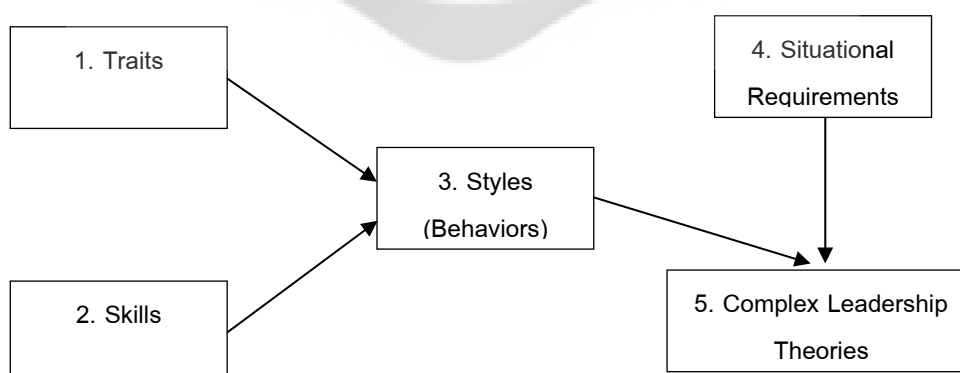

ภาพประกอบ 3 Trait-Based Perspective of Leadership

ที่มา: Zaccaro, S. J. (2007). *Trait-Based Perspectives of Leadership*. p. 11.

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะผู้นำหลายชุดและมีการพัฒนาเป็นขั้นบันไดในแต่ละชุดคุณลักษณะผู้นำแต่ละข้อมีความสัมพันธ์กัน เช่น ความสามารถในการรับรู้และคิดมีพื้นฐานจากสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการจัดการมีพื้นฐานจากความสามารถในการปรับตัว ความกล้าเสี่ยงและการเปิดกว้าง แรงผลักดันและค่านิยมมีพื้นฐานจากความต้องการอำนาจทางสังคม และความต้องการความสำเร็จ คุณสมบัติบางประการเกี่ยวข้องกับสถานการณ์มากกว่าคุณสมบัติอื่น เช่น ความเชี่ยวชาญ เทคนิคและความรู้ซึ่งต้องปรับตามความจำเป็นของแต่ละสถานการณ์ แสดงให้เห็นว่าคุณสมบัติในระยะไกลเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาเป็นคุณสมบัติระยะใกล้ และคุณสมบัติระยะใกล้เป็นพื้นฐานของการเกิดภาวะผู้นำ และในกระบวนการ พัฒนานี้สถานการณ์และปัจจัยด้านองค์กรอาจเสริม หรือจำกัดผลของพัฒนาการภาวะผู้นำและ คุณสมบัติระยะไกลในการเป็นผู้นำยากต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ จะมีคุณลักษณะผู้นำบางประการที่ตัดสินภาวะผู้นำของบุคคล แต่บุคคลก็สามารถเรียนรู้ และสร้างคุณลักษณะผู้นำเพิ่มจากที่มีอยู่เดิมโดยผ่านประสบการณ์ได้ แต่ทั้งนี้บุคคลนี้ต้องมีคุณสมบัติที่เปิดรับประสบการณ์ใหม่ และกล้าเสี่ยงด้วยจึงจะทำให้ยอมรับงานที่จะสร้างพัฒนาการ

ผู้วิจัยเห็นว่าภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ก็ควรที่จะได้มีการใช้กระบวนการทัศน์ภาวะผู้นำที่หลากหลายเพื่อสะท้อนถึงภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เหมาะสมในปัจจุบันเช่นกัน โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของทฤษฎีภาวะผู้นำดังกล่าวข้างต้นออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ คุณลักษณะของภาวะผู้นำของครู พฤติกรรมภาวะผู้นำของครู และความเป็นผู้นำของครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของของเกรวิช (Grawitch, 2556: ออนไลน์) อาจารย์มหาวิทยาลัย Saint Louis University ที่กล่าวว่า หากกล่าวถึงคำว่า “ภาวะผู้นำ” จะพบว่ามีองค์ประกอบสำคัญที่มักกล่าวถึงกัน คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้นำ (Traits) ทักษะของผู้นำ (Skills) รูปแบบหรือพฤติกรรมของผู้นำ (Styles/Behaviours) สถานการณ์ (Situations) และทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีความซับซ้อน (Complex Leadership Theories) ปรากฏตามภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ภาวะผู้นำตามแนวคิดของ Grawitch

ที่มา: Grawitch, M. J. (2556). *Introduction to Leadership Effectiveness*. (online).

จุดเริ่มต้นของทฤษฎีภาวะผู้นำ เริ่มจาก คำว่า Traits หรือคุณลักษณะ ทฤษฎีคุณลักษณะ สร้างขึ้นจากกรอบความคิดของทฤษฎีผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ทฤษฎีคุณลักษณะจะกล่าวถึงคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำ เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน แม้ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำจะมีความสำคัญ แต่ผู้นำก็ต้องมีทักษะ ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางเทคนิค ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหาหรือทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทฤษฎีทักษะจึงมีความสำคัญต่อภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการหลอมรวมคุณลักษณะเข้ากับทักษะของผู้นำแต่ละคน ย่อมนำไปสู่รูปแบบหรือพฤติกรรมของแต่ละบุคคล บางครั้งอาจหมายถึงแรงกระตุ้นทางธรรมชาติที่จะนำไปสู่รูปแบบหรือพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง แม้ทฤษฎีพฤติกรรมของผู้นำจะมีความสำคัญ แต่องค์ประกอบที่ 4 ที่ทำให้ภาวะผู้นำมีประสิทธิภาพ คือ การเข้าใจต่อลักษณะของสถานการณ์ ทั้งลักษณะสถานการณ์ตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของผู้ตาม(Follow) เช่น ปัญหาความคลุมเครือที่มีอยู่ในงานและวัฒนธรรมองค์กร ความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบที่มีในองค์กร ความสามารถทางเทคนิค ความมุ่งมั่น และแรงจูงใจที่มีอยู่ในตัวผู้ตาม เป็นต้น ทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าว นำไปสู่ทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

เลสเซอร์และอาซัวร์ (Lussier; & Achua.2001: 388) กล่าวถึง องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำ 5 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกัน ประกอบด้วย 1) ผู้นำและผู้ตาม (Leaders-Followers) 2) การมีอิทธิพล (Influence) 3) วัตถุประสงค์ขององค์กร (Organizational Objectives) 4) การเปลี่ยนแปลง (Change) และ 5) คน (People)

มานิต บุญประเสริฐ; และคนอื่นๆ (2549: 15) กล่าวว่า ภาวะผู้นำประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้ตาม ซึ่งผู้ตามแต่ละคนต้องการรูปแบบการนำที่แตกต่างกัน 2) ผู้นำ ต้องเข้าใจตนเอง สิ่งที่ทำตนเองทำได้ สิ่งที่คุณเองรู้ และผู้ที่จะบอกว่าผู้นำ ประสบผลสำเร็จหรือไม่คือผู้ตาม 3) สถานการณ์ต่างๆ ต้องการภาวะผู้นำที่ต่างกัน การที่ผู้นำประสบผลสำเร็จในสถานการณ์หนึ่งไม่ได้เป็นเรื่องยืนยันความสำเร็จตลอดไป

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์กร ประกอบด้วย ผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะเชื่อมโยงกับจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร หลักการและวิธีการ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขององค์กร

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาในอดีตเกี่ยวกับภาวะผู้นำ พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารทั้งสิ้น แต่ในเวลาต่อมาพบว่าได้มีผลงานวิจัยค้นคว้าใหม่ๆ ที่เน้นแนวคิดที่ว่า “ครูคือผู้นำ Teachers as Leaders” เพิ่มมากขึ้น ซึ่งล้วนส่งเสริมแนวคิดให้ครู อาจารย์มีส่วนร่วมและมีภาวะผู้นำในการตัดสินใจต่อประเด็นต่างๆ ในการบริหารโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ในอดีตบทบาทของครูในฐานะผู้ใช้ภาวะผู้นำ (Teacher Leadership) นั้น กล่าวได้ว่ายังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด เช่น การเป็นหัวหน้าหมวดวิชาและส่วนมากมักเป็นหัวหน้างานต่างๆ ทางด้านธุรการต่างๆ ซึ่งมุ่งเน้นความมีประสิทธิภาพมากกว่าการได้ใช้บทบาทภาวะผู้นำทางวิชาการ เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาโดยมีจุดเน้นด้านการบริหารจัดการที่ยึดโรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM (Site Based Management) มีการบริหารที่กำหนดให้ครูต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทาง

การศึกษากว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทบาทของภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) จึงชัดเจนขึ้น เช่น มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Mentors) ให้กับครูใหม่ บทบาทผู้นำทีมงาน (Team Leaders) บทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Developers) และผู้ให้การพัฒนาแก่บุคลากรต่างๆ (Staff Development Providers) เป็นต้น (สุเทพ พงษ์ศรีวัฒน์. 2549: ออนไลน์)

พรทิพย์ อัยยิมพันธ์ (2547: 68) กล่าวว่า ผู้นำควรมีบทบาท ดังนี้

1. การกำหนดแนวทางหลัก (Path Finding) ด้วยการกำหนดเป้าหมายและแนวความคิดที่ชัดเจน และต้องได้รับการสนับสนุนและความมุ่งมั่นจากผู้อื่นในการบรรลุถึงเป้าหมายด้วย ผู้นำต้องมีความสามารถนำให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการสร้างพันธกิจ (Mission) วิสัยทัศน์ (Vision) และสื่อสารอย่างชัดเจนถึงความแตกต่างและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความสำเร็จในอนาคต

2. การสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ (Aligning) การสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพหรือการทำให้องค์การดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน

3. การมอบอำนาจ (Empowering) ผู้นำต้องสร้างสถานะที่จะกระตุ้นการสร้างเสริมและปลดปล่อยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ความสามารถ และศักยภาพที่มีอยู่ในบุคคลทุกคน วิธีการนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้นในองค์การ

4. การสร้างตัวแบบ (Modeling) หัวใจของการเป็นผู้นำคือต้องสร้างความน่าเชื่อถือ เพราะไม่เพียงแต่รู้ว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างไรเท่านั้น แต่ผู้นำยังต้องมีคุณสมบัติของผู้นำที่ดีด้วย กล่าวคือต้องเข้าใจถึงความสำคัญของดุลยภาพระหว่างคุณลักษณะ (Characteristics) กับความรู้ความสามารถ (Competence) เพราะไม่ว่าบุคคลจะมีความสามารถเพียงใด ก็ไม่สามารถจะเป็นผู้นำที่แท้จริงได้ หากปราศจากซึ่งคุณลักษณะที่เหมาะสม

ดังนั้น การที่เราให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของครูจึงเปรียบเสมือนการให้ความสำคัญกับกลุ่มคนที่ถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนานักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของ โดยศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับวิวัฒนาการของภาวะผู้นำของครู แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู ความหมายของภาวะผู้นำของครู บทบาทภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership Roles) องค์ประกอบภาวะผู้นำของครู โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) เกิดขึ้นหลังต้นศตวรรษที่ 21 แต่หากศึกษาในเชิงลึกพบว่าแนวคิดนี้มีประวัติศาสตร์มายาวนานในรูปแบบที่หลากหลายย้อนกลับไปกว่า 100 ปี เดอร์ฮาร์ท (DeHart. 2011: online) กล่าวถึงวิวัฒนาการของภาวะผู้นำของครูว่า การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูได้มีการดำเนินการมากกว่า 30 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 เป็นต้นมา โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง ในช่วงแรกของการศึกษา (ปี ค.ศ.1980 - 1989) ภาวะผู้นำของครูได้มีการตีพิมพ์ในเอกสาร A Nation at Risk ซึ่งเป็นเพียงการกล่าวถึงบทบาทอย่างเป็นทางการของหัวหน้ากลุ่ม หัวหน้างาน และครูที่มีความเชี่ยวชาญ และหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ได้รับการพัฒนาจากการเป็นครูทั้งสิ้น (Little. 2003: 401-419) โดยภาวะผู้นำของครูในช่วงเวลานี้จะเน้นที่บทบาท

ของการบริหารและการจัดการโรงเรียน มากกว่าบทบาทของผู้นำทางการเรียนการสอนที่จะส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาในโรงเรียน (Silva.; Gimbert; & Nolan. 2000: 779 - 804) ในช่วงที่สอง ตั้งแต่ปี ค.ศ.1990-1999 บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางการเรียนการสอนของครูได้รับการยอมรับมากขึ้นว่ามีความสำคัญโดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำของครูในฐานะหัวหน้าทีม ผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร เป็นที่ปรึกษา รวมถึงการพัฒนาด้านวิชาชีพแก่เพื่อนครู มีความพยายามที่จะจัดระบบการพัฒนาภาวะผู้นำของครูเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพ และเน้นให้เห็นถึงประโยชน์ของภาวะผู้นำด้านการสอนที่มีมากกว่าผู้นำด้านการบริหารจัดการโรงเรียน (Wiggenton. 1992: 167-173) สำหรับในช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งด้านโครงสร้างและวัฒนธรรมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของครูจึงเน้นที่การเป็นผู้นำด้านการให้การสนับสนุนสถานศึกษา ความร่วมมือและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องระหว่างเพื่อนครู ภาวะผู้นำของครูมีบทบาททั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ครูจึงเป็นผู้ขับเคลื่อนการปฏิรูปโรงเรียน ซึ่งเป็นผลทำให้ครูมีบทบาทหน้าที่ที่ขยายกว้างมากขึ้นกว่าในช่วงแรก ทำให้ต้องเผชิญกับความรับผิดชอบ แรงกดดัน และความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย แต่ในขณะเดียวกันกลับได้รับการสนับสนุน และการให้รางวัลน้อยกว่าที่ควรจะเป็น (Bartlett. 2004: 565 - 582; & Little. 2003: 401-419)

แดเนียลสัน (Danielson. 2006: 15) เสนอว่า แนวคิดของภาวะผู้นำของครู (Teacher leadership) เกิดจากแนวคิดที่ว่าครูคือผู้ที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนยาวนานกว่าผู้บริหาร (อาจถึง 20-30 ปี ขณะที่ผู้บริหารมักมีระยะเวลาเพียง 3-5 ปี) งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน และภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) ส่วนใหญ่จะเสนอแนะและเน้นให้มีการปลูกฝังภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) เพราะถือเป็นการลงทุนที่เหมาะสมเพื่อให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาในระยะยาว เนื่องจากในโรงเรียนส่วนใหญ่แล้วจะมีวัฒนธรรมองค์กรในการดูแลตนเอง และมีความตระหนักว่าการที่โรงเรียนจะมีผลงานที่ดีขึ้นอยู่กับคุณภาพนักเรียน โรงเรียนจึงต้องอาศัยความพยายาม และความร่วมมือจากส่วนรวมมากกว่ารายบุคคล หากครูที่ได้รับความเคารพและการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำ จะเป็นการสร้างสรรค์สิ่งสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนในระยะยาว

การพัฒนาภาวะผู้นำของครูได้ถูกทบทวนมากขึ้นในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาโรงเรียนรวมถึงการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เป็นความพยายามที่จะจัดเตรียมครูให้มีโอกาสในการใช้ภาวะผู้นำ ถือเป็นสัญญาณที่บอกให้รู้ถึงขอบเขตของการบริหารโดยทั่วไป โรงเรียนต่างๆ ได้ถูกจัดตั้งให้มีการบริหารตามโครงสร้างแบบบนลงล่าง ซึ่งครูจะมีส่วนในกระบวนการตัดสินใจน้อยมาก (Boles; & Troen. 1994: 53-56) โครงสร้างองค์กรที่มีระดับชั้นลดหลั่นนี้จะมีการวางตำแหน่งผู้บริหารอย่างมีรูปแบบชัดเจนที่ทำให้ภาวะผู้นำของครูปรากฏออกมาได้ยากหรือน้อยมาก สอดคล้องกับแนวคิดของแดเนียลสัน (Danielson. 2006: 17) ที่ได้เสนอว่าภาวะผู้นำของครูจะปรากฏให้เห็นอย่างไม่มีแบบแผน โดยการได้รับการกำหนดบทบาทให้แสดงหรือกระทำ โดยใช้ทักษะต่างๆ ทั้งในห้องเรียน และยังทำให้ครูได้ใช้ความสามารถเหล่านั้นนอกห้องเรียน

อีกด้วย ซึ่งยอร์ก-บาร์และดัก (York-Barr; & Duke. 2004: 316) เสนอแนะว่า ภาวะผู้นำของครูเป็นรูปแบบที่ไม่เหมือนใคร เพราะเกิดจากแนวคิดที่หลากหลาย เป็นแนวคิดที่เน้นย้ำเรื่องการมีส่วนร่วมมากกว่าการใช้อำนาจในแต่ละคน

เมื่อศึกษาถึงที่มาของแนวคิดภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) ในบริบททางการศึกษา และองค์กร พบว่ามีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับแนวคิดสำคัญ ได้แก่

1. บทบาทด้านความเป็นผู้นำในการบริหาร

ในแวดวงการศึกษาคำว่าผู้นำโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารของโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเฉพาะบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน รวมถึงงานวิจัยระดับต่างๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู (Teacher leadership) นั้น ก็ยังมุ่งเน้นไปที่บทบาทของผู้บริหารเกือบทั้งสิ้น จะมีเพียงเล็กน้อยที่กล่าวถึงภาวะผู้นำของผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้พัฒนาบุคลากรและหัวหน้าหลักสูตร (Danielson. 2006: 17) ความเป็นผู้นำของผู้บริหารจะยังไม่เพียงพอหากขาดการเติมเต็มด้วยภาวะผู้นำของครูซึ่งมีการพัฒนาอย่างเป็นธรรมชาติและไม่เป็นทางการ ถือเป็นจุดเริ่มต้นและความคิดสร้างสรรค์ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน แนวคิดของภาวะผู้นำของครูจึงไม่ใช่ทั้งการขัดแย้ง หรือแข่งขันกับแนวคิดความเป็นผู้นำของผู้บริหาร แต่เป็นแนวคิดเสริมที่เกิดขึ้นตามอุดมคติจากการปฏิบัติและการเรียนรู้ของนักเรียน (Danielson. 2006: 18)

2. บทบาทด้านความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ฟูลัน (Danielson. 2006: 18 อ้างอิงจาก Fullan.2001) ได้ให้ความหมายของแนวคิดของภาวะผู้นำว่าเป็นการจัดการการเปลี่ยนแปลง โดยส่วนมากแล้วจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียน ซึ่งต้องใช้ทักษะความเป็นผู้นำสูง การศึกษาในอดีตมักกล่าวถึงความไม่คงทนของการพัฒนาโรงเรียนหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ดังนั้น การจัดการกับการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแต่ต้องสร้างขึ้นมเท่านั้น แต่ต้องเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่ต้องรักษาการปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นให้คงอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียนส่งผลกระทบโดยตรงต่อโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมักจะเป็นการปรับวิสัยทัศน์ในเชิงนโยบาย ภาวะผู้นำของครูแม้จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในส่วนที่น้อย แต่การเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากภาวะผู้นำของครูทั้งสิ้น แม้งานวิจัยด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจเรื่องความเป็นผู้นำโดยรวม แต่ก็ไม่สามารถอธิบายแนวคิดของภาวะผู้นำของครูได้ครอบคลุมทุกเรื่อง โดยแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำของครูในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามแนวคิดของแดเนียลสัน (Danielson. 2006: 19-22) มีดังนี้

1) บทบาทภาวะผู้นำของครูอย่างเป็นทางการมีโรงเรียนจำนวนมากที่มีโครงสร้างที่กำหนดให้ครูรับบทบาทเป็นผู้นำในโรงเรียน เช่น ครูเชี่ยวชาญ (Master Teacher) หัวหน้าระดับ หัวหน้าทีมงาน ครูผู้ช่วยหรือที่ปรึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักต่อความสำคัญของบทบาทครู ในฐานะที่เป็นบุคคลสำคัญต่อการพัฒนาความสำเร็จของนักเรียน บทบาทดังกล่าวมิได้ถูกสร้างไว้เพื่อดึงดูดให้ครูร่วมพัฒนาโรงเรียนตามกรอบสังคมประชาธิปไตย แต่ถูกสร้างไว้เพื่อให้ครูได้ช่วยเผยแพร่ผลงานของโรงเรียน ให้ครูเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาโรงเรียน

2) ความหลากหลายของครูในด้านกึ่งผู้บริหาร เป็นแนวคิดของภาวะผู้นำของครูที่เกี่ยวข้องกับการมอบหมายงานเป็นพิเศษ การมอบหมายดังกล่าวช่วยให้ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการในการดำเนินงานของโรงเรียนหรือช่วยเพื่อนร่วมงานในการคิดทฤษฎีหรือกลยุทธ์ใหม่ในการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามครูก็ยังสอนเต็มเวลาและยังคงเป็นครูอยู่ในสายตาของเพื่อนร่วมงาน แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับภาวะผู้นำของครูยังคงอยู่ในความคิดที่จำกัดต่อความเข้าใจถึงภาวะผู้นำของครู ซึ่งผู้บริหารต้องสร้างการตัดสินใจร่วมกัน หรือสร้างภาวะผู้นำของครูด้วยการฝึกฝนอย่างเป็นธรรมชาติจากการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ภาวะผู้นำของครูไม่ต้องมีใครแต่งตั้งความเป็นผู้นำให้แก่ครู บทบาทของครูต่างหากที่แสดงถึงภาวะผู้นำของครูได้อย่างชัดเจน

ความสนใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะเหตุผล 3 ประการ คือ

1. ภาวะผู้นำของครูเป็นการจัดการที่เลียงไม่ได้ แม้ว่าในงานวิจัยมักจะกล่าวถึงภาวะผู้นำทางการศึกษาที่มักจะเอ่ยถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ที่ระบุถึงภาระที่ยิ่งใหญ่ของผู้บริหารที่ต้องดำเนินการ ซึ่งควรต้องเป็นผู้บริหารที่มีความสามารถมากเท่านั้น ดังที่เอลมอร์ (Elmore, 2000: 14) ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่าการอ่านงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง สูงสุดอาจจะกล่าวเกินจริง เนื่องจากอาจมีการเสนอว่า ผู้บริหารควรมีทั้งคุณสมบัติและทักษะที่สามารถช่วยพัฒนาและแก้ไขปัญหาของโรงเรียนได้ทั้งหมด ผู้บริหารจะต้องมีความใกล้ชิดกับชุมชน ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน สิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถดูแลความขัดแย้งและความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างนักเรียน ครู และบุคคลต่างๆที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องมีการเคารพในอำนาจของผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ ผู้บริหารจะต้องรักษาระเบียบในโรงเรียนและอื่นๆ ทุกประเด็นมักมีความเกี่ยวข้องกับการสอนเสมอ งานวิจัยชิ้นสำคัญเกี่ยวกับภาวะผู้นำของโรงเรียนมีอย่างหลากหลาย แต่ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งคือ ผู้บริหารจะต้องปลูกฝังภาวะผู้นำของครูให้เกิดขึ้นในโรงเรียน

2. โรงเรียนต้องตกอยู่ภายใต้ความกดดันที่ต้องพยายามพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกคน โดยมุ่งเน้นไปยังกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการดูแลน้อยกว่าที่ควรเป็น ผู้บริหารเป็นผู้นำทางเทคนิคของโรงเรียน แต่ผู้บริหารก็ไม่สามารถพัฒนาโรงเรียนได้ด้วยตนเอง ดังที่แคทเชล-เมนเยอร์และมอลเลอร์ (Katzenmeyer; & Moller, 2001: 102) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำของครูมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน เปรียบเสมือนเป็นการปลุกยักษ์ใหญ่ที่ หลับใหลอยู่ให้ตื่นขึ้นพร้อมกับศักยภาพอันไร้ขีดจำกัดในการสร้างความแตกต่างอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและฉับพลัน

3. ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน คือ คุณภาพของการสอน ซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ หลักสูตร โปรแกรมการเรียน และนโยบายต่างๆ สำหรับการพัฒนานักเรียน รวมถึงความสัมพันธ์กับชุมชน แต่การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในระดับสูงและในระดับสากล จำเป็นต้องมีความเป็นมืออาชีพทางการสอน ผู้บริหารจึงต้องหาทาง

ถึงความเชี่ยวชาญของครูทั้งด้านความรู้และทักษะทางการสอนออกมาใช้เพื่อพัฒนาภายในห้องเรียน มุมมองตามความคิดเดิม มองว่าภาวะผู้นำนั้นมีอยู่เฉพาะในตำแหน่งผู้บริหารเท่านั้น ในทางกลับกัน มุมมองการสอนที่เน้นแนวคิดภาวะผู้นำของครู เป็นการมองว่าการสอนเป็นงานระดับมืออาชีพที่ครู ได้ข้อมูลมาจากการค้นคว้า การตัดสินใจ การฝึกฝน และการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองเพื่อสนับสนุน การเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหารจึงต้องสนับสนุน การตัดสินใจของครูเพื่อประโยชน์ทางการเรียนรู้ ของนักเรียน ถึงแม้จะมีผู้กล่าวถึงบทบาทของครูว่าต้องมีหน้าที่พัฒนาการสอน และต้องเป็นผู้ เชี่ยวชาญทางด้านการสอนมากกว่าครูแต่อาจไม่เป็นจริงเช่นนั้นเสมอไป คงเป็นไปได้ที่ผู้บริหาร ของโรงเรียนจะรอบรู้ทุกวิชาที่สอน ในโรงเรียน พร้อมด้วยศาสตร์ของการสอนวิชานั้นๆ แนวคิดของ ภาวะผู้นำของครูจึงคำนึงถึงบทบาทที่สำคัญของครูในการเป็นผู้นำในการสอนและการสนับสนุนการ พัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงยังยืนยันว่าครูเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในโรงเรียนทั้งด้านเนื้อหา และวิธีการสอน แนวคิดนี้ยังปรับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกทางการ เรียนรู้สำหรับนักเรียนและครู

จากแนวคิด ความสำคัญและเหตุผลที่มีการให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของครูจากที่กล่าว มาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการ แนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำของครูโดยทั่วไป มีตัวบ่งชี้ที่น่าสนใจใน การนำไปศึกษาเพื่อกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ประกอบด้วย การเป็น ผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การประสานสัมพันธ์กับชุมชน การพัฒนา ตนเอง การพัฒนาเพื่อนครูด้วยการเป็นพี่เลี้ยง ที่ปรึกษา เพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้นำด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

ความหมายของภาวะผู้นำของครู

คัทเซนเมเยอร์และมอลเลอร์ (Katzenmeyer; & Moller. 2001: 23-28) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ ของครู คือ ครูผู้ที่เป็นผู้นำโดยนำทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน เชื่อมโยงกับชุมชนและ ช่วยเหลือกลุ่มของครู ผู้เรียน และผู้นำและมีอิทธิพลต่อผู้อื่นไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานทาง การศึกษา

นัสบีม-บีช (Nussbaum-Beach. 2007: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำของครูเป็นมากกว่า การนำนักเรียนและการเป็นครูที่ดี แต่ภาวะผู้นำของครูรวมไปถึงการนำนอกห้องเรียนและการนำครู คนอื่นๆ

ยอร์ก-บาร์และดักค์ (York-Barr; & Duke. 2004: 260) ได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำของครู และสรุปความหมายของภาวะผู้นำของครูที่พบในงานวิจัยไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของครูในแง่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียน การสอน ใช้บทบาทของผู้นำเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางครู และครูผู้นำเพื่อให้เกิดการ ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. ภาวะผู้นำของครูในแง่ของการใช้พฤติกรรมผู้นำ คือ การที่ครูใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำ ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการใน 4 ลักษณะ ได้แก่

2.1 ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ครูผู้นำให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือกับผู้ร่วมงาน ใช้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงานเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ

2.2 ภาวะผู้นำแบบมุ่งคุณภาพขององค์กร ครูผู้นำให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กรด้วยการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย แสวงหาวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เน้นความเป็นเลิศ แสดงความเชื่อมั่นว่าผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานที่มีมาตรฐานสูงได้

2.3 ภาวะผู้นำตามภารกิจที่ปฏิบัติ ครูผู้นำใช้พฤติกรรมผู้นำให้สอดคล้องกับลักษณะของภารกิจที่ปฏิบัติและคุณลักษณะของกลุ่ม

2.4 ภาวะผู้นำแบบใช้บทบาทคู่ขนาน ครูผู้นำให้ความสำคัญกับกระบวนการในการสร้างความผูกพันให้ฝ่ายบริหารเข้ามาปฏิบัติกรร่วมกัน เพื่อเป้าหมายสร้างศักยภาพให้กับโรงเรียน ด้วยการสร้างบรรยากาศของการไว้วางใจซึ่งกันและกันและการสื่อสารแบบเปิด

แฮริสและแลมเบิร์ต (Harris; & Lambert. 2003: 47) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของครู คือ ลักษณะในรูปแบบของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ซึ่งครูพัฒนาทักษะเชี่ยวชาญจากการปฏิบัติงานต่าง ๆ ร่วมกัน

แฮริสและมูอิส (Harris; & Muijs. 2005: ออนไลน์) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของครูเป็นการให้ความสนใจกับการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงและการสอนเป็นอันดับแรก โดยมีจุดเน้นที่การปรับการเรียนรู้อ และรูปแบบของภาวะผู้นำที่อยู่บนหลักการของการพัฒนา และการร่วมมือทำงานด้วยกันอย่างมีอาชีพ หัวใจสำคัญของภาวะผู้นำของครู คือ ความร่วมมือรวมพลัง ความเชื่อใจซึ่งกันและกัน การสนับสนุน และเสนา การแบ่งปันการปฏิบัติที่ดีเยี่ยมและเรียนรู้ร่วมกัน

คราวเธอร์ เฟอร์กูสันและฮานน์ (Crowther; Ferguson; & Hann. 2009: 10) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของครู หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงพลังของภาวะผู้นำของครูในรูปแบบของความเข้าใจ และการปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมเพื่อนำไปสู่การประสบความสำเร็จในโรงเรียนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในระยะยาว

มิลเลอร์ มูนและเอลโค (Miller; Moon.; & Elko. 2000: 4) ให้ความหมายของภาวะผู้นำของครูว่า หมายถึง พฤติกรรมครูที่แสดงถึงความรับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพให้เพื่อนร่วมงาน เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

แดเนลสัน (Danielson. 2006: 12) ให้ความหมายภาวะผู้นำของครูว่า หมายถึง ทักษะที่ครูแสดงออก โดยครูยังคงทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักเรียนในขณะที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นนอกห้องเรียนทั้งแก่บุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน อิทธิพลนี้ได้ส่งผลทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงและปลุกพลังให้กับผู้อื่นด้วย นอกจากนี้ยังแสดงออกถึงความรอบรู้ เชี่ยวชาญและมีทักษะในการเชิญชวนเพื่อนครูมีความมุ่งมั่นและตั้งใจแน่วแน่ในการดำเนินตามภารกิจของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนจะต้องอาศัยการกระทำในสิ่งที่แตกต่างออกไปจากอดีตภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) จึงต้องใช้ความสามารถในการจัดการกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้วย แต่ไม่ใช่กับทุกกรณี มีหลายกรณีที่การพัฒนาจะเกิดขึ้น ต่อเมื่อครูสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับเพื่อน ร่วมงานให้มีทักษะเพิ่มขึ้น มีความคิดวิเคราะห์ เพิ่มขึ้นในงานของตน ไม่ใช่เป็นการให้เขาทำในสิ่งที่แตกต่างแต่เพื่อทำให้สิ่งต่าง ๆ ดีขึ้น ส่วนกรณีอื่น ครูผู้นำจะต้องตระหนัก ถึงโอกาสในการช่วย พัฒนา

โรงเรียนในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะต้องอาศัยการโน้มน้าวให้ผู้อื่นหันมา ค้นหาวิธีปฏิบัติอย่างมืออาชีพ

สุรียะพันธ์ ธาราเพียร (2552: 20) ให้ความหมายคำว่าภาวะผู้นำของครู หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งในและนอกห้องเรียน ในด้านพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ การเสวนา ความร่วมมือรวมพลัง และการเปลี่ยนแปลงองค์กร อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีพลังในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนานวัตกรรม ทำให้ครูมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เกิดความผูกพันและร่วมเรียนรู้ ร่วมสร้างความรู้และร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

อาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554: 8) ให้ความหมายของคำว่าภาวะผู้นำของครูว่า หมายถึง การแสดงออกของครูที่วัดได้จากพฤติกรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู องค์ประกอบด้านเป็นแบบอย่างทางการสอน องค์ประกอบด้านมีส่วนร่วมในการพัฒนา และองค์ประกอบด้านเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากการนิยามความหมายภาวะผู้นำของครูโดยนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) หมายถึง คุณลักษณะ พฤติกรรม รวมถึงความเป็นผู้นำของครูที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน เป็นการแสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน มีทักษะในการเชิญชวนเพื่อนครูให้มีความมุ่งมั่นและตั้งใจแน่วแน่ในการดำเนินตามภารกิจของโรงเรียน ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ อันจะก่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มุ่งเน้นความสำเร็จในการเรียนรู้ของนักเรียน

ภาวะผู้นำของครูจึงเป็นการแสดงออกถึงบทบาทของครูที่ชัดเจน ดังที่ แดเนลสัน (Danielson. 2006: 12) ได้กล่าวว่า แนวคิดของภาวะผู้นำของครูต้องคำนึงถึงบทบาทที่สำคัญของครูในการเป็นผู้นำในการสอนและการสนับสนุนการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงยังยืนยันว่าครูเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในโรงเรียน ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการสอน ดังนั้น การศึกษาถึงบทบาทของครูจึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership Roles) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แฮริสและแลมเบิร์ต (Harris; & Lambert. 2003: 47) กล่าวว่า ปัจจุบันมีแนว ความคิดเกี่ยวกับบทบาทของภาวะผู้นำของครูที่ต่างไปจากความคิดดั้งเดิม โดยภาวะผู้นำของครูเป็นลักษณะในรูปแบบของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ซึ่งครูได้พัฒนาทักษะเชี่ยวชาญจากการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกัน โดยบทบาทภาวะผู้นำของครู จำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ภาวะผู้นำต่อครูคนอื่นๆ โดยการชี้แนะ (Coaching) การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) การนำในการทำงานกลุ่ม เป็นพี่เลี้ยงของครูใหม่หรือครูที่มีประสบการณ์น้อย
2. ภาวะผู้นำด้านการปฏิบัติการ ในภาระหน้าที่ที่เป็นศูนย์กลางสู่การปรับปรุงการเรียนรู้และการสอนให้ดีขึ้น เป็นผู้นำของทีมพัฒนาสถานศึกษา

3. ภาวะผู้นำด้านวิธีการสอน โดยการพัฒนาและการออกแบบรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถเป็นนักพัฒนาหลักสูตร นักเขียนที่อดทนและนักวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงไปสู่ห้องเรียน

เอเคอร์แมน และแมคเคนซี (Ackerman; & Mackenzie. 2006: 66-70) ได้ระบุลักษณะและภาระหน้าที่ของครูที่มีภาวะผู้นำว่าแม้บทบาทแบบเป็นทางการของครูจะยังคงดำเนินอยู่ แต่บทบาทใหม่ของครูที่มีภาวะผู้นำกลับเป็นไปในแบบไม่เป็นทางการและได้รับมาจากประสบการณ์ในระหว่างการเรียนการสอนซึ่งบทบาทด้านนี้แสดงออกได้เช่น 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดในห้องเรียน และแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น 2) เป็นผู้ที่หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ และเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่ 3) การเป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ 4) ดูแลเอาใจใส่นักเรียนของตน และ 5) เข้าใจความขัดแย้งอันมักจะเกิดขึ้นกับภารกิจของโรงเรียน

อุษาวดี จันทรสนธิ (2551: ออนไลน์) เสนอว่าการพัฒนาภาวะผู้นำของครู และใช้ภาวะผู้นำเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนก่อให้เกิดประโยชน์ 4 ประการ คือ

1. การเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ฝ่ายบริหารไม่สามารถบริหารจัดการการศึกษาโดยลำพัง ต้องได้รับความร่วมมือและร่วมรับผิดชอบในภารกิจต่างๆ จากทุกฝ่าย โดยครูเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดทีมผู้สอนที่มีความผูกพัน และเต็มใจในการปฏิบัติการสอนแบบมืออาชีพ และเป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือและส่งเสริมครูคนอื่น ครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อการนำวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียนไปสู่การปฏิบัติ

2. การเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ รูปแบบการพัฒนาครูที่เน้นให้ครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาครูคนอื่น ตลอดจนร่วมคิดร่วมปฏิบัติการแบบกัลยาณมิตรระหว่างครูและเพื่อนครู ช่วยคลายบรรยากาศและวิธีการทำงาน แบบต่างคนต่างอยู่ของครูและช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่ความเชี่ยวชาญและความเป็นเลิศด้านการสอน

3. การประกาศเกียรติคุณ การสร้างโอกาสของความก้าวหน้าในวิชาชีพและรางวัลสำหรับครูที่มีภาวะผู้นำ ครูเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญทางการสอนให้ครูคนอื่น จึงทำให้ความรู้และประสบการณ์ของครูลึกซึ้ง และนำไปปฏิบัติได้จริงจนเป็นที่ประจักษ์ จึงเป็นไปได้ที่ครูจะมีโอกาสได้รับการยกย่อง และเชิดชูเกียรติ และเป็นสิ่งกระตุ้นให้ครูคนอื่นเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาภาวะผู้นำของตน ทำให้วงการวิชาชีพครูมีครูที่มีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนเพิ่มขึ้น ครูเหล่านี้ จะเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

4. การเป็นต้นแบบสำหรับครูแบบประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน ถ้าโรงเรียนใช้ภาวะผู้นำของครูเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการการศึกษาย่อมทำให้ผู้เรียนได้เห็นเป็นต้นแบบของสังคมประชาธิปไตยในโรงเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบเปิด เพื่อการปฏิบัติการกิจไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

ยอร์ก-บาร์และดักส์ (York-Barr; & Duke. 2004: 445) กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำของครูว่ามี 4 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน
2. ความเป็นผู้เชี่ยวชาญของครูเนื่องจากการที่ครูต้องทำงานใกล้ชิดกับนักเรียน ทำให้รู้ถึงความสามารถ แรงจูงใจ และความต้องการของนักเรียนแต่ละคน
3. ครูคือผู้ที่เป็ความหวังเพื่อความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตของโรงเรียน
4. ครูเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรและการสอนเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ซึ่งจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับนักเรียน

ซูรอนน่าและมอส (Suranna; & Moss. 2002: 122) ทำการวิจัยค้นหาภาวะผู้นำของครูในการเรียนการสอนวิชาชีวพศุ พบว่าภาวะผู้นำของครูมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. เป็นผู้สอนที่ดีในห้องเรียน
2. เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู
3. เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร
4. รับผิดชอบเป็นตัวแทนขององค์กรทั้งในโรงเรียนหรือของสมาคมท้องถิ่น
5. สามารถทำงานร่วมกับครูคนอื่นๆ และผู้บริหารได้

หากเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูในฐานะครูกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูในบทบาทของผู้นำพบว่ามีความแตกต่างกัน ดังการเปรียบเทียบคุณลักษณะของครู ตามตาราง 3

ตาราง 3 การเปรียบเทียบคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูในฐานะครูกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูในบทบาทของผู้นำ

คุณลักษณะภาวะผู้นำของครู ในฐานะครู	คุณลักษณะภาวะผู้นำของครู ในบทบาทของผู้นำ
1. การมีประสบการณ์ตรงในวิชาที่สอน มีทักษะการสอนที่ดีเยี่ยม	1. การสร้างความเชื่อถือ การช่วยเหลือส่งเสริม เพื่อนร่วมงาน การสร้างสัมพันธภาพที่ มั่นคงกับเพื่อนร่วมงาน
2. การมีความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งเกี่ยวกับ การสอนและการเรียนรู้หลักสูตรและเนื้อหา ในวิชาที่สอน	2. การทำงานแบบทีมกัลยาณมิตร การมี อิทธิพล ต่อวัฒนธรรมของโรงเรียนโดยผ่านสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างครูและบุคลากรในโรงเรียน
3. การบ่มเพาะบุคลิกภาพความเป็นครู	3. การมีสมรรถภาพในการสื่อสารและทักษะในการฟัง
4. การมีหลักปรัชญาการศึกษาที่แจ่มชัดของตน	4. การมีความสามารถในการจัดการกับความ ขัดแย้ง สามารถทำให้เกิดการเจรจา และเกิด การปรองดอง
5. การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนัก พัฒนานวัตกรรม ใฝ่รู้ กล้าคิด กล้าทำ เรียนรู้ตลอดชีวิตและศรัทธาในอาชีพครู	

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณลักษณะภาวะผู้นำของครู ในฐานะครู	คุณลักษณะภาวะผู้นำของครู ในบทบาทของผู้นำ
6. การมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน	5. การดำเนินการแบบเป็นระบบมีขั้นตอน
7. การได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน ร่วมงานในความสามารถ	การทำงาน
8. การใส่ใจต่อความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น	6. การมีทักษะกระบวนการกลุ่ม
9. การมีความคิดที่ยืดหยุ่นและใจกว้าง	7. การมีความสามารถในการประเมิน ดีความ จัดอันดับความสำคัญ
10. การมีความมุ่งมั่น การมีความสามารถในการจัดการกับภาระงาน มีทักษะใน การบริหารจัดการ	8. การมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับนโยบาย และแผนงานสำคัญของโรงเรียน
	9. การมีความสามารถในการคาดการณ์ถึงผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจโดยผู้บริหารและครู

ที่มา: อุษาวดี จันทรสนธิ. 2551. (ออนไลน์)

วอลเลซ เนสบิต และมิลเลอร์ (Wallace; Nesbit; & Miller. 1999: 255) กล่าวว่าภาวะผู้นำของครูมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ เป็นผู้จัดการทรัพยากร (Resource manager) เป็นผู้อำนวยการความสะอาดในโรงเรียน (school facilitator) และเป็นผู้จัดการด้านการเรียนการสอน (instructional manager)

จากแนวคิดของนักการศึกษาเรื่องบทบาทภาวะผู้นำของครูของ Harris; & Lambert. 2003 : 47; Ackerman; & Mackenzie.2006: ออนไลน์; อุษาวดี จันทรสนธิ. 2551: ออนไลน์; York-Barr; & Duke. 2004: 445; Suranna; & Moss. 2002: 122 และ Wallace; Nesbit; & Miller. 1999: 255) สรุปได้ว่า บทบาทภาวะผู้นำของครู จะมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีบทบาทในด้านคุณลักษณะของครู ประกอบด้วย การเป็นผู้มีความรู้ และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวิจัย การวัดผลและประเมินผล การพัฒนานักเรียน การสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสมคือเป็นผู้หมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีคุณธรรมจริยธรรม และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

2. บทบาทในด้านพฤติกรรมของครู ประกอบด้วย การแสดงออกถึงความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ สามารถประสานความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ดูแลเอาใจใส่นักเรียน เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาให้แก่เพื่อนครู เป็นผู้อำนวยการความสะอาดในโรงเรียน เป็นผู้จัดการด้านการเรียนการสอน

3. บทบาทด้านการเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สามารถแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการฟัง สามารถทำงานแบบทีมกัลยาณมิตร และมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของโรงเรียนโดยผ่านสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและบุคลากรในโรงเรียน สรุปได้ ดังตารางสังเคราะห์บทบาทของภาวะผู้นำของครู ตามตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 บทบาทของภาวะผู้นำของครู

นักการศึกษา/ บทบาทของภาวะผู้นำของครู	คุณลักษณะ ของครู	พฤติกรรม ของครู	ความเป็น ผู้นำของครู
Harris; & Lambert. 2003			
1. ผู้นำครูคนอื่นๆ โดยการชี้แนะ (Coaching) การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) การนำในการทำงานกลุ่ม เป็นพี่เลี้ยงของครูใหม่หรือครูที่มีประสบการณ์น้อย		✓	
2. ผู้นำของทีมพัฒนาสถานศึกษา			✓
3. ออกแบบรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถเป็นนักพัฒนาหลักสูตร นักเขียนที่อดทน และนักวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงไปสู่ห้องเรียน		✓	
Ackerman; & Mackenzie. (2006)			
1. การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดในห้องเรียนและแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น		✓	
2. เป็นผู้ที่มีมันฝึกฝนตนเองอยู่เสมอและเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่		✓	
3. การเป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ			✓
4. ดูแลเอาใจใส่นักเรียนของตน		✓	
5. เข้าใจความขัดแย้งอันมักจะเกิดขึ้นกับการกิจของโรงเรียน	✓		
อุษาวดี จันทรสนธิ. (2551)			
1. ปฏิบัติการสอนแบบมืออาชีพ		✓	
2. เป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือและส่งเสริมครูคนอื่น		✓	
3. ให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาครูคนอื่น		✓	
4. เสริมสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่ความเชี่ยวชาญและความเป็นเลิศด้านการสอน	✓		
5. เป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญทางการสอนให้ครูคนอื่น		✓	
6. ครูเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการการศึกษา	✓		

ตาราง 4 (ต่อ)

นักการศึกษา/ บทบาทของภาวะผู้นำของครู	คุณลักษณะ ของครู	พฤติกรรม ของครู	ความเป็น ผู้นำของครู
Wallace.; Nesbit; & Miller. (1999)			
1. เป็นผู้จัดการทรัพยากร			✓
2. เป็นผู้อำนวยการความสะอาดในโรงเรียน			✓
3. เป็นผู้จัดการด้านการเรียนการสอน			✓
Suranna; & Moss. (2002)			
1. เป็นผู้สอนที่ดีในห้องเรียน	✓		
2. เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู		✓	
3. เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร	✓		
4. เป็นตัวแทนขององค์กรทั้งในโรงเรียนหรือของสมาคม ท้องถิ่น	✓		
5. สามารถทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ และผู้บริหารได้			✓
องค์กรประกอบรวมที่ใช้ในการวิจัย	6	9	6

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากำหนดสมรรถนะของครูไทย โดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 4 หน่วยงาน คือ 1) สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เป็นผู้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาสำหรับผู้ที่เข้าสู่วิชาชีพครู 2) สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้จัดทำแบบประเมินสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้ประเมินตนเองเป็นรายบุคคล รวมทั้งให้ผู้บังคับบัญชาในระดับใกล้เคียงประเมิน 3) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้กำหนดมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะของผู้สอนในหน่วยงานการศึกษา สายงานการสอน และ 4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแต่ละหน่วยงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดสมรรถนะครู ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 มาตรา 49 ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน มีรายละเอียด มีดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2556: ออนไลน์)

1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู

1.1 มาตรฐานความรู้ครู ประกอบด้วยมาตรฐานความรู้ ดังนี้

1.1.1 ด้านภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู

- สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

- สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

- สามารถใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน

1.1.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตร

- สามารถวิเคราะห์หลักสูตร

- สามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย

- สามารถประเมินหลักสูตรได้ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

- สามารถจัดทำหลักสูตร

1.1.3 ด้านการจัดการเรียนรู้

- สามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้รายภาคและตลอดภาค

- สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

- สามารถเลือกใช้ พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

- สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล

1.1.4 ด้านจิตวิทยาสำหรับครู

- เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน

- สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน

- สามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

- สามารถส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

1.1.5 ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

- สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง

- สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและจัดการเรียนรู้และหลักสูตร

1.1.6 ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน

- มีภาวะผู้นำ

- สามารถบริหารจัดการในชั้นเรียน

- สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- สามารถในการประสานประโยชน์

- สามารถนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ

1.1.7 ด้านการวิจัยทางการศึกษา

- สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- สามารถทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน

1.1.8 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

- สามารถเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้ที่ดี

- สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
- สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.1.9 ด้านความเป็นครู

- รัก เมตตา และปรารถนาดีแก่ผู้เรียน
- อดทนและรับผิดชอบ
- เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ
- มีวิสัยทัศน์

1.2 มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครู

1.2.1 การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน

- การบูรณาการความรู้ทั้งหมดมาใช้ในการ
- ฝึกปฏิบัติการวางแผนการศึกษาผู้เรียนโดยการ สังเกต สัมภาษณ์

รวบรวมข้อมูลและนำเสนอผลการศึกษา

- มีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร รวมทั้ง

การนำหลักสูตรไปใช้

- ฝึกการจัดทำแผนการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา
- ฝึกปฏิบัติการดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยเข้า

ไปมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

- การจัดทำโครงการทางวิชาการ

1.2.2 การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

- การบูรณาการความรู้ทั้งหมดมาใช้ในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา
- การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
- การจัดกระบวนการเรียนรู้
- การเลือกใช้ การผลิตสื่อและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้
- การใช้เทคนิคและยุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน
- การนำผลการประเมินมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- การบันทึกและรายงานผลการจัดการเรียนรู้
- การสัมมนาทางการศึกษา

2. มาตรฐานการปฏิบัติงานของครู

มาตรฐานการปฏิบัติงานของครู ประกอบด้วย 12 เกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ

การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรหรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

การตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาดด้วยความรักและหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้น ในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ โดยวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง

การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ปรับปรุง หรือสร้างแผนการสอน บันทึกการสอน หรือ เตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิตเลือกใช้ ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวร หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ตามสภาพความแตกต่างของบุคคล ด้วยการปฏิบัติจริงและสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัยและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครูนำเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียด ดังนี้

1. ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการได้รับการพัฒนาและเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน

2. เทคนิค วิธีการ หรือ นวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และขั้นตอนวิธีการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมนั้นๆ

3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการที่กำหนดที่เกิดกับผู้เรียน

4. ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

การร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และ ร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

การร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง การตระหนักในความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

การแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา สังเกต จดจำ และรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์

การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หมายถึง การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการนำปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียน และ การจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียน มา กำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของผู้เรียนที่ถาวร เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของครูอีกแบบหนึ่งที่จะนำเอาวิกฤติต่าง ๆ มาเป็นโอกาสในการพัฒนา ครูจำเป็นต้องมองมุมต่าง ๆ ของปัญหา แล้วค้นมุมของปัญหาไปในทางการพัฒนา กำหนดเป็นกิจกรรมในการพัฒนาของผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้มองมุมบวกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ กล่าวที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ มีสติในการแก้ปัญหา มิได้ตอบสนองปัญหาต่าง ๆ ด้วยอารมณ์หรือแค้นแบบตรงตัว ครูสามารถมองหามุมในทุกๆ โอกาส มองเห็นแนวทางที่นำสู่ผลก้าวหน้าของผู้เรียน

3. มาตรฐานการปฏิบัติตนของครู ได้แก่ การปฏิบัติตามจรรยาบรรณครู ดังนี้

จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบต่อวิชาชีพ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

1) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า และนิสัยที่ครูต้องดัดนิสัยให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2) ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ

3) ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งกาย วาจา และจิตใจ

4) ครูต้องไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

5) ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

6) ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์

9) ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญา

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลป-วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2554: ออนไลน์) ได้กำหนดสมรรถนะครูที่จะใช้ในการประเมินการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ 3 ประเภท ดังนี้

2.1 สมรรถนะหลัก เป็นสมรรถนะร่วมที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนต้องมี ประกอบด้วยสมรรถนะ 4 ด้าน คือ ประกอบด้วย

2.1.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ ความสามารถในการมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้มีคุณภาพถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีการพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 การบริการที่ดี ได้แก่ ความตั้งใจในการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

2.1.3 การพัฒนาตนเอง ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในวงวิชาการและวิชาชีพเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

2.1.4 การทำงานเป็นทีม ได้แก่ การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนเสริมแรง ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น หรือแสดงบทบาทผู้นำ ผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

2.2 สมรรถนะประจำสายงาน

2.2.1 การออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างได้ผล

2.2.2 การพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสุขภาพกาย จิตที่ดีให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2.3 การบริหารจัดการชั้นเรียน ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอน การจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชาและการกำกับชั้นเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น

2.2.4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัย

2.2.5 การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการนำชุมชนมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมในสถานศึกษา และการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

2.3 วินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นคุณลักษณะร่วมที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องยึดถือเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

2.3.1 การมีวินัย ได้แก่ การควบคุมตนเอง การปฏิบัติตามกติกาสังคม

2.3.2 การประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างที่ดี ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีทางกาย การเป็นแบบอย่างที่ดีทางวาจา และการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจิตใจ

2.3.3 การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ได้แก่ การปฏิบัติตามปรัชญาและแผนการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เหมาะสมกับฐานะ หลีกเลียงจากอบายมุข การรักษาสิทธิของตนเอง และละเมิดสิทธิของผู้อื่น การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียน

2.3.4 ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ได้แก่ การยึดมั่นในการยกย่อง ชื่นชมบุคคลที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ ปกป้องเกียรติภูมิ เสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อวิชาชีพ และพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

2.3.5 ความรับผิดชอบในวิชาชีพ ได้แก่ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับผลจากการกระทำของตนเองในปฏิบัติหน้าที่และหาแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในวิชาชีพ และมุ่งมั่นพัฒนาวิชาชีพให้ก้าวหน้า

3. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2548: ออนไลน์)ได้กำหนดการเลื่อนตำแหน่งหรือวิทยฐานะทุกตำแหน่ง ได้แก่ ครูผู้ช่วย ครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ iva จะต้องมีการประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของครูตามสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน โดยสมรรถนะหลักจะต้องประเมินทุกวิทยฐานะ และทุกสายงาน ส่วนสมรรถนะประจำสายงานมีการประเมินแตกต่างกันในแต่ละสายงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 สมรรถนะหลัก (Core Competency) ประกอบด้วย

3.1.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Working Achievement Motivation) ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและผลงานอย่างต่อเนื่อง

3.1.2 การบริการที่ดี (Service Mind) ได้แก่ ความตั้งใจและความเต็มใจในการให้บริการ และการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

3.1.3 การพัฒนาตนเอง (Self-Development) ได้แก่ การศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ มีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน

3.1.4 การทำงานเป็นทีม (Team Work) ได้แก่ การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนเสริมแรงให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นหรือทีมงาน แสดงบทบาทการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธภาพของสมาชิก ตลอดจนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

3.2 สมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย

3.2.1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ได้แก่ ความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ แล้วแยกประเด็นเป็นส่วนย่อย ตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด สามารถรวบรวมสิ่งต่างๆ จัดทำอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์องค์การหรืองานในภาพรวมและดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

3.2.2 การออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่ มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการออกแบบการเรียนรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ การนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

3.2.3 การพัฒนาผู้เรียน ความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนา ทักษะ ชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ปลูกฝังการเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย การจัดระบบดูแลช่วยเหลือให้แก่ผู้เรียน

3.2.4 การบริหารจัดการชั้นเรียน ได้แก่ ความสามารถในการจัดบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ การจัดการข้อมูลสารสนเทศ เอกสารประจำชั้น/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียน/ประจำวิชาต่างๆ

4. การประเมินสมรรถนะครูของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555: ออนไลน์) เป็นการดำเนินการตามกรอบนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ : กิจกรรมจัดระบบพัฒนาครูเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนาครูรายบุคคล โดยการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนนั้น ใช้กรอบแนวคิดของ David McClelland นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของสมรรถนะเป็นด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) ด้านคุณลักษณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other Characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่นในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-Image) และบทบาทที่แสดงออกทางสังคม (Social Role) ที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่แตกต่างกัน สมรรถนะครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน ดังนี้

สมรรถนะหลัก (Core Competency) ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ คือ

1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Working Achievement Motivation) ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและผลงานอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

2. การบริการที่ดี (Service Mind) ได้แก่ ความตั้งใจและความเต็มใจในการให้บริการและการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

3. การพัฒนาตนเอง (Self-Development) ได้แก่ การศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ มีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

4. การทำงานเป็นทีม (Team Work) ได้แก่ การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นหรือทีมงาน แสดงบทบาทการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธภาพของสมาชิกตลอดจนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

5. จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (Teacher's Ethics and Integrity) ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และสังคม เพื่อสร้างความศรัทธาในวิชาชีพครู ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ประกอบด้วย 6 สมรรถนะ คือ

1. การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้องและเป็นระบบ จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี และการวัด ประเมินผล การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 1.1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตร
- 1.2 ความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้
- 1.3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 1.4 การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้
- 1.5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. การพัฒนาผู้เรียน ความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย การจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 2.1 การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียน
- 2.2 การพัฒนาทักษะชีวิต และสุขภาพกาย และสุขภาพจิตผู้เรียน
- 2.3 การปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทยให้กับผู้เรียน
- 2.4 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ และเอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียนรายชั้น/รายวิชา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข และความปลอดภัยของผู้เรียน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 3.1 จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ความสุขและความปลอดภัยของผู้เรียน
- 3.2 จัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชา
- 3.3 กำกับดูแลชั้นเรียนรายชั้น/รายวิชา

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการทำความเข้าใจ แยกประเด็นเป็นส่วนย่อย รวบรวม ประมวลหาข้อสรุปอย่างมีระบบและนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ห้วงการณ์หรืองานในภาพรวมและดำเนินการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 4.1 การวิเคราะห์
- 4.2 การสังเคราะห์
- 4.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5. ภาวะผู้นำครู เป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 5.1 วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู
- 5.2 การสนทนาอย่างสร้างสรรค์
- 5.3 การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง
- 5.4 การปฏิบัติงานอย่างไต่ตรอง
- 5.5 การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน

6. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และเครือข่ายกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 6.1 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้
- 6.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด ความหมาย บทบาทภาวะผู้นำของครูดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้การสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ดร.ประสิทธิ์ เขียวศรี รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการ และจัดการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 11 ท่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มนักการศึกษาและนักวิชาการด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย

- 1.1 ดร.ดิเรก พรสีมา อดีตประธานคณะกรรมการคุรุสภา ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ด้านมาตรฐานวิชาชีพ
 - 1.2 ดร.จักรพรรดิ วัฒนา อดีตเลขาธิการคุรุสภา ปัจจุบันเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
 - 1.3 ดร.ศกลวรรณ เปลี่ยนขำ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารสถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
 - 1.4 นางอัจฉรา สระวาสี ผู้อำนวยการภารกิจวิจัยนวัตกรรมการบริหาร งานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ก.ค.ศ.)
 - 1.5 นางสาวขวัญชีวา วรรณพินทุ เลขานุการโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. กลุ่มผู้บริหาร ครูและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย

2.1 ดร.สุปราณี ไกรวัฒน์สุสรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย กรุงเทพมหานคร และคณะทำงานยกร่างแนวทางและจัดทำคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านวิชาการ

2.2 ดร.นิพนธ์ เสือก้อน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชโอรส กรุงเทพมหานคร และเป็นคณะทำงานจัดทำแนวทางการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ TQA ของกระทรวงศึกษาธิการ

2.3 ดร.สุภาวดี วงษ์สกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบรังสิต จังหวัดปทุมธานี และเป็นข้าราชการพลเรือนดีเด่น ระดับเขตพื้นที่และรางวัลครูสุภาสดี ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

2.4 ดร.เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร และคณะทำงานยกร่างแนวทางและจัดทำคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านพัฒนาบุคลากร

2.5 ดร.ชเนตติ วัจนะรัตน์ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ โรงเรียนสามเสน วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร เป็นรองผู้อำนวยการผู้มีผลงานดีเด่นรางวัล “OBEC Award” ด้านวิชาการ ระดับเหรียญทอง

2.6 ดร.สุนันต์ คณานิตย์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระอุปถัมภ์ฯ กรุงเทพมหานคร ผู้มีผลงานดีเด่นรางวัล “Thailand Innovative Teacher Leadership Award”

ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นว่างค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ควรประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู และองค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำของครู โดยกำหนดองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบหลัก เป็นดังนี้

1. องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู (Teacher's Trait) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ และองค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

2. องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู (Teacher's Behaviour) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน และองค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

3. องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู (Teacher's Leader) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ และองค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำให้บริการ

เพื่อให้การกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการ ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องมาทำการสังเคราะห์เพิ่มเติมประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของโรงเรียนมาตรฐานสากลทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน เทียบเคียงมาตรฐานสากลและด้านการบริหารจัดการคุณภาพ 2) การพัฒนาสมรรถนะครูไทย 3) กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 4) การจัดการศึกษาในต่างประเทศ 5) คุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน 6) การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถาบันการศึกษาต่างประเทศและประเทศในอาเซียน ดังตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

องค์ประกอบจากการศึกษา	ความรู้	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล	การออกแบบการเรียนรู้	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	การพัฒนาผู้เรียน	การช่วยเหลือดูแลนักเรียน	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	การเป็นผู้ดำเนินการสร้างองค์ความรู้	การเป็นผู้ให้บริการ
การพัฒนาสมรรถนะครูไทยของหน่วยงานทางการศึกษาในประเทศไทย สำนักมาตรฐานวิชาชีพสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา											
1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู											
1.1 มาตรฐานความรู้ครู											
1.1.1 ด้านภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู		✓									
1.1.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตร		✓									
1.1.3 ด้านการจัดการเรียนรู้		✓									
1.1.4 ด้านจิตวิทยาสำหรับครู		✓									
1.1.5 ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา		✓									
1.1.6 ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน		✓									
1.1.7 ด้านการวิจัยทางการศึกษา		✓									
1.1.8 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี		✓									
สารสนเทศทางการศึกษา											
1.1.9 ด้านความเป็นครู			✓								
1.2 มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครู											
1.2.1 การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน		✓									
1.2.2 การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาใน สาขาวิชาเฉพาะ		✓									
2. มาตรฐานการปฏิบัติงานของครู											
1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการ พัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ		✓									
2. ตัดสินใจปฏิบัติการกิจกรรมต่างๆ โดย คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน		✓									
3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ						✓	✓				

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบจากการศึกษา	ความรู้	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล	การออกแบบการเรียนรู้	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	การพัฒนาผู้เรียน	การช่วยเหลือดูแลนักเรียน	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	การเป็นผู้ดำเนินการสร้างองค์ความรู้	การเป็นผู้ให้บริการ
4. พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง			✓								
5. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ			✓								
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน			✓								
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ						✓					
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน		✓									
9. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์					✓						
10. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน								✓		✓	
11. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา	✓								✓		
12. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์						✓					
3. มาตรฐานการปฏิบัติตนของครู											
จรรยาบรรณต่อตนเอง			✓								
จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ			✓								
จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ			✓								
จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ			✓								
จรรยาบรรณต่อสังคม			✓								

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบจากการศึกษา		ความรู้	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล	การออกแบบการเรียนรู้	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	การพัฒนาผู้เรียน	การช่วยเหลือดูแลนักเรียน	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	การเป็นผู้ดำเนินการสร้างองค์ความรู้	การเป็นผู้ให้บริการ
3.2 สมรรถนะประจำสายงาน												
3.2.1	การวิเคราะห์และสังเคราะห์										✓	
3.2.2	การออกแบบการเรียนรู้				✓							
3.2.3	การพัฒนาผู้เรียน					✓						
3.2.4	การบริหารจัดการชั้นเรียน						✓	✓				
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน												
สมรรถนะหลัก												
1.	การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน			✓								
2.	การบริการที่ดี											✓
3.	การพัฒนาตนเอง								✓			
4.	การทำงานเป็นทีม											✓
5.	จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู			✓								
สมรรถนะประจำสายงาน												
1.	การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้				✓							
2.	การพัฒนาผู้เรียน						✓					
3.	การบริหารจัดการชั้นเรียน						✓	✓				
4.	การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน		✓									
5.	ภาวะผู้นำครู									✓	✓	✓
6.	การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้					✓						

	ความรู้	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล	การออกแบบการเรียนรู้	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	การพัฒนาผู้เรียน	การช่วยเหลือดูแลนักเรียน	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	การเป็นผู้นำความคิดสร้างสรรค์	การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้	การเป็นผู้นำให้บริการ
คุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน											
1. มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน	✓										
2. สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร		✓									
3. ใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้		✓									
4. ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงานทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline)		✓									
5. ใช้เทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้		✓									
6. ครูสามารถแลกเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและในกลุ่มประชาคมอาเซียน						✓					
7. ครูใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง	✓										
กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21											
1. การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน					✓						
2. การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้								✓			
3. การพัฒนาและใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน				✓							
4. การพัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง				✓							
5. การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้								✓			

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบจากการศึกษา	ความรู้	ทักษะ	คุณลักษณะส่วนบุคคล	การออกแบบการเรียนรู้	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	การพัฒนาผู้เรียน	การช่วยเหลือดูแลนักเรียน	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	การเป็นผู้ดำเนินการสร้างองค์ความรู้	การเป็นผู้ให้บริการ
6. การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม						✓	✓				
7. ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน						✓	✓				
8. การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน						✓	✓				
9. การพัฒนาด้านวิชาชีพ									✓		
10. การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน								✓			
11. การจัดสวัสดิการและภารกิจแก่นักเรียน							✓				
ประเด็นร่วมที่ใช้ในการวิจัย	18	13	19	8	7	12	8	7	3	3	7

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อย ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าองค์ประกอบย่อยบางประการมีความหมายเดียวกัน แต่มีการเรียกชื่อที่ต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้การสะท้อนภาพขององค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลของผู้วิจัยมีความชัดเจน จึงกำหนดชื่อองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเหมือนกันแต่เรียกชื่อต่างกันที่เป็นกลาง (Neutral) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายเดียวกันและครอบคลุมองค์ประกอบย่อยอื่นๆ ที่ใช้ชื่อแตกต่างกันนั้น หรือเลือกใช้ชื่อองค์ประกอบย่อยใดองค์ประกอบย่อยหนึ่ง ดังนี้

องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) จิตวิทยาสำหรับครู 5) การวัดและประเมินผลการศึกษา 6) การบริหารจัดการในห้องเรียน 7) การวิจัยทางการศึกษา 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา 9) ใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน 10) มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน 11) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา 12) ครูใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 13) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัย 14) หลักสูตรและการประเมินผล 15) ด้านการวิจัยและพัฒนา 16) โครงสร้างพื้นฐานทาง

กายภาพและเทคโนโลยี 17) การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 18) มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านวิชาการ

องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน 2) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ 3) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ 4) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน 5) การพัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง 6) ใช้เทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ 7) สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร 8) ใช้หนังสือตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศ 9) สามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลและการเผยแพร่ผลงาน 10) สามารถใช้ภาษา ต่างประเทศในการสื่อสาร 11) ใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ 12) ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงานทั้งระบบออนไลน์ (Online)และออฟไลน์ (Offline) 13) ทักษะการรักการอ่าน 14) การพัฒนาและใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน

องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) ความเป็นครู 2) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน 3) จรรยาบรรณต่อตนเอง 4) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 5) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 6) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 7) จรรยาบรรณต่อสังคม 8) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 9) จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู 10) การมีวินัย 11) การประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างที่ดี 12) การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม 13) ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ 14) ความรับผิดชอบในวิชาชีพ 15) ด้านเสรีภาพในการจัดการเรียนการสอน 16) ด้านการปลูกฝังวินัยและการยอมรับของผู้เรียน

องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ 2) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง 3) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ 4) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน 5) การออกแบบการเรียนรู้ 6) การออกแบบการเรียนรู้ 7) การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน 8)การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 9) ด้านหลักสูตรและการประเมินผล

องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ 2) การสร้างความร่วมมือกับชุมชน 3) การพัฒนาผู้เรียน 4) ครูสามารถแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและในกลุ่มประชาคมอาเซียน 5) การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ 6) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 7) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ 2) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 3) การพัฒนาผู้เรียน 4) การบริหารจัดการชั้นเรียน 5) การพัฒนาผู้เรียน 6) การบริหารจัดการชั้นเรียน 7) ด้านการรับผิดชอบผลการเรียนและผลการสอบของผู้เรียน 8) การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม 9) ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน 10) การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน 11) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) การบริหารจัดการชั้นเรียน 2) การจัดการสิทธิและคุณภาพอย่างเท่าเทียม 3) การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม 4) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ 5) ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน 6) การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน 7) การจัดสวัสดิการและการกิจแก่นักเรียน 8) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 2) การพัฒนาตนเอง 3) การพัฒนาด้านวิชาชีพ 4) การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน 5) การพัฒนาครู

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ 2) ภาวะผู้นำครู 3) ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน 4) ด้านการจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัลมาตรฐานแห่งชาติ

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา 2) ภาวะผู้นำครู 3) ด้านการบริหารจัดการความรู้

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำให้บริการ มีองค์ประกอบย่อยที่มีความหมายเดียวกัน คือ 1) ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน 2) การทำงานเป็นทีม 3) ภาวะผู้นำครู 4) การจัดการสิทธิและคุณภาพอย่างเท่าเทียม 5) การบริการที่ดี

จากการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู และด้านความเป็นผู้นำของครู และ 11 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยความรู้ ด้านทักษะ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน ด้านการพัฒนาตนเอง และเพื่อนครู ด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ และด้านการเป็นผู้นำให้บริการ โดยมีรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู

คำว่า ครู หรือผู้สอน หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ประจำโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2552: ออนไลน์) ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 14) ให้คำจำกัดความไว้ในมาตรา 4 ว่าครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ครูเป็นลักษณะที่ผู้ฟังประสงค์จะดำเนินอาชีพนี้ต้องฝึกฝนศึกษาจนเชี่ยวชาญ จนเป็นที่ยอมรับขององค์กรวิชาชีพในระดับหนึ่งเป็นอย่างน้อย ทั้งนี้เพราะครูเป็นทั้งฐานะของบุคคลและวิชาชีพที่สังคมคาดหวังว่าต้องมีบทบาท ความสำคัญ หน้าที่ ความรับผิดชอบ คุณลักษณะ บุคลิกภาพ ค่านิยม จรรยาบรรณและคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างได้

สมน อมรวิวัฒน์ (2547: 468-474) ได้อธิบายถึงความเป็นครูว่ามี 5 บทบาท คือ 1) ครูในฐานะมนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักความพอดีและไม่ประมาท รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รักคนอื่นมากกว่าตนเอง ฝึกการใช้สติปัญญาความรู้ที่มีอยู่ เห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ คุณค่าของธรรมชาติแวดล้อม และคุณค่าของการพัฒนาตนตามทำนองคลองธรรม 2) ครูคือกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้เกิดความเจริญอย่างชอบธรรม 3) ครูคือผู้นำทางปัญญา ซึ่งนักเรียนจะมีปัญญาและวิญญานที่ดีได้ก็ต่อเมื่อครูเป็นผู้รู้แจ้งรู้จริงและคิดชอบแล้ว ครูจึงเป็นแบบอย่างและเป็นแม่พิมพ์ 4) ครูคือผู้มีศาสตร์และศิลป์ คือสามารถวิจัยและพัฒนาให้เกิดความรู้ใหม่ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด 5) ครูคือผู้ที่ดำรงและคำจูนความเป็นไทย ครูจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องต่อสู้กับความเขลา ความไม่รู้ จัดการสอนโดยนำเอาปรัชญาของไทยมาใช้ได้อย่างผสมผสานกับหลักของสากล เพื่อให้เกิดวิธีการอันกลมกลืนเหมาะสมกับสภาพเด็กไทยและชุมชนไทย สอดคล้องกับพิเชษ อนุกุล (2546: 133) ได้กำหนดหน้าที่ที่สำคัญของ "ครู" ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อครูจะได้คอยช่วยเหลือและแนะนำนักเรียน ร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์ วางแผนการเรียนรู้กับผู้เรียน ร่วมประเมินผลการเรียน เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้เอง ครูต้องเสริมพลังและสร้างกำลังใจให้แก่ผู้เรียน ครูต้องสรรหาและสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ไว้ให้พร้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน

พนัส หันนาคิน (2542: 48-55) ได้กล่าวถึงครูที่ดีในทรรศนะนักการศึกษา สรุปได้ว่า

1. คุณสมบัติที่ดี ครูที่ดีควรมีคุณสมบัติ คือ ครูต้องมีความประพฤติดี มีสติปัญญาสูง มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีสุขภาพจิตที่ดี มีรูปร่างหน้าตาและบุคลิกภาพที่ดี ความตรงต่อเวลาและมีเจตคติต่อนักเรียนที่ดี มีความสามารถในการพูด
2. คุณสมบัติด้านงานอาชีพ ครูที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ มีความรู้ในวิชาที่สอน มีความสามารถในการวิชาที่สอน มีความคิดริเริ่ม มีความสนใจต่องานอาชีพ
3. ความสามารถในการดำเนินการสอน ได้แก่ มีความสามารถที่จะปรับบทเรียนให้เข้ากับนักเรียน ความสามารถที่จะเข้าใจนักเรียน และความสามารถในการดำเนินการสอน

4. ความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ความสัมพันธ์ต่อคณะครูด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับบุคคลภายนอก

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2544: 75) ได้สรุปทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของครู 3 ประการ ได้แก่ ภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน

ภูมิรู้ ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถทางด้านวิชาการที่จะสอนตลอดจนการเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ภูมิรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครู ได้แก่ การสอนดี และปกครองดี สามารถอธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายได้ ควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ ในระเบียบวินัย เป็นต้น

ภูมิธรรม ลักษณะของครูที่ดีในด้านนี้ ได้แก่ การประพฤติดี เว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งกาย วาจา และใจ นอกจากนี้ ครูต้องมีจรรยาบรรณและคุณธรรมสูง เสียสละ มีเมตตากรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน เป็นต้น

ภูมิฐาน ลักษณะของครูที่ดี ในด้านนี้ ได้แก่ บุคลิกภาพดี รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาด เรียบร้อย พูดจาไพเราะนุ่มนวล น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น นอกจากนี้ ครูยังต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ มีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดคุณลักษณะของครูที่ดีควรเป็นดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2555: ออนไลน์)

1. มีความรู้ความเข้าใจว่า “การศึกษา” เป็น “กระบวนการเรียนรู้” เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โครงการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. มีความรู้ความเข้าใจใน “มาตรฐานการศึกษา” คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแลการตรวจสอบและการประกันคุณภาพ

3. มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. มีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักและมีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียน

5. มีความสามารถในการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสามารถพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. มีความรู้ความเข้าใจในการจัดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งผู้ด้อยโอกาส โดยให้มีโอกาสและคุณภาพทัดเทียมกัน

7. มีความรู้ ความคิด และตระหนักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการศึกษา และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

8. มีความรู้ ความคิด ตระหนัก และสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ทั้งความรู้ ความคิด และ คุณธรรม

9. มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก และสามารถประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่กันไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

10. มีความสามารถในการจัดทำสาระหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยให้ความหลากหลายเหมาะสมกับวัยและศักยภาพ โดยสาระหลักสูตรให้มีทั้งวิชาการ วิชาชีพ เพื่อมุ่งพัฒนาคนให้ สมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

11. มีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนได้

12. มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพทั้งภายนอกและภายใน สามารถดำเนินการตามแนวทางการประกันคุณภาพ ยอมรับการตรวจสอบ การรายงาน การให้ข้อมูลในการตรวจสอบ มีความรับผิดชอบ รับสภาพเพื่อการแก้ไขปรับปรุง

13. มีความสามารถในการผลิต พัฒนา ดูแลรักษาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

14. สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในโอกาสแรกทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การที่สังคม เศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางวิทยาการ

จากทัศนะของครูที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของครู สรุปได้ว่า ครูควรมีคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ ในการจัดการเรียนรู้ ครอบคลุมเรื่องหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยี การวิจัย การประเมินนักเรียน และการมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียน มีความประพฤติดี รวมถึงมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่แสดงถึงการเป็นผู้มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สอดคล้องกับบทความในวารสาร Florida Times-Union ฉบับวันที่ 25 สิงหาคม 2012 ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครู (teacher trait) ว่าควรประกอบด้วย

1. การได้ชื่อว่าเป็นครู (Teaching Is a 'Calling')
2. รับผิดชอบต่อความสำเร็จ (Take Responsibility for Success)
3. มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Learn Lifelong)
4. การมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ (Go the Extra Mile)
5. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (Know Students Personally)

6. ให้คุณค่าของการทำงานแบบร่วมมือ (Value Collaboration)
7. แสดงถึงความเจริญก้าวหน้า และงานเชิงบวก (Show Exuberance and Positivity)
8. ภูมิใจแห่งความสำเร็จคือการอ่านจากบ้าน (Agree Home Reading is Key)
9. เชื่อว่าเด็กทุกคนเรียนได้ (Believe Every Child Can Learn)
10. รับการสนับสนุนจากชุมชน (Need Community Support)
11. การร่วมมือทำงานในห้องเรียน (Classroom Routines) มีทักษะในการบริหารจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่นักเรียน (Motivating Students)

คุณลักษณะของครูดังกล่าว ทำให้ครูเป็นมากกว่าครูธรรมดาและกลายเป็นครูที่ยิ่งใหญ่ (great teacher) (Florida Times-Union. 2556: ออนไลน์) ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงทฤษฎีภาวะผู้นำ (Trait Theory) รวมถึง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูทั้งของไทยและอาเซียน เพื่อนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลด้านคุณลักษณะของครู โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำ (Trait Theory)

การศึกษาภาวะผู้นำในแนวคิดนี้เชื่อกันว่า การเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลว่าจะเหมาะสมเป็นผู้นำหรือไม่ คุณลักษณะของผู้นำอาจมาจากพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อมก็ได้ มีผู้พยายามจะศึกษาคุณลักษณะผู้นำทางกาย ซึ่ง อริสโตเติล (Aristotle) เชื่อว่าภาวะผู้นำเริ่มมาแต่กำเนิด จึงเกิดทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (The Great Man Theory) และเชื่อกันมาจนถึงปี ค.ศ. 1950 ความเชื่อเรื่องภาวะผู้นำโดยคุณลักษณะนี้ พยายามจำแนกผู้นำออกเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทางกายและทางจิตวิทยาที่ผู้นำนั้นเกี่ยวข้อง การศึกษาผู้นำตามแนวคุณลักษณะผู้นำจึงเปลี่ยนจากการศึกษาประวัติ และบันทึกความทรงจำของผู้นำในอดีต หันมาศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำโดยตรง ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลของนักจิตวิทยาที่เชื่อว่าคุณลักษณะผู้นำไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่สามารถเกิดขึ้นโดยการเรียนรู้ และประสบการณ์ จึงทำให้การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้นำในช่วงปี ค.ศ. 1930-1950 หันมาค้นหาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้นำ วิธีการศึกษา เช่น ความพยายามแยกคุณลักษณะผู้นำออกจากคนที่ไม่ใช่ผู้นำ การค้นหาคุณลักษณะที่ดีของผู้นำ การเปรียบเทียบผู้นำที่มีประสิทธิภาพกับผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ (อาคม วัชรโสง. 2547: 43)

สต็อกดิลล์ (Stogdill. 1974; อ้างอิงจาก ทร สุนทรายุทธ 2551: 327-328) ได้ศึกษางานวิจัย 124 เรื่อง พบว่าคุณลักษณะสำคัญของผู้นำ ได้แก่ แข็งแรง รูปร่างสูงใหญ่ บุคลิกดี ฉลาด มีความสามารถในการปรับตัว กล้าหาญ กระตือรือร้น เชื่อมมั่นในตนเอง อดทน ต้องการความสำเร็จ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการติดต่อประสานงานและการปกครองบังคับบัญชา

จากการศึกษาผู้นำตามคุณลักษณะ สรุปว่า สามารถจำแนกตัวประกอบเกี่ยวกับผู้นำได้ 5 อย่างคือ 1) การมีความสามารถ มีความเฉลียวฉลาด แคล่วคล่อง การคิดคำนึงและการตัดสินใจ

ที่ดี 2) ประสบผลสำเร็จเป็นผู้มีความรู้ดี 3) มีความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจในตนเองสูง 4) มีความสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ดี มีความสามารถในการทำกิจกรรมทางสังคม ร่วมมือทำงานและมีอารมณ์ขัน และ 5) มีฐานะทางสังคมที่ดี เป็นคนกว้างขวาง

ยุกัล (Yukl. 1998: 244; อ้างอิงจาก สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2548: 111) ได้สรุปคุณลักษณะสำคัญ อันได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านแรงจูงใจ และด้านความสามารถที่จำเป็นต่อความมีประสิทธิภาพของผู้ผู้นำ สรุปได้ดังตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 สรุปคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิภาพ

ด้านบุคลิกภาพ(personality)	ด้านแรงจูงใจ(motivation)	ด้านความสามารถ(ability)
- ความมีพลังสูง	- มีแรงจูงใจด้านอำนาจทางสังคม	- มีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- ความทนทานต่อความเครียดสูง	- มีความต้องการมุ่งความสำเร็จอยู่ในระดับสูงปานกลาง	- มีทักษะด้านโน้ตชน
- มีความมั่นใจในตนเอง	- มีความต้องการด้านความก้าวหน้า	- มีทักษะด้านเทคนิค
- เชื่ออำนาจภายในตนเอง	- มีความต้องการด้านความรักใคร่ผูกพันในระดับต่ำ	- มีทักษะในการเกลี้ยกล่อมชักชวน
- มีวุฒิภาวะด้านอารมณ์		
- มีความสัตย์ เชื่อถือ		
คุณธรรม ยึดมั่นหลักการ		

ประชาสรรค แสนภักดี (2547: 55) ได้เสนอแนวคิดว่าคุณในยุคนปัจจุบันควรมีการเตรียมพร้อมในด้านต่างๆเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะตามมามากมาย ครุจึงต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. Knowledge (ความรู้) องค์ความรู้ของครุรุ่นใหม่จะต้องแน่น โดยอาศัยวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรับการเปลี่ยนแปลง ให้เท่าทัน เพื่อเผชิญกับปัญหาของชาติ องค์ความรู้ในเรื่องของปัญหาประเทศชาติจึงเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ต้องลุ่มลึก ถ่องแท้

2. Understand (ความเข้าใจ) ครุจะต้องเป็นบุคคลที่รับรู้ปัญหาของประชาชนอย่างแยกกาย ทุกมิติ งานชิ้นหนึ่งที่สำคัญคือ จะต้องเรียนรู้ปัญหาของประชาชน แล้วแก้ปัญหาของประชาชนอย่างเข้าใจในมิติของ เวลา (Time) สถานที่ (Place) และกลุ่มเป้าหมาย (Person)

3. Skill (ทักษะ) ครุจะต้องพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เพื่อรองรับโลกใหม่ไม่ว่าจะเป็นทักษะในการใช้เทคโนโลยี ทักษะในการจัดการใหม่ ทักษะในการสื่อสาร และที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีทักษะในการทำงานแบบบูรณาการ (Integration) เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดจากทุกองค์ประกอบ

4. Attitude (ทัศนคติ) ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน เพราะทัศนคติ คือ จุดเริ่มต้นของการทำงานที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยต้องมองในมิติใหม่ เชื่อมโยงกับจิตที่เป็นจิตสาธารณะ มุ่งพัฒนาดน แล้วพัฒนาคน สู่การพัฒนาชาติในที่สุด

5. Network (เครือข่าย) ครูจะต้องเข้าใจเรื่องของเครือข่ายยุคใหม่ ต้องทำงานแบบเครือข่าย ระบบของการเชื่อมโยง เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อชาติและเพียงการมีเครือข่าย (Network) อย่างเดียวก็ไม่พอ จะต้องพัฒนาสู่การเป็นเครือข่ายของเครือข่าย (Network of Network) ครูจะต้องเป็นผู้ที่ทำงานอย่างแข็งขัน มุ่งมั่น ครูต้องทำงานเชิงรุก (Proactive) โดยเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาชาติร่วมกัน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่งของชาติสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก

จากการศึกษาหลักการ แนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะ (Competency) หรือความสามารถของบุคคลในองค์กร ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ.1960 จากการเสนอบทความทางวิชาการของ David McClelland นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่ดี (Excellent Performance) ของบุคคลในองค์กรกับระดับทักษะความรู้ความสามารถ โดยระบุว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมในการทำนายความสามารถ (Competency) แต่บริษัทควรจ้างบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าคะแนนทดสอบ (दनिय तेयनपुष्प. 2546: 41)

ประเทศไทย ได้มีการนำแนวความคิดสมรรถนะมาใช้ในองค์กรและเกิดผลสำเร็จอย่างเห็นได้ชัดเจน มีผลให้เกิดการตื่นตัวในวงราชการ โดยได้มีการนำแนวคิดนี้ไปทดลองใช้ในหน่วยงานราชการ สมรรถนะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรและองค์กรซึ่งจะช่วยให้การคัดสรรบุคคลที่มีลักษณะดีทั้งความรู้ ทักษะและความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงาน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548: 5-6) ได้กำหนดนิยามของสมรรถนะ ว่าหมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร สอดคล้องกับ สุจิตรา ธานันท์ (2548: 110) ที่ให้ความหมายไว้ว่าขีดความสามารถ หมายถึง ศักยภาพหรือสมรรถนะ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลในแต่ละพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป หรืออาจกล่าวได้ว่า ขีดความสามารถ หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล (Personal Attributes) ในพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับณรงค์วิทย์ แสหนอง (2547: 37) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร

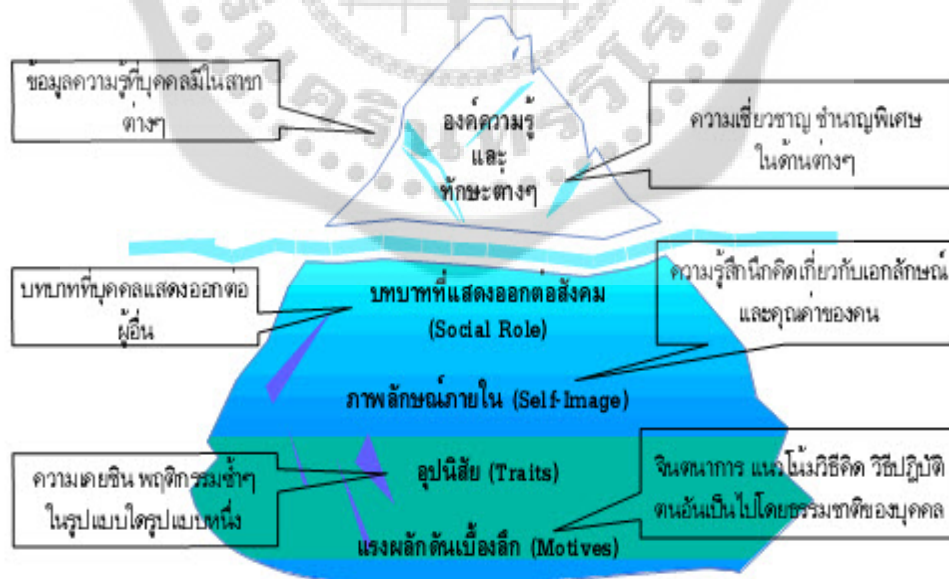
แคทเซนเมเยอร์และมอลเลอร์ (Katzenmeyer; & Moller. 1996: 43) ให้ความหมายของสมรรถนะครู ว่าหมายถึง สิ่งที่ต้องมีหรือคุณภาพและความสามารถที่พอเพียงของครู ซึ่งประกอบด้วยความรู้ในเนื้อหา ความสามารถทางการสอน การจัดการชั้นเรียน การบริหารทั่วไป ถ้า

ครูไม่มีทักษะวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพแล้ว การจัดการชั้นเรียนก็จะไม่มีประสิทธิภาพไปด้วย ส่งผลต่อการเป็นผู้นำนอกห้องเรียนของครู

โอดเดล (Odell. 1997: 122) ให้ความเห็นว่า สมรรถนะครูเป็นองค์ประกอบสังคมของภาวะผู้นำของครู ถ้าไม่เป็นครูที่บรรลุผลสำเร็จก็ไม่สามารถเป็นครูที่มีประสิทธิภาพได้และสมรรถนะดังกล่าวมีความจำเป็นของการแสดงบทบาทภาวะผู้นำสำหรับครู

สรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ความรู้ (Knowledge) กลุ่มของทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attribute) ที่ครูจำเป็นต้องมีเพื่อปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

แนวคิดเรื่องสมรรถนะมักมีการอธิบายด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) โดยศาสตราจารย์ David C. McClelland นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งได้อธิบายว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็ง โดยมีส่วนที่เห็นได้ง่าย และพัฒนาได้ง่าย คือ ส่วนที่อยู่ใต้ผิวน้ำ ได้แก่ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ส่วนที่อยู่ใต้น้ำมีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานอย่างใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่บุคคลมีอยู่ ซึ่งอธิบายในตัวแบบภูเขาน้ำแข็ง คือ ทั้งความรู้ ทักษะ/ความสามารถ (ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ) และคุณลักษณะอื่นๆ (ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ) ของบุคคลนั้นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้ทักษะ/ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆของบุคคล ทำให้บุคคลมีสมรรถนะ (พฤติกรรมในการทำงาน) ในรูปแบบต่างๆและสมรรถนะต่างๆ มีความสัมพันธ์กับผลงานของบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2548: 2-4) ตามภาพประกอบ 5 ดังนี้

ภาพประกอบ 5 แนวคิดองค์ประกอบของสมรรถนะตามแนวคิดของแมคเคลแลนด์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). หน้า 2.

แมคเคลแลนด์ ได้เสนอแนวคิดขององค์ประกอบของสมรรถนะเป็น 5 องค์ประกอบคือ

1. ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ เช่น ความรู้ด้านเครื่องยนต์ เป็นต้น
2. ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้และสามารถปฏิบัติได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) คือ เจตคติ ค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น
4. บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น
5. แรงจูงใจ/ เจตคติ (Motives/ Attitude) เป็นแรงจูงใจ หรือแรงขับภายในซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือมุ่งสู่ความสำเร็จ เป็นต้น

สเปนเซอร์และสเปนเซอร์ (Spencer; & Spencer. 1993: 9-12) ได้อธิบายภายใต้ความหมายของคุณลักษณะเฉพาะของสมรรถนะ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ

1. แรงจูงใจ (Motives) หมายถึง เป็นสิ่งที่บุคคลคิดหรือต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นแรงขับในการกำหนดทิศทางหรือการเลือกของบุคคลเพื่อแสดงออกถึงพฤติกรรมหรือการตอบสนองต่อเป้าหมายหรือการถอยออกไปจากสิ่งต่างๆ เหล่านั้น
2. คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคลและรวมถึงการตอบสนองของบุคคลต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญ
3. แนวคิดของตนเอง (Self Concept) เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self Image) ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและทำให้สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงระยะสั้นๆ ได้
4. ความรู้ (Knowledge) เป็นขอบเขตของข้อมูลหรือเนื้อหาเฉพาะด้านที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งครอบครองอยู่

5. ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ การใช้ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิด วิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือการวางแผนในการจัดการ และในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้

คุณลักษณะของสมรรถนะทั้ง 5 คุณลักษณะนี้ สามารถนำมาจัดกลุ่มภายใต้เกณฑ์ของพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตเห็นได้ง่ายจำนวน 2 คุณลักษณะ ดังนี้

1. สมรรถนะที่สังเกตได้หรือเห็นได้ (Visible) ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีโอกาสพัฒนาได้โดยง่าย
2. สมรรถนะที่อยู่ลึกลงไปหรือซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล (Hidden) ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ยากต่อการวัดและพัฒนา

มานัสและมัวร์ (นิสตาร์ เวชยานนท์. 2550; อ้างอิงจาก Manus; & Mour. 2007: 20) ได้สรุปองค์ประกอบของสมรรถนะเป็นทั้งความสามารถที่ติดตัวมา (Innate) และความสามารถที่สร้างขึ้น (acquired) ความสามารถที่สร้างขึ้นอาจเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยที่สื่อยอดของปริมิตจะเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่เป็นผลรวมของความสามารถทั้งสอง คือ 1) พฤติกรรม (Behaviors) 2) ทักษะ (Skills) 3) ความรู้ (Knowledge) 4) ทศนคติ (Attitude) 5) ลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal Characteristics) สอดคล้องกับสุรชัย พรหมพันธุ์ (2554: 188) ที่กล่าวว่า สมรรถนะมีองค์ประกอบหลักที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวพันกันและสนับสนุนกัน 3 ประการ คือ 1) การแสดงออกทางความรู้ (Knowledge) 2) การแสดงออกทางทักษะ (Skills) และ 3) การแสดงออกทางคุณลักษณะของบุคคล (Attributes) ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะตามแนวคิดของนักการศึกษา ได้ตามตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 องค์ประกอบจากการสังเคราะห์สมรรถนะตามแนวคิดนักการศึกษา

องค์ประกอบย่อย	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548:5-6)	ณรงค์ชัย แสนทอง (2551: 37)	สุจิตรา ชินานันท์ (2548: 110)	David C. McClelland	Spencer; & Spencer. 1993:9-12)	Manus; & Mour. (2007:20)	สุรชัย พรหมพันธุ์ (2554:188)	องค์ประกอบร่วมที่ใช้ในการวิจัย
1. ความรู้ (Knowledge)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
2. ทักษะ (Skill)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
3. คุณลักษณะของบุคคล (Attributes)	✓	✓	✓	✓	✓		✓	6
4. พฤติกรรม (Behaviors)						✓		1
5. ทศนคติ (Attitude)					✓	✓		2
6. ลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal Characteristics)						✓		1
7. แรงจูงใจ (Motives)					✓			1

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสมรรถนะ ทั้งความหมาย แนวคิด และการกำหนดสมรรถนะของครูไทยจากหน่วยงานต่างๆของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

หน่วยงานต่างๆ ได้กำหนดให้ภาวะผู้นำของครูเป็นสมรรถนะหนึ่งของสมรรถนะครูไทย ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้เป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ และองค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งจะได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป

องค์ประกอบย่อยด้านความรู้

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง องค์วิชาในแต่ละสาขา ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้เห็น ได้ฟัง การคิด หรือ การปฏิบัติ สิ่งที่ยังสมมาจาก การศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความรู้ของครูถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของครูเพราะครูถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยครูจะต้องมีองค์ความรู้ที่จำเป็นและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ต่างๆที่เป็นอยู่ในชั้นเรียน ดังที่ ชีร์ศักดิ์ อัครบวร (2544: 75) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ คือเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการที่จะสอนตลอดจนการเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เจลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ภูมิรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครู ได้แก่ การสอนดี และปกครองดี สามารถอธิบายได้รวบรัดชัดเจน สอนสนุก ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายได้ ควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ ในระเบียบวินัย

สำนักงานมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2556: ออนไลน์) ได้กำหนดมาตรฐานด้านความรู้ของครู อยู่ในมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 49 โดยกำหนดให้ครูจะต้องมีมาตรฐานด้านความรู้ ได้แก่

1. ด้านภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู โดยครูต้องสามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง สามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตพื้นฐาน
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยครูต้องสามารถวิเคราะห์หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย สามารถประเมินหลักสูตรได้ทั้งก่อนและหลังการใช้หลักสูตรและจัดทำหลักสูตรได้
3. ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยครูต้องสามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เลือกใช้ พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. ด้านจิตวิทยาสำหรับครู โดยครูต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

5. ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยครูต้องสามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและจัดการเรียนรู้และหลักสูตร

6. ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน โดยครูต้องมีภาวะผู้นำ สามารถบริหารจัดการในห้องเรียน สื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ มีความสามารถในการประสานประโยชน์ และสามารถนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ

7. ด้านการวิจัยทางการศึกษา โดยครูต้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน

8. ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา โดยครูต้องสามารถเลือกใช้ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี พัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี แสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

9. ด้านความเป็นครู โดยครูต้องรัก เมตตาและปรารถนาดีแก่ผู้เรียน อดทนและรับผิดชอบ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการและมีวิสัยทัศน์

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2556: ออนไลน์) ได้กำหนดว่าครูที่ดีควรมีความรู้ประกอบด้วย

1. มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและในระดับท้องถิ่น
2. มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้
3. มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดและประเมินผล และสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้

พรพิมล ประสงค์พร (2550: 13-14) ได้สรุปถึงความรู้ในศาสตร์ต่างๆของครูที่ควรมีจากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษา สรุปว่าครูควรมีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ดังนี้

1. ความรู้ในเนื้อหา (Content Knowledge) เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอน หากครูมีความเชี่ยวชาญจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไว และทำให้เกิดการยอมรับนับถือ ยกย่องจากผู้เรียน
2. ความรู้เกี่ยวกับวิชาครูโดยทั่วไป (General Pedagogical Knowledge) เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับหลักการโดยทั่วไปของการจัดการชั้นเรียนในการดำเนินการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา
3. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร (Curriculum Knowledge) เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย หลักการ เนื้อหา วัสดุหลักสูตร (Curriculum Materials) ที่นำมาใช้ในการสอน
4. ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียน (Knowledge of Learners) เป็นความรู้ความเข้าใจที่จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ ระดับการพัฒนาทางสติปัญญาของผู้เรียน แรงจูงใจในการเรียนรู้

5. ความรู้เกี่ยวกับบริบทของการศึกษา (Knowledge of Educational Contexts) เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลวัตของกลุ่มในชั้นเรียนไปจนถึงการบริหารการเงินและลักษณะของชุมชน

6. ความรู้เกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษา (Knowledge of Educational Aims) เป็นความรู้ที่รวมถึงประวัติและปรัชญารากฐาน ซึ่งจะช่วยให้ครูวางเป้าหมายของตนเองในทัศนะที่กว้าง

7. ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสอนในเนื้อหาวิชา (Pedagogical Content Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะทางในการสอนเนื้อหาวิชา ความรู้จำเป็นต่อครูในการวางแผนการสอน ครูจะต้องเป็นผู้รอบรู้ในเทคนิคของการเรียนการสอน (Mastery of the Techniques of Instruction)

อย่างไรก็ตามผลการติดตามการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการศึกษาหาความรู้ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

2. ทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารและการศึกษา หาความรู้ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

3. ทักษะและความสามารถในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study) และเรียนรู้จากการปฏิบัติทดลอง

4. ทักษะและความสามารถในการคิดรูปแบบต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิทยาศาสตร์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

5. ทักษะและความสามารถในการทำงานและแข่งขันกับชาวต่างชาติ

6. โอกาสในการใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต

7. ความเป็นผู้มีจิตสาธารณะ และมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรค

สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเป้าหมายของหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต้องแท้ สามารถนำไปถ่ายทอดแก่ผู้เรียน และประยุกต์ใช้สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล จำเป็นต้องมีความเป็นพลวัต ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการศึกษาไทยให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีโลกในยุคศตวรรษที่ 21 สรุปได้ว่า โรงเรียนต้องเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาในมิติที่กว้างขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการแข่งขันในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนจึงต้องปรับให้มีความเป็นสากลมากขึ้น และต้องมีการพัฒนาทักษะการคิดมากขึ้น นอกจากนี้ ต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน และการสอนภาษาต่างประเทศต้องมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับทิศทางที่ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องจัดการศึกษาโดยต้องยึดผลลัพธ์ทั้งในแง่ของความรู้ในวิชาแกนและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การเตรียม

ความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสารและร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไปตลอดชีวิต (Trilling; & Fadel. 2009. อ้างอิงจาก วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์. 2554: 40) จึงเป็นเรื่องที่ทำนายครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย และต้องเป็นไปตามปณิญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

Learning to Know หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้มีความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อไป ได้แก่ การรู้จักการแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ และรวมทั้งการสร้างความรู้ขึ้นใหม่

Learning to Do หมายถึง การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติหรือลงมือทำซึ่งนำไปสู่การประกอบอาชีพจากความรู้ที่ได้ศึกษามา รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคม

Learning to Live Together : หมายถึง การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุขทั้งการดำเนินชีวิตในการเรียน ครอบครัว สังคม และการทำงาน

Learning to Be : หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตัวเองอย่างถ่องแท้ รู้ถึงศักยภาพ ทัศนคติ ความสนใจของตนเอง สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เลือกแนวทางการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ วางแผนการเรียนรู้ต่อ การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเองได้ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 21)

แนวทางการสอนของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ควรเน้นที่การสอนทักษะชีวิตและการทำงาน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายได้ การบริหารเวลาเป็น รู้จักจัดลำดับความสำคัญของงาน เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำประโยชน์ให้ทีม การรับผิดชอบต่อผู้อื่น และมุ่งมั่นสร้างผลลัพธ์ สภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดในการสอน คือ สภาพแวดล้อมที่ผู้ใหญ่ทำตัวเป็นแบบอย่างของพฤติกรรม และทักษะเหล่านั้น แนวคิดเรื่องการพัฒนาทางวิชาชีพ จะช่วยให้ครูได้พัฒนาความสามารถของตนเอง และผู้อื่นเพื่อใช้ประโยชน์จากทักษะดังกล่าว การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนแบบใหม่ไม่ได้มาจากการเพียงแค่ออกแบบ และใช้หลักสูตรใหม่เท่านั้น แต่ครูต้องเปิดใจรับความเชื่อที่ต่างออกไป ต้องพัฒนาความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัย และที่สำคัญที่สุด คือ ต้องลงมือปฏิบัติด้วยวิธีใหม่ๆ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่จำเป็นเพื่อให้โรงเรียนทำหน้าที่เป็นชุมชนแห่งวิชาชีพ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ นำเสนอตามตาราง 8 (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์. 2554: 149-150)

ตาราง 8 การเปรียบเทียบการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนแบบใหม่กับแบบเดิม

วัฒนธรรมแบบเดิม	วัฒนธรรมแบบใหม่
1. หน้าที่ของครูคือสอนหนังสือ หน้าที่ของนักเรียนคือเรียนหนังสือ	1. การสอนโดยไม่มีการเรียนรู้ไม่เรียกว่าการสอน แต่เป็นแค่การนำเสนอ เป้าหมายของโรงเรียนคือรับประกันว่านักเรียนทุกคนต้องได้เรียนรู้

ตาราง 8 (ต่อ)

วัฒนธรรมแบบเดิม	วัฒนธรรมแบบใหม่
2. นักวิชาชีพมีอิสระที่จะตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรกับงานของตน	2. นักวิชาชีพมีพันธะหน้าที่ในการหาแนวปฏิบัติที่ดีให้แก่ผู้ที่ตนทำงานให้
3. ความเป็นอิสระในการทำงานของครูเป็นสิ่งสำคัญกว่าการให้นักเรียนมีหลักสูตรที่ดี มีการประเมินด้วยเกณฑ์เดียวกัน หรือได้รับความช่วยเหลือโดยเสมอภาคเมื่อมีปัญหา	3. นักวิชาชีพต้องเจาะประเด็นที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยรวมมากกว่าโดยเอกเทศ ครูต้องสร้างวัฒนธรรมการร่วมมือทำงาน และระบบส่งเสริมประสิทธิผลและความเท่าเทียม
4. โรงเรียนจะทำหน้าที่ได้ดีที่สุดเมื่อเขตมอบอิสระให้ดูแลจัดการเอง	4. โรงเรียนจะทำหน้าที่ได้ดีที่สุดเมื่อทำงานภายใต้เป้าหมายและลำดับความสำคัญที่ชัดเจนและสื่อสารตรงกัน และได้รับความช่วยเหลือเพื่อปรับแนวปฏิบัติให้ตรงกับเป้าหมายและลำดับความสำคัญนั้น โดยโรงเรียนมีอิสระที่จะเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมาย
5. ครูไม่มีอำนาจควบคุมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก	5. ความพยายามของนักการศึกษา ไม่ว่าโดยบุคคลหรือหมู่คณะ ส่งผลในเชิงบวกได้อย่างมากและอิทธิพลนี้เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

เพียร์สัน (Pearson. 1996: 78) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ครูควรมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย ใช้หลักการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ หลักการสร้างแรงจูงใจ ใช้ทฤษฎีทางการเรียนการสอนเป็นฐาน ใช้นวัตกรรมใหม่ เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอนและจัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ครูต้องมีความสามารถในการวางแผน และการประเมินหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการ มุ่งสู่เป้าหมายและตรวจสอบได้ เป็นหลักสูตรที่สร้างพลังจูงใจและประยุกต์การวินิจฉัยด้วยการประเมินผล นอกจากนี้ครูต้องมีความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสารและการรู้จักเข้าใจระหว่างบุคคล สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงสู่ห้องเรียน ครูต้องมีความรู้ในการวิจัย ดังที่สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา (2555: ออนไลน์) กล่าวถึง เหตุและปัจจัยที่ทำให้ครูต้องมีความรู้ในการทำวิจัยปฏิบัติการที่เชื่อมโยงสู่ห้องเรียน ทั้งนี้เพราะเหตุ 5 ประการ คือ

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ครูต้องทำวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน (มาตราที่ 30) และให้ครูใช้การวิจัยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนและครู (มาตราที่ 24(5))

2. ครูสภา กำหนดให้ผู้ที่จะปฏิบัติงานในวิชาชีพครูต้องมี มาตรฐานความรู้ ด้าน“การวิจัยทางการศึกษา” ซึ่งครอบคลุม “การวิจัยในชั้นเรียน” “การฝึกปฏิบัติการวิจัย” และ “การใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหา” ด้วย และครูต้องมีสมรรถนะ “สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน”

3. ครูสภา กำหนดมาตรฐานของหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาว่าต้องให้บัณฑิต (ครูใหม่ที่จะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู) ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 1 ปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติ การสอนดังคณะกรรมการครูสภากำหนดไว้ทั้ง 1) การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน และ 2) การปฏิบัติ การสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ ซึ่งการปฏิบัติการสอนดังกล่าวกำหนดให้ต้องฝึกทักษะและมีสมรรถนะในด้าน “การทำวิจัยในโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน”

4. สมศ. กำหนดมาตรฐานคุณภาพครูในด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพไว้ว่า ในการปฏิบัติงานสอนนั้น ครูจะต้องทำกิจกรรม 7 กิจกรรม คือ 1) การวิเคราะห์หลักสูตร 2) การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) การใช้เทคโนโลยีเป็นแหล่งและสื่อการเรียนรู้ของตนเองและนักเรียน 5) การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงอย่างรอบด้านเน้นองค์รวมและเน้นพัฒนาการ 6) การใช้ผลการประเมินเพื่อแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ 7) การใช้การวิจัยปฏิบัติการในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของตนเอง

5. ครูมืออาชีพต้องเป็นกัลยาณมิตรผู้ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learner)

ทั้งนี้งานวิจัยจะมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนเพราะการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็น “งานที่เล็กๆ ง่ายๆ และมีคุณค่า” ที่บูรณาการอยู่ในการปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนปกติของครู ครูนักวิจัยเชื่อว่า ครูสามารถเรียนรู้จากกันและกัน ในหลักการนี้นักเรียน คือ แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญมากของครู นักเรียนเป็นทั้งเหตุและเป็นทั้งผลของการปฏิบัติงานของครู ดังนั้น “ผลงานของครูต้องดูที่ศิษย์” คุณค่าของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน คือ การเรียนรู้และสร้างความรู้เพื่อสู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิด และแนวปฏิบัติของตนเองของครู ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นภายในตนเองของครู (สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา. 2555: ออนไลน์) สอดคล้องกับแนวทางของสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553: 13) ที่กำหนดครูโรงเรียนมาตรฐานสากลทุกคนต้องมีความรู้และสามารถทำวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยครูต้องมีผลงานวิจัย โครงการหนังสือ บทความหรือเป็นวิทยากร

จากการศึกษาถึงการประเมินในศตวรรษที่ 21 พบว่าการประเมินผลที่แท้จริงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การประเมินนี้ต้องวัดผลลัพธ์สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ วิชาแกน เนื้อหาสำหรับศตวรรษที่ 21 ทักษะการเรียนรู้และการคิด ความรู้พื้นฐานด้าน ICT และทักษะชีวิต ซึ่งแบบทดสอบมาตรฐานเพียงอย่างเดียวใช้วัดทักษะและความรู้ที่เรียนได้ไม่ก็อย่าง การ

ประเมินจึงต้องผสมผสานให้สมดุลระหว่างแบบทดสอบมาตรฐานที่มีคุณภาพกับการประเมินในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตตฤกษ์. 2554: 120) สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่กำหนดให้การวัดและประเมินผล เน้นประเมินผลการทำงานผลงานของผู้เรียนตามเกณฑ์ ผู้เรียนจะต้องแสดงผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่มีการพัฒนา ผู้ประเมินผลผู้เรียนประกอบด้วยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด ด้านเนื้อหาความรู้ (Content) ผลสัมฤทธิ์จากกระบวนการเรียนรู้ (Process of Academic Achievement) และวิธีการเรียนรู้และวัฒนธรรมการเรียนรู้ (Learning Style and Cultural Patterns) ของผู้เรียนด้วยรูปแบบการประเมินที่หลากหลาย (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 75) ผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านความรู้ได้ตามตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านความรู้

	ตัวบ่งชี้									
	ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2544)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556)	กระทรวงศึกษาธิการ (2556)	พรพิมล ประสงค์พร (2550)	Trilling; & Fadel. (2009).	สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553)	วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และ อธิป จิตตฤกษ์. (2554)	Pearson. (1996)	สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา (2555)	ตัวบ่งชี้รวมที่ใช้ในการวิจัย
1. มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการ ศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายปณิญาสาธกว่าด้วย การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนคือ Learning to Know, Learning to Do, Learning to Be และ Learning to Live Together	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			7
2. มีความรู้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ทั้งในระดับสากล และระดับท้องถิ่น		✓		✓	✓	✓	✓		✓	6

องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ

ทักษะ หมายถึง ความชำนาญ (ความเชี่ยวชาญ คล่องแคล่ว สันทัด จัดเจน) ผู้มีความเชี่ยวชาญยิ่ง ความชำนาญมาก ปัจจุบันมักเรียกว่า มืออาชีพ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556: ออนไลน์) ดังนั้นทักษะของครูจึงหมายถึง ความชำนาญของครู และหากครูมีความเชี่ยวชาญและความชำนาญมาก จึงเรียกว่าครูมืออาชีพ ทักษะของครู สอดคล้องกับสเปนเซอร์และสเปนเซอร์ (Spencer; & Spencer. 1993: 9-12) ที่กล่าวว่า ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งด้านกายภาพ การใช้ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิด วิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือการวางแผนในการจัดการ และในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้

การศึกษาในยุคนี้เป็นการเตรียมคนเพื่อออกไปเป็นคนที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (Learning Person) ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (Learning Skills) การเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และปรับตัว ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการจัดการศึกษาจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วย และในขณะเดียวกันก็ต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช. 2555: 15-16) โดยครูต้องฝึกให้เด็กรักการเรียนรู้ ให้สนุกกับการเรียนรู้ หรือให้การเรียนรู้สนุกและกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ต่อไปตลอดชีวิต ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” ครูจึงยังมีความสำคัญมากขึ้น ครูควรมีทักษะสำคัญ 4 ประการ คือ ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทักษะการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำเอง ทักษะการออกแบบ การอำนวยความสะดวก และการเชียร์ให้ศิษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ และทักษะการประเมินความก้าวหน้าเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของศิษย์ที่เป็น Formative Evaluation หรือ Empowerment Evaluation นอกจากนี้วิจารณ์ พานิช (2555: 19) ยังเสนอเพิ่มเติมว่า ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ไปจนตลอดชีวิต คือ 3R x 7C 3R ได้แก่ Reading (อ่านออก) Writing (เขียนได้) และ Arithmetic (คิดเลขเป็น) รวมถึงหลัก 7C ได้แก่

1. ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving)
2. ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity & Innovation)
3. ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-Cultural Understanding)
4. ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork & Leadership)
5. ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information & Media Literacy)
6. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing & ICT Literacy)
7. ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career & Learning Skills)

สอดคล้องกับแนวคิดของเมซินทร์ ลิขิตบุญฤทธิ์ (2555: ออนไลน์) เสนอว่าแนวความคิดหลักที่ควรเกิดขึ้นในการสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ การปรับเปลี่ยนให้ Teach Less, Learn More คือ ครูสอนน้อยๆ แต่ให้เด็กเรียนรู้มากๆ ให้การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเฝ้หา ความรู้เพื่อแก้ปัญหา โดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการแสวงหาความรู้ และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายในกลุ่มผู้เรียน ซึ่งการเรียนรู้จากปัญหาอาจเป็นสถานการณ์จริงก็ได้ ครูจึงต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) ความร่วมมือ (Collaboration) และ ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

นอกจากนี้ โรงเรียนมาตรฐานสากลได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานด้านคุณภาพครู โรงเรียนมาตรฐานสากลไว้ว่า ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องมีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ ในการสื่อสาร และจัดการเรียนรู้ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน มีทักษะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติ และทักษะในการใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 14)

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2556: ออนไลน์) กล่าวว่า การสอนของครูในปัจจุบันยังเป็นการสอนแบบเดิม คือ เป็นการถ่ายทอดวิชาในห้องเรียน ส่งผลให้เด็กขาดภาวะผู้นำ เพราะเด็กไม่มีความคิดเป็นของตนเอง ปัจจุบัน มีการพูดถึงทักษะของเด็กในศตวรรษที่ 21 แต่ยังไม่มีความรู้ประกอบแนวทางการพัฒนาทักษะครูให้พร้อมต่อการเรียนการสอนสมัยใหม่ ครูไทยจำนวนมากจึงเหมือนถูกปล่อยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลก ดังนั้น ครูจึงควรมีทักษะ 7 ประการ ดังนี้

1. ทักษะในการตั้งคำถาม ในกระบวนการเรียนการสอนครูควรตั้งประเด็นคำถาม เพื่อให้ นักเรียนรู้จักการคิด และรู้จักค้นหาคำตอบ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง
2. ทักษะที่สอนให้เด็กหาความรู้ได้ด้วยตัวเองและด้วยการลงมือปฏิบัติ เพราะความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจะเป็นความรู้ที่คงทน อีกทั้งผู้เรียนยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ได้อีกด้วย
3. ทักษะในการคัดเลือกความรู้ ตามสภาพแวดล้อมจริง เป็นทักษะที่สอนให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักกลั่นกรองข้อมูล ความรู้ตามสภาพแวดล้อมจริงที่ปรากฏก่อนนำเสนอ
4. ทักษะในการสร้างความรู้ โดยครูต้องกำหนดเกณฑ์การทดสอบและตรวจสอบความถูกต้อง อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน
5. ทักษะให้เด็กเรียนคิดเป็น หรือตกผลึกทางความคิด ครูต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก สามารถประเมินลูกศิษย์แต่ละคนได้ว่า มีพื้นความรู้เพียงใด เพื่อออกแบบ การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และประเมินความก้าวหน้าของเด็กแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม โดยใช้ เหตุการณ์ปัจจุบันรอบตัวมาเป็นกรณีศึกษาให้นักเรียนลองฝึกทดลองถูกเพื่อค้นหาคำตอบ
6. ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ เพราะการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดเฉพาะแค่รายวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่สามารถบูรณาการความรู้จากหลายวิชา เพื่อเชื่อมโยงความคิด อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการ ดำรงชีวิตต่อไปได้
7. ทักษะในการประเมินผล เพราะนักเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะฉะนั้น การประเมินผลก็ต้องประเมินให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา และให้เหมาะสมกับตามความต่าง นั้นๆ

ครูยุคใหม่จำเป็นต้องมีทักษะทั้ง 7 ด้าน ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เด็ก แทนที่จะเป็นผู้ ถ่ายทอดความรู้เหมือนก่อน หากครูไทยมีทักษะสำคัญดังกล่าวแล้ว เชื่อได้ว่าผู้เรียนจะเป็นเด็กยุคใหม่ที่ใส่ใจ และรู้เท่าทันเทคโนโลยี รวมทั้งเห็นคุณค่าของการศึกษา มีความคิดสร้างสรรค์บน

พื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และมีการแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ และใช้ความรู้เหล่านั้นเป็นเกราะป้องกันในการใช้ ชีวิตบนสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างงดงาม

นอกจากนี้ ประชาสรรค์ แสนภักดี (2547: 55) ได้เสนอว่า ครูในยุคปัจจุบันต้องพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เพื่อรองรับโลกใหม่ไม่ว่าจะเป็นทักษะในการใช้เทคโนโลยี ทักษะในการจัดการใหม่ ทักษะในการสื่อสาร และที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีทักษะในการทำงานแบบบูรณาการ (Integration) เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับแคทเซนเมเยอร์และมอลเลอร์ (Katzenmeyer; & Moller. 1996: 43) ที่เสนอให้ต้องมีทักษะทั้งด้านการสอน การจัดการชั้นเรียน การบริหารทั่วไป ถ้าครูไม่มีทักษะวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพแล้ว การจัดการชั้นเรียนก็จะมีประสิทธิภาพไปด้วย ส่งผลต่อการเป็นผู้นำนอกห้องเรียนของครู โดยเสนอเพิ่มเติมว่าความชำนาญทางการสอน แสดงออกทางความรู้และทักษะทางความสามารถทางการสอนและการประเมินนักเรียน

จันทวรรณ ปิยะวัฒน์ (2556: ออนไลน์) และกลีน สระทองเนียม (2556: ออนไลน์) เสนอแนวความคิดที่สอดคล้องกันว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญยิ่งต่อภารกิจในการพัฒนาเยาวชนของชาติ โดยครูต้องมีทักษะ ซึ่งประกอบด้วย 15 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะในการตั้งคำถาม ในกระบวนการเรียนการสอน 2) ทักษะที่สอนให้เด็กหาความรู้ได้ด้วยตัวเองและด้วยการลงมือปฏิบัติ เพราะความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจะเป็นความรู้ที่คงทน 3) ทักษะในการคัดเลือกความรู้ ตามสภาพแวดล้อมจริง เป็นทักษะที่สอนให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ทักษะในการสร้างความรู้ โดยครูต้องกำหนดเกณฑ์การทดสอบและตรวจสอบความถูกต้อง อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม 5) ทักษะให้นักเรียนคิดเป็นหรือตกผลึกทางความคิด 6) ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ เพราะการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดเฉพาะแค่รายวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่สามารถบูรณาการความรู้จากหลายๆวิชา เพื่อเชื่อมโยงความคิดอันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไปได้ 7) ทักษะในการประเมินผล 8) มีจิตวิญญาณความเป็นครู 9) ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เนื่องจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 10) เปิดใจรับการเปลี่ยนแปลง 11) สร้างกำแพงคุณธรรม 12) โน้มน้าความดีแก่นักเรียน 13) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity, Creation, Creating, Creative Thinking) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของครูที่ได้รับการกำหนดให้เป็นทักษะที่จำเป็นจะต้องนำไปใช้ ในกระบวนการพัฒนา ผู้เรียนในช่วงศตวรรษที่ 21 14) ครูต้องทำตนให้ศิษย์รัก หนักแน่นในจรรยา พัฒนาความรู้ และ 15) บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักคำว่า ขอโทษ รู้จักคำว่า ให้อภัย ซึ่งครูยุคใหม่จำเป็นต้องมีทักษะทั้ง 15 ด้าน ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เด็ก แทนที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เหมือนก่อน ครูจึงควรทักษะสำคัญดังกล่าว รวมทั้งเห็นคุณค่าของการศึกษา มีความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และมีการแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ และใช้ความรู้เหล่านั้นเป็นเกราะป้องกันในการใช้ ชีวิตบนสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างงดงาม จากแนวความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าครูโรงเรียนมาตรฐานสากลควรมีทักษะสำคัญแบ่งเป็น 7 ด้าน ตามตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 10 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ

ตัวบ่งชี้	Spencer; & Spencer. (1993)	วิจารณ์ พานิช (2555)	เมทินทร์ ลิขิตบุญฤทธิ์ (2555)	ณอมพร เลหาจรัสแสง (2556)	สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2553)	ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2556)	ประชาสรรค์ แสนภักดี .2547)	Katzenmeyer; & Moller. (1996)	จันทร์วรรณ ปิยะวัฒน์. (2556)	กลิน สระทองเนียม. (2556)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
1. มีทักษะในการจัดการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากลเพื่อรองรับหลักสูตรใหม่และการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
2. มีทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนรวมถึงการพัฒนาเทคนิคการสอนและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้สู่สากล	✓	✓	✓		✓				✓	✓	6
3. มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	8
4. มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล					✓	✓			✓	✓	4
5. มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	7
6. มีทักษะในการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้				✓		✓			✓	✓	4
7. มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้	✓		✓	✓	✓				✓	✓	6
8. มีทักษะในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ			✓		✓			✓	✓	✓	5

องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attribute) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการกระทำ พฤติกรรม หรือการคิด คุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่องค์กรต้องการให้ “เป็น” เช่น ความใฝ่รู้ ความซื่อสัตย์ ความรักในองค์กร และความมุ่งมั่นในความสำเร็จ สิ่งเหล่านี้จะอยู่ลึกลงไป ในจิตใจ ต้องปลูกฝังสร้างยากกว่าความรู้และทักษะ แต่ถ้าหากมีอยู่แล้ว จะเป็นพลังผลักดันให้คนมี พฤติกรรมที่องค์กรต้องการ คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attribute) ประกอบด้วย

1. แรงจูงใจ (Motive) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดถึงหรือมีความต้องการ ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นตัว ผลักดันหรือแรงขับให้บุคคลกระทำพฤติกรรม หรือตัวกำหนดทิศทางหรือทางเลือกในการกระทำ พฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมาย หรือหลีกเลี่ยงจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนไม่พึงปรารถนา เช่น เมื่อ บุคคลตั้งเป้าหมายที่ท้าทายจะทำให้เขามีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น และมุ่งมั่นที่จะ ทำงานให้ประสบความสำเร็จ และจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อทำงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. อุปนิสัย (Trait) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคล ซึ่งจะแสดงออกมาเพื่อ ตอบสนองต่อข้อมูล หรือสถานการณ์ต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ อุปนิสัยเป็นสิ่งที่เกิดจากการศึกษา การอบรม เลี้ยงดู ประสบการณ์ และการเรียนรู้ของบุคคล สมรรถนะด้านอุปนิสัยเช่น การควบคุม อารมณ์ ภายใต้อาการความกดดัน ความคิดริเริ่ม เป็นต้น

3. อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง อาจรวมถึงทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) จินตภาพส่วนบุคคล (Self-Image) เป็นต้น

4. บทบาทที่แสดงออกทางสังคม (Social Role) หมายถึง สิ่งที่บุคคลต้องการสื่อให้ผู้อื่น ในสังคม เห็นว่าตัวเขามีบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง เช่น การเป็นผู้นำที่มั่งคั่ง ความมีจริยธรรม เป็นต้น

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ (2547: 49-50) ได้กล่าวไว้ว่า สมรรถนะผู้นำประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ทักษะ ความรู้ และแรงจูงใจที่เป็นแรงขับภายในซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่ง ไปยังสิ่งที่เป็นเป้าหมาย ความรู้และทักษะ ถือว่าเป็นส่วนที่แต่ละคนสามารถพัฒนาให้มีขึ้นได้ไม่ ยากนักด้วยการศึกษาค้นคว้า (ทำให้เกิดความรู้) และฝึกฝนปฏิบัติ (ทำให้เกิดทักษะ) ในขณะที่ส่วน ที่เหลือคือ เจตคติ ค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน บุคลิกลักษณะของบุคคล แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล คุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) จึงเป็นส่วนที่ทำให้ บุคคลแตกต่างจากบุคคลอื่น หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีผลการทำงานสูงกว่ามาตรฐานหรือ ดีกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งจะเน้นไปค่านิยม แรงจูงใจและเจตคติ เพื่อช่วยให้เกิดผลสำเร็จที่ดีเลิศในงาน คุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคล เช่น ลักษณะนิสัย แรงจูงใจ เจตคติที่บุคคลมีต่อตนเอง เจตคติจะ ทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานต่างๆ ได้สำเร็จไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ปราณี งามสูตร และจำรัส ตัวสุวรรณ (2545: 129) ได้กล่าวถึงครูควรมีการพัฒนาตนเอง ในด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็น 5 ประการ ได้แก่ 1) ความรู้สึกว่าตนเองมีเป้าหมายชีวิต 2) ความรู้สึกกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี 3) ความรู้สึกเปิดเผยและถ่อมตน 4) ความรู้สึกศรัทธาและ

มันคง คือ ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และ 5) ความมีเสน่ห์ในตนเองสอดคล้องกับสมบัติ นพรัก (2555: ออนไลน์) ประธานสภาคณบดีคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ แห่งประเทศไทย ที่กล่าวว่าครูยุคใหม่ต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคล ดังนี้

1. มีความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านการศึกษา
2. เป็นนักวิเคราะห์ นักสังเคราะห์และนักวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
3. เป็นครูโดยจิตวิญญาณ มีจิตวิทยาและศิลปะในการสอนและการถ่ายทอดความรู้
4. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ยุคใหม่
5. มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการเรียนการสอน
6. มีคุณธรรมจริยธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และสังคม

บาร์เบอร์ (Barber; อ้างอิงจากสยามรัฐออนไลน์. 2556: ออนไลน์) ผู้อำนวยการการวางแผนกลยุทธ์ทางการศึกษาระดับโลกบริษัท แม็คคินซีแอนด์คัมพานี ประเทศอังกฤษและเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันเพื่อการพัฒนากระบวนการศึกษาสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงหลักการเป็นครูที่ดีในศตวรรษนี้ ต้องยึดหลัก E (K+T+L) คือ K-Knowledge (ความรู้) ซึ่งแต่ละประเทศมีความเหมือนและแตกต่างกันออกไป T-Thinking ครูต้องสามารถทำให้เด็กคิดเป็น และ L-Leader ภาวะผู้นำเพราะเป็นผู้มีอิทธิพลต่อคนรอบข้าง และต้องเป็นคนที่มี E-Ethic ต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม ขณะเดียวกันได้กำหนดให้ครูจะต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลทั้งด้านภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านจิตวิทยาสำหรับครู โดยครูต้องมีความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนสามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้ และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา สามารถการบริหารจัดการในห้องเรียน และการมีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษาของชาติ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเสริมสร้างศักยภาพและสมรรถภาพความเป็นครู ด้วยการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และการเป็นผู้นำทางวิชาการมีวิสัยทัศน์ศรัทธาในวิชาชีพครูและมีจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

พลสันท์ โพธิ์ศรีทอง (2556: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูพันธุ์ใหม่ว่าควรมีความเข้าใจในเรื่องของแนวคิดหลักแห่งวิชาชีพ การเรียนรู้และพัฒนาของเด็ก มีความเข้าใจถึงความแตกต่างในการเรียนรู้ของเด็ก สามารถใช้ยุทธวิธีที่หลากหลายในการสอนและการประเมินผล เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลสามารถแก้ไขปัญหาและมีทักษะในเชิงปฏิบัติ มีความเข้าใจในตัวเด็กแต่ละบุคคล รวมทั้งการใช้ทั้งแรงจูงใจและพฤติกรรมของกลุ่มมาสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเรียนรู้และการสร้างแรงจูงใจในตัวของผู้เรียน วางแผนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาความต้องการของชุมชนและเป้าหมายของหลักสูตร และสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานในโรงเรียนพ่อแม่ ผู้ปกครองและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552: 17-18) ได้นำเสนอคุณลักษณะของครูที่ดี 10 ประการได้แก่ 1) ความมีระเบียบวินัย 2) ความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรม 3) ความ

ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ 4) ความสำนึกในหน้าที่และการงานต่าง ๆ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ 5) ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่มวิจารณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 6) ความกระตือรือร้นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 7) ความเป็นผู้มีพละทานมัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ 8) ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติ 9) ความภาคภูมิใจและการรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ และ 10) ความเสียสละและเมตตาอารี กตัญญูทวดเทวี กล้าหาญและความสามัคคี หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกถึงความแบ่งปันเกื้อกูลผู้อื่นในเรื่องของเวลา กำลังกายและกำลังทรัพย์

ปนัดดา นิลสนธิ (2556: ออนไลน์) กล่าวว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) Experience คือ มีประสบการณ์การเรียนรู้แบบใหม่ 2) Extended คือ มีทักษะการค้นคว้าความรู้ได้ตลอดเวลา 3) Expanded คือ การขยายผลของความรู้ที่ส่งนักเรียน ประชาชนทั่วไป และชุมชน เพื่อให้เกิดการเพิ่มความรู้ที่เป็นประโยชน์ของบุคลากรโดยรวม 4) Exploration คือ สามารถเลือกเนื้อหาที่ทันสมัย เอกสารอ้างอิง ค้นคว้าทั้งสาระและบันเทิง เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำมาออกแบบการเรียนการสอน 5) Evaluation คือ เป็นนักประเมินที่ดี สามารถใช้เทคโนโลยีในการประเมินผล 6) End-User คือ เป็นผู้ใช้ปลายทางที่ดีและเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลาย 7) Enabler คือ สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนและเนื้อหาเพิ่มเติมมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน เป็นการจูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนมากขึ้น 8) Engagement คือ ครูที่ร่วมมือกันแลกเปลี่ยนความเห็น หาแนวร่วม ทำให้มีความคิดใหม่ๆ มีข้อเสนอแนะ เพื่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ 9) Efficient and Effective คือ ครูที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นผู้ผลิต ผู้กระจาย และผู้ใช้ความรู้

นอกจากนี้ จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ในประเด็นสำคัญในการพิจารณาเกณฑ์ความเป็นเลิศ หรือองค์ประกอบหลักในการตรวจสอบความเป็นเลิศในการดำเนินงานด้านการศึกษา พบว่าการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานสากลของประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ การรับผิดชอบต่อผลการเรียนและผลการสอบของผู้เรียน การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการความรู้ และการจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัลมาตรฐานแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553: 2)

จากหลักการ แนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยของคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้ตามตาราง 11 ดังนี้

ตาราง 11 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยของคุณลักษณะส่วนบุคคล

ตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้					
	ปราชญ์ งามสูตรและ จำรัส ตัวสุวรรณ (2545)	สมบัติ นพรัก (2555)	Barber. อ้างอิงจากสยามรัฐออนไลน์ (2556)	พลศักดิ์ โพธิ์ศรีทอง (2556)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553)
1. มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษา ของชาติ	✓		✓	✓	✓	4
2. มีกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง			✓	✓	✓	4
3. เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่นักเรียน		✓	✓		✓	3
4. มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน		✓	✓	✓		3
5. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน			✓	✓	✓	4
6. สามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาตนสู่มาตรฐานสากล	✓	✓	✓	✓	✓	5
7. เป็นแบบอย่างที่ดีด้านใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตลอดชีวิต		✓	✓		✓	3

องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู

ผู้นำแต่ละคนจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป นักพฤติกรรมศาสตร์มุ่งความสนใจสู่พฤติกรรมของผู้นำที่เกิดขึ้นจริง ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะใช้รูปแบบบางอย่างเพื่อที่จะนำบุคคล และกลุ่มบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การศึกษาภาวะนำเชิงพฤติกรรมจึงเป็นที่สนใจทั้งการศึกษาของมหาวิทยาลัยไอโอวา มหาลัษมิชิแกน มหาลัษแห่งรัฐโอไฮโอ และตาข่ายการบริหารของเบลดและมิตัน

ธรร สุนทรายุทธ (2551: 327-328) แบ่งพฤติกรรมของผู้นำออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. แบบอัตตาริปไตย (Autocratic Leader) คือ ผู้นำจะเน้นการใช้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาและไม่ชอบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยกับผู้นำ มีการควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยการให้รางวัลและการลงโทษ

2. แบบประชาธิปไตย (Democratic Leader หรือ Participative Leader) คือ ผู้นำจะให้สมาชิกในกลุ่มมีการแสดงความคิดเห็น หรือการปรึกษาหารือร่วมกัน และกระตุ้นให้สมาชิกได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ผู้นำจะยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม และส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภารกิจ

3. แบบตามสบาย (Laissez-Faire หรือ Free Rein) คือ ผู้นำจะปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการทำงานด้วยตัวเอง โดยผู้นำจะไม่เข้าไปควบคุมการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานเสมือนปราศจากการควบคุม

นักวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับมิติด้านภาวะผู้นำ โดยสร้างแบบสอบถามสำหรับการวัดพฤติกรรมของภาวะผู้นำที่เรียกว่า Leader Behavior Descriptive Questionnaire หรือ LBDQ พบว่า สามารถนำไปใช้อธิบายภาวะผู้นำได้ 2 มิติ คือ มิติคำนึงถึงตนเอง (Initiating Structure) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้นำมุ่งเน้นตัวเองเป็นหลัก ทั้งยังกำหนดบทบาท กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ เพื่อให้งานได้บรรลุตามเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด และสำเร็จตามเวลา มีการวางแผนกำหนดขั้นตอนและมาตรฐานการปฏิบัติงาน ใช้กฎระเบียบในการทำงาน กำหนดบทบาทของผู้นำและผู้ตามอย่างชัดเจน ให้ความสำคัญในบทบาทของผู้นำมากกว่าผู้ตาม โดยผู้นำจะมุ่งที่ผลของการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ส่วนมิติคำนึงถึงผู้อื่น (Consideration) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้นำเน้นให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้ผู้ตามแสดงความคิดเห็น ให้ความสนใจกับผู้ตาม มีความยุติธรรมและความเสมอภาค ให้ความเป็นมิตรและยกย่องให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผู้นำ มีความกลมเกลียวระหว่างผู้บริหารและผู้ร่วมงาน ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 พฤติกรรมภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ

ที่มา: ธร สุนทรายุทธ. (2551). หน้า 328.

การศึกษาภาวะผู้นำของมหาวิทยาลัยมิชิแกน มุ่งเน้นหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของผู้นำกับกระบวนการกลุ่ม และผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม ซึ่งผลงานของกลุ่มจะใช้เป็นเกณฑ์ในการแยกผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาน้อยการศึกษาสรุปพฤติกรรมผู้นำเป็น 3 แบบ คือ

1. พฤติกรรมมุ่งงาน (Task-Oriented Behavior) ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะไม่ใช้เวลาและความพยายามในการทำงานเหมือนกับผู้ใต้บังคับบัญชาแต่จะมุ่งไปที่ภาระหน้าที่ของผู้นำซึ่งได้แก่ การวางแผน การจัดตารางการทำงาน ช่วยประสานกิจกรรมต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชาจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ รวมทั้งเทคนิควิธีการทำงานยิ่งกว่านั้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะแนะนำให้ลูกน้องตั้งเป้าหมายของงานที่ทำหาย และเป็นไปได้

2. พฤติกรรมมุ่งงาน (Task-Oriented Behavior) พฤติกรรมมุ่งความสัมพันธ์หรือมุ่งคน (Relationship-Oriented Behavior) ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะเป็นผู้นำที่ห่วงใย สนับสนุน และช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งยังศรัทธาเชื่อมั่น และมีความเป็นเพื่อน พยายามเข้าใจปัญหาของลูกน้อง ช่วยเหลือลูกน้องมีการพัฒนาในอาชีพและสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะไม่ควบคุมลูกน้องใกล้ชิด ดูแลอยู่ห่าง ๆ อย่างให้เกียรติ ผู้นำจะตั้งเป้าหมายและให้คำแนะนำ แต่ก็ให้อิสระในการทำงาน

3. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ผู้นำประเภทนี้ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา มีความไว้วางใจและเชื่อมั่นในตัวผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม จะมีการให้รางวัลที่เป็นเงิน

หรือสิ่งของมีค่าเมื่อผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร ส่งเสริมการสื่อสารในทุกกระดับ กระตุ้นและส่งเสริมให้มีการเอื้ออำนาจการตัดสินใจไปทั่วองค์กรกับผู้บริหารในทุกระดับ

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นที่การมุ่งงาน (Task-Oriented Behaviors) และการมุ่งคน (People-Oriented Behaviors) โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนรู้ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพราะทั้ง 2 องค์ประกอบเป็นพฤติกรรมที่ครูใช้เป็นพฤติกรรมหลักทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ จึงถือเป็นงานที่ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องดำเนินเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมกรรมการมุ่งคนของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยการมุ่งพัฒนาทั้งตนเอง เพื่อนครูรวมถึงผู้เรียนด้วย โดยการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

บทบาทของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการศึกษาด้วยตนเองให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งเอื้ออำนวยการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบ หรือสร้างความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง สร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนคิดค้นต่อไปฝึกให้ผู้เรียน มีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมประเมินผู้เรียน ใช้คำถามกระตุ้นการสะท้อนคิด จัดบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยที่จะเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 29)

จากบทบาทดังกล่าว ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงต้องเป็นผู้ที่สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2555: 5) กล่าวว่า การออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์เกิด “การเรียนรู้ที่แท้” (Authentic Learning) เป็นความท้าทายต่อครูเพื่อศิษย์ ในสภาพที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้งจากความเป็นจริงว่า เด็กนักเรียนในเมืองกับในชนบทมีสภาพแวดล้อมและชีวิตจริงที่แตกต่างกันมาก เฉลิม พักอ่อน (2552: ออนไลน์) ที่เสนอแนว ความคิดว่า ครูต้องออกแบบการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายชัดเจน เป็นรูปธรรม และท้าทายผู้เรียน แสดงเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากแบบธรรมดาสอดคล้องกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน และมีความหมายต่อผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้วิธีหลากหลายวิธีในการทำงานที่ได้รับมอบหมายตามความสนใจของตนเอง โดยเฉพาะการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของแดนิลสัน (Danielson. 2006: 19-22) ที่กล่าวว่า ครูคือปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน นั่นคือ คุณภาพของการสอน ที่จะต้องประกอบไปด้วยหลักสูตร โปรแกรมการเรียนรู้ นโยบายต่างๆ สำหรับการพัฒนานักเรียนรวมถึงความสัมพันธ์กับชุมชนอีกด้วย เช่นเดียวกับ คัทเซนเมเยอร์และมอลเลอร์ (Katzenmeyer.; & Moller. 2001: 23-28) ที่สนับสนุนให้ครูต้องเป็นผู้นำทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยเฉพาะการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้ ยอร์ค-บาร์ และดักค์ (York-Barr.; & Duke. 2004: 260) ได้เสนอว่าพฤติกรรมของภาวะผู้นำต้องแสดงบทบาทถึงความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบการเรียนรู้ ใช้บทบาทของ

ผู้นำเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ท่ามกลางครู เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งภาวะผู้นำของครูในแง่ของการใช้พฤติกรรมผู้นำ คือ การใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำแบบมุ่งคุณภาพขององค์การ ภาวะผู้นำตามภารกิจที่ปฏิบัติ และภาวะผู้นำแบบใช้บทบาทคู่ขนาน สอดคล้องกับ อาชและเพอร์ซอลล์ (Ash.; & Persall. 2000; citing Parrish.; & Lefoe. 2008: ออนไลน์) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำของครูเป็นแกนหลักของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ที่สุด เนื่องจากเป็นสมมติฐานที่อยู่บนการทำงานของครูที่ให้ความร่วมมือรวมพลัง นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การลงทุนในสถานศึกษาเพื่อให้อยู่ในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเป็นการเปิดโอกาสที่ดีเยี่ยมที่สุดสำหรับครูได้ปลดปล่อยศักยภาพต่างๆ และความสามารถต่างๆ ทางภาวะผู้นำที่มีอยู่ในกลุ่มครูออกมา

ในแง่ของพฤติกรรมภาวะผู้นำของครูในส่วนที่มุ่งเน้นกลุ่มคน ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ประกอบด้วย การพัฒนาตนเอง การพัฒนาเพื่อนครู และการพัฒนาผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง การพัฒนาเพื่อนครู การพัฒนาผู้เรียนและการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

อาภรณ์ ราชพฤกษ์ (2554: 23-24) เสนอแนวคิดด้านการพัฒนาตนเองของภาวะผู้นำของครูว่า ครูควรมีวิสัยทัศน์พัฒนาตนเอง เชื่อมั่นในตนเองว่าพัฒนาได้ มีการพัฒนาด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด ทางอารมณ์ ด้านสังคม ผูกอบรมตนเองด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ มีความเชื่อความศรัทธาในตนเองอย่างมั่นคง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา สอดคล้องกับสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) (2549: ออนไลน์) ที่ได้กำหนดให้ครูต้องมีการพัฒนาตนเอง โดยครูต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร และใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสวงหาความรู้ ติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการและวิชาชีพ และ 5) ความสามารถในการประมวลความรู้และนำความรู้ไปใช้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทาง การพัฒนาตนเองของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านวิชาการและอาชีพ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร ใช้หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษา ต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงานสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติ และใช้การวิจัยสื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 13-14)

แดนิลสัน (Danielson. 2006: 12) เสนอว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำของครูแสดงออกถึงความรอบรู้ เชี่ยวชาญและมีทักษะในการเชิญชวนเพื่อนครู มีความมุ่งมั่นและตั้งใจแน่วแน่ในการดำเนินตามภารกิจของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนจะต้องอาศัยการกระทำในสิ่งที่แตกต่างออกไปจากอดีต ภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) จึงต้องใช้ความสามารถในการจัดการกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้วยการสร้างแรงจูงใจให้กับเพื่อนร่วมงานให้มีทักษะเพิ่มขึ้น มีความคิดวิเคราะห์ เพิ่มขึ้นในงานของตน ขณะเดียวกันภาวะผู้นำของครูก็ต้องพัฒนาตนเองด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ แฮริสและแลมเบิร์ต (Harris; & Lambert. 2003: 47) ที่เสนอว่าภาวะผู้นำของครูจะมีบทบาทต่อครูคนอื่น ๆ โดยการฝึก (coaching) การแนะนำ (mentoring) การนำในการทำงานกลุ่มมีบทบาทต่อการปฏิบัติการ ในภาระหน้าที่ที่เป็นศูนย์กลางสู่การปรับปรุงการเรียนรู้และการสอนให้ดีขึ้นและด้านวิธีการสอน โดยการพัฒนาและการออกแบบรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถเป็นนักพัฒนาหลักสูตร นักเขียนที่อดทน และนักวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงไปสู่ห้องเรียน

เอเคอร์แมน และแมคเคนซี (Ackerman; & Mackenzie. 2006: ออนไลน์) เสนอความคิดเห็นว่า บทบาทใหม่ของครูที่มีภาวะผู้นำเป็นไปในแบบไม่เป็นทางการ และได้รับมาจากประสบการณ์ในระหว่างการเรียนรู้การสอน ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น การเป็นผู้ที่หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอและเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่รวมถึงการเป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ ดูแลเอาใจใส่นักเรียนและเข้าใจความขัดแย้งอันมักจะเกิดขึ้นกับภารกิจของโรงเรียน เช่นเดียวกับ ซูรอนน่า และมอส (Suranna.; & Moss. 2002: 122) ที่กล่าวว่าครูผู้มีภาวะผู้นำมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครูและสามารถทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ และผู้บริหารได้ สอดคล้องกับมิลเลอร์ มูนและเอลโค (Miller.; Moon; & Elko. 2000: 4) และนัสบัม-บีช (Nussbaum-Beach. 2007: ออนไลน์) ที่กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่าต้องมีความสามารถในการพัฒนาเพื่อนร่วมงาน ทั้งเป็นผู้การกระตุ้นให้ผู้อื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงและช่วยพัฒนาวิชาชีพให้เพื่อนครูอีกด้วย

ในขณะที่สังคมต่างวิพากษ์ระบบการศึกษาว่ามีได้จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีได้พัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ คือเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกและดำรงวิถีการดำเนินชีวิตที่เปี่ยมสุขภาวะไว้ได้ ทั้งนี้โดยแท้จริงแล้วระบบการศึกษาและโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสังคม ในขณะเดียวกันได้มีองค์กรสำคัญๆ ระดับโลก อาทิ Organization of Economic Co-Operation Development (OECD) ที่มุ่งหาคำตอบเพื่อตอบโจทย์คุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 เพื่อร่วมยกระดับความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะที่ดีขึ้น อาชีพการงานที่ดีขึ้น สังคมที่ดีขึ้นและโอกาสการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ 3R x 7C ซึ่ง 3R ได้แก่ Reading (การอ่าน) 'Riting (Writing = การเขียน) และ 'Rithmetics (Arithmetics =

คณิตศาสตร์) ส่วน 7C ได้แก่ Critical Thinking & Problem Solving (การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา) Creativity & Innovation (ความคิดสร้างสรรค์และการคิดค้นนวัตกรรม) Cross-Cultural Understanding (ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย) Collaboration, Teamwork & Leadership (การประสานความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ) Communications, Information & Media Literacy (การสื่อสาร และการมีความรู้เท่าทันสื่อและข้อมูล) Computing & ICT Literacy (คอมพิวเตอร์และข้อมูลสารสนเทศ) และ Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพและการเรียนรู้) (วิจารณ์ พานิช. 2555: 19)

จากความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลนอกจากจะต้องพัฒนาตนเองและพัฒนาเพื่อนครูให้เป็นผู้มีทักษะสำคัญดังกล่าวข้างต้นแล้ว ครูยังมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ตลอดจนพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก เพื่อการเป็นพลโลกที่มีคุณภาพ ผู้เรียนควรเป็นผู้ที่มีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพทั้งด้านศิลปะ ดนตรี กีฬาและนันทนาการ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นผู้มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความเพียรพยายามที่จะแสวงหาความรู้ มีทักษะกระบวนการคิดที่เป็นระบบ สามารถใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ภาษาได้อย่างเชี่ยวชาญ มีพื้นฐานและทักษะการคำนวณที่ดี มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ มีหลักและวิธีคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงพร้อมเผชิญปัญหาและสามารถเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาผู้เรียนในระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักทดสอบทางการศึกษาที่กำหนดมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน 6 มาตรฐานครอบคลุมทุกประเด็นดังกล่าวข้างต้น (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2554: 17-64)

มันทนา เฟิงหู; และ รังสรรค์ เฟิงหู (2546: 1) เสนอให้ครูต้องให้ความสำคัญกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) กรมสุขภาพจิต (2544) และกรมสามัญศึกษา (2544) ที่สนับสนุนให้ครูใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียน โดยมีกระบวนการดำเนินงาน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ

จากการศึกษาหลักการ แนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์พฤติกรรมของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยเน้นที่พฤติกรรมมุ่งงาน (Task-Oriented Behavior) และพฤติกรรมมุ่งความสัมพันธ์หรือมุ่งคน (Relationship-Oriented Behavior) ตามทฤษฎีการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำ ได้เป็นตามตาราง 12 ดังนี้

ตาราง 12 การสังเคราะห์องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำ

องค์ประกอบย่อย	การ ออกแบบ การเรียนรู้	การสร้าง ชุมชนแห่ง การเรียนรู้	การ พัฒนา ผู้เรียน	การ ช่วยเหลือ ดูแล นักเรียน	การพัฒนา ตนเอง และ เพื่อนครู
สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษา ตอนปลาย (2553)			✓	✓	✓
วิจารณ์ พานิช (2555)	✓		✓		
เฉลิม พักอ่อน (2552)	✓		✓		
Danielson. (2006)	✓	✓	✓		
Katzenmeyer; & Moller. (2001)		✓			✓
York-Barr; & Duke. (2004)	✓	✓	✓		
Ash; & Persall. (2000)		✓			✓
อาภารัตน์ ราชพฤกษ์ (2554)					✓
ศคปศ. (2549)					✓
Harris; & Lambert. (2003)	✓				✓
Ackerman; & Mackenzie. (2006)	✓				✓
Suranna; & Moss. (2002)					✓
Miller; Moon; & Elko (2000)					✓
Nussbaum-Beach. (2007)					✓
Fadel. (2012)			✓		
มันทนา เฟิ่งนู; และ รังสรรค์ เฟิ่งนู (2546)				✓	
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2547)				✓	
กรมสุขภาพจิต (2544)				✓	
กรมสามัญศึกษา (2544)				✓	
องค์ประกอบรวมที่ใช้ในการวิจัย	6	4	6	5	10

องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้

การออกแบบการเรียนรู้ (learning design) มีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น การออกแบบระบบ การเรียนการสอน (Instructional System Design) การออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design) การออกแบบและพัฒนาการสอน (Instructional Design and Development) เป็นต้น

วิจารณ์ พานิช (2555: 5) กล่าวว่า การออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์เกิด “การเรียนรู้ที่แท้” (Authentic Learning) เป็นความท้าทายต่อครูเพื่อศิษย์ ในสภาพที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้งจากความเป็นจริงว่า เด็กนักเรียนในเมืองกับในชนบทมีสภาพแวดล้อมและชีวิตจริงที่แตกต่างกันมาก การออกแบบการเรียนรู้จึงต้องมีเป้าหมายชัดเจน สามารถแสดงเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากแบบธรรมดา เรื่องที่เรียนเป็นเรื่องที่สำคัญและน่าสนใจสอดคล้องกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน และมีความหมายต่อผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้วิธีหลากหลายวิธีในการทำงานที่ได้รับมอบหมายตามความสนใจของตนเอง มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้และตัวอย่างที่ชัดเจน ใช้หลายเทคนิคการสอน มีหลายวิธีในการแบ่งกลุ่มผู้เรียน และมีการมอบงานหลายลักษณะให้ผู้เรียนทำ มีการดูแลสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันความเสี่ยงทั้งหลาย มีการดูแลความปลอดภัยในการทำงาน ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และผู้แนะนำ เน้นการจัดประสบการณ์ใหม่ๆ แทนแบบเดิมๆ การจัดการเรียนรู้ตลอดหน่วย สะท้อนเป้าหมายการเรียนรู้หลักที่เป็นสาระสำคัญเสมอ (เจลิม พักอ่อน. 2552: ออนไลน์)

นอกจากนี้ การออกแบบการเรียนรู้อาจใช้หลักการ WHERE TO ดังที่ กรองโต อุณหุต (2556: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ประกอบด้วย

1. W - Where the unit is ahead and Why เป้าหมายการเรียนรู้จะเป็นไปในทิศทางไหน
2. H - Hook and Hold the students ออกแบบการเรียนรู้ให้น่าสนใจเพื่อสร้างแรงจูงใจ
3. E - Equip the students to meet the performance goals. การคัดเลือกเนื้อหาที่ผ่านการวิเคราะห์ประเด็นแนวคิด ทฤษฎี และการนำไปใช้
4. R - Rethink big ideas. Reflect progress. Revise their works. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และการสังเคราะห์ข้อสรุปจากเนื้อหาสาระ
5. E - Evaluation (Evaluate progress and self-asses) การประเมินผลที่มีเป้าหมายชัดเจน เน้นสภาพความเป็นจริง
6. T - Tailor to reflex individual potential สะท้อนศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล
7. O - Organize to optimize deep understanding เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดระเบียบความรู้ ความเข้าใจ

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และเป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพที่สำคัญ คือ มีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล สามารถคิดประดิษฐ์อย่างมีความสามารถในการปรับตัว มีทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ทักษะชีวิตในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้และวิธีการที่หลากหลาย (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 21-22) ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การเรียนรู้มีความหมายและนำไปใช้ได้จึงต้องเข้าใจระบบการทำงานของสมองความคิดรวบยอดหรือแบบแผนของความคิดที่อยู่ในหัวเรื่องที่จะสอนต้องเลือกวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและนำไปใช้ได้ซึ่งเป็นคุณภาพที่คาดหวังของหลักสูตรและมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้

การที่จะจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนจนเกิดความรู้ที่แท้จริงต้องเข้าใจระบบการทำงานของสมองดังที่ วูล์ฟ (Wolfe, 2001: 103-108) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือสภาพการดำเนินชีวิตจะมีความหมายต่อผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ผ่านระบบประสาทสัมผัสที่รับข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ (Ways of Knowing) ทั้งการเห็นสัมผัสได้ยินได้กลิ่นและรับรสทำให้สมองจัดระบบข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการจัดข้อมูลเปรียบเทียบจัดกลุ่มหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงหารูปแบบ (Pattern) ของสิ่งต่างๆ สรุปเป็นหลักการด้วยตนเอง เมื่อนำหลักการความคิดรวบยอดจากศาสตร์แขนงต่างๆไปใช้อธิบายหรือลงมือแก้ปัญหา กรณีตัวอย่างมากขึ้นความรู้ก็ยิ่งถักทอเป็นระบบคิดที่กว้างขึ้นซับซ้อนขึ้น ผู้เรียนจึงสามารถใช้ความรู้จากมุมมองที่แตกต่างเหล่านี้ในการอธิบายตัดสินใจหรือแก้ปัญหา อาจกล่าวได้ว่าผู้เรียนได้พัฒนาทั้งระบบวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณและสร้างองค์ความรู้ไปพร้อมๆกัน จึงเข้าใจลุ่มลึกและจำได้คงทนกว่าการเรียนรู้ที่ไม่เชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทรอบตัว

การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากล จะต้องมีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น โดยมีกระบวนการสำคัญในการจัดการเรียนรู้เรียกว่า “บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล (Five Steps for Student Development)” ได้แก่การตั้งคำถาม/สมมติฐาน (Hypothesis Formulation) การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ (Searching for Information) การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Formation) การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) และการบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Public Service)

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study: IS) เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี และการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง “Independent Study : IS” นับเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ

วิธีหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในการพัฒนาผู้เรียน เพราะเป็นการเปิดโลกกว้างให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระในเรื่องหรือประเด็นที่ตนสนใจ ซึ่งแบ่งเป็น 3 สาระประกอบด้วย

IS 1- การศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ (Research and Knowledge Formation) เป็นสาระที่มุ่งให้ผู้เรียนกำหนดประเด็นปัญหา ตั้งสมมุติฐาน ค้นคว้าแสวงหาความรู้ และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้

IS 2- การสื่อสารและการนำเสนอ (Communication and Presentation) เป็นสาระที่มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิธีการถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิดข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมหลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ

IS 3- การนำองค์ความรู้ไปใช้บริการสังคม (Social Service Activity) เป็นสาระที่มุ่งให้ผู้เรียนนำ/ประยุกต์องค์ความรู้ ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเกิดบริการสาธารณะ (Public Service)

นอกจากนี้ การออกแบบการเรียนรู้จำเป็นต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่เน้นให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ รวมถึงจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากการศึกษาหลักการจัดทำหลักสูตรและการออกแบบการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า การออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จะมี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลโลก คือ ผู้เรียนต้องมีเป็นเลิศทางวิชาการสามารถสื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ และรับผิดชอบต่อสังคมโลก โดยต้องแกแบบการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล (Digital-Age Literacy) /การคิดประดิษฐ์-สร้าง (Inventive Thinking) / การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication)และการมีผลิตภาพสูง (High Productivity) รูปแบบของการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น โดยทักษะที่จำเป็นที่สุดของการเรียนรู้แบบ Independent

Study คือ การมีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องดังที่ สนิท สัตโยภาส (2545: 93-94) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ มีความรอบรู้ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก นอกจากนี้การอ่านยังช่วยพัฒนาความคิด และยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น เพราะการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญของการศึกษา การอ่านช่วยให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ เพราะการประกอบอาชีพทุกอาชีพย่อมอาศัยความรู้ความสามารถ ความชำนาญในการทำงาน สอดคล้องกับ วันทนา เมืองจันทร์ (2547: 25) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ที่จะอ่านออกได้อย่างแตกฉานเป็นเรื่องสำคัญ และมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบบูรณาการ นอกจากนี้ สำนักทดสอบทางการศึกษา (2554: 27) ยังได้กำหนดให้การมีนิสัยรักการอ่าน เป็นตัวบ่งชี้แรกของมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 3 คือ มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้และสื่อต่างๆรอบตัว และเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ครูจะต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน รวมถึงการอำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย

ผู้วิจัยสรุปเป็นตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้ เป็น 5 ตัวบ่งชี้ตามตาราง 13 ดังนี้

ตาราง 13 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้	วิจารณ์ พานิช (2555)	เดวิด ฟาร์กฮอน (2552)	กรองไต่ อุณหสูต (2556)	สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2555)	Wolfe. (2001)	วันทนา เมืองจันทร์ 2547)	สำนักทดสอบทางการศึกษา (2554)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
1. สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลโลก	✓		✓	✓				3
2. ออกแบบการเรียนรู้มุ่งสู่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล (Digital-Age Literacy) / การคิดประดิษฐ์-สร้าง (Inventive Thinking) / การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) และการมีผลิตภาพสูง (High Productivity)	✓		✓	✓				3
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น	✓	✓	✓	✓	✓			5

ตาราง 13 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้	วิจารณ์ ฟานิช (2555)	เฉลิม ฟักอ่อน (2552)	กรองไต้ อุณหสุต (2556)	สำนักบริหารงานการมัธยม ศึกษาตอนปลาย. (2555)	Wolfe. (2001)	วันทนา เมืองจันทร์ 2547)	สำนักทดสอบทาง การศึกษา (2554)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเกิด การใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	✓			✓		✓	✓	4
5. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน รวมถึงการอำนวยความสะดวกเพื่อเอื้อต่อการ เรียนรู้ของผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓			5

องค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมการเรียนรู้ ในทุกโอกาส ทุกรูปแบบ พัฒนาความร่วมมือร่วมใจระหว่างทุกหน่วยงานในสังคม สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้บุคคล เรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้เป็นชุมชนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้น เป็นการให้ทุกๆ ภาคส่วนของชุมชนทำงานร่วมกันเพื่อเปิดโอกาสในการเรียนรู้สำหรับทุกคน โดยมุ่งเน้นเป้าหมายใน อนาคตที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน และเป็นชุมชนที่ยึดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ชิตขงค์ ส.นันทนาเนตร. 2547: 17)

แนวคิดในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เกิดจากแนวคิดเรื่องเมืองแห่งการเรียนรู้ของโลก ซึ่งได้เริ่มต้นขึ้นประมาณ พ.ศ. 2513 และมีการพัฒนาแนวคิดอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: บทนำ) ชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเป็นชุมชนที่ประชาชนตระหนัก ถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ว่า เป็นปัจจัยหลักสำหรับในยุคปัจจุบันที่จะช่วยสร้างความพร้อมสร้าง พลังให้แก่ประชาชนในการเผชิญกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาการและเทคโนโลยีที่ เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนจะช่วยให้พัฒนาตนเองและสังคมของตนได้อย่างเหมาะสม ต่อความ เปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน (ชิตขงค์ ส.นันทนาเนตร. 2547: 25)

ประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของการที่ประชาชนจะต้อง ได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมาก โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของความเจริญและ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยี เป็นยุคข้อมูลข่าวสารความจำเป็นที่ ประเทศต่าง ๆ ต้องนำการศึกษาตลอดชีวิตไปเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศนั้น สามารถสรุปได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในภาพรวม ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง

การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม

กุลธร เลิศสุริยะกุล (2547: 15) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) บุคคลแห่งการเรียนรู้ 2) แหล่งการเรียนรู้ 3) องค์ความรู้ และ 4) การจัดการความรู้ สอดคล้องกับครรชิต พุทธิโกษา (2554: 4-5) ที่กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพและมีโอกาสประสบผลสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หรือ วช. ได้แก่

1. มีผู้นำที่ดี : จะต้องเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงานและการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 2. มีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี : ต้องมีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส
 3. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ
 4. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง : จะต้องมีการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
 5. มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ : จะต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม
 6. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี : ต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนและความรู้ภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยเข้าใจได้ง่าย
 7. มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือในด้านทุน กิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท
- วรรณ กังสิริกุล (2552: 14-23) ได้สรุปตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ชุมชนมีกระบวนการกลุ่ม มีประเด็นปัญหาร่วมและมีกระบวนการกับปัญหาร่วมกัน อย่าง เป็นรูปธรรม
2. มีการจัดการให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ หลากหลายอย่างต่อเนื่อง โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในสังคม

3. บุคคล กลุ่มคน ชุมชน มีโอกาสเข้าถึงความรู้ มีการเรียนรู้ เกิดความคิดใหม่ ความรู้ใหม่ ทางเลือกใหม่ พลังใหม่ๆ ขึ้นในสังคม

4. มีการพัฒนาชุมชน สังคม ด้วยองค์ความรู้ อย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เกิดการพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้

จากหลักการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะพบว่า เป็นหลักการสำคัญ ที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้มีการนำชุมชนแห่งการเรียนรู้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา การศึกษาของประเทศไทย โดยกำหนดสังคมแห่งการเรียนรู้ หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน มาตรฐานการศึกษาทุกฉบับ

โรงเรียนที่ร่วมกันมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล เพื่อให้ให้นักเรียนพร้อมที่จะ เป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมโลก (Global Citizens) นอกจากจะส่งเสริมความรู้ ความสามารถ เพื่อความเป็นเลิศของนักเรียนแล้ว จำเป็นต้องพิจารณามิติภาพกว้างระดับโลก(Global Dimension) ในการจัดหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และความสามารถในการ ศึกษาสำรวจ ค้นคว้า ในประเด็นความยุติธรรมและความเสมอภาคทางสังคม ความหลากหลายทาง ชีวภาพและสังคมวัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การพัฒนาที่ยั่งยืน สันติภาพและความ ชัดแย้ง การกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมองการณ์ไกล เปิดใจกว้าง ยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย การทำความเข้าใจกับความไม่แน่นอนและความสับสนคลุมเครือ การพัฒนาทักษะการเจรจาต่อรอง การคิดวิเคราะห์วิจารณ์และคิดอิสระเป็นของตนเอง (Independent Thinking) (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 50)

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ การที่โรงเรียนจัดหาโรงเรียนคู่ พัฒนาหรือเครือข่ายร่วมพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศและระดับนานาชาติ เพื่อให้ครู บุคลากร และนักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน สอดคล้องกับทิศทางการ พัฒนาการศึกษของประเทศอินโดนีเซียดังบทสัมภาษณ์ของ Heriyanti ผู้อำนวยการโรงเรียน Muhammadiyah 3 เมือง Yorkjarkartar ประเทศอินโดนีเซีย ที่กำหนดเป็นนโยบายทางการจัด การศึกษาของประเทศ ให้ทุกโรงเรียนในอินโดนีเซีย สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนในกลุ่มประเทศ อาเซียน(Heriyanti. 2556: สัมภาษณ์) ตอบสนองจุดมุ่งหมายการพัฒนาของสำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2556 ที่มุ่งให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตาม หลักธรรมาภิบาล เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้ ช่วยเหลือดูแลนักเรียนและพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมร่วมกับสถานศึกษา (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2556: 38)

การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนมาตรฐานสากล และการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองและชุมชนในฐานะหุ้นส่วนและผู้สนับสนุนด้านการศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่โรงเรียน

มาตรฐานสากลใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยการให้ครู บุคลากร และนักเรียนได้ขยายโลกทัศน์สู่การมีส่วนร่วม รับผิดชอบในของข่ายของสังคมชุมชนที่หลากหลายกว้างขวางขึ้น รวมถึงได้สื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เคารพความคิดเห็น ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย รวมถึงการมีจิตสำนึกร่วมในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมโลก (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553: 50-51) ในขณะเดียวกัน แนวการสร้างแห่งการเรียนรู้ในประเทศในอาเซียน เช่น ประเทศบรูไน ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศสิงคโปร์ ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ ในลักษณะของการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งมีแนวทางที่สอดคล้องกันคือ ให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะด้านการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผล การพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้ และร่วมพัฒนาระบบเทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดของเบิร์ค (Burke. 1999: 76-79) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางการเรียนรู้ก็เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นศูนย์รวมของการสนับสนุน เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการมีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อเป็นช่องทางสำหรับแหล่งทุน เป็นการเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจและเพิ่มช่องทางสำหรับการให้บริการทางการศึกษาในชุมชน

บทบาทของครูในฐานะผู้นำการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ครูจึงต้องมีรู้ ความสามารถในการนำชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในโรงเรียน ด้วยการเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ และเป็นผู้ประสานงานการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชนด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างเครือข่ายกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นสมรรถนะประจำสายงานของครู สอดคล้องกับ ฉลอง บุญญานันท์ (2553: คำนำ) ที่แปลรายงานของธนาคารโลกเรื่องบทบาทและผลกระทบ โดย Harry Anthony Patrinos, Felipe Barrera-Ororio, และ Juliana Gua'queta เสนอว่าบทบาทและผลกระทบของหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างรัฐกับเอกชน (The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education) ว่าบทบาทของหุ้นส่วนทางการศึกษาเป็นถือเป็นมิติใหม่ ของความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่จะสามารถเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษา นำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ถือเป็นแกนหลักสำคัญในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของอาชและเพอร์ซอลล์ (Ash; & Persall. 2000; citing Parrish; & Lefoe. 2008: ออนไลน์) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำครูเป็นการตระหนักถึงความคิดที่ว่าสมาชิกทุกคนในองค์กรสามารถนำได้เป็นสำคัญ และเป็นรูปแบบหนึ่งของกิจกรรมซึ่งสามารถกระจายออกไปหรือแบ่งปันกันได้ ภาวะผู้นำครูเป็นแกนหลักของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ที่สุด เนื่องจากเป็นสมมติฐานที่อยู่บนการทำงานของครูที่ให้ความร่วมมือร่วมพลังนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การลงทุนในสถานศึกษาเพื่อให้อยู่ในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเป็นการเปิดโอกาสที่ดีเยี่ยมที่สุดสำหรับครูได้ปลดปล่อยศักยภาพต่างๆ และความสามารถต่างๆ ทางภาวะผู้นำที่มีอยู่ในกลุ่มครูออกมา

จากการศึกษาหลักการของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปเป็นตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ตามตาราง 14 ดังนี้

ตาราง 14 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้	จิตขงศ์ ส.นันทนาเนตร. (2547)	ดรชิต พุทธิโกษา. (2554)	กุลธร เลิศสุริยะกุล (2547)	วรรณภา กังสิกุล. (2552)	สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาดอนปลาย (2556)	Burke. (1999)	ฉลอง บุญญานันท์ (2553)	Ash; & Persall. (2000)	ตัวบ่งชี้รวมที่ใช้ในการวิจัย
1. เผยแพร่ความรู้และเป็นผู้ประสานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในฐานะหุ้นส่วนและผู้สนับสนุนด้านการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓				5
2. สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายระหว่างโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผลการพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ		✓	✓	✓	✓	✓	✓		6
3. เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นในการพัฒนาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การวัด ประเมินผลและการพัฒนาผู้เรียน	✓				✓		✓		3
4. สามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในวัฒนธรรมที่หลากหลายและในสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชนชาติได้	✓	✓		✓	✓		✓	✓	6
5. สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน		✓		✓	✓		✓		4

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน

ความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลจะพิจารณาจากคุณภาพของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด สำหรับความสำเร็จด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนด้วยระบบบริหารคุณภาพ ถือเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลบนพื้นฐานความเชื่อว่า ถ้าโรงเรียนมีหลักสูตร มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน และมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ก็จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีขึ้นเป็นลำดับ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2556: 8) เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล มีทั้งหมด 5 เป้าหมาย แต่ละเป้าหมายมีนิยาม ดังนี้

เป้าหมายข้อ 1 เป็นเลิศทางวิชาการ หมายถึง นักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้สูง

เป้าหมายข้อ 2 สื่อสารสองภาษา หมายถึง นักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล มีทักษะและความสามารถ ด้านภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษสูง ในระดับเดียวกับนักเรียนของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูง ทั้งเพื่อการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ เพื่อการติดต่อสื่อสาร เพื่อการนำเสนอผลงานเพื่อการโต้แย้งให้เหตุผลและเพื่อการเจรจาความร่วมมือ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน และนักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสนใจเรียนวิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาที่สองเพิ่มมากขึ้น

เป้าหมายข้อ 3 ล้ำหน้าทางความคิด หมายถึง นักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) มีความคิดอย่างวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking) และมีความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) รวมถึงมีทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) ในการแก้ปัญหา และในการใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้สูง ในระดับเดียวกับนักเรียนของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูง

เป้าหมายข้อ 4 ผลงานอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง นักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล มีทักษะความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง (Independent Study) และมีความสามารถในการผลิตผลงานด้านต่างๆด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพสูง

เป้าหมายข้อ 5 ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก หมายถึง นักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีจิตสำนึกในการส่งเสริม พิทักษ์ และปกป้องสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และสถานะภาพทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียนอยู่ในระดับสูง

เป้าหมายด้านผู้เรียนหลายข้อได้ระบุด้วยว่า มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากลให้อยู่ในระดับเดียวกับนักเรียนของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูง ซึ่งในอนาคตโครงการจะได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพด้านต่างๆ ของนักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล เทียบกับคุณภาพนักเรียนของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูงดังกล่าวด้วย

ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากลอีกมุมมองหนึ่ง พิจารณาได้จากผลการเข้าร่วมโครงการประเมินผลนานาชาติ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยเข้าร่วมอยู่ 2 โครงการคือ

1. โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) จัดโดย OECD
2. โครงการการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับนานาชาติ (TIMSS) จัดโดย IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement)

ทั้งโครงการ PISA และโครงการ TIMSS จะดำเนินการครั้งต่อไปในปี พ.ศ. 2558 ดังนั้น ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลที่สำคัญมากอีกข้อหนึ่ง คือ นักเรียนโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ได้รับการสุ่มเข้าสอบโครงการ PISA หรือ TIMSS ในปี พ.ศ. 2558 มีคะแนนผลการสอบโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียน นานาชาติที่เข้าร่วมโครงการ PISA หรือ TIMSS ในปีเดียวกัน

จากเป้าหมายของผู้เรียนรวมถึงตัวบ่งชี้ความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้บรรลุประสงค์ที่ตั้งไว้ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ต้องมีการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกและพร้อมที่ก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานการแข่งขันในอนาคต ดังที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553: 2) เสนอว่าควรมีการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายด้านการศึกษาจากนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2551-2561) และหลักสูตรสูงสุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ รักที่จะเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย สนุกกับการเรียนรู้มีโอกาสได้เรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์ โดยจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน มีดังนี้

ด้านทักษะ ความสามารถ

นักเรียน ม.4 - ม.6 สามารถแสวงหาความรู้เพื่อแก้ปัญหา ใช้เทคโนโลยี เพื่อการเรียนรู้ ใช้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) มีทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

นักเรียน ม.1 - ม.3 แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ มีทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

นักเรียน ป.4 - ป.6 อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ตามช่วงวัย

นักเรียน ป.1 - ป.3 อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่อง มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ตามช่วงวัย

ด้านการจัดการเรียนรู้

1. โรงเรียนต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่เป็นจุดเน้น พร้อมทั้งผลักดัน ส่งเสริม ให้ ครูผู้สอนออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ เต็มศักยภาพของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนรู้พึงจัดให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เน้นการปฏิบัติ จริงทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของเวลาเรียน

3. ใช้ สื่อ เทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ

4. แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนรู้

5. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ตลอดจนกำกับ ดูแล นิเทศการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และนำผลการนิเทศมาปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนของครู

ด้านการวัดและประเมินผล

ครูทุกคนวัดผลและประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามจุดเน้นด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เน้นการประเมินสภาพจริง ใช้ผลการประเมินพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และรายงานคุณภาพผู้เรียนตามจุดเน้นอย่างเป็นระบบ

ด้านคุณลักษณะ

จุดเน้นด้านคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนทุกระดับชั้น เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ไม่เรียนรู้อย่างพอเพียง ความมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สำนักทดสอบทางการศึกษา (2554: 17-64) กำหนดให้สถานศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรฐานที่ 1 – 6 โดยต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ ด้วยการเป็นผู้มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพและออกกำลังกายสม่ำเสมอ มีน้ำหนักร่างกายส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ เห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่น และสร้างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ กีฬา/นันทนาการตามจินตนาการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยการเป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้วยการมีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ รอบตัว มีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหา

ความรู้เพิ่มเติม เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกันและใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และนำเสนอผลงาน

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล ด้วยการสามารถสรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง และดู และสื่อสารโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ มีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรด้วยการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มสาระ ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนและผลการทดสอบระดับชาติเป็นไปตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต โดยผู้เรียนต้องรู้จักการวางแผนการทำงานและดำเนินการจนสำเร็จ ทำงานอย่างมีความสุข มุ่งมั่นพัฒนางาน และภูมิใจในผลงานของตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ

จะเห็นว่า มาตรฐานการศึกษามุ่งพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิดทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน และการแข่งขันในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี (2554: 188-203) ที่ได้เสนอแนวคิดในวารสารราชบัณฑิตยสถานโดยสนับสนุนให้นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาทักษะทางการคิด ซึ่งมีองค์ประกอบของการคิดประกอบด้วย

1. ผู้คิด ต้องมีคุณลักษณะทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ และสังคม รวมทั้งบุคลิกภาพของผู้คิด ล้วนมีผลต่อการคิด
2. สิ่งเร้า หรือข้อมูล เนื้อหา ที่กระตุ้นให้เกิดการคิด และใช้ในการคิดการมีข้อมูลในการคิดอย่างเพียงพอช่วยให้การคิดมีความรอบคอบขึ้น
3. การรับรู้สิ่งเร้าหรือข้อมูลการคิดจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีการรับรู้สิ่งเร้าหรือข้อมูลที่ผ่านมา โดยปกติคนเราจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าที่มีความหมายต่อตน ทำให้การรับรู้สิ่งเร้าของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน
4. จุดมุ่งหมายของการคิด เมื่อสิ่งเร้ากระตุ้นให้บุคคลเกิดการคิดแล้วการคิดก็เริ่มต้น โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คิดเพื่อหาคำตอบในประเด็นที่สงสัย คิดเพื่อให้ได้ความคิดแปลกใหม่คิดเพื่อแก้ปัญหา ฯลฯ

5. กระบวนการคิดหรือวิธีการคิด หมายถึง กระบวนการทางสมองของบุคคลในการจัดกระทำกับข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัสต่างๆ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กระบวนการคิดที่ใช้ในการรับและส่งข้อมูล/สิ่งเร้า กระบวนการนี้มักเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสาร โดยทั่วไปถือว่าเป็นทักษะการคิดพื้นฐาน ซึ่งมีทั้งทักษะการรับข้อมูลเข้าและการส่งข้อมูลออก กับกระบวนการคิดที่ใช้ในการจัดกระทำกับข้อมูล

วัฒนา ปุณณฤทธิ์ (2548: บทนำ) เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น เกิดจากการเรียนรู้ที่ครบวงจร ซึ่งได้แก่ การให้ผู้เรียนเลือกเรื่องที่จะเรียนและวิธีการเรียน จากนั้นจึงลงมือปฏิบัติตามที่ได้คิดไว้โดยการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม แล้วสรุปความรู้ด้วยตนเอง ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ยังเกิดจากการสนับสนุนจากปัจจัยเอื้อ 3 ประการ คือ 1) การเรียนรู้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของวัย หรือพัฒนาการ 2) บรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่สร้างความรู้สึกรัก และการดูแลสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของครู ดังนั้น การจัดบรรยากาศที่เหมาะสมจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของเด็ก

จากการศึกษาเอกสาร และแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของในองค์กรประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน ตามตาราง 15 ดังนี้

ตาราง 15 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน

	สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย (2555)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักทดสอบทางการศึกษา (2554)	ทิศนา แคมมณี (2554)	วัฒนา ปุณณฤทธิ์. (2548)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
1. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	✓	✓	✓			3
2. ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	✓	✓	✓			3
3. สามารถพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบทั้งร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม		✓	✓	✓	✓	4
4. ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน	✓	✓	✓			3
5. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศทางกายและจิตใจ		✓	✓		✓	3

ตาราง 15 (ต่อ)

	สำนักบริหารงานมัธยมศึกษาตอนปลาย (2555)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	สำนักทดสอบทางการศึกษา (2554)	ทิศนา ขวมนิธิ (2554)	วัฒนา ปญญฤทธิ์ (2548)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
6. เตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต	✓	✓	✓			3
7. มุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต	✓		✓	✓		3
8. สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิด ทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ	✓	✓	✓	✓		4

องค์ประกอบย่อยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ในการศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบย่อยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยศึกษาหลักการ แนวคิดขององค์กรหลักทางการศึกษาของประเทศไทย ประกอบด้วยกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมสามัญศึกษา และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้ ระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนได้เริ่มเกิดขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องสนองตอบเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาและหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว จึงได้ประสานความร่วมมือกับกรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา ต่อมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: คำชี้แจง) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546: 4) ได้ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรในการดำเนินการดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอกรวมทั้งการสนับสนุน การดูแลช่วยเหลือ จึงหมายรวมถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง ปลอดภัยจากสารเสพติด และมีความสุขในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

กรมสามัญศึกษา (2544: 5) ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคล ภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน การดูแลช่วยเหลือหมายถึงการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาโดยมีวิธีการ และเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

กรมวิชาการ (2545: 7) เสนอว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการที่จะทำ ให้ผู้เรียนได้รู้จัก และเข้าใจตนเองมีแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาตนเองรวมทั้งครูได้รู้จัก นักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมและป้องกันปัญหาของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มปกติหรือกลุ่มพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545: 12) เสนอว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อม ด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน ดังกล่าว และมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้ง การสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน

มันทนา เฟิงนู; และ รังสรรค์ เฟิงนู (2546: 1) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็น บุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอก สถานศึกษา อันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3) ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยมี วิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอก

สถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ตลอดจนครูทุกคน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

จากความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้านสวัสดิภาพและสวัสดิการโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีรูปแบบ วิธีการดำเนินงานตลอดจนเครื่องมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนได้รับความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

จะเห็นว่า ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เน้นที่คุณภาพของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และมีชีวิตที่สงบสุข ให้สมกับคำว่า “ เก่ง ดี และมีความสุข ” โดยมีบุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมมือกันดำเนินงานทั้งผู้บริหารและครู และที่สำคัญคือ ความดูแลใส่ใจของครูที่ปรึกษาที่มีให้นักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความรัก ความเมตตา และความเข้าใจในนักเรียนแต่ละคนซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานักเรียนให้พร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน เป็นกำลังสำคัญของสังคม สามารถนำพาความรุ่งเรืองและความสงบสุขสู่ประเทศชาติต่อไป สอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่กำหนด ให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปรากฏอยู่ในมาตรฐานด้านการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน ตัวบ่งชี้ ที่ 6 จัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมถึงผู้เรียนทุกคน การดูแลช่วยเหลือผู้เรียนจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2554: 110)

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2556: 53-54) เสนอว่า ผู้เรียนแต่ละคนจะมีคุณลักษณะสำคัญและธรรมชาติการพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย การเข้าใจคุณลักษณะสำคัญและธรรมชาติของผู้เรียน จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้เรียนระดับประถมศึกษา เป็นวัยของการเจริญเติบโต อยากรู้ อยากเห็น ชอบทดลอง ทำอะไรด้วยตนเอง ชอบเคลื่อนไหว ไม่อยู่นิ่ง มีทักษะพื้นฐานทางภาษา ฟัง ดู พูด อ่านและเขียน มีทักษะการคิดคำนวณ มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน มีทักษะชีวิต รู้จักความสามารถของตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง รู้จักอาชีพในโลกกว้าง ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวัยของการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นวัยของการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย อารมณ์ และสังคม สนใจและให้ความสำคัญกับเพื่อน อยากลอง ชอบความท้าทาย ชอบอิสระ เชื่อมั่นในตนเอง ชอบแสวงหาความรู้ รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีทักษะทางภาษาวิเคราะห์และเลือกใช้อุปกรณ์อย่างเหมาะสม มีทักษะการคิดขั้นสูง มีทักษะชีวิต รู้จักความสามารถของตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง รู้จักและเลือกอาชีพต่างๆ

ดังนั้น การลดปัจจัยเสี่ยงที่เป็นสาเหตุหรือตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน จึงมีความสำคัญ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 2-4) กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงหรือเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุหรือตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหาต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับนักเรียน ประกอบด้วยปัจจัยเสี่ยงด้านตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ปัจจัยเสี่ยงด้านโรงเรียน ปัจจัยเสี่ยงด้านกลุ่มเพื่อน และปัจจัยเสี่ยงด้านชุมชนและสังคม

ปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ข้างต้นล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ มีผลกระทบซึ่งกันและกัน และเป็นเหตุปัจจัยสู่สภาวะวิกฤตได้หากไม่มีระบบการป้องกัน ส่งเสริม หรือจัดเงื่อนไขที่จะส่งผลที่ไม่พึงปรารถนาต่อตัวนักเรียนและสังคมโดยรวม โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือนักเรียนจากปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ดังนี้ กรมสุขภาพจิต (2546: 3)

1. มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในเชิงการป้องกัน การแก้ปัญหา หรือการส่งเสริมสนับสนุน จึงจำเป็นต้องยึดประโยชน์สูงสุดอันพึงเกิดต่อนักเรียนเป็นสำคัญ

2. ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมพัฒนา ของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งบุคลากรของโรงเรียนทุกคน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน

จากความสำคัญดังกล่าว ครูจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณให้เกิดขึ้นในโรงเรียนในสังคมประเทศชาติหรือรวมทั้งสังคมโลก ทั้งนี้ระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหลายๆ ภาคส่วน ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 5) กล่าวถึงประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง คุณธรรมจริยธรรม และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค
4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพรอบด้าน
5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังด้วยความเอื้ออาทร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 8) เสนอว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีประโยชน์ต่อหลายฝ่าย ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อนักเรียน คือนักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะ

ทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และมีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครู และ ผู้ปกครอง

2. ประโยชน์ต่อครู คือ ครูได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน ครูมีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา และครูมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

3. ประโยชน์ต่อผู้บริหาร คือ ผู้บริหารได้รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการเรียนการสอน ได้รู้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และมีรูปแบบกระบวนการพัฒนาเชิงระบบ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

4. ประโยชน์ต่อโรงเรียน คือ โรงเรียนมีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง และมีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

5. ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง/ชุมชน คือ ผู้ปกครอง/ชุมชน ตระหนักในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน มีเข้าใจถึงวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรหลาน เป็นครอบครัว/ชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหลานและบุคคลในชุมชน

6. ประโยชน์ต่อเขตพื้นที่การศึกษา คือ เขตพื้นที่การศึกษาได้พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานการนิเทศติดตามผลประเมินผล และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคล และระดับโรงเรียนเพื่อพัฒนางานต่อไป

7. ประโยชน์ต่อประเทศชาติ คือ นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญาและมีความสุข มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ ลดปัญหาที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน ลดค่าใช้จ่ายของหน่วยงานในระดับต่างๆ และประชาชนมีคุณภาพ ซึ่งถือเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ประกอบด้วยคณะบุคคลซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และประกอบด้วยความร่วมมือ การประสานงาน เพื่อการดำเนินงานที่สำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบการดำเนินงานดูแลนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียนโดยดำเนินการตามกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อ และ 6) การประเมิน (กรมสามัญศึกษา. 2544: 9, 29)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 35) เสนอว่า กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

2. การคัดกรองนักเรียน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น

3. การส่งเสริมพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา คือ ความเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลยจนกลายเป็นปัญหาของสังคม

5. การส่งต่อ เป็นการดำเนินการในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือหากว่าช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) กรมสุขภาพจิต (2544) และกรมสามัญศึกษา (2544) มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ได้ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศระดับชั้นเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน

2. คัดกรองนักเรียน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง

3. ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

4. ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

5. ส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

การพัฒนาตนเอง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Self-Development แต่ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าพัฒนาตนเองและมักใช้แทนกันบ่อยๆ ได้แก่ การปรับปรุงตน (Self-Improvement) การบริหารตน (Self-Management) และการปรับตน (Self-Modification) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับ สิ่งที่สังคมคาดหวัง

ความหมายของการพัฒนาตนเอง

สวณ สุทธิเลิศอรุณ (2545: 135) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง คือเพื่อเพิ่มพูนความรู้และความคิด แสดงว่าเป็นผู้ใฝ่รู้ หรือพัฒนาตนเองในด้านความคิด เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความชำนาญ และเพื่อพัฒนาเปลี่ยนแปลงเจตคติ และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

สุวิมล ว่องวาณิช. (2548: 39) สรุปความหมายของการพัฒนาตนเองตามแนวคิดของกูบาและลินโกลล์ (Guba; & Lincoln.1982) ว่าหมายถึงความต้องการของบุคคลที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของตนจากที่เป็นอยู่ ให้มีความรู้ ความสามารถที่มากขึ้น หรือ สูงขึ้น ให้ได้ผลตามที่หน่วยงานต้องการหรือได้ผลงานที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยความต้องการของบุคคลเป็นผลต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่จริง และเป็นความต้องการเมื่อสิ่งที่ได้รับก่อให้เกิดประโยชน์

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยตนเองให้สูงขึ้น ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุขของตน

บุคคลที่จะพัฒนาตนเองได้ จะต้องเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตัวเอง โดยมีความเชื่อหรือแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนที่ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ แนวคิดที่สำคัญ มีดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ทำให้สามารถฝึกหัดและพัฒนาตนได้ในเกือบทุกเรื่อง
2. ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใดๆ อีก
3. แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่อง ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง มีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก
4. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิดติดยึด ไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด และการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่ หรือฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง
5. การปรับปรุงและพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการได้ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเอง (วินัย เพชรช่วย. 2556: ออนไลน์)

บุคคลล้วนต้องการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรืออย่างน้อยก็ต้องการมีชีวิตที่เป็นสุขในสังคม ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและความต้องการของตนเอง พัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก การพัฒนาตนจึงมีความสำคัญ ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตนเอง จำแนกได้ดังนี้

1.1 เป็นการเตรียมตนให้พร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อรับกับสถานการณ์ทั้งหลายได้ด้วย ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

1.2 เป็นการปรับปรุงสิ่งที่บกพร่อง และพัฒนาพฤติกรรมให้เหมาะสมจัดคุณลักษณะที่ไม่ต้องการออกจากตัวเอง และเสริมสร้างคุณลักษณะที่สังคมต้องการ

1.3 เป็นการวางแผนทางให้ตนเองสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายในชีวิตได้อย่างมั่นใจ

1.4 ส่งเสริมความรู้สึกในคุณค่าแห่งตนสูงให้ขึ้น มีความเข้าใจตนเอง สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้เต็มศักยภาพ

2. ความสำคัญต่อบุคคลอื่น เนื่องจากบุคคลย่อมต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกัน การพัฒนาในบุคคลหนึ่งย่อมส่งผลต่อบุคคลอื่นด้วย การปรับปรุงและพัฒนาตนเองจึงเป็นการเตรียมตนให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีของผู้อื่น ทั้งบุคคลในครอบครัวและเพื่อนในที่ทำงาน สามารถเป็นตัวอย่างหรือเป็นที่อ้างอิงให้เกิดการพัฒนาในคนอื่น ๆ ต่อไป เป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงานและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชน ที่จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ความสำคัญต่อสังคมโดยรวม ภารกิจที่แต่ละหน่วยงานในสังคมต้องรับผิดชอบ ล้วนต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ปฏิบัติงาน การที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนได้พัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อพัฒนาการของรูปแบบการทำงานหรือเทคโนโลยี การพัฒนาเทคนิควิธี หรือวิถีคิดและทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพของผลผลิต ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถแข่งขันในเชิงคุณภาพและประสิทธิภาพกับสังคมอื่นได้สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมได้

การพัฒนาตนเองเป็นการพัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ในตัวบุคคล เป็นการจัดการตนเอง ให้มีเป้าหมายชีวิตที่ดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต การพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลสำนึกในคุณค่าความเป็นคนได้มากยิ่งขึ้น

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยี การสื่อสาร สภาพเศรษฐกิจ และ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีการส่งถ่ายถึงกันและกันเร็วขึ้น และจากการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นี้เองจึงเป็นเสมือนพลังผลักดัน ให้ครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง อันทำให้เกิดภาวะผู้นำด้านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเพื่อให้ตนมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนที่ต้องมีมาตรฐานเทียบเคียงสากล ต้องมีเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยี การใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร การเป็นผู้นำด้านการวิจัย และการใช้การวิจัยในการพัฒนาการสอน เป็นต้น สิ่งที่กำลังกล่าวมาเป็นสิ่งที่ครูได้รับการคาดหวังจากสังคม สอดคล้องกับ

ปราชญา กล้าผจญ และ พอดา บุตรสุทธีวงศ์ (2550: 93-94) ที่กล่าวถึง การพัฒนาตนเองว่ามีความจำเป็น ในแง่การพัฒนางาน พัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ (Career Development) แต่ละอาชีพต้องอาศัยความชำนาญเป็นพิเศษในด้านนั้นๆ และต้องได้รับการฝึกฝนอบรม มาโดยตรงเท่านั้น

โรงเรียนมาตรฐานสากล กำหนดองค์ประกอบด้านคุณภาพครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ว่าจะต้องเป็นครูผู้สอนที่ 1) มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านวิชาการผ่าน การประเมินในระดับชาติ 2) มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ผ่านการ ประเมินอาชีพในระดับชาติ 3) สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร 4) ใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน 5) สามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ใน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงาน ทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) 6) สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนกับ นานาชาติ และ 7) ใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สำนักบริหารงานการ มัธยมศึกษาตอนปลาย, 2555: 18) ดังนั้น ครูจึงต้องพัฒนาตนเองรวมถึงเพื่อนครูในโรงเรียนให้เป็น ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญทั้งด้านวิชาการ ภาษา การวิจัย การใช้สื่อ นวัตกรรม รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งระดับชาติและนานาชาติ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงต้องเป็นผู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา(สคบศ.) (2549: ออนไลน์) ได้กำหนด ให้สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเอง เป็นสมรรถนะย่อยในสมรรถนะหลัก สมรรถนะครูที่จะใช้ในการ ประเมินการปฏิบัติงานของครู ในสมรรถนะหลัก ด้านที่ 3 โดยครูต้องมีพฤติกรรมประกอบด้วย 1) มี ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง 2) ความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 3) ความ สามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสวงหาความรู้ 4) ความสามารถในการติดตามความเคลื่อนไหว ทางวิชาการและวิชาชีพ และ 5) ความสามารถในการประมวลความรู้และนำความรู้ไปใช้

ปราชญา กล้าผจญ และ พอดา บุตรสุทธีวงศ์ (2550: 90-93) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ การพัฒนาตนเองว่าเป็นการพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตน ด้านการพัฒนาคน และด้านการ พัฒนางาน ในด้านการพัฒนาตนเอง ประกอบไปด้วย

- 1) การรู้คุณค่าในตนเอง เข้าใจตนเอง รู้ค่านิยมที่ตนเองใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต
- 2) การจัดการตนเองได้ เช่น ควบคุมอารมณ์ได้ มีความโปร่งใส และมีความสามารถในการปรับตัว
- 3) การตระหนักรู้ทางสังคม มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ มีความคิดริเริ่ม
- 4) การบริหารจัดการความสัมพันธ์ การมีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2545: 163-164) เสนอว่า การพัฒนาตนเอง ควรมียอดประกอบดังนี้

1. การพัฒนาทางด้านกายภาพ (Physical Development) เป็นกระบวนการสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย การฝึกอบรมร่างกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งภายนอกด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งภายนอกเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมเจริญงอกงามและกำจัดให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญไป สิ่งภายนอกที่มีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์ก็คือ อารมณ์ภายนอกทั้ง 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส จุดมุ่งหมายของการพัฒนาในข้อนี้ก็คือ การทำให้บุคคลรู้จักวิธีการเกี่ยวข้องกับอารมณ์ภายนอกทั้ง 5 อย่างนี้ อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้าสูงขึ้น

2. การพัฒนาทางด้านศีลธรรม (Moral Development) เป็นกระบวนการฝึก อบรมบุคคลให้มีศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่บุคคลอื่น สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อบุคคลอื่น

3. การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือทางด้านอารมณ์ (Spiritual or Emotional Development) เป็นความพยายามที่จะฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งให้มีความมั่นคง และมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีสมาธิ มีความสดชื่น เบิกบาน มีความสงบสุข แจ่มใส เป็นต้น การพัฒนาทางด้านจิตใจที่บางทีเรียกว่า การพัฒนาอารมณ์

4. การพัฒนาทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development) เป็นกระบวนการในการฝึก อบรมให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ผู้ที่มีความรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาพของมัน สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ และบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสเศร้าหมอง และทำตนให้ปลอดพ้นจากความทุกข์ ทำตนให้มีความสุข สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถทำตนให้อยู่เหนือปัญหา เหนือความขัดแย้ง และพัฒนาส่วนรวมให้มีความสงบ มีความเสมอภาค และมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2545: 167) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาตนเองใน 6 ด้าน คือ 1) การพัฒนาด้านจิตใจ 2) การพัฒนาด้านร่างกาย 3) การพัฒนาด้านสติปัญญา และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ 4) การพัฒนาด้านสังคม 5) การพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถ และ 6) ด้านการพัฒนาตนเองสู่ความต้องการของตลาดแรงงาน

อาภารัตน์ ราชพฤกษ์ (2554: 23-24) ได้เสนอองค์ประกอบภาวะผู้นำของครูด้านการพัฒนาตนเอง เป็น 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์พัฒนาตนเอง 2) เชื่อมั่นในตนเองว่าพัฒนาได้ 3) มีการพัฒนาด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด ทางอารมณ์ 4) มีการพัฒนาด้านสังคม 5) การฝึกอบรมตนเองด้วยการเรียนรู้อยู่เสมอ 6) ลดตัวถ่อมตัวยอมทำตามคำสอนที่ดีๆ 7) มีความเชื่อความศรัทธาในตนเองอย่างมั่นคง 8) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ 9) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และ 10) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

กรณีการ โพรรัตันพิทักษ์ (2550: 5) เสนอว่า ครูควรมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนทักษะทางวิชาการกระบวนการเรียนการสอน สามารถที่จะเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง และสนใจความก้าวหน้าทางวิชาการ อบรมสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยี สถานการณ์ เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน มีการศึกษาวิจัยด้านหลักสูตรและพฤติกรรมของผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาห้องเรียนและสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: ออนไลน์) กล่าวถึงการพัฒนาตนเองของครู ประกอบด้วย

1. การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ โดยมีรายการพฤติกรรม ประกอบด้วย 1) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ 2) มุ่งมั่นแสวงหาโอกาสพัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเข้าร่วมประชุม / สัมมนา การศึกษาดูงาน การค้นคว้าด้วยตนเอง

2. การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ มีรายการพฤติกรรมประกอบด้วย 1) รวบรวม สังเคราะห์ข้อมูล ความรู้ จัดเป็นหมวดหมู่และปรับปรุงให้ทันสมัย 2) สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ องค์กรและวิชาชีพ 3) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่าย มีรายการพฤติกรรมประกอบด้วย 1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน 2) ให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ และถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่ผู้อื่น 3) มีการขยายผลโดยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จะต้องเป็นผู้มีการพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ด้านสังคม และด้านความรู้ความสามารถ ด้วยการฝึกฝนตนเอง สนใจความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยี สถานการณ์ เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้ครูต้องสามารถวิเคราะห์ตนเอง ใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร และใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสวงหาความรู้ รวมทั้งสามารถในการติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการและวิชาชีพ และสามารถในการประมวลความรู้และนำความรู้ไปใช้

การพัฒนาเพื่อนครู

การพัฒนาเพื่อนครู เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังที่นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดด้านการพัฒนาเพื่อนครู ดังนี้

แฮริสและแลมเบิร์ต (Harris; & Lambert. 2003: 47) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของภาวะผู้นำของครูต่างไปจากความคิดดั้งเดิม โดยภาวะผู้นำของครูเป็นลักษณะในรูปแบบของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ซึ่งครูได้พัฒนาทักษะเชี่ยวชาญจากการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกัน โดยบทบาทภาวะผู้นำของครู จำแนกเป็น 3 ด้าน ซึ่งด้านแรกที่กล่าวถึง คือ ด้านภาวะผู้นำต่อครูคนอื่นๆ โดยการชี้แนะ (Coaching) การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) การนำในการทำงานกลุ่ม เป็นพี่เลี้ยงของครูใหม่หรือครูที่มีประสบการณ์น้อย

วาสลีย์ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2549: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Wasley.1991) เสนอว่า เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ จุดเน้นในสาระสำคัญ ประการหนึ่ง คือ การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM (School Based Management) และการปรับโครงสร้าง (Restructuring) มีการบริหารที่กำหนดให้ครูต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางการศึกษากว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทบาทของภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) จึงชัดเจนขึ้น เช่น มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Mentors) ให้กับครูใหม่ บทบาทผู้นำทีมงาน (Team Leaders) บทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Developers) และผู้ให้การพัฒนาแก่บุคลากรต่าง ๆ (Staff Development Providers) เป็นต้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้ครูมีภาวะผู้นำสูงขึ้นเพียงพอที่จะดำเนินการในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพด้านต่างๆ ของโรงเรียนได้สำเร็จ

เอเคอร์แมน และแมคเคนซี (Ackerman; & Mackenzie. 2006: ออนไลน์) ได้ระบุลักษณะและภาระหน้าที่ของครูที่มีภาวะผู้นำว่าแม้บทบาทแบบเป็นทางการของครูจะยังคงดำเนินอยู่ แต่บทบาทใหม่ของครูที่มีภาวะผู้นำกลับเป็นไปในแบบไม่เป็นทางการและได้รับมาจากประสบการณ์ในระหว่างการเรียนรู้การสอนซึ่งบทบาทด้านนี้แสดงออกได้เช่น 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดในห้องเรียนและแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น 2) เป็นผู้ที่หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอและเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่ 3) การเป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ 4) ดูแลเอาใจใส่นักเรียนของตน และ 5) เข้าใจ ความขัดแย้งอันมักจะเกิดขึ้นกับภารกิจของโรงเรียน

อุษาวดี จันทรสนธิ (2551: ออนไลน์) เสนอว่าการเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ รูปแบบการพัฒนาครูที่เน้นให้ครูซึ่งเชี่ยวชาญด้านการสอนเป็นผู้ให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาคูครูคนอื่น ตลอดจนร่วมคิดร่วมปฏิบัติการแบบกัลยาณมิตรระหว่างครูผู้นำและครู ช่วยสลายบรรยากาศและวิธีการทำงาน แบบต่างคนต่างอยู่ของครู และช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่ความเชี่ยวชาญและความเป็นเลิศด้านการสอน

ซูรอนน่าและมอส (Suranna; & Moss. 2002: 122) เสนอว่าครูผู้มีภาวะผู้นำมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู สามารถทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ และผู้บริหารได้

จรวพร ธรินทร์ (2556: ออนไลน์) กล่าวว่า จากการไปศึกษาดูงานองค์กรวิชาชีพครูที่ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคุณภาพการศึกษาโดยใช้ฐานข้อมูลจากงานวิจัยและพัฒนา และสนับสนุนให้รัฐและเขตพื้นที่การศึกษามีอิสระในการบริหารงานให้คล่องตัวและให้ครูได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้หน่วยงานกลางด้านการศึกษาของสหรัฐได้จัดทำโครงการพัฒนาวิชาชีพครู ภายใต้โครงการเพื่อครูอเมริกันร่วมด้วยช่วยกัน (Teacher-to-Teacher Initiatives) ซึ่งเขตพื้นที่การศึกษาจะช่วยคัดเลือกครูดีเด่นจากทุกระดับชั้นและทุกสาขาวิชา เพื่อบริการการประชุมสัมมนา การให้ บริการคลังข้อมูล การแนะนำแผนการสอนและข้อเสนอแนะผ่านอีเมลล์และเว็บไซต์ จัดการฝึกอบรมในรูปแบบ Web Based

Workshop มีการโหวตเสนอชื่อครูดีเด่นยกย่องให้เป็น American Stars of Teaching ซึ่งถือเป็นเกียรติอย่างยิ่งสำหรับครู

กรณีการ โพรเวิร์ธน์พิทักษ์ (2550: 5) เสนอว่า ครูควรพัฒนาเพื่อนครู ในการสร้างเครือข่ายความคิดของตนเองสู่เพื่อนครูในสถานศึกษา จัดเวลาและกิจกรรมนิเทศเครือข่ายครูในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศได้อย่างเหมาะสม เต็มใจให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านแก่เพื่อนครู และส่งเสริมผู้ร่วมงานให้มีความทัดเทียมกัน ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากเพื่อนครู

แดเนียลสัน (Danielson. 2006: 18) มิลเลอร์ มูนและเอลโค (Miller; Moon; & Elko. 2000: 4) คัทเซนเมเยอร์และมอลเลอร์ (Katzenmeyer; & Moller. 2001: 23-28) นัสบีม-บีช (Nussbaum-Beach. 2007: ออนไลน์) กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่าต้องมีความสามารถในการพัฒนาเพื่อนร่วมงานสรุปได้เป็น 2 ประเด็น สำคัญคือ

1. การกระตุ้นให้ผู้อื่นเกิดการเปลี่ยนแปลง
 - 1.1 การสร้างแรงจูงใจให้เพื่อนร่วมงานให้มีทักษะเพิ่มขึ้น
 - 1.2 การเป็นผู้มีบทบาทท่ามกลางเพื่อนครูในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน
 - 1.3 ช่วยสร้างบรรยากาศและรูปแบบในการทำงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นผู้เชี่ยวชาญและความเป็นเลิศด้านการสอน
2. การพัฒนาวิชาชีพให้เพื่อนครู
 - 2.1 การปฏิบัติหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยง การแนะนำและการสอนงาน การช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนครู
 - 2.2 เป็นตัวแบบให้การสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
 - 2.3 ให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนร่วมคิดร่วมปฏิบัติภารกิจแบบกัลยาณมิตรระหว่างกัน

2.4 การเป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง จากสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) (2549: ออนไลน์); ปราชญา กล้าผจญ และ พงศา บุตรสุขธิวงศ์ (2550: 90-93); จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ (2545: 163-164) สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2545: 167) อาภารัตน์ ราชพฤกษ์ (2554: 23-24); กรณีการ โพรเวิร์ธน์พิทักษ์ (2550: 5) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: ออนไลน์) และการศึกษาเรื่องการพัฒนาเพื่อนครูจากแนวคิดของนักการศึกษา ได้แก่ แฮริสและแลมเบิร์ต (Harris; & Lambert. 2003: 47); วาสลีย์ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2549: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Wasley.1991); เอเคอร์แมน และแมคเคนซี (Ackerman; & Mackenzie. 2006: ออนไลน์); อุษาวดี จันทสนธิ. (2551: ออนไลน์); ซูรอนนาและมอส (Suranna; & Moss. 2002: 122); จรวัยพร ธรินทร์ (2556: ออนไลน์) ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ได้ตามตาราง 16 ดังนี้

องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู

ความเป็นผู้นำของครู เกิดจากแนวความคิดใหม่ที่ว่า “ครูคือผู้นำ (Teacher as Leader) ในโรงเรียน เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำสถานศึกษา (Day; & Harris. 2003: 724) และแนวคิดที่ว่าการพัฒนาผู้นำของหน่วยงานต่างๆ ล้วนแล้วแต่มาจากการเป็นครูทั้งสิ้น (Little. 2003: 401) โดยความเป็นผู้นำของครูจะเน้นไปที่บทบาทการเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอน (instructional) ด้านการเปลี่ยนแปลง (Transformational) ด้านการส่งเสริมคุณธรรม (Moral) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participative) ด้านการบริหารจัดการ (Managerial) และด้านความเท่าทันสถานการณ์ (Contingent) (Leithwood; & Duke. 1999: 45- 72)

ความเป็นผู้นำของครู (Teacher Leader) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำของครู ดังที่ วาสลีย์ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2549 : ออนไลน์; อ้างอิงจาก Wasley.1991) ได้เสนอแนวคิดว่ามีเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ จุดเน้นในสาระสำคัญประการหนึ่ง คือ การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM (School Based Management) และการปรับโครงสร้าง (Restructuring) มีการบริหารที่กำหนดให้ครูต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางการศึกษากว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทบาทของภาวะผู้นำของครู (Teacher Leadership) จึงชัดเจนขึ้น เช่น มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Mentors) ให้กับครูใหม่ โดยเฉพาะบทบาทผู้นำทีมงาน (Team Leaders) บทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum developers) และผู้ให้การพัฒนาแก่บุคลากรต่างๆ (Staff Development Providers) เป็นต้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นจึงควรมีการขับเคลื่อนความเป็นผู้นำของครูให้ชัดเจนเพื่อเป็นผู้นำแก่ผู้อื่นในการพัฒนาต่างๆ ดังที่วิจารณ์ พานิช (2555: 186) ได้เสนอว่าควรมีการขับเคลื่อนความเป็นผู้นำในหมู่ครูให้ออกมาโลดแล่น เพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งการขับเคลื่อนดังกล่าวคือการส่งเสริมให้ครูมีความเป็นผู้นำ ทั้งนี้ ความเป็นผู้นำของครู (leader) จะมีอิทธิพลต่อกลุ่ม การปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นผู้นำ ครูจึงเป็นผู้ผลักดัน (Mobilizer) ผู้ดลบันดาล (Inspirer) ผู้สร้างพลังร่วม (Synergizer) ผู้สร้างแรงจูงใจกระตุ้น (Motivator) ผู้ก่อให้เกิดพลัง (Energizer) การปฏิบัติการดำเนินการของมวลสมาชิกให้เข้าสู่เป้าหมายตามที่ต้องการ(กฤษณา กิตติลาภ. 2556: ออนไลน์)

ครูโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ต้องมีบทบาทผู้นำใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านคุณภาพวิชาการ 2) ด้านคุณภาพครู และ 3) ด้านการวิจัยและพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยควรมีทักษะในการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management) ใน 4 ด้าน ทั้งด้านความสามารถนำโรงเรียนสู่การเป็นมาตรฐานสากล จัดการด้วยระบบคุณภาพ เป็นผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) มีระบบการจัดการความรู้ (KM) และการสร้างนวัตกรรมเผยแพร่นวัตกรรมใหม่ๆ นำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) มาใช้ในการบริหารจัดการรวมถึงสามารถสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนา มีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับเดียวกันเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนา ทั่วทุกระดับ มีการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากรระหว่างเครือข่าย โรงเรียนร่วมพัฒนา มีเครือข่ายสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน การที่จะสามารถดำเนินการตามบทบาทดังกล่าวข้างต้น ครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงต้องมีความเป็นผู้นำใน 3 ลักษณะ คือมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ และผู้นำไปบริการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความเป็นผู้นำของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลมีหลายองค์ประกอบดังที่ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2555: 76) ได้กล่าวว่า การคิดถึงผู้นำในเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ เป็นสิ่งที่จำเป็นและน่าจะพัฒนาต่อไปด้วยวิธีการวิจัยทั้งในเชิงแนวคิด รูปแบบ และกระบวนการ สอดคล้องกับแนวคิดของสตอลล์และเทมเพอเล่ย์ (Stoll; & Temperley. 2009: 12-18) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสร้างสรรค์ไว้ว่า ครูควรเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ มีจินตนาการ ครูต้องกล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่แตกต่างเพื่อพัฒนาการศึกษา สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยอาศัยประสบการณ์ มีความท้าทาย มีวิสัยทัศน์ และการคิดวิเคราะห์ ภาวะผู้นำของครูมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมความสามารถทางการคิดและการแสดงออก คุณลักษณะของผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วย คัดค้านนวัตกรรมในการเรียนการสอน มีแรงจูงใจจากภายในและภายนอก มีข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย เช่นเดียวกับ มาครีและสแคนดูรา (Makri; & Scandura. 2010: 76) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางสังคมไปพร้อมๆ กับความสามารถในการสนับสนุนสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ให้ความสำคัญในการขยายความรู้ ความชำนาญ ความเชื่อมั่น ภายในองค์กรที่มีอยู่เดิม สนับสนุนทัศนคติ คุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลไปพร้อมๆ กับการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับ อีบบอสสันและดาร์ส (Ibbotson; & Dars. 2008: 548-559) สรุปไว้ว่า ลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องสามารถบ่งบอกประเภทของพฤติกรรม มีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความท้าทาย มีความยืดหยุ่นในกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ซึ่งอาจจะไม่ง่ายหรือเป็นทางที่ชัดเจน ระเบียบ ข้อบังคับเหมือนจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ เพราะจะทำให้คนเกิดความสับสนในการค้นหา และ ใช้ความแตกต่างทั้งทางร่างกายและจิตใจ บุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการกระทำนั้นๆ ทั้งนี้ผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องมีคุณสมบัติ คือ มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีความสามารถที่จะวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน เพื่อที่จะนำไปสู่สภาพที่ดีควรจะเป็น สามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และสามารถสร้างแนวทางใหม่เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Ubben; Hughes; & Norris. 2010: 18) นอกจากนี้ พาลัสและฮอร์ท (Palus; & Horth. 2005: 4) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ครูที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องประกอบด้วยการสร้าง ได้แก่ การสร้างความรู้ การสร้างผลิตภัณฑ์ การสร้างระบบองค์กร การสร้างในสิ่งที่ไม่เคยสร้างมาก่อน และรวมไปถึงการแก้ปัญหาความท้าทายที่ซับซ้อน การวิเคราะห์ทั้งศาสตร์และศิลป์ถือเป็นประเด็นหลักของความคิดสร้างสรรค์ ประเด็นแรกนั้นเกิดขึ้นจากหลักสูตร ซึ่งขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์และการร่วมมือซึ่งกันและกัน ประเด็นที่สองนั้นเกิดจากการรับรู้และการจัดวางองค์ประกอบ ซึ่ง

มาจากการมีส่วนร่วมของหลายๆฝ่าย การผสมผสานระหว่างการใช้เครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพ ตรงไปตรงมาและความงามด้านศิลปะจะทำให้ผู้คนมีความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้พวกเขาและองค์กรสามารถเติบโต มีการปรับตัว มีการค้นคว้า พัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรม

สรุปได้ว่า ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งต้องสามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆอยู่ตลอดเวลาโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล อย่างไรก็ตามนอกจากครูจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์แล้ว ครูต้องเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้เพราะครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากล คือ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะในการค้นคว้าแสวงหาความรู้และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีทักษะชีวิต ร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นระบบการพัฒนาครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล จึงต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำของครูให้เป็นผู้ในการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ครูได้มีคุณสมบัติกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study : IS) ซึ่งนับเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในการพัฒนาผู้เรียน เพราะเป็นการเปิดโลกกว้างให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระในเรื่องหรือประเด็นที่ตนสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันตลอดแนวภายใต้ “การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study : IS)” สอดคล้องกับแนวคิดของแลมเบิร์ต (Lambert. 2009: 112-114) ที่เสนอว่า ครูจะต้องร่วมมือกันจัดการเรียนรู้ เกิดการร่วมมือกันจนเป็นการนำในการสร้างองค์ความรู้ (Constructivist Leading) ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติในฐานะภาวะผู้นำ ด้วยการดึงความสนใจให้เกิดขึ้นตอนของการเรียนรู้ในกลุ่มครูเหล่านั้น ซึ่งจะรวมถึงสิ่งต่างๆ ได้แก่ ความคาดหวัง การแบ่งปัน การสนทนาที่เป็นการค้นหารูปแบบ การเตรียมพร้อมเพื่อการปฏิบัติต่อไป

ความเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ควรเน้นที่การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู รวมถึงเป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลของสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2555: 24) ที่เสนอให้ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องเป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสาร ความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ รวมถึงพัฒนานักเรียนให้สามารถนำหรือประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ทั้งนี้ การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้จะสอดคล้องกับการใช้ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่ง

พจนานุกรม (2549: 6) กล่าวถึงการนำหลักมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน สามารถทำได้ โดยมุ่งเน้นที่กระบวนการสร้างความรู้ที่ผู้เรียนต้องฝึกฝน การสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป้าหมายการเรียนรู้เปลี่ยนจากการถ่ายทอดสาระความรู้ที่ตายตัวเป็นการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และผู้เรียนใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อการร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความรู้ร่วมกัน ผู้เรียนเป็นผู้เลือกสิ่งที่ต้องการเรียน ตั้งกฎระเบียบ รับผิดชอบและแก้ปัญหาการเรียนการสอนของตนเอง โดยครูผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือ ผู้เรียนในการเรียนรู้ การเรียนรู้เปลี่ยนจากการให้ความรู้เป็นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช (2555: คำนำ) ที่กล่าวว่า ความรู้ที่มีอยู่อันมากมายนั้นจะไม่สามารถนำมาใช้ตามความจำเป็นหรือความต้องการได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะเหตุปัจจัยและบริบทของเหตุการณ์ก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ความรู้สำหรับแก้ปัญหาของวันพรุ่งนี้จะไม่ใช้ชุดความรู้ที่มีอยู่ จึงจำเป็นต้องมีครูที่เก่งในการจัดสรรองค์ประกอบให้ผู้เรียนได้กลายเป็นนักเรียนรู้คือ มีเครื่องมือหรือทักษะจำเป็นต่อการเรียนรู้ อย่างครบถ้วน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหา หรือสร้างองค์ความรู้สดใหม่ขึ้นมาใช้ได้ทันทั่วถึง

จากการศึกษาภาวะผู้นำใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ 21 มีการกล่าวถึงภาวะผู้นำแท้จริง (Authentic Leadership) เป็นการศึกษาความเป็นผู้นำที่แท้จริงของผู้นำไม่ว่าจะเป็นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ภาวะผู้นำใ้บริการ (Servant Leadership) เป็นภาวะผู้นำแท้จริง (Authentic Leadership) ที่เน้นหลักของความใส่ใจ (Caring Principle) ที่ผู้นำทำตัวเป็นผู้รับใช้ ให้ความสำคัญต่อความต้องการของผู้ตาม ในการพัฒนาให้ผู้ตามมีอิสระและความรู้มากขึ้น และเป็นผู้รับใช้เช่นเดียวกัน ก็เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งของผู้นำที่ควรให้ความสำคัญ ดังที่ ดาฟท์ (Daft. 1999: 371-375) ที่แยกประเภทผู้นำออกเป็น 4 รูปแบบ คือ ผู้นำแบบเผด็จการ (Authoritarian Management) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ผู้นำแบบผู้พิทักษ์ (Stewardship) และผู้นำใ้บริการ (Servant Leadership)

ดาฟท์ (Daft. 2000: 523-525) ได้เสนอเพิ่มเติมอีกว่า บทบาทที่ผู้นำต้องแสดงในองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของบุคลากร การออกแบบโครงสร้างองค์กร และการแสดงบทบาทเป็นผู้นำใ้บริการ การเป็นผู้นำใ้บริการนั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะคิดในรูปแบบของการควบคุมร่วมซึ่งก็คือการหาข้อตกลงระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าจะเป็นการควบคุม ผู้นำใ้บริการจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามบนพื้นฐานของความคิด วัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร ในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้นำจะช่วยให้บุคลากรเห็นภาพรวมขององค์กรทั้งหมด ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มความสามารถของบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรในอนาคต

แนวคิดด้านผู้นำใ้บริการซึ่งเริ่มต้นโดย กรีนลีฟ (Greenleaf. 2002 อ้างอิงจาก สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. 2555: 38-39) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญ 10 ด้านของการเป็นผู้นำใ้บริการ ได้แก่ การฟัง การเห็นอกเห็นใจ การเยียวยารักษา การตระหนักรู้ การโน้มน้าวใจ

การสร้างมโนทัศน์ การมองการณ์ไกล ความรับผิดชอบร่วมกัน การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล และการสร้างกลุ่มชน อย่างไรก็ตามผู้นำไปบริการ (Servant Leadership) ควรเป็นรูปแบบที่น่าจะนำมาใช้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นรูปแบบการทำงานด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ทำให้องค์การมีลักษณะยืดหยุ่น ไร้ขอบเขตและโครงสร้างที่แน่นอน และเนื้อหาของการทำงานยังเปลี่ยนแปลงไป จากการทำงานที่อาศัยความสามารถทางด้านร่างกาย กลายเป็นการทำงานที่ต้องใช้ความสามารถหรือความฉลาดทางปัญญามากกว่า ดังนั้น ในการทำงานจึงไม่สามารถสังเกตการณ์ตรวจสอบ และควบคุมได้อย่างทั่วถึง แสดงให้เห็นถึงการที่มีผู้นำที่เก่งเพียงคนเดียวอาจไม่สามารถเกิดประสิทธิผลแต่สมาชิกในกลุ่มหรือทีมต้องมีภาวะผู้นำร่วมกันด้วย

ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในบทบาทของการเป็นผู้นำไปบริการ จะต้องเป็นผู้ที่เป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงใจ และมีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น สามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น มีความตระหนักในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆตัวตลอดเวลา สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตามเพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล สามารถมองภาพในเชิงองค์รวม และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความรับผิดชอบต่อการดูแลองค์กร นักเรียนและเพื่อนครู ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร และสามารถสร้างบรรยากาศในการทำงานในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา สอดคล้องกับแนวคิดของสอดคล้องกับสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553: 38-39) ที่เสนอว่า การบริการต้องให้มุ่งเน้นที่นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้เพราะนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญและเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยดูแลทุกด้านทั้งนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนให้เต็มศักยภาพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และบริการแหล่งเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการรับบริการทางการศึกษาจากโรงเรียนมาตรฐานสากล

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภากำหนดมาตรฐานทางวิชาชีพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 มาตรา 49 ระบุว่าครูต้องมีมาตรฐานด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานด้านการปฏิบัติงาน และมาตรฐานด้านการปฏิบัติตน โดยกำหนดให้ครูต้องเป็นผู้มีจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ สอดคล้องกับสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่กำหนดให้การบริการที่ดีเป็นสมรรถนะหลักที่ครูต้องมี เช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ได้กำหนดให้การบริการที่ดีเป็นสมรรถนะหลักที่ใช้ในการเลื่อนตำแหน่งหรือวิทยฐานะทุกตำแหน่ง ดังนั้นจะเห็นว่าครูต้องมีลักษณะไปบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเจนและเจฟฟรี (Jane; & Jeffrey. 2004: 76-78) ที่กล่าวว่า หน่วยงานราชการที่จะเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถสูง

(High Performance Organization) ได้นั้น บุคลากรในองค์การจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะหรือแนวทางสำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1. การมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการ (Client-Centered)
2. การมุ่งเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ (Outcome-Oriented)
3. สามารถชี้แจงและรับผิดชอบ (Accountable)
4. มีความคิดสร้างสรรค์และมีความยืดหยุ่น (Innovative and Flexible)
5. พร้อมที่จะทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น (Open and Collaborative)
6. มีความมุ่งมั่น (Passionate)

จากหลักการ แนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบย่อยของความเป็นผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้ตามตาราง 17 ดังนี้

ตาราง 17 การสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยของความเป็นผู้นำของครู

นักวิชาการ/องค์ประกอบย่อย	มีความคิด สร้างสรรค์	ผู้นำการสร้าง องค์ความรู้	ผู้นำ ให้บริการ
สำนักบริหารงานกรมศึกษาตอนปลาย(2553)	✓	✓	✓
ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2555)	✓		
Stoll; & Temperley. (2009)	✓		
Makri; & Scandura. (2010)	✓		
Ibbotson; & Dars. (2008)	✓	✓	
Palus; & Horth. (2005)	✓	✓	
Lambert,L. (2009)		✓	
พจนา ทรัพย์สมาน (2549)		✓	
วิจารณ์ พานิช (2555)		✓	
Daft. (2000)			✓
Greenleaf. (2002)			✓
Jane; & Jeffrey. (2004)			✓
องค์ประกอบรวมที่ใช้ในการวิจัย	6	6	4

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์

โรงเรียนเป็นองค์กรที่ให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องของการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate Goal) ของโรงเรียนก็คือการเรียนรู้ของนักเรียน (Student Learning) โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) มากกว่าองค์กรประเภทใด ๆ เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่สำหรับผู้เรียน ได้มีโอกาสสำหรับขยายความรู้ความสามารถได้อย่างสร้างสรรค์ (Expand Capacities to Create) และประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง (Hoy; & Miskel. 2008: 33) ความคิดสร้างสรรค์สำหรับผู้นำ จึงมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2548: 73-74) กล่าวว่า การมองภาวะผู้นำ ควรมองให้กว้างขึ้นกว่าที่กล่าวกันอยู่ในปัจจุบัน เพราะในอนาคตของผู้นำต้อง Imagination ผู้นำรุ่นใหม่ต้องมีความคิดวิเคราะห์ให้มาก และเมื่อวิเคราะห์แล้วก็ต้องคิดสิ่งใหม่ ๆ ด้วย และในท้ายที่สุดมันจะออกมาเป็นการคิดสร้างสรรค์และผลิตภาพ หมายความว่าผู้นำรุ่นใหม่ ต้องคิดใหม่ และต้องมีผลงานจากการคิดนั้นคือจะต้องมีผลงานจากการมองในเชิงของ Critical Mind Transformation และ Imaginary ไปพร้อมกัน ผู้นำจะเป็นแต่เพียงผู้มีความสามารถ มีทักษะในการบริหาร มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และรู้จักสถานการณ์ดีไม่เพียงพออีกต่อไป แต่ผู้นำจะต้องเป็นผู้นำทางความคิดด้วย การคิดเองหรือนำความคิดของคนอื่นมาประยุกต์ใช้ พัฒนาให้เป็นของตนเองที่ชัดเจนและแนวทางนั้นควรจะต้องเป็นแนวทางที่เหมาะสม มีคุณค่าสะท้อนทิศทางและเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของเนตร์พัฒนา ยาวีราข (2550: 105-107) ที่กล่าวว่าผู้นำที่ทำหายในปัจจุบัน ต้องเป็นผู้นำที่สามารถผลักดันให้ผู้ตามได้ทำในสิ่งที่ดี โดยต้องมีความรอบรู้ ว่าผู้ตามควรจะต้องทำอะไร แล้วจึงมีการกำหนดชี้แนวทางที่ถูกต้อง และชัดเจนเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ด้วยการที่ผู้นำจะต้องสนับสนุนให้ผู้ตามเป็นผู้ชนะอุปสรรคและความยากลำบากของงานจนสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งต้องคอยสนับสนุนให้มีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง โดยผู้นำจะเป็นผู้ชี้ทางให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จ

นักการศึกษาให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545: 38-40) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่สู่ความคิดใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น ขณะที่อารี พันธุ์มณี (2545: 6) และอุดม หอมคำ (2546: 26) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความรู้สึกที่ไวต่อปัญหา และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบและนำไปใช้เกิดประโยชน์ในสิ่งใหม่ต่อไป 2) ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง บุคคลที่มีความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้น กล้าคิด กล้าแสดง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน มีจินตนาการ มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำและเป็นบุคคลที่มีความสุขกับการทำงานหรือสิ่งที่ตนพอใจและไม่หวังผลจากการประเมินภายนอก และ 3) ลักษณะของผลผลิต หมายถึง คุณภาพของผลงานที่เกิดขึ้นซึ่ง มีตั้งแต่ขั้นต่ำที่แสดงผลที่เกิดจากความพอใจของตนที่ได้แสดงออก

ซึ่งความคิดและการกระทำจนกระทั่งได้เกิดการพัฒนาขึ้นมาเป็นการฝึกทักษะและถึงจะค่อยคิดได้เอง จนถึงระดับการคิดค้นพบทฤษฎี หลักการ และการประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ สอดคล้องกับ รัศมี ชันยธร (2556: ออนไลน์) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) คือ ความคิดใหม่ๆที่ทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันได้หลายวิธี และสามารถทำประโยชน์ที่มีคุณค่าแก่งานได้ เมื่อบุคลากรคิดความคิดใหม่ๆที่มีประโยชน์และตรงวัตถุประสงค์ เช่น คิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ คิดการบริการใหม่ๆ คิดวิธีขายแบบใหม่ๆ คิดแผนการตลาดใหม่ๆ คิดระบบงานใหม่ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานแบบใหม่ๆ ความคิดใหม่ๆเหล่านั้น เราเรียกว่า "ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)"

การเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จำเป็นจะต้องอาศัยทักษะการเอื้ออำนวยความสะดวกอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เพราะสาระที่เป็นภารกิจหลักของทฤษฎีนี้ ได้แก่ การทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ การเรียนรู้แบบทีม การร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา การจินตนาการสร้างภาพของอนาคตที่ควรจะเป็นการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกันการใช้คำถาม การรวบรวมวิเคราะห์และแปลความข้อมูล ตลอดจนกระตุ้นครูอาจารย์ตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องการเรียนการสอน เป็นต้น หลักการ 10 ประการดังกล่าวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีกระบวนการทัศน์ใหม่ของการเป็นผู้นำเชิงคุณภาพ (Quality Leadership) (Ash; & Persall. 2000: 15-23)

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม โดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎีหรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้อง จนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นกระบวนการที่ต้องเกิดจากการพัฒนาในเชิงระบบ คือ พัฒนาความสามารถ โดยการกระตุ้นหรือจุดประกายให้ "คิด" คิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างสร้างสรรค์ และนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งลักษณะดังกล่าวควรมีอยู่ในตัวผู้นำทุกคน นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า "ความคิดสร้างสรรค์" ไว้หลากหลาย เช่น ฮอร์นบาย (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. 2555; อ้างอิงจาก Hornby. 2000) ได้นิยามความหมายของ "Creative" ว่าเป็นการใช้ทักษะและการคิดเชิงจินตนาการเพื่อก้าวไปสู่แนวทางและวิธีการใหม่ๆ หรือที่แตกต่าง ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้ ทักษะการในการคิดนั้นต้องอาศัย "ทรัพยากรมนุษย์" หรือ "คน" เป็น "ผู้กระทำ" ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อนำผลประโยชน์มาสู่องค์กร ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นระบบการคิดเชิงอเนกนัย (Divergent Thinking) ของมนุษย์ ซึ่งลักษณะการคิดเช่นนี้จะนำไปสู่ความคิดเชิงบวก

นิพาดา เทวกุล (2556: ออนไลน์) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแนวทางและหนทางใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิต แก้ปัญหาชีวิตและการทำงาน ก่อให้เกิดความสนุก เพราะการที่มนุษย์ต้องคิดอะไรใหม่ๆ อยู่เสมอย่อมเป็นเรื่องสนุกเพราะทำให้ชีวิตไม่จำเจ อีกทั้งเป็นการพัฒนาสมองให้มีความฉลาดเฉียบคม การฝึกการคิดหรือพยายามคิดเรื่องที่แปลกๆ ใหม่ๆ เป็น

ประจำ จะทำให้เกิดความเฉียบแหลมในการคิดแก้ปัญหาต่างๆเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังสร้างความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือและความพอใจในตัวเองขึ้นมา จนกลายเป็นผู้นำทางด้านความคิดและเกิดความภูมิใจในตนเอง

นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยยกระดับความสามารถ ความอดทนและความคิดริเริ่มของผู้นำให้เพิ่มมากขึ้นและยังเป็นการพัฒนาความสนใจในงาน พัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และพัฒนาชีวิตให้ทันสมัยมากขึ้น ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553: 38-40) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์มีประโยชน์ ในการช่วยการแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์เข้ามามีบทบาทสำคัญทั้งในระดับโลก ระดับชาติ ระดับองค์กร ระดับสถาบันการศึกษา จนถึงระดับปัจเจกบุคคล ก่อให้เกิดนวัตกรรมที่ไม่หยุดยั้ง และช่วยเราได้สิ่งใหม่ที่ดีกว่าสิ่งเดิมๆ ความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้ จากการพยายามพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น พยายามมองปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทที่เป็นอยู่ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาอาชีพตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันแทบทุกอาชีพต้องพึ่งพาคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพราะทุกองค์กรต่างต้องพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่นวัตกรรม

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้การเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

แฮร์ริส (Harris. 2009: 9-10) กล่าวว่าผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาความสามารถเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ต้องอาศัยความสามารถและจินตนาการ จะประกอบไปด้วย ความยืดหยุ่น (Flexibility) และความท้าทาย (Challenging)

สโตลล์และเทมเพอรี (Stoll; & Temperley. 2009: 12-18) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ว่า ครูควรเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ มีจินตนาการ ครูต้องกล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่แตกต่างเพื่อพัฒนาการศึกษา สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยอาศัยประสบการณ์ มีความท้าทาย มีวิสัยทัศน์ และการคิดวิเคราะห์ ภาวะผู้นำของครูมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมความสามารถทางการคิดและการแสดงออก ดังนั้นคุณลักษณะของผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วย คิดค้นนวัตกรรมในการเรียนการสอน มีแรงจูงใจจากภายในและภายนอก มีข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย

อিবบอสันและดาร์ส (Ibbotson; & Dars. 2008: 548-559) สรุปลักษณะของคนที่จะเป็นผู้นำที่ความคิดสร้างสรรค์ว่าต้องสามารถบ่งบอกประเภทของพฤติกรรม มีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความท้าทาย มีความยืดหยุ่นในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ซึ่งอาจจะไม่ง่ายหรือเป็นทางที่ชัดเจน ระเบียบ ข้อบังคับเหมือนจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ เพราะจะทำให้คนเกิดความสับสนในการค้นหา และใช้ความแตกต่างทั้งทางร่างกายและจิตใจ บุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการกระทำนั้นๆ

พาลัสและฮอร์ท (Palus; & Horth. 2005: 4) กล่าวว่า การเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วย การสร้าง ได้แก่ การสร้างความรู้ การสร้างผลิตภัณฑ์ การสร้างระบบองค์กร การสร้างในสิ่งที่ไม่เคยสร้างมาก่อน และรวมไปถึงการแก้ปัญหาความท้าทายที่ซับซ้อน การวิเคราะห์ทั้ง

ศาสตร์และศิลป์ถือเป็นประเด็นหลักของสร้างสรรค์ ประเด็นแรกนั้นเกิดขึ้นจากหลักสูตร ซึ่งขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์และการร่วมมือซึ่งกันและกัน ประเด็นที่สองนั้นเกิดจากการรับรู้และการจัดวางองค์ประกอบ ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย การผสมผสานระหว่างการวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์ตรงไปตรงมาและความงามด้านศิลป์จะทำให้ผู้คนให้มีความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้พวกเขาและองค์กรสามารถเติบโต มีการปรับตัว มีการค้นคว้า พัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรม

คอสเต (Coste. 2009: 38) ผู้อำนวยการ Research of the American Creativity Association ได้เสนอแนวคิดและมิติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่การพัฒนาองค์กรเชิงสร้างสรรค์ไว้ในบทความชื่อ “Creative Leadership & Women” ว่าซึ่งประกอบไปด้วย มีความท้าทายและการมีส่วนร่วม (Challenge and Participle) ความมีอิสระ (Freedom) มีความไว้วางใจ/การเปิดเผย (Trust/Openness) การให้เวลาสำหรับการคิด (Idea Time) ความสนุกสนาน/มีอารมณ์ขัน (Playfulness/Humor) การลดความขัดแย้ง (Conflict) การส่งเสริมความคิดเห็น (Idea Support) การโต้แย้ง (Debate) และการกล้าเสี่ยง (Risk Taking)

Mungskasem (2001) กล่าวว่า การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การมีความเป็นผู้นำเชิงรุก (Proactive) ได้แก่ การมีความสามารถในการชี้นำตนเองและผู้อื่น ด้วยการกล้าคิด กล้าตัดสินใจ และลงมือทำตามแผนที่ได้วางไว้อย่างจริงจัง โดยมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ จนกว่าจะประสบความสำเร็จ
2. การมีวิสัยทัศน์ (Innovative) ได้แก่ การมีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ สำหรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร รวมถึงการมีความสามารถนำแนวคิดนั้นไปสู่การปฏิบัติงานได้จริง และทำให้เกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการได้
3. การทำงานเป็นทีม (Participative) ได้แก่ การมีความสามารถในการประสานพลังสร้างสรรค์จากผู้ร่วมงานทุกคน โดยการนำจุดแข็งหรือข้อดีในแต่ละคนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ด้วยการแบ่งปันประสบการณ์และความคิดเห็นจากทุกๆ คนในทีม เพื่อให้ทุกคนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงาน และเป็น การเสริมสร้างกำลังใจในการทำงานร่วมกัน
4. การมีทัศนคติด้านบวก (Positive) ได้แก่ การมีความสามารถในการมองวิกฤตให้เป็นโอกาสได้ในทุกๆ เหตุการณ์ ด้วยการมองเห็นถึงข้อดีที่มาพร้อมกับปัญหาต่างๆ และมีความเชื่อมั่นว่า ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นจะมาพร้อมกับการให้โอกาสที่ดีกว่าเสมอ และนำไปสู่การประสบความสำเร็จที่มีคุณค่า

5. การมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptive) ได้แก่ การมีความสามารถในการปรับตัว และมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะสามารถปรับปรุงวิธีการทำงานให้มีความเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การมีประสิทธิภาพที่ดีในการทำงาน

สอดคล้องกับทฤษฎี กลางบุรุษย์ (2556: ออนไลน์) ที่เสนอว่าเทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานควรเริ่มต้นจากการมีทัศนคติเชิงบวก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. เชื่อว่าปัญหาทุกเรื่องสามารถแก้ไขได้ บุคคลที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้นั้น ควรเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อปัญหา หรือ อุปสรรคที่พบ สามารถรับรู้ได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมแก้ไขได้ไม่วิธีใดก็วิธีหนึ่ง เพียงแต่ต้องใช้เวลาและแรงกายแรงใจทุ่มเทลงไป และต้องจัดลำดับความสำคัญให้ถูกต้อง

2. กล้ายอมรับการตัดสินใจของทีม บุคคลที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่สามารถยอมรับความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้อื่น รวมทั้งสามารถยอมรับการวิจารณ์จากเพื่อนร่วมทีมได้ แม้ว่าความคิดของตนเองจะเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ก็ตาม

3. ความสงสัยใคร่รู้ บุคคลที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความสงสัย ความต้องการที่จะรู้เรื่องต่าง ๆ

4. ชอบความท้าทาย บุคคลที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่ชอบความท้าทาย ชอบที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ เพราะคิดว่าอุปสรรคเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท้าทาย ต้องพยายามหาทางเอาชนะให้ได้ การที่บุคคลสามารถลดทัศนคติเชิงลบ และเพิ่มทัศนคติในเชิงบวกได้แล้ว จะทำให้กลายเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ดี แม้ว่าแนวความคิดที่นำเสนอหลายครั้งอาจแปลกประหลาด หรืออาจถูกถูกหัวเราะเยาะ แต่หลาย ๆ ความคิดประหลาดนั้นอาจนำไปสู่ความคิดที่ได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติได้จริง หลายครั้งที่ความคิดใหม่ ๆ สามารถนำมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และนำไปสู่การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปตัวบ่งชี้ของการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ตามตาราง 18 ดังนี้

ตาราง 18 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้	ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2548)	Ash; & Persall. (2000)	Homby. (2000)	นิพาดา เทวกุล (2556)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์(2553)	Harris. (2009)	Stoll,L; Temperley. (2009)	Ibbotson; & Dars. 2008)	Palus,C; & Horth. (2005)	Muangasem. (2001)	นวลักษณ์ กลางบุรัมย์ (2556)	Coste (2009)	ตัวบ่งชี้รวมที่ใช้ในการวิจัย
1. สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			5
2. มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวก คิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้	✓	✓	✓		✓			✓		✓		✓	7
3. มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล	✓	✓	✓	✓						✓	✓	✓	7
4. มีความสามารถในการปรับตัว และมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา		✓			✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	8
5. มีทัศนคติด้านบวกด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆ เหตุการณ์	✓									✓	✓		3

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้

แนวทางการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากล มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากล คือ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะในการค้นคว้าแสวงหาความรู้และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีทักษะชีวิต ร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ครูจึงต้องเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ เพราะครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study : IS) ซึ่งนับเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในการพัฒนาผู้เรียน เพราะเป็นการเปิดโลกกว้างให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระในเรื่องหรือประเด็นที่ตนสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันตลอดแนวภายใต้ “การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study : IS)”

การเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียน เชื่อว่าผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างกระตือรือร้น สอดคล้องกับแนวคิดของแลมเบิร์ต (Lambert, 2009: 112-114) ที่เสนอว่า ครูจะต้องร่วมมือกันจัดการเรียนรู้ เกิดการร่วมมือกันจนเป็นการนำในการสร้างองค์ความรู้ (Constructivist Leading) ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติในฐานะภาวะผู้นำ ด้วยการดึงความสนใจให้เกิดขึ้นตอนของการเรียนรู้ ในกลุ่มครูเหล่านั้น ซึ่งจะรวมถึงสิ่งต่างๆ ได้แก่ ความคาดหวัง การแบ่งปัน การสนทนาที่เป็นการค้นหารูปแบบ การเตรียมพร้อมเพื่อการปฏิบัติต่อไป

แนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีกรอบแนวคิด ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองและผู้เรียนแต่ละคนสร้างความรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันรวมทั้งอาจแตกต่างกับแนวทางของผู้สอน
2. ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการสร้างความรู้ใหม่และผู้เรียนแต่ละคนมีความรู้และประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน
3. การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การมีประสบการณ์ตรง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันของผู้เรียนมีส่วนช่วยในการสร้างความรู้ใหม่
4. ครูมีบทบาทในการจัดบริบทการเรียนรู้ตั้งคำถามที่ท้าทายความสามารถกระตุ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ และให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในทุกๆ ด้าน

จากการศึกษาพบว่า มีนักการศึกษา นักวิชาการได้ให้ความหมายและแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Learning) ดังนี้

ฟอสโนท (Fosnot, 1996: 20-21) กล่าวว่าคอนสตรัคติวิสต์เป็นการบรรยายโดยอาศัยพื้นฐานทางจิตวิทยาและปรัชญาว่า ความรู้คืออะไร และความรู้ได้มาอย่างไร จึงอธิบายความรู้ว่าเป็นสิ่งชั่วคราว มีการพัฒนาไม่เป็นปรนัย และถูกสร้างขึ้นภายในตัวเอง โดยอาศัยสื่อกลางทางสังคมและ

วัฒนธรรม การเรียนรู้ตามแนวนี้ถูกมองว่าเป็นกระบวนการที่สามารถควบคุมได้ด้วยตัวเองในการต่อสู้กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่กับความรู้นใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมโดยผ่านกิจกรรมทางสังคม ผ่านการร่วมมือแลกเปลี่ยนความคิดทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

สมาลี ชัยเจริญ (2551: 2) กล่าวว่า แนวคิดนี้ มีความเชื่อว่า นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง หากมีวิธีการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และองค์ความรู้ที่นักเรียนได้นั้นจะอยู่กับนักเรียนได้นาน คือ เป็นความรู้ความจำระดับลึก เพราะผู้เรียนผู้เรียนต้องการการการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ จนสรุปองค์ความรู้ออกมาได้ ซึ่งการพัฒนาแนวคิดนี้ จะเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นภายในสมองของผู้เรียนเอง ซึ่งอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความเข้าใจหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ก็ได้ การพัฒนาแนวคิดดังกล่าวแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การเปลี่ยนแปลง เป็นการพัฒนาแนวคิดที่มีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อไปสู่แนวคิดใหม่ที่แตกต่างกันไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง 2) การเพิ่มเติมเป็นการเพิ่มเติมแนวคิดใหม่เข้าไปในแนวคิดเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นแนวคิดที่มีลักษณะเดียวกัน 3) การปรับแต่ง เป็นการปรับแนวคิดเดิมเพียงเล็กน้อยโดยอาศัยข้อมูลที่ได้มาปรับใหม่

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2551: 154) กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีกระบวนการเกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ด้วยเหตุผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนปัญญาของผู้เรียนได้ แต่สามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้โดยการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญา หรือเกิดภาวะไม่สมดุลทางปัญญาขึ้น ซึ่งเป็นภาวะที่ประสบการณ์ใหม่ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนต้องพยายามปรับข้อมูลใหม่กับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่

โฮล์บีช (Holbeche, 2004: 21-28) กล่าวว่า การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Creating a Knowledge) เป็นบทบาทที่สำคัญที่คนในองค์กรจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาที่มั่งคั่ง การสร้างความรู้ดังกล่าวเกิดจากการทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานที่ดี (Share Good Practice) ด้วยการเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับการแบ่งปันความรู้เพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตามแนวทาง TQA ในมิติที่กล่าวว่าการแบ่งปันความรู้ที่สำคัญในองค์กร (Best Practices and Knowledge Sharing) ในหลายๆ ครั้งเราจะพบว่าความรู้ที่สำคัญและจำเป็นต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นั้นอยู่ในองค์กรอยู่แล้วเพียงแต่เราไม่ทราบว่าความรู้นั้นอยู่ ณ จุดใดในองค์กร ดังนั้นการแบ่งปันความรู้ ที่สำคัญและแนวทางในการปฏิบัติที่ดีระหว่างหน่วยงานหรือบุคลากรต่างๆ ภายในองค์กร จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้ทั้งองค์กรมีความรู้ และแนวทางในการปฏิบัติที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ (พลุ เดชะรินทร์, 2549: 21)

จากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ที่เน้นการสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนซึ่งเป็นการสร้างความรู้ใหม่นั้นด้วยตนเอง โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วกับความรู้ใหม่ ความรู้ดังกล่าวเกิดจากการประสานสัมพันธ์กันระหว่างครูกับนักเรียน สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสมกับการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีรากฐาน

มาจากปรัชญา จิตวิทยา มานุษยวิทยา ซึ่งเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่บุคคลสร้างขึ้นและบุคคลจะเรียนรู้ได้โดยมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมต่างๆ จึงต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์เดิมและโครงสร้างทางปัญญาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ และศักยภาพความเป็นสากล คือ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะในการค้นคว้า แสวงหาความรู้และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะชีวิต ร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี จะต้องมีการบริหารจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และถือเป็นการพัฒนาวิชาชีพครู ครูต้องพัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการจัดหลักสูตรโรงเรียนมาตรฐาน สากลโดยใช้กระบวนการสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล (Five Steps for Student Development) ได้แก่

1. การตั้งคำถาม/สมมติฐาน (Hypothesis Formulation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต ตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการตั้งคำถาม (Learning to Question)

2. การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ (Searching for Information) เป็นการฝึกแสวงหาความรู้ ข้อมูล และสารสนเทศ จากแหล่งเรียนรู้้อย่างหลากหลาย เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือจากการฝึกปฏิบัติ ทดลอง เป็นต้น ซึ่งจะส่งเสริมเกิดการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ (Learning to Search)

3. การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Formation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้และสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหาความรู้ มาถกแถลง อภิปราย เพื่อนำไปสู่การสรุปและสร้างองค์ความรู้ (Learning to Construct)

4. การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้มาสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในการสื่อสาร (Learning to Communicate)

5. การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Public Service) เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การทำประโยชน์ให้กับสังคมและชุมชนรอบตัวตามวิถีภาวะของผู้เรียนและจะส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะและบริการสังคม (Learning to Serve)

(สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 24)

พาลัสและฮอร์ท (PalusJ; & Horth. 2005: 4) ที่ได้กล่าวว่า ครูต้องเป็นผู้นำในการสร้าง ทั้งการสร้างความรู้ การสร้างผลิตภัณฑ์ การสร้างระบบองค์กร การสร้างในสิ่งที่ไม่เคยสร้างมาก่อน

และรวมไปถึงการแก้ปัญหาความท้าทายที่ซับซ้อน รวมถึงต้องมีพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งนี้ครูแสดงบทบาทผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ และสามารถนำหรือประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 2) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ว่า เน้นองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสำคัญของความรู้เดิม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้ด้วยตนเองและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง แสวงหา ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองจนพบความรู้และรู้จักสิ่งที่ค้นพบ เรียนรู้วิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า จนถึงรู้แจ้ง ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม อันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นสุข เช่นเดียวกับทิสนา แคมมณี (2551: 94-96) ที่กล่าวว่า การนำทฤษฎีไปใช้ในการเรียนการสอน ควรประกอบด้วย

1. ผลการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ (Process of Knowledge Construction) และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น
2. เป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย
3. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเป็นผู้มียุทธศาสตร์ในการเรียนรู้อย่างเต็มตัว ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดการกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถจัดการกระทำ ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้น ๆ จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ
4. ในการจัดการเรียนการสอนครูต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรมให้เกิดขึ้น ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้ การร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และบุคคลอื่นๆ
5. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมในการเรียนรู้
6. ในการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้ ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิมจากเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้ เปลี่ยนเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้
7. ในการประเมินผลการเรียนการสอน จากการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ ขึ้นอยู่กับความสนใจและการสร้างความหมายที่แตกต่างกันของบุคคล ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นจึงมีลักษณะหลากหลาย การประเมินผลจึงต้องประเมินตามจุดหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นไปในแต่ละบุคคล หรือให้วิธีการหลากหลาย

สอดคล้องกับพจนาน พทรัพย์สมาน (2549: 6) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ทำได้โดยครูต้องมุ่งเน้นที่กระบวนการสร้างความรู้ ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและสร้างความรู้

ด้วยตนเอง เปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้จากการถ่ายทอดสาระความรู้ที่ตายตัวเป็นการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อการร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ การเรียนรู้เปลี่ยนจากการให้ความรู้เป็นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ รวมทั้งต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

นอกจากนี้ ภาวิณี คำซารี (2550: 51) ยังสนับสนุนว่าครูต้องทำการศึกษาและพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะที่จะนำความรู้จากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ต้องพัฒนาตนเองให้เกิดความเข้าใจในการสร้างความรู้เป็นอย่างดี รับรู้และไวต่อความคิด ความต้องการของผู้เรียนในแต่ละคน ยอมรับในความคิดแปลกใหม่ของผู้เรียนและร่วมกิจกรรมกับผู้เรียนอย่างเต็มที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำในสิ่งที่สนใจภายใต้ระยะเวลาที่ต้องการ ส่งเสริมให้มีการนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันและสร้างความมั่นใจให้กับตนเองในสิ่งที่ปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของแลมเบิร์ต (Lambert. 2009: 124) และสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2555: 24) ที่สรุปความเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ของครูตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ว่าครูต้องมีความเข้าใจ ความเข้าใจ ทักษะและมีการจัดการในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาโรงเรียน สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ตามตาราง 19 ดังนี้

ตาราง 19 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้

ตัวบ่งชี้	Lambert.(2009)	สมชาติ ชัยเจริญ (2549)	วิมลรัตน์ สุทธโรจน์ (2551)	Holbeche. (2004)	สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย.(2555)	Palus; & Horth.(2005)	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550)	ทิศนา แคมมณี (2551)	พจนนา ทรัพย์สมาน (2549)	ภาวินี คำสารี (2550)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
1. สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10
2. เป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล	✓			✓	✓			✓	✓	✓	6
3. เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้	✓				✓		✓	✓			4
4. พัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ	✓	✓			✓			✓			4
5. พัฒนานักเรียนให้สามารถนำหรือประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม	✓				✓			✓			3

องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำฝ่ายบริการ

การศึกษาภาวะผู้นำใหม่ๆ ในศตวรรษที่ 21 มีการกล่าวถึง ภาวะผู้นำแท้จริง (Authentic Leadership) เป็นการศึกษาความเป็นผู้นำที่แท้จริงของผู้นำ เช่น ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ที่ศึกษาว่าผู้นำใช้ค่านิยม ความรู้สึกที่ได้รับการเรียกร้อง และความเป็นสมาชิกด้วยกันเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตาม ภาวะผู้นำฝ่ายบริการ (Servant Leadership) เป็นภาวะผู้นำแท้จริง (Authentic Leadership) ที่เน้นหลักของความใส่ใจ (Caring Principle) ที่ผู้นำทำตัวเป็นผู้รับใช้ ให้ความสนใจต่อความต้องการของผู้ตามในการพัฒนาให้ผู้ตามมีอิสระและความรู้มากขึ้น และเป็นผู้รับใช้เช่นเดียวกันก็เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งของผู้นำที่ควรให้ความสำคัญ แนวความคิดของดาฟท์ (Daft. 1999: 371-375) ที่แยกประเภทผู้นำออกเป็น 4 รูปแบบ คือ ผู้นำแบบเผด็จการ (Authoritarian Management) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ผู้นำแบบผู้พิทักษ์ (Stewardship) และผู้นำแบบฝ่ายบริการ (Servant Leadership)

จะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำเปลี่ยนแปลงไปมากจากในอดีต การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ชี้ให้เห็นผู้นำควรมีความรับผิดชอบต่อศีลธรรมหรือแสดงความรับผิดชอบต่อผู้ตามมากขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในปัจจุบันจึงเน้นไปที่ผู้นำที่มีคุณธรรมซึ่งสนับสนุนให้ผู้ตามสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้นำได้เช่นกัน ผู้นำฝ่ายบริการเกิดจากแนวคิดของโรเบิร์ต กรีนลีย์ ที่ได้ศึกษารูปแบบผู้นำฝ่ายบริการขึ้นมาโดยได้แรงบันดาลใจจากบทประพันธ์ของเฮร์แมน (Herman) เรื่อง “การเดินทางสู่ตะวันออก” (Journey to the East) พระเอกของเรื่องคือ ลีโอ (Leo) คนรับใช้ในกลุ่มที่แสดงตนว่าเป็นบุคคลที่ต่ำต้อยที่สุดแต่นำใจและให้กำลังใจคณะผู้เดินทางด้วยการร้องเพลงกล่อมเพื่อให้การเดินทางเป็นไปอย่างราบรื่น ทุกอย่างเป็นไปด้วยดีจนกระทั่งลีโอได้หายไป ทำให้คณะผู้เดินทางเกิดความระส่ำระสาย หลายปีต่อมาหลังจากการเดินทางสิ้นสุดลง ผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคณะเดินทางมีโอกาสไปยังสำนักงานใหญ่ของบริษัทที่ให้การสนับสนุนการเดินทางในครั้งนั้นได้พบกับลีโอซึ่งมีตำแหน่งเป็นถึงประธานบริษัท สถานภาพที่แท้จริงของเขาคือผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ไม่ใช่ผู้รับใช้ที่ต่ำต้อยอย่างที่ผู้อื่นคิด เรื่องราวของลีโอทำให้กรีนลีย์ประทับใจ และคิดว่าในโลกของความเป็นจริงผู้นำแบบนี้จะมีตัวตนจริง (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. 2555: 28)

ผู้บริการ (Servant) และผู้นำ (Leader) มีความหมายตรงข้ามกัน เมื่อคำทั้งสองคำถูกนำมาอยู่ด้วยกันในทางที่สร้างสรรค์และเปี่ยมไปด้วยความหมายอาจดูขัดแย้ง แต่กลับพบว่าสามารถไปด้วยกันได้จนเกิดเป็นแนวคิดของผู้นำฝ่ายบริการนั่นเอง โดยความหมายของผู้ฝ่ายบริการนั้น สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง (2555: 25-27) สรุปความเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ให้นิยามภาวะผู้นำฝ่ายบริการไว้ค่อนข้างแคบ และเฉพาะเจาะจง โดยเน้นที่การรับใช้และให้บริการคนอื่นเพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยนิยามภาวะผู้นำฝ่ายบริการว่า หมายถึง การรับใช้ให้บริการผู้อื่น โดยเป็นการลงทุนด้วยพัฒนาและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อื่นเพื่อผลกำไรด้านการประสบความสำเร็จในงานและการบรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน

กลุ่มที่สอง ให้นิยามภาวะผู้นำไปบริการในมุมมองที่กว้างขึ้น โดยเน้นการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ และเป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กรเพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยนิยามภาวะผู้นำไปบริการว่าเป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ (Being Useful) และการทำตนให้เป็นทรัพยากร (Being a Resource) ความรับผิดชอบของผู้นำคือการทำให้แน่ใจว่าผู้ร่วมงานและผู้ตามจะมีทรัพยากรที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์และทรัพยากรที่ว่านั้นก็คือผู้นำนั่นเอง ผู้นำจะมองว่าตนเองเป็นทรัพยากรเป็นผู้บริการซึ่งผู้นำต้องรับใช้ ต้องสร้างชุมชนในทางที่สามารถปฏิบัติได้เพื่อบรรลุเป้าหมายและเพื่อผลลัพธ์ที่ทุกคนจะได้รับร่วมกัน

กลุ่มที่สาม ให้นิยามคำว่า ภาวะผู้นำไปบริการในหลายมิติโดยให้ความสำคัญทั้งในด้านวิสัยทัศน์ของผู้นำ คุณธรรมจริยธรรม การบริการและคุ้มครองดูแลรักษา (Guardianship) ตลอดจนให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือร่วมใจ (Engagement Building) ในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยให้ความหมายภาวะผู้นำไปบริการว่าเป็นการปฏิบัติที่บุคคลเลือกเป็นฝ่ายบริการเป็นอันดับแรก ซึ่งการนำเป็นผลพวงจากการให้บริการแก่ผู้อื่นและองค์กร ผู้นำไปบริการอาจมีภาวะผู้นำตามตำแหน่งหรือไม่ก็ได้ โดยภาวะผู้นำแบบนี้จะกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม (Collaboration) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมองการณ์ไกล (Foresight) การฟัง และการใช้อำนาจทางศีลธรรมรวมถึงการมอบอำนาจด้วย

ยูล์ค (Yukl, 2000: 404) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบพื้นฐานของผู้นำไปบริการอันแสดงถึง ความมีจริยธรรม คือ การให้บริการแก่ผู้ตาม หมายถึง การบำรุง ทะนุถนอม ปกป้อง และให้อำนาจแก่ผู้ตาม ผู้นำแบบนี้จะสนองความต้องการของผู้ตามและช่วยเหลือผู้ตามให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น จนลาดขึ้น และปรารถนาที่จะรับผิดชอบในงานที่ตนทำมากขึ้น ผู้นำแบบนี้จะพยายามเข้าใจผู้ตาม รับฟังผู้ตาม ปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในความเจ็บปวดและปัญหาของผู้ตาม ผู้นำจะมีความยุติธรรมและปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ที่ด้อยกว่าจะต้องได้รับการดูแล ผู้นำต้องมอบอำนาจและเชื่อถือในตัวผู้ตาม ผู้ตามจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมเพื่อที่จะนำและควรรับโอกาสเมื่อถูกเสนอทำให้เกิดผู้นำแบบผู้รับใช้มากยิ่งขึ้นในสังคม

บั้งอร์ ไชยเผือก (2550: 6) ได้นิยามภาวะผู้นำไปบริการไว้ว่า เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สนใจและให้ความสำคัญต่อผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าความสำคัญขององค์กร และเป็นบุคคลที่ให้คุณค่าต่อความดีงาม คุณธรรมจริยธรรมมากกว่าสิ่งอื่นใด

ดาฟท์ (Daft, 1999: 375-379) กล่าวว่า ผู้นำไปบริการจะบริการผู้อื่นก่อนคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำแบบนี้จะใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่เพื่อทำให้บุคคลและองค์กรเจริญเติบโต ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นจะมีมากกว่าความปรารถนาที่ต้องการจะได้รับตำแหน่งเพื่อแสวงหาอำนาจและควบคุมผู้อื่น ผู้นำแบบนี้จะเสียสละ และไม่หวังผลตอบแทนทางการเงินอันเป็นการอุทิศทุ่มเทกับการทำงานขององค์กร เขาจะรู้สึกว่าได้ทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่เท่าที่องค์กรจะมอบหมายงานให้ทำผู้นำไปบริการพร้อมจะอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ด้วยการรับฟังความคิดเห็นและให้การยอมรับผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นและให้เกียรติผู้อื่น เขาจะ

พยายามตอบสนองความต้องการของผู้อื่นอย่างเต็มความสามารถ และจะไม่บังคับให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนผู้นำแบบผู้รับใช้จะรักษาคำพูด ซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ดูแลแต่ไม่ควบคุมผู้อื่น จะกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ตาม ไม่ว่าข่าวสารนั้นจะดีหรือเลว จะตัดสินใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ความเชื่อถือในตัวผู้นำจะเกิดขึ้นจากการที่เขาให้ความเชื่อถือต่อบุคคลอื่นและเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นตัดสินใจด้วยตัวเอง

ความเป็นผู้นำไปบริการ จะส่งเสริมและช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อค้นพบพลังความสามารถในตนเองเพื่อที่จะรับผิดชอบในงานที่พวกเขาทำอย่างเต็มที่ ผู้นำไปบริการจะเป็นคนเปิดเผยและปรารถนาที่จะรับรู้ถึงปัญหาและความเจ็บปวดของผู้อื่น เขาจะทำตัวใกล้ชิดและเห็นอกเห็นใจผู้ตาม ซึ่งดาร์ฟ (Daft, 2000: 523-525) เห็นว่า บทบาทที่ผู้นำต้องแสดงในองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของบุคลากร การออกแบบโครงสร้างองค์กร และการแสดงบทบาทเป็นผู้นำไปบริการ การเป็นผู้นำไปบริการนั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะคิดในรูปแบบของการควบคุมร่วมซึ่งก็คือการหาข้อตกลงระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าจะเป็นการควบคุมเหนือ ผู้นำไปบริการ จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามบนพื้นฐานของความคิด วัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร ในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้นำจะช่วยให้บุคลากรเห็นภาพรวมขององค์กรทั้งหมด ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มความสามารถของบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรในอนาคต ผู้นำไปบริการ เป็นแนวคิดในการมอบอำนาจ คุณภาพ การสร้างทีมงาน และการบริหารแบบมีส่วนร่วม รวมถึงจรรยาบรรณการให้บริการซึ่งรวมอยู่ในปรัชญาของการบริหาร กรีนลีฟ (Greenleaf, 1997; อ้างอิงจาก สมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง (2555: 25-27) กล่าวว่า รูปแบบของภาวะผู้นำควรเน้นที่การให้บริการผู้อื่น ส่งเสริมความสำคัญของชีวิตกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ดังนั้น การเป็นผู้นำไปบริการ จึงเป็นลักษณะที่ผู้นำอุทิศตัวในการให้บริการ เสียสละให้ผู้อื่นพัฒนาทั้งด้านจิตใจและความสามารถ สร้างเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันมีความสุข สอดคล้องกับหลักการของโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่เสนอให้โรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องมุ่งเน้นให้บริการที่ตัวนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้เพราะนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญและเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยดูแลทุกด้านทั้งนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนให้เต็มศักยภาพ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และบริการแหล่งเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการรับบริการทางการศึกษาจากโรงเรียนมาตรฐานสากล (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553: 38-39) สอดคล้องกับแนวคิดของดาร์ฟ (Daft, 1999: 375-379) ที่เสนอความเห็นว่ ผู้นำไปบริการจะบริการผู้อื่นก่อนคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำแบบนี้จะใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่เพื่อทำให้บุคคลและองค์กร

เจริญเติบโต ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นจะมีมากกว่าความปรารถนาที่ต้องการจะได้รับตำแหน่งเพื่อแสวงหาอำนาจและควบคุมผู้อื่น ผู้นำแบบนี้จะเสียสละ และไม่หวังผลตอบแทนทางการเงินอันเป็นการอุทิศทุ่มเทกับการทำงานขององค์กร เขาจะรู้สึกว่าได้ทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่เท่าที่องค์กรจะมอบหมายงานให้ทำ

ลักษณะของครูที่มีความเป็นผู้นำไปบริการควรเป็นผู้ฟังที่ดี พร้อมทั้งจะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงจัง มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่นและสามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น มีความตระหนักในสิ่งในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆตัวตลอดเวลา สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตามเพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล สามารถมองภาพในเชิงองค์รวมและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร มีความรับผิดชอบต่อการดูแลองค์กร นักเรียนและเพื่อนครู สร้างบรรยากาศในการทำงานในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา ซึ่งตัวบ่งชี้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวถึงผู้นำไปบริการที่สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ดังกล่าว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ทอมป์สัน (Thompson. 2005: 92-94) กล่าวว่า ผู้นำที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับนั้น อยู่ที่มีความสามารถและทักษะในการสื่อสารและการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ ผู้นำไปบริการต้องมีทักษะที่สำคัญของผู้นำโดยการอุทิศตนในการฟังผู้อื่น แสวงหาเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มและความสามารถในการทำให้เป้าหมายของกลุ่มชัดเจน ผู้นำต้องฟังในสิ่งที่ผู้อื่นพูดรวมทั้งสิ่งที่เขาไม่ได้พูดด้วย การฟังยังหมายถึงรวมถึงการเข้าถึงเสียงภายในของบุคคลและแสวงหาความเข้าใจในภาษากายและการสื่อสารถึงจิตใจของแต่ละคน และพยายามที่จะเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผู้นำต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ซึ่งหมายถึงรวมถึงการยอมรับความสามารถและพฤติกรรมของเขาด้วย ทั้งนี้ ทอมป์สัน (Thompson. 2005: 92-94) ยังเสนอความคิดเพิ่มเติมว่า ผู้นำไปบริการควรมีการตระหนักรู้เกี่ยวกับตัวเอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเข้มแข็งขึ้น ความตระหนักรู้หมายถึง ความรู้และความเข้าใจ ความไม่ประมาท การรับรู้ การมองการณ์ไกล ซึ่งผู้นำต้องมีศักยภาพในการโน้มน้าวใจมากกว่าการใช้อำนาจหรือการบังคับผู้ตามในการตัดสินใจ สามารถที่จะมองปัญหาขององค์กร การสร้างมโนทัศน์ ซึ่งการที่จะเห็นปัญหานั้นต้องเกิดจากการมองการณ์ไกล เพราะการมองการณ์ไกล ถือเป็นคุณสมบัติที่ทำให้ผู้นำเข้าใจถึงความเป็นจริง จากบทเรียนในอดีต และความเป็นจริงในปัจจุบัน และสามารถรับรู้ถึงผลของการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมองการณ์ไกลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณ จึงต้องตระหนักรู้ตลอดเวลาว่า ปัจจุบัน เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องของอดีตและอนาคต นอกจากนี้ ผู้นำไปบริการต้องตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ผู้อื่นควรจะได้รับหรืออีกแง่มุมหนึ่งคือ การที่เราให้ความสำคัญต่อบุคคลอื่นก่อน จะส่งผลให้บุคลากรมีความไว้วางใจในผู้นำ เป็นการแลกเปลี่ยนความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับผู้ตาม นอกจากนี้ ผู้นำไปบริการต้องเป็นผู้นำให้มีการฟังพากันและกัน สามารถสร้างจิตตารมณ์ และสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎ กติกาขององค์กรซึ่งเป็นการสนับสนุนให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

เทย์เลอร์-กิลแฮม (Taylor-Gillham. 1998: 12) ให้ความสำคัญต่อการฟังว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้นำต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ก่อนที่จะเป็นผู้ที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถตระหนักรู้ เป็นผู้โน้มน้าวใจหรือแม้แต่เป็นผู้สร้างมโนทัศน์

เทย์เลอร์ (Taylor. 2002: 21) กล่าวว่า ผู้นำให้บริการต้องพร้อมเสมอที่จะหยุดเพื่อที่จะฟังอย่างตั้งใจ และต้องสนใจบุคคลอื่นอย่างแท้จริง คุณลักษณะการเห็นอกเห็นใจตามแนวคิดของผู้นำให้บริการ จึงเป็นความพยายามที่จะเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของผู้อื่น โดยเฉพาะความรู้สึกที่ว่ามันช่วยทุกคนต้องการการยอมรับ และการเคารพในความเป็นบุคคลที่ไม่เหมือนใครของตน ผู้นำต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นถึงความตั้งใจดีของทุกคนและต้องไม่ปฏิเสธความเป็นบุคคลของพวกเขาและนั่นหมายถึงการยอมรับความสามารถและพฤติกรรมของเขาด้วย นอกจากนี้ เทย์เลอร์ (Taylor. 2002: 41) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่าเราสามารถบรรลุถึงการมีจิตวิญญาณแห่งการบริการนี้ได้ก็โดยอาศัยการอุทิศตนด้วยความใส่ใจและความรักต่อผู้อื่นอย่างจริงใจเท่านั้น

ดาฟท์ (Daft. 1999: 523-525) กล่าวว่า บทบาทที่ผู้นำต้องแสดงในองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของบุคลากร การออกแบบโครงสร้างองค์กร และการแสดงบทบาทเป็นผู้นำใฝ่นั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะคิดในรูปแบบของการควบคุมร่วมซึ่งก็คือการหาข้อตกลงระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าจะเป็นการควบคุมเหนือ—สร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามบนพื้นฐานของความคิด วัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร ในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้นำจะช่วยให้อุปกรณ์เห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมด ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มความสามารถของบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในอนาคต

พสุ เดชะรินทร์ (2549: 36) เสนอว่า การให้บริการแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีดังนี้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบต่อนโยบายขององค์กร การจัดการที่ดีในมิตินี้จะนำไปสู่การกล่าวถึงภาพลักษณ์ขององค์กรในทางที่ดี องค์ประกอบที่สำคัญ คือ มีการวัด สำรวจ เก็บข้อมูลความต้องการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพร้อมรับฟังความคิดเห็นเพื่อใช้ในการออกแบบและปรับปรุงการให้บริการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์รวมทั้งความสะดวกสบายของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการติดต่อกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสร้างความสัมพันธ์พร้อมทั้งมีการปรับปรุงวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสม

หว่อง (Thompson. 2005: 52; อ้างอิงจาก Wong. 2005.) เสนอแนวคิดว่าการตระหนักรู้เป็นความสามารถของผู้นำที่จะตัดสินใจได้อย่างยุติธรรม และสามารถไตร่ตรองปัญหาต่างๆมีความสามารถในการมองการณ์ไกล ซึ่งหมายถึง การใช้บทเรียนจากอดีต ความเป็นจริงของปัจจุบันและแนวโน้มของสถานการณ์ของการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน หมายถึง การสร้างจิตสำนึกถึงการดูแล รับผิดชอบเพื่อคนอื่น ความรับผิดชอบใด ๆ ที่ผู้นำให้บริการได้รับ ผู้นำต้องปฏิบัติด้วยความไว้วางใจ และความเชื่อใจ เพราะว่าผู้นำถูกคาดหวังให้ทำทุกสิ่งเพื่อองค์กร รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่ไม่จำกัดของผู้นำที่มีต่อกลุ่ม รวมถึงการสร้าง

มโนทัศน์ ซึ่งเป็นการแสวงหาความฝันอันยิ่งใหญ่ ทั้งของผู้นำ บุคลากร และองค์กร มีแต่บุคคลที่สามารถอุทิศตนเองทั้งหมดต่อผู้อื่นเท่านั้น จะสามารถฝันสู่ฝันที่ยิ่งใหญ่ สำหรับผู้อื่น ด้วยว่าบุคคลโดยทั่วไปมีแนวโน้มที่จะแสวงหาความดีเพื่อตนเอง นอกจากนี้ หว่อง ยังเห็นว่าการโน้มน้าวใจ การเกลี้ยกล่อม การเชิญชวน ถือเป็นหน้าที่ของผู้นำฝ่ายบริการที่จะทำให้บุคลากรเชื่อใจในผู้นำ มิใช่การบังคับหรือใช้ตำแหน่งบังคับให้บุคลากรปฏิบัติตาม คุณลักษณะของผู้นำที่สามารถโน้มน้าวใจคนได้ จึงมีความสำคัญยิ่ง การทำให้บุคลากรเชื่อใจในตัวผู้นำย่อมส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงกว่าการบังคับขู่เข็ญ ส่วนด้านการสร้างกลุ่มชนนั้น หว่องให้ความเห็นว่าควรแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่ไม่จำกัดของผู้นำที่มีต่อกลุ่ม ด้วยความเชื่อที่ว่ากลุ่มมีบุคลิกลักษณะและความหวังเฉพาะของกลุ่มและต้องจำไว้เสมอว่า เราต่างต้องการกันและกัน และเราต้องการกันและกันเพื่อสร้างกลุ่มที่ยิ่งใหญ่ขึ้น

เอเบล (Abel. 2000: 11) เสนอ การตระหนักรู้เรียกร้องการปฏิบัติที่น่าเชื่อถือจากผู้นำ นั้นหมายถึง ความเชื่อถือในตัวผู้นำว่าเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งและสามารถที่จะเผชิญกับปัญหา และสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ เอเบล (Abel. 2000: 15) ยังเสนอว่า ผู้นำฝ่ายบริการต้องมีการมองการณ์ไกลพร้อมทั้งการเตรียมการสำหรับอนาคตและการสร้างความคิด (มโนคติ) มีความคล้อยคลึงกัน การมองการณ์ไกลช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ยากลำบาก ผู้นำฝ่ายบริการได้รับความมั่นใจและความรู้จากกระบวนการการตัดสินใจเพราะผู้ร่วมงานได้เกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญาและความเฉลียวฉลาด และเอเบล (Abel. 2000: 29) ยังเสนอเพิ่มเติมว่า ผู้นำฝ่ายบริการต้องสามารถทำให้บุคลากรเห็นดีด้วยกับเป้าหมายขององค์กร มากกว่าการใช้อำนาจบังคับให้ปฏิบัติตาม ผู้นำแบบผู้รับใช้ต้องยึดมั่นว่าการโน้มน้าวใจเป็นการสร้างความเป็นเอกฉันท์ภายในกลุ่ม

สเปียร์ (Spears. 1998: 4-5) เสนอความเห็นเห็นว่า ผู้นำหลายคนที่ขาดโอกาสแสดงภาวะผู้นำ เนื่องจากการขาดความตระหนักรู้ การตระหนักรู้หมายถึงผู้ตื่นรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้นำที่มีความสามารถล้วนเป็นผู้นำที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ผู้นำที่แท้ต้องเป็นบุคคลที่มีความมั่นคงภายในตัวเองโดยมิต้องแสวงหาความมั่นคงจากบุคคลหรือการมีวัตถุสิ่งของมากมาย นอกจากนี้ สเปียร์ยังเห็นว่าผู้นำฝ่ายบริการจะต้องเป็นผู้สร้างมโนทัศน์ เขาทำการทบทวนงานเขียนของกรีนลีย์และเห็นว่า ผู้นำฝ่ายบริการเป็นบุคคลที่สามารถมองปัญหาด้วยการมีมโนทัศน์ที่แท้จริง บุคคลผู้นั้นจำเป็นต้องคิดให้กว้างไกลจากสภาพที่เป็นจริงในแต่ละวัน คุณลักษณะเช่นนี้เรียกร้องการมีวินัยในตนเองและการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง

เทย์เลอร์-กิลแฮม (Taylor-Gillham. 1998: 226) กล่าวว่า ในขณะที่เขากำลังศึกษาอยู่ได้รับการอบรมทักษะผู้นำฝ่ายบริการ จึงสรุปหลักการสำคัญของผู้นำฝ่ายบริการนี้ว่าเหมือนกับหลักการปฏิบัติเพื่อความมั่นคงของครอบครัวในทั้งสององค์กร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ทำให้ทั้งกลุ่มเข้มแข็ง ความปรารถนาที่แต่ละคนต้องการออกแรงอย่างแข็งขันนั้นเกิดจากการโน้มน้าวใจซึ่ง

ขึ้นอยู่กับระดับคุณภาพของการอุทิศตนต่อเป้าหมายของสมาชิกและคุณภาพของผู้นำในการอำนวยความสะดวกนั้นว่ามีมากน้อยเพียงใด”

ลอบบ์ (Laub. 2000; อ้างอิงจาก สัมฤทธิ์ ทางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. 2555: 40) สรุปความเป็นผู้นำไปบริการว่าควรมีพฤติกรรมแสดงออกเป็น 6 ประการ คือ 1) การแสดงความน่าเชื่อถือ (Display Authenticity) 2) การให้คุณค่าแก่ผู้อื่น (Value People) 3) การพัฒนาผู้อื่น (Develop People) 4) การสร้างชุมชน (Build Community) 5) การแสดงภาวะผู้นำ (Provide Leadership) และ 6) การร่วมแบ่งปันภาวะผู้นำ (Share Leadership) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการแสดงสิ่งที่เป็นจริงที่ผู้นำต้องปฏิบัติโดยตรงไปตรงมา ไม่เสแสร้ง มีความจริงใจและความซื่อสัตย์สุจริต การให้คุณค่าแก่ผู้อื่น การยอมรับว่าทุกคนมีคุณค่าในตัวเอง

ภาสกร ภักดิ์ศรีแพง (2548: 56) กล่าวว่า องค์การแต่ละองค์กรย่อมมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน และส่วนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ภารกิจหลักขององค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล และระหว่างบุคคลกับองค์การ สิ่งเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นในรูปแบบที่ทุกคนในองค์การ สมัคสมานสามัคคี ยึดแน่นแจ่มใส กระตือรือร้น มีความมั่นใจและทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับหลักการดำเนินงานที่สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2553: 38-39) ที่เสนอว่า ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องมุ่งบริการเน้นที่นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้เพราะนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญและเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยดูแลทุกด้านทั้งระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนให้เต็มศักยภาพ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และบริการแหล่งเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของ จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรอบด้าน จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

จากการศึกษาหลักการ แนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการเป็นผู้นำไปบริการ ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เป็นตัวบ่งชี้ของการเป็นผู้นำไปบริการ ได้ตามตาราง 20 ดังนี้

ตาราง 20 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำไปบริการ

ตัวบ่งชี้	Thompson. (2005)	Taylor-Gillham, (1998)	Taylor. (2002)	Daft. (1999)	พสุ เดชะรินทร์ (2549)	Wong. (2005)	Abel. (2000).	Spears. (1998)	Laub. (2000)	ภาสกร ภักดิ์ศรีแพง (2548)	สำนักบริหารงานกรม ศึกษาตอนปลาย (2555)	ตัวบ่งชี้ร่วมที่ใช้ในการวิจัย
1. เป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะ รับฟังผู้อื่นอย่างจริงใจ	✓	✓	✓			✓			✓		✓	6
2. มีความพยายามที่จะเข้าใจ ผู้อื่น	✓	✓	✓			✓					✓	5
3. สามารถกระตุ้นและให้กำลังใจ ผู้อื่น	✓	✓	✓			✓			✓		✓	6
4. มีความตระหนักรู้ในสิ่งที่ เกิดขึ้นรอบๆตัวตลอดเวลา	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓	8
5. สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำ ตามเพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่ มาตรฐานสากล	✓	✓				✓	✓	✓	✓		✓	7
6. สามารถมองภาพในเชิงองค์ รวมและสิ่งที่เกิดขึ้นใน อนาคต	✓			✓	✓	✓	✓	✓			✓	7
7. มีความรับผิดชอบต่อการดูแล องค์กร นักเรียนและเพื่อนครู				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	7
8. ให้ความสำคัญต่อการเติบโต และการพัฒนาของผู้อื่นและ องค์กร			✓	✓	✓	✓	✓				✓	6
9. สร้างบรรยากาศในการ ทำงานในโรงเรียนให้เป็น ชุมชนแห่ง การพัฒนา					✓	✓		✓	✓	✓	✓	6

7. หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีรายละเอียด ดังนี้

ตัวบ่งชี้มีความหมายตรงกับคำว่า “Indicator” ในภาษาอังกฤษ ส่วนในภาษาไทยมีคำที่ใช้เรียกหลายคำ เช่น ตัวชี้วัด ดัชนี ดัชนีบ่งชี้ ตัวชี้ ตัวชี้้นำ เครื่องชี้ เครื่องชี้บอก เครื่องชี้วัด และตัวบ่งชี้ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า “ตัวบ่งชี้” มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ตัวบ่งชี้” ดังนี้

สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547: 20) วิลาวัลย์ มัคคุม (2549: 30) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 7) เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ (2545: 18) ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกันว่า ตัวบ่งชี้เป็นตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่มีค่า นำมาแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษา ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง มีลักษณะเชิงคุณภาพหรือปริมาณ โดยการนำข้อมูลหรือตัวแปรหรือข้อเท็จจริงมาสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นคุณลักษณะหรือสภาพการณ์นั้นได้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 8-9) สรุปประเภทของตัวบ่งชี้ ได้เป็น 8 แบบ ได้แก่

1. การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัย (Input Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) และ ตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) ซึ่งรวมตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์และผลกระทบ (Outcome and Impact Indicators)

2. การจัดแยกประเภทตามลักษณะนิยามของตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้แบบอัตนัย (subjective indicators) และตัวบ่งชี้แบบปรนัย (Objective Indicator)

3. การจัดแยกประเภทตามวิธีการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ตัวแทน (Representative Indicators) ตัวบ่งชี้ย่อย (Disaggregative Indicators) และตัวบ่งชีรรวมหรือตัวบ่งชี้ประกอบ (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่เกิดจากการรวมตัวบ่งชี้ย่อยหลายๆ ตัวเข้าด้วยกัน โดยให้น้ำหนักความสำคัญตามที่เป็นจริง ตัวบ่งชี้ชนิดนี้ให้สารสนเทศที่มีคุณค่า มีความเที่ยง และความตรงสูงกว่าตัวบ่งชี้สองประเภทแรก จึงเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการกำกับ ติดตามดูแล และการประเมินผลการดำเนินงาน และเป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน

4. การจัดแยกประเภทตามลักษณะตัวบ่งชี้ย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชีรรวม การจัดวิธีนี้แยกประเภทที่สำคัญได้ 3 วิธี คือ แยกตามประเภทตัวบ่งชี้การศึกษาตามระดับการวัด ตามประเภทของตัวแปร และตามคุณสมบัติทางสถิติของตัวบ่งชี้

5. การจัดแยกประเภทตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้สมบูรณ์ (Absolute Indicators) ตัวบ่งชี้สัมพัทธ์ หรือตัวบ่งชี้อัตราส่วน (Relative or Ratio Indicators)

6. การจัดแยกประเภทตามฐานการเปรียบเทียบในการแปลความหมาย แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้อิงกลุ่ม (Norm-Referenced Indicators) ตัวบ่งชี้อิงเกณฑ์ (Criterion-Referenced Indicators) และ ตัวบ่งชี้อิงตน (Self-Referenced Indicators)

7. การจัดแยกประเภทตามลักษณะการใช้ตัวบ่งชี้ แบ่งตามการใช้ตัวบ่งชี้ในการวิจัยได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้แสดงความหมาย (Expressive Indicators) และตัวบ่งชี้ทำนาย

(Predictive Indicators) และแบ่งตามการใช้ตัวบ่งชี้ในการทำกับโครงได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติ (Performance Indicator) และตัวบ่งชี้ตามข้อกำหนด (Compliance Indicator)

8. การจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้ตามเนื้อหาสาระหรือสาขาวิชา จำแนกได้เป็นหลายประเภท เช่น ตัวบ่งชี้การศึกษา ตัวบ่งชี้สังคม ตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิต ตัวบ่งชี้การพัฒนา ตัวบ่งชี้ระดับความยากจน ตัวบ่งชี้การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นต้น การจัดแยกประเภทดังกล่าวไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับความสนใจ และจุดหมายในการพัฒนาตัวบ่งชี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547: 84-86) ได้กล่าวถึงการกำหนดตัวบ่งชี้ที่ดีว่าต้องสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการจะวัด มีความเป็นกลาง การบ่งชี้ต้องปราศจากความลำเอียงไม่ชี้นำ มีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด เป็นรูปธรรม สะดวกในการนำไปใช้ ได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง หากตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการวัดไม่ได้รับการยอมรับ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพในการวัด ทำให้การติดตามผลล้มเหลว

วิโรจน์ สารรัตนะ (2553: 200-201) สรุปคุณลักษณะที่ดีของตัวบ่งชี้ คือ ต้องเป็นตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงสถานะของสิ่งที่มุ่งวัดอย่างกว้างๆ กำหนดเป็นตัวเลขได้หรืออยู่ในรูปเชิงปริมาณ เป็นค่าชั่วคราว สามารถผันแปรได้ตามเวลาและสถานที่ เป็นตัวที่บ่งชี้การดำเนินงาน มีความเป็นวัตถุวิสัย เป็นกลาง มีความไวต่อความแตกต่าง มีความหมายและตีความหมายได้ มีความถูกต้องในเนื้อหา (Content Validity) ในการสร้าง (Construct Validity) มีวิธีการคัดเลือกตัวแปร การรวม การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรที่ถูกต้อง มีความ เชื่อถือได้ มีความเฉพาะเจาะจง สอดคล้องกับนโยบายที่เกี่ยวข้อง มีความเชื่อมั่นและมีการปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความสัมพันธ์กับตัวบ่งชี้อื่นเพื่อการวิเคราะห์โดยภาพรวม และเป็นหน่วยพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี

สรุปว่า ลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ดีจึงควรเป็นตัวบ่งชี้ที่ตรงประเด็น เชื่อถือได้ มีความเป็นกลาง เป็นรูปธรรม มีความเฉพาะเจาะจง และสะดวกในการนำไปใช้

วิลาวัลย์ มากุ้ม (2549: 31-32) สรุปประโยชน์ของตัวบ่งชี้ที่มีประโยชน์ว่าสามารถใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามต้องการ ใช้ในการกำกับดูแล ประเมินและการประกันคุณภาพ และใช้ในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่ดีที่สุดเพื่อการเทียบเคียง (Benchmarking) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 10-14) ได้สังเคราะห์ประโยชน์ของตัวบ่งชี้ที่นักการศึกษานำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของตัวบ่งชี้ โดยการสังเคราะห์จากแนวคิดของนักการศึกษาประกอบด้วย Johnstone (1981); Blank (1993); Oakes; & Guiton (1992) ; Fit-Gibbon (2002) สรุปว่าตัวบ่งชี้มีประโยชน์ในการนำไปใช้บรรยายสภาพและลักษณะของระบบได้อย่างแม่นยำ ใช้แสดงแนวโน้มหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ในการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลง หรือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบในช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และใช้ศึกษาเปรียบเทียบระบบ ทั้งการเปรียบเทียบภายในกับเกณฑ์ หรือการเปรียบเทียบระหว่างระบบของประเทศต่างๆ หรือการเปรียบเทียบสภาพระหว่างภูมิภาคในประเทศใดประเทศหนึ่ง

จากความเห็นดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้มีประโยชน์ในการให้สารสนเทศที่เป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ แต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือใช้ในการ

ประเมิน ตัวบ่งชี้มักจะถูกพัฒนาขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์เพื่อการกำกับหรือประเมินระบบการศึกษา ในปัจจุบันนักการศึกษามักจะนำตัวบ่งชี้มาใช้เป็นสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา

กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้มีขั้นตอนคล้ายกับขั้นตอนในกระบวนการวัดตัวแปร แต่มีขั้นตอนเพิ่มมากขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับการรวมตัวแปรเข้าเป็นตัวบ่งชี้ และการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่นักวิชาการกำหนดไว้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีส่วนแตกต่างกันในบางขั้นตอน (Johnstone (1981); Blank (1993); Oakes; & Guiton (1992); Fit-Gibbon (2002) ; Nardo, et al. 2005 อ้างอิงจาก นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2551: 8-15) ซึ่งสามารถสรุปรวมเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Statement of Purpose)

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ ต้องมีการกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไร และอย่างไร วัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้คือ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้ได้ตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะใช้เพื่อประโยชน์ต่างกัน มีลักษณะแตกต่างกัน

2. การนิยาม (Definition) ตัวบ่งชี้

หลังจากการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้แล้วจึงกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ เพราะนิยามตัวบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นนั้น จะเป็นตัวชี้แนววิธีการที่จะต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้นี้ นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้ว ต้องกำหนดด้วยว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้ชื่ออย่างไร จากการนิยามตัวบ่งชี้ จะได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้าง (Structural Relationship Model) ของตัวบ่งชี้ เนื่องจากรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างของตัวบ่งชี้คือ โครงสร้าง (Structure) ที่อธิบายว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร ตัวแปรย่อยมีความสัมพันธ์กับตัวบ่งชี้ชื่ออย่างไร และตัวแปรย่อยแต่ละตัวมีน้ำหนักความสำคัญต่อตัวบ่งชี้ต่างกันอย่างไร ดังนั้น การกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ จึงประกอบด้วยการกำหนดรายละเอียด 3 ประการ คือ 1) การกำหนดส่วนประกอบ (Components)หรือตัวแปรย่อย (Component Variables) ของตัวบ่งชี้ ซึ่งต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีและประสบการณ์ศึกษาตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ (Relate) และตรง (Relevant) กับตัวบ่งชี้ แล้วตัดสินใจคัดเลือกตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยจำนวนเท่าใด ใช้ตัวแปรย่อยประเภทใดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ 2) การกำหนดวิธีการรวม (Combination Method) ตัวแปรย่อย ต้องศึกษา และตัดสินใจเลือกวิธีการรวมตัวแปรย่อยให้ได้ตัวบ่งชี้ ซึ่งโดยทั่วไปทำได้เป็น 2 แบบ คือ การรวมตัวแปรย่อยด้วยการบวก (Addition) และการคูณ (Multiplication) 3) การกำหนดน้ำหนัก (Weight) การรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ ต้องกำหนดน้ำหนักแทนความสำคัญของตัวแปรย่อยแต่ละตัวในการสร้างตัวบ่งชี้โดยอาจกำหนดให้ตัวแปรย่อยทุกตัวมีน้ำหนักเท่ากัน หรือต่างกันก็ได้

สำหรับการนิยามตัวบ่งชี้ นั้น Johnstone อธิบายว่าทำได้ 3 วิธี แต่ละวิธีมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ และมีวิธีการในการพัฒนาตัวบ่งชี้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.1 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงปฏิบัติการ (Pragmatic Definition)

นิยามเชิงปฏิบัติการ เป็นนิยามที่ใช้ในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูลแล้ว หรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อย ๆ หลายตัวไว้แล้ว นักประเมินเพียงแต่ใช้วิจารณ์ญาณคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่และนำมาพัฒนาตัวบ่งชี้โดยกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อย วิธีการกำหนดนิยามตัวบ่งชี้วิธีนี้อาศัยการตัดสินใจ และ ประสบการณ์ของนักประเมินเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียงเพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎี หรือตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่อย่างใด จึงเป็นนิยามที่มีจุดอ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับนิยามแบบอื่น และไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้

2.2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงทฤษฎี (Theoretical Definition)

นิยามเชิงทฤษฎี เป็นนิยามที่นักประเมินใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจของนักวิจัยโดยตลอด และใช้วิจารณ์ญาณของนักวิจัยน้อยกว่าการนิยามแบบอื่น การนิยามตัวบ่งชี้โดยใช้การนิยามเชิงทฤษฎีนั้นอาจทำได้สองแบบ แบบแรกเป็นการใช้ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนทั้งหมดตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อย การกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อย โดยอาจใช้โมเดลหรือสูตรในการสร้างตัวบ่งชี้ตามที่ผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด แบบที่สอง เป็นการใช้ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อย และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเท่านั้น ส่วนในขั้นตอนการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยแต่ละตัวนั้น เป็นการใช้ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบในการตัดสินใจ วิธีแบบนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตรหรือโมเดลตัวบ่งชี้ไว้ก่อน

2.3 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงประจักษ์ (Empirical Definition)

นิยามเชิงประจักษ์ เป็นนิยามที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนิยามเชิงทฤษฎี เพราะเป็นนิยามกำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้โดยมีทฤษฎี เอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้นมิได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีโดยตรง แต่อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ การนิยามแบบนี้มีความเหมาะสม และเป็นที่นิยมใช้กันอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ประเด็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับการกำหนดนิยามเชิงประจักษ์ คือ การกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยนั้น ในความเป็นจริงมิใช่การกำหนดนิยามจากการศึกษาเอกสารและทฤษฎี แต่เป็นการดำเนินการวิจัยโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมื่อเปรียบเทียบการกำหนดนิยามเชิงประจักษ์ซึ่งต้องใช้การวิจัยในการนิยาม กับ การวิจัยที่มีการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น หรือโมเดลลิสเรล (linear Structural Relationship Model or LISREL Model) จะเห็นได้ว่ามีวิธีการสอดคล้องกัน เนื่องจากการกำหนดนิยามเชิงประจักษ์ของตัวบ่งชี้มีงานสำคัญสองส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นการกำหนดโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์ว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไรและอย่างไร โดยมีทฤษฎีเป็นพื้นฐานรองรับ โมเดลที่ได้เป็นโมเดลการวัด (Measurement Model) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรย่อยซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) กับตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นตัวแปรแฝง (Latent Variables)

ส่วนที่สอง คือ การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อยจากข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิจัย งานส่วนนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้การวิเคราะห์โมเดลลิสนั่นเอง กล่าวคือ นักวิจัยต้องรวบรวมข้อมูลได้แก่ตัวแปรย่อยทั้งหลายตามโมเดลที่พัฒนาขึ้น แล้วนำมาวิเคราะห์ให้ได้ค่าน้ำหนักตัวแปรย่อยที่จะใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ วิธีการวิเคราะห์ที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ใช้เมื่อมีทฤษฎีรองรับโมเดลแบบหนักแน่นชัดเจน และสามารถตรวจสอบความตรงของโมเดลโดยพิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างโมเดลตามทฤษฎีกับข้อมูล เมื่อพบว่าโมเดลมีความตรง จึงนำสมการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อยมาสร้างตัวแปรแฝง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับวัด การทดลองใช้และการปรับปรุงเครื่องมือ ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อยซึ่งจะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนนี้มีวิธีการดำเนินงานคล้ายกับกระบวนการวัดตัวแปรที่ได้กล่าวแล้ว

4. การสร้าง (Construction) ตัวบ่งชี้

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยสร้างสเกล (Scaling) ตัวบ่งชี้โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้เป็นตัวบ่งชี้ โดยใช้วิธีการรวมตัวแปรย่อย และการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยตามที่ได้นิยามตัวบ่งชี้ไว้

5. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Check) ตัวบ่งชี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย และตัวบ่งชี้ด้วย โดยตรวจสอบทั้งเรื่องความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเชื่อถือได้ (Credibility)

ตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพซึ่งจะใช้เป็นสารสนเทศในการบริหาร และการจัดการระบบการศึกษา ควร มีคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการ (UNESCO. 1993; Johnstone.1981 อ้างอิงจาก หนองลักษณ์ วิรัชชัย. 2551: 15) ประการแรก ตัวบ่งชี้ควรมีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ เหมาะสมกับเวลาและสถานที่สารสนเทศที่ได้จากตัวบ่งชี้ต้องสามารถบอกถึงสถานะ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง หรือสภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ทันเวลาให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ ประการที่สอง ตัวบ่งชี้ควรตรงกับความต้องการหรือจุดมุ่งหมายของการใช้งาน ตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการ

กำหนดนโยบายการศึกษาไม่ควรจะมีลักษณะเป็นแบบเดียวกับตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการบรรยายสภาพของระบบการศึกษา แต่อาจจะมีตัวบ่งชี้ย่อยบางตัวเหมือนกันได้ ประการที่สาม ตัวบ่งชี้ควรมีคุณสมบัติตามคุณสมบัติของการวัด คือ มีความตรง ความเที่ยง ความเป็นปรนัย และใช้ปฏิบัติได้จริง คุณสมบัติข้อนี้มีความสำคัญมาก ในการสร้างหรือการพัฒนาตัวบ่งชี้จึงต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ทุกครั้ง ประการสุดท้าย ตัวบ่งชี้ควรมีกฎเกณฑ์การวัด (Measurement Rules) ที่มีความเป็นกลาง ความเป็นทั่วไป และให้สารสนเทศเชิงปริมาณที่ใช้เปรียบเทียบกันได้

ในทางปฏิบัติ นิยมตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยมีทฤษฎีหรือนิยามตัวบ่งชี้รองรับโมเดลแบบหนักแน่นเข้มแข็ง และสามารถตรวจสอบความตรงของโมเดลโดยพิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างโมเดลตามทฤษฎีกับข้อมูล ด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลลิสเรล (Linear Structural Relationship = LISREL) นอกจากนี้ยังนิยมตรวจสอบความตรงเชิงทำนาย (Predictive Validity) และความตรงร่วมสมัย (Concurrent Validity) โดยใช้ผลการวัดด้วยเครื่องมือชนิดอื่นเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ ส่วนใหญ่นิยมตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ

6. การจัดเข้าบริบท และการนำเสนอรายงาน (Contextualization and Presentation)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการสื่อสาร (Communication) ระหว่างผู้พัฒนากับผู้ใช้ตัวบ่งชี้ หลังจากสร้างและตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้แล้ว ต้องวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท (Context) โดยอาจวิเคราะห์ตีความแยกตามระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ โรงเรียน หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ตีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ให้ผู้บริโภค/ผู้บริหาร/นักวางแผน/นักวิจัย ตลอดจนนักการศึกษาทั่วไปได้ทราบและใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้องต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

นิตยา สำเร็จผล (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยดำเนินการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการนิยามเชิงทฤษฎี ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 100 ตัวบ่งชี้ ด้านปัจจัยตัวบ่งชี้ 4 องค์ประกอบ ด้านปัจจัยกระบวนการ 5 องค์ประกอบ และด้านปัจจัยผลผลิต 4 องค์ประกอบ และด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 องค์ประกอบ

สุทธิชัย คนกาญจน์ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐด้วยวิธีการวิจัยแบบเดลฟายในขั้นต้นและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผลการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล 4 รูปแบบ ได้แก่ สัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงในรูปคะแนนดิบ สัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงในรูปคะแนนมาตรฐาน ความแปรปรวนของความเที่ยงตรงเฉพาะและระดับของค่า Collinearity กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านอุดมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 5 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างชนิดปลายเปิดเกี่ยวกับตัวบ่งชี้คุณภาพอุดมศึกษาของรัฐ ชุดที่ 2 และชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการทำเดลฟาย ชุดที่ 4 และ 5 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้

วิลาวัลย์ มากุ้ม (2549: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และเพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 826 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยใช้โปรแกรม SPSS และใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบหลักทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก จะต้องปฏิบัติผ่านตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบย่อยทั้งหมด 23 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ 80 ตัวบ่งชี้ ผลการทดสอบความเที่ยงตรงของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้ค่า ไค-สแควร์ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กาญจนา บุญส่ง (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 261 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากตัวแบบเชิงทฤษฎี เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ มีข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 47 ข้อ การวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาแบบจำลองเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับตัวบ่งชี้บทบาทความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้และเครื่องมือวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนที่ 4 การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการประเมินความเที่ยงตรงของตัวบ่งชี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันสำหรับพิจารณาความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การสร้างสเกลองค์ประกอบย่อยด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second - Order Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 (LISREL 8.72)

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสภาพการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่มีการดำเนินงานโดยหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ 2) เพื่อรวบรวมเอกสาร ประมวลสาระจากเอกสาร วิเคราะห์จัดหมวดหมู่สาระตามประเด็นที่กำหนดและสังเคราะห์สาระเพื่อกำหนดตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม 3) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) สภาพการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมของประเทศไทยในภาพรวม มีความก้าวหน้าช้ากว่าต่างประเทศ การดำเนินงานเกี่ยวกับการเฝ้าระวังระดับคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ไทยยังขาดระบบการเชื่อมโยงที่เป็นเครือข่ายทั้งในระดับจุลภาค และมหภาค 2) การสังเคราะห์เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมได้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม 3 ชุด 14 ตัวบ่งชี้ คือ ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน มี 4 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมประโยชน์ปัจจุบันมี 5 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมประโยชน์เบื้องหน้า มี 5 ตัวบ่งชี้ การจัดลำดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมในสังคม ไทย พบว่า ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญในสังคมไทย โดยตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมจำเป็นเร่งด่วนสำหรับการเฝ้าระวังระดับคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความมีสติสัมปชัญญะ ความขยันหมั่นเพียร และความมีวินัย

โจเซฟ และ จูเซฟ (Joseph; & Juseph.1997: 15-21) ได้ทำการวิจัยเรื่ององค์ประกอบที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาพบว่า มีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ เรียงลำดับความสำคัญจากมากที่สุด คือ 1) ด้านวิชาการ มีตัวบ่งชี้คุณภาพจำนวน 3 ดัชนี 2) ด้านโอกาสของอาชีพ มีตัวบ่งชี้คุณภาพจำนวน 2 ดัชนี 3) ด้านโปรแกรมการศึกษา มีตัวบ่งชี้คุณภาพ จำนวน 4 ดัชนี

4) ด้านค่าใช้จ่ายและเวลา มีตัวบ่งชี้คุณภาพจำนวน 3 ดัชนี 5) ด้านลักษณะทางกายภาพ มีตัวบ่งชี้คุณภาพจำนวน 3 ดัชนี 6) ด้านที่ตั้งของสถาบัน มีตัวบ่งชี้คุณภาพจำนวน 2 ดัชนี และ 7) ด้านอื่น ได้แก่ อิทธิพลของครอบครัวและกลุ่มเพื่อน อิทธิพลคำพูดที่มาจากคนทั่วไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ตามแนวคิดของนางลักษณ์ วิรัชชัย (2551) โดยมีขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้เป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ 2) การนิยามตัวบ่งชี้ (Definition) 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) 4) การสร้าง (Construction) ตัวบ่งชี้ 5) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Check) ตัวบ่งชี้ และ 6) การจัดเข้าบริบท และการนำเสนอรายงาน (Contextualization and Presentation)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและ พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดล ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิง ประจักษ์ และเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐาน สากล การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ในขั้น นี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาข้อมูล เกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการกำหนดเป็นตัวแปรเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จากนั้นสร้างเครื่องมือวิจัย จากสาระขององค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เมื่อได้แบบสอบถามฉบับร่าง เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัยด้านความเที่ยงตรง (ดัชนี CVI) ปรับปรุงเครื่องมือวิจัย และนำเครื่องมือวิจัยไป ทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยด้านความเชื่อมั่น และนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงเพื่อให้ได้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะ ผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล กำหนดประชากร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง สุ่มกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 2 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่าน ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม และหาคุณภาพเครื่องมือเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไปทำการสอบถาม ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูในโรงเรียน มาตรฐานสากลที่เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากลที่ได้รับการคัดเลือก เป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 650 คน นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้ LISREL 8.54

ตอนที่ 3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียน มาตรฐานสากล ในขั้นนี้ ผู้วิจัย นำแบบสอบถามใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในตอนที่ 2 ไปทำการ สอบถามกลุ่มผู้รู้ชัดเกี่ยวกับโรงเรียนมาตรฐานสากล (Known Groups) ซึ่งเป็นครูที่ได้รับการ พิจารณาคัดเลือกจากโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นกลุ่มครูที่มีภาวะ

ผู้นำกลุ่มสูง กับครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มต่ำ (ได้รับการคัดเลือกจากผู้อำนวยการโรงเรียน) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้ t - test แบบ Independent Samples โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยดำเนินการใน 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผู้วิจัยทำการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่ โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากแนวคิดหลักในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาตามวิธีการเชิงประจักษ์ (Empirical Method) ของนงลักษณ์ วิรัชชัย (2551) ซึ่งเป็นที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยใช้หลักในการตัดสินใจคัดเลือกตัวบ่งชี้ 4 ประการ คือ การนิยามตัวบ่งชี้จากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมต่าง ๆ ร่วมกับความเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือกตัวแปรที่จะใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือ การรวมตัวแปรให้เป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Content Validity Index: CVI) และการกำหนดน้ำหนักให้กับตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในรูปของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น กับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วทำการคัดเลือกเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มุ่งศึกษา

1.2 ศึกษาหลักการ เจตนารมณ์ของโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล และคุณลักษณะครูไทยต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ในประเด็นคุณภาพของครูที่พึงประสงค์ ศึกษากรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 โดยมีสมรรถนะหลัก (Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 11 ด้าน คือ การเตรียมแผนการสอน การสร้างสภาพแวดล้อมและการอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะการจัดลำดับการคิดระดับสูง การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน การพัฒนาด้านวิชาชีพ การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน และการจัดสวัสดิการและภารกิจแก่นักเรียน

1.3 การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นมาตรฐานสากลในสถาบันการศึกษาต่างประเทศ ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิด หลักการจัดการศึกษาและการวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน และการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฟินแลนด์ มาเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งพบว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการประเมินผล (Curriculum & Assessment) 2) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้

(Learning Resources) 3) ด้านการพัฒนาครู (Teacher Development) 4) ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี (Physical & Technological Infrastructure) 5) การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) การรับผิดชอบผลการเรียนและผลการสอบของผู้เรียน 7) การบริหารจัดการความรู้ 8) การจัดการศึกษาตามเกณฑ์รางวัลมาตรฐานแห่งชาติ 9) ทักษะการรักการอ่าน 10) การเรียนสามภาษา 11) การปลูกฝังวินัยและการยอมรับของผู้เรียน 12) เสรีภาพในการจัดการเรียนการสอน 13) การจัดการสิทธิและคุณภาพอย่างเท่าเทียม และ 14) การวิจัยและพัฒนา

1.4 การพัฒนาครูในกลุ่มประเทศอาเซียน ผู้วิจัยนำแนวทางการพัฒนาบุคลากรครูในกลุ่มประเทศในอาเซียนจากรายงานการสรุปผลการประชุมสภาครูอาเซียน ตั้งแต่ปี 2553 - 2555 โดยครูในอาเซียนต้องมีภาวะผู้นำใน 3 ด้านด้วยกัน คือ การยกระดับความเป็นเลิศสำหรับครู การยกระดับคุณธรรมจริยธรรม และการยกระดับหน้าที่ความ

1.5 หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของ ดังนี้

1.5.1 บทบาทของภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดของ Harris; & Lambert. 2003: 47; Ackerman; & Mackenzie. 2006: ออนไลน์; อุษาวดี จันทรสนธิ. 2551: ออนไลน์; York-Barr; & Duke. 2004: 445; Suranna; & Moss. 2002: 122 และ Wallace; Nesbit; & Miller. 1999: 255 ดังนี้ โดยกำหนดบทบาทในด้านคุณลักษณะของครู ประกอบด้วย การเป็นผู้มีความรู้ และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวิจัย การวัดผลและประเมินผล การพัฒนา นักเรียน การสื่อสารและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสม คือเป็นผู้หมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีคุณธรรมจริยธรรม และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของ นักเรียน บทบาทในด้านพฤติกรรมของครู ประกอบด้วย การแสดงออกถึงความสามารถในการ ออกแบบการเรียนรู้ สามารถสานความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ดูแลเอาใจใส่ นักเรียน เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาให้แก่เพื่อนครู เป็นผู้อำนวยความสะดวกในโรงเรียน เป็นผู้จัดการ ด้านการเรียนการสอน และบทบาทด้านการเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยน ความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สามารถแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น เป็น ผู้มีความความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการฟัง สามารถทำงานแบบทีมกัลยาณมิตร และมีอิทธิพล ต่อวัฒนธรรมของโรงเรียนโดยผ่านสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและบุคลากรในโรงเรียน

1.5.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำ ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Leadership Theory Paradigm) 2) กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral Leadership Theory Paradigm) (Trait Leadership Theory Paradigm) 3) กระบวนทัศน์ทฤษฎี ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency Leadership Theory Paradigm) 4) กระบวนทัศน์ทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (Integrative Leadership Theory Paradigm) (วีโรจน์ สารรัตน์ 2553: 265-268; Northhouse. 2012, อ้างอิงจาก สรายุทธ์ กันหลง. 2556: ออนไลน์; Zaccaro. 2007: 6-16; Grawitch. 2556: ออนไลน์)

1.5.3 องค์ประกอบภาวะผู้นำของครู ผู้วิจัยประยุกต์ตามแนวคิดของ Lussier; & Achua. 2001: 388; มานิต บุญประเสริฐ; และคนอื่นๆ. 2549: 15; พรทิพย์ อัยยิมพันธ์. 2547: 68;

DeHart. 2011: online; Little. 2003: 401-419; Silva.; Gimbert; & Nolan. 2000: 779-804; Wiggenton. 1992: 167-173; Bartlett. 2004: 565-582; Boles; & Troen. 1994: 53-56; York-Barr; & Duke. 2004: 316; Danielson. 2006: 17; Elmore. 2000: 14; Katzenmeyer; & Moller. 2001: 102; Nussbaum-Beach. 2007: ออนไลน์; Harris; & Lambert. 2003: 47; Harris; & Muijs. 2005: ออนไลน์; Crowther; Ferguson.; & Hann. 2009: 10; Miller; Moon.; & Elko. 2000: 4; สุริรัตน์ ธาราเพียร. 2552: 20; อาภารัตน์ ราชพัฒน์. 2554: 8; อุษาวดี จันทรสนธิ. 2551: ออนไลน์; Suranna; & Moss. 2002: 122; Wallace; Nesbit; & Miller. 1999: 255

1.6 หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะด้านภาวะผู้นำของครูของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ที่ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของ ครู ให้เป็นหนึ่งในสมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย 1) วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับ ความเป็นครู 2) การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 3) การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง 4) การ ปฏิบัติงานอย่างไต่ตรอง และ 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2.1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยนำผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นข้อมูลพื้นฐานไปใช้ในการ กำหนดแนวทางการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการ (Scholars) และนักปฏิบัติการ (Practitioners) ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของครูเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน คือ

2.1.1 นักวิชาการที่มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานในการพัฒนาบุคลากรครู จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ 1) ดร.ดิเรก พรสีมา อดีตประธานคณะกรรมการคุรุสภา 2) ดร.จักรพรรดิ วัฒนา อดีตเลขาธิการคุรุสภา 3) ดร.ศกลวรรณ เปลี่ยนขำ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา 4) นางอัจฉรา สระวาสิ ผู้อำนวยการภารกิจวิจัยนวัตกรรม การบริหาร งานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) กระทรวงศึกษาธิการ และ 5) นางสาวขวัญชีวา วรรณพินทุ เลขาธิการโครงการโรงเรียนมาตรฐาน สากล สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2.1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียน ต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ เพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 4 คน ประกอบด้วย 1) ดร.สุปราณี ไกรวัฒน์สุสรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย กรุงเทพมหานคร และคณะทำงานยกร่างแนวทางและจัดทำคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้าน วิชาการ 2) ดร.นิพนธ์ เสือก้อน ผู้อำนวยการโรงเรียนชินโรรส กรุงเทพมหานคร และเป็น คณะทำงานจัดทำแนวทางการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ TQA ของกระทรวงศึกษาธิการ 3) ดร.สุภาวดี วงษ์สกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบรังสิต จังหวัดปทุมธานี และเป็นข้าราชการ พลเรือนดีเด่น ระดับเขตพื้นที่และรางวัลคุรุสภาสาคูดี ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 4) ดร.เชิดศักดิ์

ศุภโสภณ ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานครและเป็นคณะทำงานยกร่างแนวทางและจัดทำคู่มือการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านพัฒนาบุคลากร

2.1.3 รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) 1 ท่าน คือ ดร.ชเนตติ วัจนะรัตน์ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร และเป็นรองผู้อำนวยการผู้มีผลงานดีเด่นรางวัล “OBEC Award” ด้านวิชาการ ระดับเหรียญทอง

2.1.4 ครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) คือ ดร.สมนต์ คณานิตย์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระอุปถัมภ์ฯ และเป็นผู้มีผลงานดีเด่นรางวัล “Thailand Innovative Teacher Leadership Award”

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.2.1 ขั้นการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยสร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งเป็นประเภทของเอกสาร ปีที่ พิมพ์ สำนักพิมพ์ สาขาวิชา และชื่อผู้เขียน ชื่อเอกสาร ปัญหาการวิจัย หรือประเด็นหลักของเอกสาร เนื้อหาสาระของเอกสารที่เชื่อมโยงกับทฤษฎี หรือผลการวิจัยอื่น จุดเน้น การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ในการสังเคราะห์ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

2.2.2 ขั้นการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้ร่วมสนทนา ตอนที่ 2 เป็นประเด็นการสนทนา ตอนที่ 3 เป็นสาระสำคัญที่ได้จากการสนทนา และตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้บันทึกการสนทนา นำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้งหมด มาสร้างเป็นแบบสอบถามการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล (ฉบับร่าง)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.3.1 ใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นกรอบแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

2.3.2 ใช้แบบบันทึกการสนทนาก่อนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

2.4.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาพิจารณาประกอบการปรับปรุงผลการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ตอนที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำของครู โรงเรียนมาตรฐานสากล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอนในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) รวม 65 โรงเรียน รวมประชากรทั้งสิ้น 8,976 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 65 คน รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารวิชาการ 65 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 520 คน และครู จำนวน 8,976 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 โรงเรียน จำนวนครู 1,364 คน

1.1.2 ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคกลาง จำนวน 13 โรงเรียน จำนวนครู 1,592 คน

1.1.3 ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคใต้ จำนวน 9 โรงเรียน จำนวนครู 1,021 คน

1.1.4 ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออก จำนวน 3 โรงเรียน จำนวนครู 391 คน

1.1.5 ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 17 โรงเรียน จำนวนครู 2,115 คน

1.1.6 ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในภาคเหนือ จำนวน 14 โรงเรียน จำนวนครู 1,843 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง(Purposive Random Sampling) เป็นบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากลและได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ เพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 65 โรงเรียน โรงเรียนละ 10 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนมาตรฐานสากล โรงเรียนละ 1 คน รวม 65 คน

1.2.2 รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารวิชาการ 1 คน โรงเรียนละ 1 คน รวม 65 คน

1.2.3 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ โรงเรียนละ 2 คน รวม 130 คน

1.2.4 ครูผู้สอน โรงเรียนละ 6 คน รวม 390 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 650 คน ดังตาราง 21

ตาราง 21 จำนวนกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School)

ภาค/จังหวัด	จำนวน				
	โรงเรียน	ผู้อำนวยการ	รองผู้อำนวยการ	หัวหน้ากลุ่มสาระ	ครู
กรุงเทพมหานคร	9	9	9	18	54
ภาคกลาง	13	13	13	26	78
ภาคใต้	9	9	9	18	54
ภาคตะวันออก	3	3	3	6	18
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	17	17	17	34	102
ภาคเหนือ	14	14	14	28	84
รวม	65	65	65	130	390

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaires) เพื่อใช้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 68 ข้อ ที่ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผ่านการให้ความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม มีค่าคุณภาพเครื่องมือจากการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ทุกข้อได้ค่า CVI มากกว่า .80 และค่าความเชื่อมั่นจากการนำไปทดลองใช้ (Try Out) เท่ากับ .96 โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยมี เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามในตอนที่ 2 มีดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความเหมาะสม ในระดับมาก

- ระดับ 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
มีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
มีความเหมาะสม ในระดับน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
มีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปหาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อเป็นการตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นว่ามีความเป็นตัวแทน หรือครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์การบริหารงานและประสบการณ์ปฏิบัติงานในโรงเรียน เป็นผู้พิจารณาความเห็นและให้คะแนนความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity Index: CVI) ผู้วิจัยจะนำระดับความเห็นด้วยของผู้เชี่ยวชาญต่อข้อความนั้นๆ มาหาค่า CVI เป็นรายข้อ: Item) ซึ่งค่า CVI ที่ดีควรมีค่ามากกว่า .80 และแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ ค่า CVI จะเท่ากับ 1 โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการแสดงความคิดเห็นเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- ระดับ 1 เมื่อข้อความไม่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
- ระดับ 2 เมื่อข้อความประเมินไม่ได้ว่าเกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ต้องปรับปรุงอีกมาก
- ระดับ 3 เมื่อข้อความเกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
- ระดับ 4 เมื่อข้อความเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

จากนั้นเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อเนื้อหาที่มีค่า CVI สูงกว่า .80 มาใช้เป็นข้อคำถาม

3.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เพื่อให้นักวิจัยนำเชื่อถือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 5 โรงเรียนๆ ละ 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 50 คนโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ .96 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามของผู้วิจัยมีความเชื่อมั่น ดังที่จักรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2548: 48) เสนอว่าหาเกณฑ์ความเชื่อมั่น .70 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 ทำหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้ง 65 โรงเรียน

4.2 ผู้วิจัยใช้การประสานผ่านทางโทรศัพท์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียน เพื่อขอให้ดูแลการทำแบบสอบถาม จากผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน ในการตอบแบบสอบถามกลับคืนมา

4.3 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาลงรหัส (Coding) เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

5.1 การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน ด้วยการคำนวณค่าความถี่ และค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สุทธิรัช คนกาญจน์. 2547: 45)

ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป	หมายถึง	เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	หมายถึง	เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึง	เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึง	เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.50 ลงมา	หมายถึง	เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

5.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้น และกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรม LISREL 8.54 เพื่อหาค่าน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ และทำการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยที่เป็นตัวแบบเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550)

5.3.1 ค่าสถิติ ไค-สแควร์ (Chi - Square) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานทางสถิติว่าพหุสมการมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ถ้าค่าสถิติ ไค-สแควร์ มีค่าต่ำมาก หรือมีค่ายิ่ง

เข้าใกล้ศูนย์เท่าไร แสดงว่าข้อมูลโมเดลอิสระมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือพิจารณา ค่า X^2/df ควรมิต้าน้อยกว่า 2.00

5.3.2 ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ซึ่งเป็นอัตราส่วน ผลต่างระหว่างฟังก์ชันความสอดคล้องจากโมเดลก่อนและหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชัน ความสอดคล้อง ก่อนปรับโมเดล ค่า GFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์

5.3.3 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) ซึ่งนำ GFI มาปรับแก้และคำนึงถึงขนาดของตัวแปรและกลุ่มตัวอย่าง คำนีใช้ เช่นเดียวกับค่า GFI และ AGFI มีค่าเท่ากับหรือเข้าใกล้ 1 ค่าที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5.3.4 ค่า RMSEA (Striger's root mean square error of approximation) เป็น ค่าที่บ่งบอกถึงความไม่สอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้น กับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร ค่า RMSEA ที่ 0.05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลมาก แต่อย่างไรก็ตาม ค่าที่ใช้ได้และ ถือว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับโมเดลไม่ควรเกิน .08

5.3.5 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปของความคลาดเคลื่อน ได้แก่ ค่า Root Mean Square Residual (RMR) เป็นค่าที่วัดความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ คลาด เคลื่อนไปจากโมเดลเชิงทฤษฎี (Average of the Fitted Residuals) ซึ่งโมเดลที่ดีควรมีค่า Residual เข้าใกล้ศูนย์ และควรมิต้าน้อยกว่า 0.05 จึงจะสรุปได้ว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์

5.4 นำผลการวิเคราะห์ จากข้อ 5.3 มาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีความเที่ยงตรงโครงสร้าง เชิงเส้น คือ มีค่า factor loading มากกว่าหรือเท่ากับ .30 และมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่เท่ากับ หรือ มากกว่า 3.50 โดยจากงานวิจัยพบว่าองค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะครู พฤติกรรมของครู และความเป็นผู้นำของครู มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.939, 1.080 และ 0.898 ตามลำดับ

ในการวิเคราะห์โมเดลตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (Third Order Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมลิสเรลและใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ถึงแม้ว่าจะสามารถใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ก็ได้ เช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีลักษณะวิธีวิเคราะห์ที่เหมาะสม มากกว่า ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ (สุรพงษ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์. 2547: 127; อ้างอิงจาก Bollen. 1989; Long. 1983; Joreskog; & Sorbom. 1989)

ประการแรก ในการวิจัยครั้งนี้ มีกรอบความคิดตามทฤษฎี มีโมเดลทางทฤษฎี ที่ต้องการ ตรวจสอบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพียงใด สอดคล้องกับการ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันที่สามารถให้คำตอบดังกล่าวได้ ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง สำรวจเหมาะสำหรับการศึกษาคูณลักษณะที่ยังไม่มีทฤษฎีหรือโมเดลการวัด

วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันที่สามารถให้คำตอบดังกล่าวได้ ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเหมาะสำหรับการศึกษาคูณลักษณะที่ยังไม่มีทฤษฎีหรือโมเดลการวัด

ประการที่สอง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีการผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นที่เข้มงวดและไม่สอดคล้องกับข้อมูล ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน สามารถให้ความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ ทำให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องมากขึ้น แตกต่างจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจซึ่งมีข้อตกลงเบื้องต้นที่เข้มงวด และไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ความคลาดเคลื่อนต้องเป็นอิสระต่อกัน เป็นต้น

ประการที่สาม การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นการวิเคราะห์ตามทฤษฎี ผลการวิเคราะห์จะแปลความหมายได้ง่ายกว่า และมีความถูกต้อง เพราะมีค่าสถิติที่ใช้ทดสอบความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of Fit Test) ระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์รวมทั้งมีการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของน้ำหนักองค์ประกอบทุกค่าด้วย แต่ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจะให้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวที่เป็นผลมาจากทุกองค์ประกอบ ดังนั้น เมื่อนักวิจัยต้องการนำผลไปใช้ นักวิจัยต้องกำหนดจำนวนองค์ประกอบตามผลการวิเคราะห์ เช่น ใช้องค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) สูงกว่า 1 ขึ้นไป และเลือกใช้ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) สูงกว่า 0.30 ซึ่งทำให้มีความคลาดเคลื่อนในการแปลผลการวิเคราะห์ เนื่องจากไม่นำค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ต่ำกว่า 0.30 ไปใช้ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากคอมพิวเตอร์ซึ่งไม่มีหลักการในการแปลผล เพราะคอมพิวเตอร์อาจรายงานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและองค์ประกอบได้ทั้งๆ ที่น้ำหนักองค์ประกอบนั้นไม่มีนัยสำคัญและไม่อยู่ในสภาพที่เป็นจริง

การวิเคราะห์โมเดลในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สามจึงไม่สามารถใช้โปรแกรมลิสเรลวิเคราะห์ในครั้งเดียวได้ เนื่องจากข้อจำกัดของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ ซึ่งยอมให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแยกการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนแรกเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และตอนที่สองเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการวิเคราะห์ที่ได้ ซึ่งตามหลักสถิติแล้ว ผลการวิเคราะห์จะใกล้เคียงกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (สมเกียรติ ทานอก. 2539: 55; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539)

ตอนที่ 3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียน

มาตรฐานสากล

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน

คัดเลือกโดยผู้อำนวยการโรงเรียนมาตรฐานสากล พิจารณากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำโดยใช้เกณฑ์อิงกลุ่มบนพื้นฐานคุณสมบัติครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (Known Group) โดยครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูง หมายถึง ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับหัวหน้างาน เป็นผู้มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท และมีใจรักในงานที่ทำ แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสื่อสารและประสานงานกับผู้อื่นได้ในฐานะผู้นำ ส่วน ครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มต่ำ หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่เพียงในห้องเรียน ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับหัวหน้างาน ไม่สามารถสื่อสารและประสานงานกับผู้อื่นได้ในฐานะผู้นำ ผู้วิจัยใช้กลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงโรงเรียนละ 2 คน กลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ โรงเรียนละ 2 คน รวมโรงเรียนละ 4 คน จาก 15 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูง จำนวน 30 คน ครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มต่ำ จำนวน 30 คน รวมทั้งหมด 60 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามระดับคุณลักษณะ พฤติกรรมและความเป็นผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล รวมแบบสอบถาม 68 ข้อ เป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำแนกระดับคุณลักษณะ พฤติกรรมและความเป็นผู้นำเป็น 5 ระดับ คือ

- ระดับ 5 หมายถึง มีคุณลักษณะ มีพฤติกรรม หรือมีความเป็นผู้นำตรงกับสภาพความเป็นจริงในระดับมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน
- ระดับ 4 หมายถึง มีคุณลักษณะ มีพฤติกรรม หรือมีความเป็นผู้นำตรงกับสภาพความเป็นจริงในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
- ระดับ 3 หมายถึง มีคุณลักษณะ มีพฤติกรรม หรือมีความเป็นผู้นำตรงกับสภาพความเป็นจริงในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
- ระดับ 2 หมายถึง มีคุณลักษณะ มีพฤติกรรม หรือมีความเป็นผู้นำตรงกับสภาพความเป็นจริงในระดับน้อย มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
- ระดับ 1 หมายถึง มีคุณลักษณะ มีพฤติกรรม หรือมีความเป็นผู้นำตรงกับสภาพความเป็นจริงในระดับน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังกลุ่มตัวอย่างพร้อมแนบซองติดแสตมป์สำหรับส่งคืนผู้วิจัย และดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนแล้วดำเนินการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มและเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำด้วย t-test แบบ Independent Samples

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลและเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความสะดวกและมีความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์และความหมายที่ใช้แทนตัวแปรแฝง (องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย) และตัวแปรที่สังเกตได้ (ตัวบ่งชี้ต่างๆ) ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรแฝง (องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย) ประกอบด้วย

TL องค์ประกอบตัวแปรรวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

TTRA (Teacher Trait) หมายถึง องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู

KNOW หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความรู้

SKIL หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 2 ทักษะ

ATTR หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 3 คุณลักษณะส่วนบุคคล

TBEH (Teacher Behavior) หมายถึง องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู

INDE หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 1 ออกแบบการเรียนรู้

COML หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 2 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

STUD หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 3 การพัฒนาผู้เรียน

STCA หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 4 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

SATD หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 5 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

TLEA (Teacher Leadership) หมายถึง องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู

CREA หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 1 การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์

CONS หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 2 การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้

SERV หมายถึง องค์ประกอบย่อยที่ 3 การเป็นผู้นำไปบริการ

1.2 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรที่สังเกตได้ (ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้จำนวนทั้งสิ้น 68 ตัวแปร ของแต่ละองค์ประกอบ มีดังนี้

1.2.1 องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู ประกอบด้วย

1.2.1.1 องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความรู้ ประกอบด้วย

KNOW 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายปฏิญญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน คือ Learning to Know, Learning to Do, Learning to Be และ Learning to Live Together

KNOW 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีความรู้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ทั้งในระดับสากลและระดับท้องถิ่น

KNOW 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่สากล

KNOW 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีความรู้เรื่องรูปแบบการสอนที่ตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่สากล

KNOW 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีความรู้ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงสู่ห้องเรียน

KNOW 6 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 6 มีความรู้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลายพร้อมนำผลการวัดและการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน

KNOW 7 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 7 มีความรู้ในการพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก คือ เลิศทางวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลงานอย่างสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก

1.2.1.2 องค์ประกอบย่อยที่ 2 ทักษะ ประกอบด้วย

SKIL1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีทักษะในการจัดการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากลเพื่อรองรับหลักสูตรใหม่และการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่

SKIL 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนรวมถึงการพัฒนาเทคนิคการสอนและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้สู่สากล

SKIL 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

SKIL 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล

SKIL 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ

SKIL 6 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 6 มีทักษะในการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

SKIL 7 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 7 มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้

SKIL 8 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 8 มีทักษะในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ

1.2.1.3 องค์ประกอบย่อยที่ 3 คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย

ATTR 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษาของชาติ

ATTR 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ATTR 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมอันดีแก่นักเรียน

ATTR 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน

ATTR 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

ATTR 6 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 6 สามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองสู่มาตรฐานสากล

ATTR 7 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 7 เป็นแบบอย่างที่ดีด้านใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต

1.2.2 องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู ประกอบด้วย

1.2.2.1 องค์ประกอบย่อยที่ 1 ออกแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย

INDE 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลโลก

INDE 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 ออกแบบการเรียนรู้มุ่งสู่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล (Digital-Age-Literacy) / การคิดประดิษฐ์-สร้าง (Inventive Thinking) / การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) / การมีผลิตภาพสูง (High Productivity)

INDE 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น

INDE 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเกิดการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

INDE 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียน รวมถึงการอำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.2.2.2 องค์ประกอบย่อยที่ 2 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

COML 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 เผยแพร่ความรู้และเป็นผู้ประสานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในฐานะหุ้นส่วนและผู้สนับสนุนด้านการศึกษา

COML 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายระหว่างโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผลการพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

COML 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นในการพัฒนาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การวัด ประเมินผลและการพัฒนาผู้เรียน

COML 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 สามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในวัฒนธรรมที่หลากหลายและในสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชนชาติได้

COML 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน

1.2.2.3 องค์ประกอบย่อยที่ 3 การพัฒนาผู้เรียน

STUD 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

STUD 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

STUD 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 สามารถพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบทั้งร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม

STUD 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน

STUD 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศทางกายและจิตใจ

STUD 6 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 6 เตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต

STUD 7 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 7 มุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต

STUD 8 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 8 สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิด ทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.2.2.4 องค์ประกอบย่อยที่ 4 การช่วยเหลือดูแลนักเรียน

STCA 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศระดับชั้นเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน

STCA 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 คัดกรองนักเรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง

STCA 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

STCA 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

STCA 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 ส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว

1.2.2.5 องค์ประกอบย่อยที่ 5 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู

SATD 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อพัฒนาตนเอง

SATD 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 พัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อนำไปสู่ความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศทางวิชาการ

SATD 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 สามารถพัฒนาตนเองและเพื่อนครูอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียน และพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

SATD 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 พัฒนาเพื่อนครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ

1.2.3 องค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู

1.2.3.1 องค์ประกอบย่อยที่ 1 การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์

CREA 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้

CREA 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวก คิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริงและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

CREA 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล

CREA 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

CREA 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีทัศนคติด้านบวกด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆ เหตุการณ์

1.2.3.2 องค์ประกอบย่อยที่ 2 การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้

CONS 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู

CONS 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 เป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล

CONS 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้ และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้

CONS 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 พัฒนานักเรียนให้สามารถนำ ความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่ เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ

CONS 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 พัฒนานักเรียนให้สามารถนำหรือ ประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

1.2.3.3 องค์ประกอบย่อยที่ 3 การมีลักษณะผู้นำไปบริการ

SERV 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 1 เป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟัง ผู้อื่นอย่างจริงใจ

SERV 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น

SERV 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 3 สามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น

SERV 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 4 มีความตระหนักในสิ่งในสิ่งที่ เกิดขึ้นรอบๆตัวตลอดเวลา

SERV 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 5 สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตามเพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล

SERV 6 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 6 สามารถมองภาพในเชิงองค์รวม และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

SERV 7 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 7 มีความรับผิดชอบต่อการดูแล องค์การ นักเรียนและเพื่อนครู

SERV 8 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 8 ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและ การพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร

SERV 9 หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ 9 สร้างบรรยากาศในการทำงานใน โรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา

1.3 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าและความหมายทางสถิติ ประกอบด้วย

$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
GFI	หมายถึง	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit Index)
AGFI	หมายถึง	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMR	หมายถึง	ค่าดัชนีรากที่สองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square Residual)

RMSEA	หมายถึง	ค่าดัชนี รากที่สองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation)
df	หมายถึง	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
p	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
b	หมายถึง	น้ำหนักองค์ประกอบ
Z	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ
SE	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error) ของน้ำหนักองค์ประกอบ
e	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Error) ของตัวบ่งชี้
	หมายถึง	ตัวบ่งชี้ (ตัวแปรที่สังเกตได้)
	หมายถึง	องค์ประกอบย่อย (ตัวแปรแฝง)
	หมายถึง	องค์ประกอบหลัก (ตัวแปรแฝง)
	หมายถึง	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม หัวลูกศรแสดงอิทธิพล
	หมายถึง	สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล และการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยดำเนินการเป็น 2 ขั้น คือ ขั้นการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และค่าสถิติพื้นฐานความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล และขั้นการนำเสนอโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และค่าสถิติพื้นฐานความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ พื้นฐานของข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นจำนวน 650 คน โดยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสม ดังแสดงในตาราง 22 และตาราง 23 ดังนี้

ตาราง 22 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (n = 650 คน)

คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง		ความถี่	ร้อยละ
เพศ	ชาย	240	36.92
	หญิง	410	63.08
	รวม	650	100
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	76	11.69
	30 – 40 ปี	122	18.77
	41 – 50 ปี	150	23.08
	มากกว่า 50 ปี	302	46.46
	รวม	650	100
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	8	1.23
	ปริญญาตรี	279	42.77
	ปริญญาโท	346	53.23
	ปริญญาเอก	18	2.77
	รวม	650	100
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการ	65	10.00
	รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ	65	10.00
	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	20	15.38
	ภาษาไทย	17	13.08
	วิทยาศาสตร์	23	17.69
	สุขศึกษา/พลศึกษา	17	13.08
	คณิตศาสตร์	21	16.15
	ภาษาต่างประเทศ	15	11.54
	งานอาชีพและเทคโนโลยี	10	7.69
	ศิลปะ	7	5.38
	รวม	650	100
ครูผู้สอน	ครูผู้ช่วย	33	8.46
	ครู คศ 1	74	18.97
	ครู คศ 2	97	24.87
	ครู คศ 3	163	41.79
	ครู คศ 4	1	0.26
	ครูอัตราจ้าง	22	5.64
	รวม	390	60.00

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 410 คน คิดเป็นร้อยละ 73 ส่วนใหญ่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 59.39 รองลงมาเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 41 - 50 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 346 คน คิดเป็นร้อยละ 67.8 รองลงมาเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6

ตาราง 23 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณลักษณะครู (Teacher,s Trait)			
1.1 องค์ประกอบย่อยด้านความรู้ (Knowledge)			
1) มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ปรากฏการณ์ว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน คือ Learning to know, learning to do, learning to be และ learning to live together	4.20	0.70	มาก
2) มีความรู้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถ เชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ทั้งในระดับสากลและระดับท้องถิ่น	4.12	0.70	มาก
3) มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่สากล	4.25	0.70	มาก
4) มีความรู้เรื่องรูปแบบการสอนที่ตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่สากล	4.22	0.70	มาก
5) มีความรู้ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงสู่ห้องเรียน	4.12	0.70	มาก
6) มีความรู้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วย เครื่องมือที่หลากหลายพร้อมนำผลการวัดและการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน	4.24	0.64	มาก
7) มีความรู้ในการพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก คือ เลิศทางวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก	4.23	0.71	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1.2 องค์ประกอบย่อยด้านทักษะ (Skill)			
1) มีทักษะในการจัดการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากลเพื่อรองรับหลักสูตรใหม่และการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่	4.12	0.71	มาก
2) มีทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนรวมถึงการพัฒนาเทคนิคการสอนและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้สู่สากล	4.12	0.70	มาก
3) มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	3.77	0.90	มาก
4) มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล	3.73	0.93	มาก
5) มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.22	0.64	มาก
6) มีทักษะในการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.14	0.68	มาก
7) มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้	4.30	0.66	มาก
8) มีทักษะในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ	4.23	0.66	มาก
1.3 องค์ประกอบย่อยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attribute)			
1) มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษาของชาติ	4.44	0.61	มาก
2) มีกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.39	0.60	มาก
3) เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่นักเรียน	4.54	0.60	มากที่สุด
4) มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน	4.39	0.60	มาก
5) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	4.56	0.58	มากที่สุด
6) สามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองสู่มาตรฐานสากล	4.41	0.62	มาก
7) เป็นแบบอย่างที่ดีด้านใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต	4.45	0.59	มาก
องค์ประกอบที่ 2 ด้านพฤติกรรมของครู (Teacher's Behavior)			
2.1 องค์ประกอบย่อยด้านการออกแบบการเรียนรู้			
1) สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลโลก	4.24	0.60	มาก
2) ออกแบบการเรียนรู้มุ่งสู่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล (Digital-Age Literacy/ การคิดประดิษฐ์-สร้าง (Inventive Thinking) / การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) และการมีผลิตภาพสูง (High Productivity)	4.10	0.64	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น	4.27	0.63	มาก
4) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเกิดการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.28	0.64	มาก
5) จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน รวมถึงการอำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.31	0.63	มาก
2.2 ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้			
1) เผยแพร่ความรู้และเป็นผู้ประสานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในฐานะหุ้นส่วนและผู้สนับสนุนด้านการศึกษา	4.12	0.71	มาก
2) สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายระหว่างโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผลการพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.10	0.67	มาก
3) เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นในการพัฒนาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การวัด ประเมินผลและการพัฒนาผู้เรียน	4.08	0.71	มาก
4) สามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในวัฒนธรรมที่หลากหลายและในสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชนชาติได้	4.15	0.69	มาก
5) สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน	4.01	0.80	มาก
2.3 องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาผู้เรียน			
1) ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.44	0.61	มาก
2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	4.50	0.57	มาก
3) สามารถพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบทั้งร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม	4.42	0.59	มาก
4) ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน	4.51	0.58	มากที่สุด
5) สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศทางกายและจิตใจ	4.43	0.60	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
6) เตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต	4.34	0.62	มาก
7) มุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต	4.44	0.60	มาก
8) สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิด ทั้งคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.33	0.62	มาก
2.4 องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน			
1) รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศระดับชั้นเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียน	4.39	0.62	มาก
2) คัดกรองนักเรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง	4.33	0.65	มาก
3) ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง	4.41	0.57	มาก
4) ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	4.40	0.60	มาก
5) ส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว	4.18	0.65	มาก
2.5 องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเอง และเพื่อนครู			
1) สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อพัฒนาตนเอง	4.24	0.66	มาก
2) พัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อนำไปสู่ความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศทางวิชาการ	4.26	0.62	มาก
3) สามารถพัฒนาตนเองและเพื่อนครูอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียน และพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก	4.24	0.64	มาก
4) เป็นผู้นำในการพัฒนาเพื่อนครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ	4.14	0.69	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
องค์ประกอบที่ 3 ด้านความเป็นผู้นำของครู (Teacher's Leader)			
3.1 องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์			
1) สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้	4.20	0.64	มาก
2) มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวกคิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริงและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้	4.22	0.64	มาก
3) มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล	4.24	0.66	มาก
4) มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา	4.34	0.59	มาก
5) มีทัศนคติด้านบวกด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆ เหตุการณ์	4.32	0.60	มาก
3.2 องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้			
1) สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู	4.25	0.67	มาก
2) เป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล	4.20	0.69	มาก
3) เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้	4.17	0.69	มาก
4) พัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสาร ความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ	4.24	0.62	มาก
5) พัฒนานักเรียนให้สามารถนำหรือประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม	4.26	0.64	มาก
3.3 องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำให้บริการ			
1) เป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงจัง	4.43	0.59	มาก
2) มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น	4.44	0.59	มาก
3) สามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น	4.40	0.61	มาก
4) มีความตระหนักในสิ่งในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวตลอดเวลา	4.41	0.60	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
5) สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตาม เพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล	4.21	0.69	มาก
6) สามารถมองภาพในเชิงองค์รวมและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	4.27	0.65	มาก
7) มีความรับผิดชอบต่อการดูแลองค์กร นักเรียนและเพื่อนครู	4.42	0.62	มาก
8) ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร	4.39	0.63	มาก
9) สร้างบรรยากาศในการทำงานในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา	4.37	0.62	มาก

จากตาราง 23 ผลการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ของกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถามจำนวน 68 ข้อ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยที่สุดถึงมากที่สุด คือ 3.72 ถึง 4.56 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่อยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ระหว่าง 0.57 ถึง 0.93 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุดมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X} = 4.56$; S.D.= 0.58) เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่นักเรียน ($\bar{X} = 4.54$; S.D.= 0.60) ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 4.51$; S.D.= 0.58) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล ($\bar{X} = 3.73$; S.D.= 0.93)

ผลของค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในแต่ละองค์ประกอบ มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านคุณลักษณะของครู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{X} = 4.56$; S.D.= 0.58) รองลงมาคือ เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่นักเรียน ($\bar{X} = 4.54$; S.D.= 0.60) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ ทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล ($\bar{X} = 3.73$; S.D.= 0.93) ซึ่งแม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ แต่ก็มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

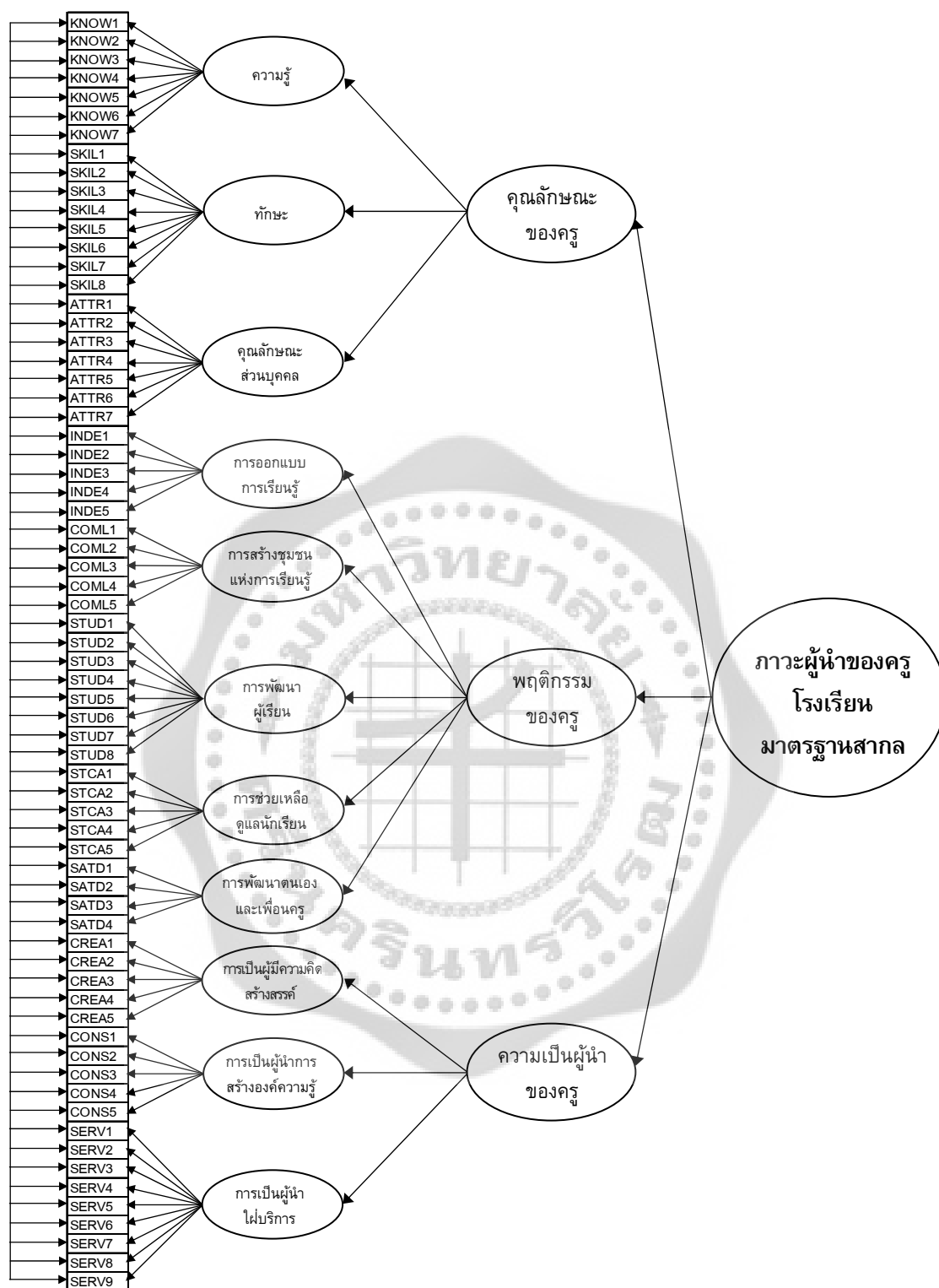
ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านพฤติกรรมของครู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 4.51$; S.D.= 0.58) รองลงมา คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียน

สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{X} = 4.50$; S.D.= 0.52) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ($\bar{X} = 4.01$; S.D.= 0.80) ซึ่งแม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ แต่ก็มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านความเป็นผู้นำของครู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น ($\bar{X} = 4.44$; S.D.= 0.59) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.34$; S.D.= 0.59) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ ($\bar{X} = 4.17$; S.D.= 0.69) ซึ่งแม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ แต่ก็มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ขั้นที่ 2 การนำเสนอโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสังเคราะห์ผลจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้โมเดลเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล รวมจำนวนทั้งสิ้น 68 ตัวบ่งชี้ โดยโมเดลนี้มีลักษณะเป็นโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (Third Order Confirmatory Factor Analysis) ดังแสดงในภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
อันดับที่สามของตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ตอนที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล กับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยดำเนินเป็น 2 ขั้น คือ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบ และ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

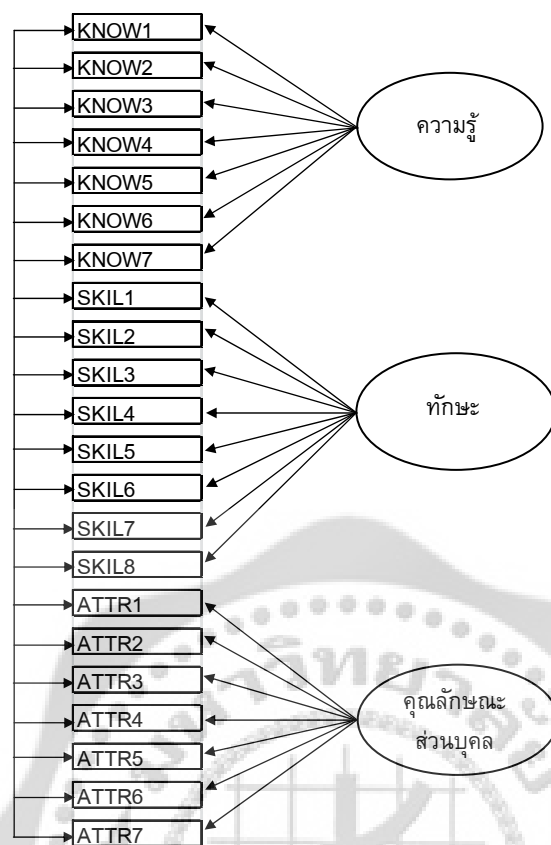
ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบ การวิเคราะห์ในตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และนำมาสร้างสเกลองค์ประกอบสำหรับนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองต่อไป

เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ในการทำงานของโปรแกรมลิสเรล ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจากองค์ประกอบย่อย 11 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ทั้งหมด 68 ตัวบ่งชี้ได้ในครั้งเดียว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ รวมทั้ง ความเหมาะสมกับขนาดของโปรแกรมลิสเรล ที่สามารถทำการวิเคราะห์ให้ได้เป็นหลัก

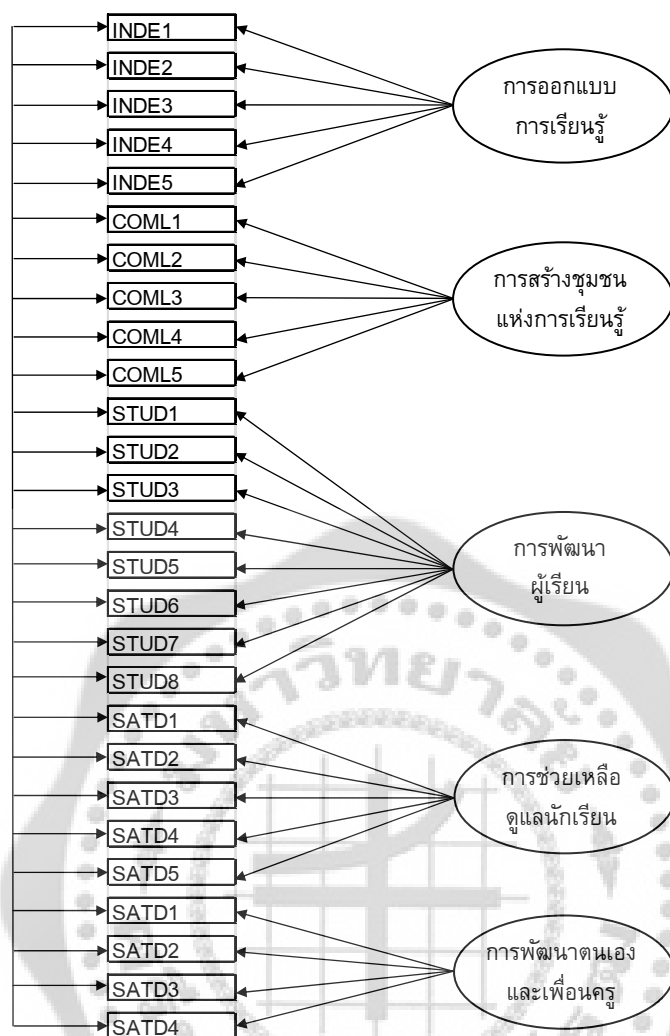
ผู้วิจัย จึงได้แยกวิเคราะห์โมเดลย่อยทั้งหมด 3 โมเดล ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านคุณลักษณะครู มีองค์ประกอบย่อยจำนวน 3 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้ จำนวน 22 ตัวบ่งชี้
2. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู มีองค์ประกอบย่อยจำนวน 5 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้ จำนวน 27 ตัวบ่งชี้
3. องค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำของครู มีองค์ประกอบย่อยจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย มีตัวบ่งชี้ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้

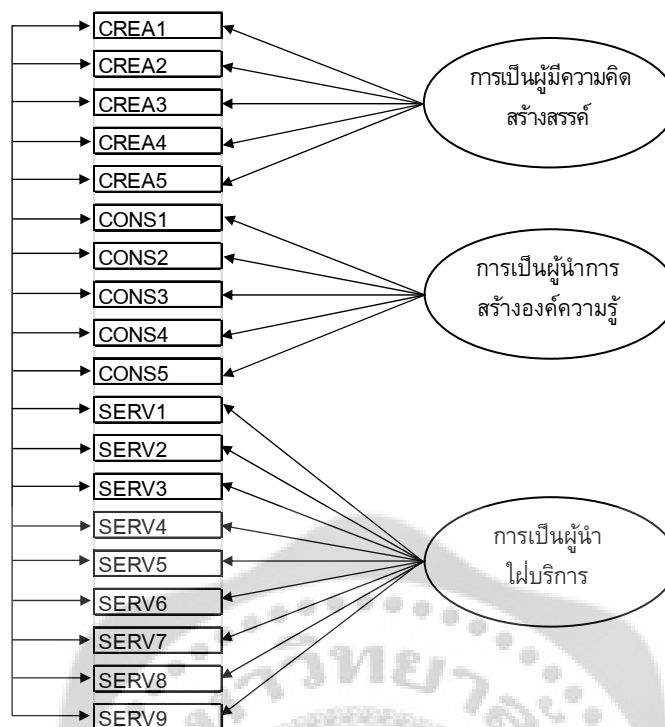
ลักษณะของโมเดลดังกล่าวข้างต้นนี้แสดงในรูปของโมเดลลิสเรลหรือโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ดังแสดงในภาพประกอบ 8 - 10

ภาพประกอบ 8 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ
โมเดลคุณลักษณะของครู

ภาพประกอบ 9 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ
โมเดลพฤติกรรมของครู

ภาพประกอบ 10 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ
โมเดลความเป็นผู้นำของครู

ก่อนทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ต่างๆ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์หรือไม่ ถ้าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าไม่มีองค์ประกอบร่วม และไม่มีประโยชน์ที่จะนำเมทริกซ์นั้นไปวิเคราะห์ (เนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2539: 149) สำหรับค่าสถิติที่จะนำไปใช้พิจารณา คือ ค่าสถิติของ Bartlett ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมุติฐานว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ นั้นเป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) หรือไม่ โดยพิจารณาที่ค่า Bartlett's test of Sphericity และค่าความน่าจะเป็นว่า มีความสัมพันธ์เหมาะสมกันเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป โดยพิจารณาที่การมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพิจารณาได้จากค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์- ออลคิน (Kaiser - Mayer - Olkin Measures of Sampling Adequacy (MSA) ซึ่ง คิมและมัทเลอร์ (สมเกียรติ ทานอก, 2539: 58 ; อ้างอิงจาก Kim & Mucle, 1978) ได้เสนอไว้ว่า ถ้ามีค่ามากกว่า .80 ดีมาก และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 ใช้ไม่ได้

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จำแนกเป็นรายโมเดล ดังแสดงในตาราง 24 - 26

ตาราง 24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยโมเดลคุณลักษณะของครู

ตัวบ่งชี้	know1	know2	know3	know4	know5	know6	know7	skil1	skil2	skil3	skil4	skil5	skil6	skil7	skil8	attr1	attr2	attr3	attr4	attr5	attr6	attr7
know1	1.00																					
know2	.661**	1.00																				
know3	.613**	.629**	1.00																			
know4	.501**	.561**	.711**	1.00																		
know5	.452**	.585**	.516**	.568**	1.00																	
know6	.470**	.570**	.580**	.594**	.598**	1.00																
know7	.556**	.597**	.637**	.521**	.486**	.593**	1.00															
skil1	.590**	.580**	.596**	.544**	.489**	.549**	.565**	1.00														
skil2	.503**	.569**	.512**	.523**	.511**	.557**	.564**	.712**	1.00													
skil3	.410**	.466**	.470**	.412**	.437**	.476**	.495**	.561**	.552**	1.00												
skil4	.457**	.480**	.471**	.426**	.433**	.475**	.476**	.596**	.573**	.885**	1.00											
skil5	.454**	.529**	.514**	.483**	.513**	.519**	.503**	.498**	.509**	.485**	.483**	1.00										
skil6	.426**	.472**	.475**	.453**	.446**	.453**	.447**	.504**	.498**	.457**	.444**	.625**	1.00									
skil7	.428**	.451**	.484**	.497**	.486**	.478**	.464**	.538**	.506**	.474**	.447**	.602**	.664**	1.00								
skil8	.448**	.520**	.478**	.507**	.504**	.526**	.452**	.533**	.541**	.503**	.534**	.580**	.596**	.680**	1.00							
attr1	.318**	.305**	.357**	.338**	.272**	.399**	.334**	.366**	.355**	.229**	.225**	.401**	.330**	.398**	.422**	1.00						
attr2	.360**	.379**	.398**	.402**	.367**	.427**	.423**	.426**	.423**	.315**	.316**	.439**	.405**	.448**	.507**	.614**	1.00					
attr3	.326**	.334**	.361**	.364**	.257**	.402**	.367**	.312**	.301**	.235**	.224**	.352**	.359**	.417**	.435**	.616**	.639**	1.00				
attr4	.379**	.394**	.406**	.470**	.338**	.439**	.394**	.404**	.401**	.349**	.318**	.483**	.431**	.487**	.542**	.517**	.605**	.633**	1.00			
attr5	.283**	.325**	.338**	.382**	.269**	.395**	.350**	.345**	.330**	.223**	.195**	.366**	.303**	.391**	.426**	.624**	.597**	.686**	.653**	1.00		
attr6	.347**	.411**	.417**	.464**	.396**	.413**	.381**	.396**	.425**	.303**	.317**	.406**	.385**	.476**	.503**	.544**	.591**	.586**	.570**	.660**	1.00	
attr7	.311**	.353**	.334**	.373**	.345**	.322**	.330**	.360**	.319**	.210**	.225**	.296**	.410**	.425**	.464**	.474**	.492**	.544**	.519**	.613**	.636**	1.00

**p <.01

จากตาราง 24 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โมเดลคุณลักษณะของครู (TTRA) พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 22 ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คือ มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล (SKIL 4) และมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (SKIL 3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .885 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (ATTR 5) และมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล (SKIL 4)

ตาราง 25 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ ขององค์ประกอบย่อยโมเดลพฤติกรรมของครู

ตัวบ่งชี้	inde1	inde2	inde3	inde4	inde5	com1	com2	com3	com4	com5	stud1	stud2	stud3	stud4	stud5	stud6	stud7	stud8	stca1	stca2	stca3	stca4	stca5	satd1	satd2	satd3	satd4
inde1	1.00																										
inde2	.664**	1.00																									
inde3	.605**	.577**	1.00																								
inde4	.555**	.539**	.664**	1.00																							
inde5	.506**	.476**	.607**	.658**	1.00																						
com1	.542**	.570**	.516**	.478**	.501**	1.00																					
com2	.515**	.516**	.474**	.483**	.501**	.631**	1.00																				
com3	.469**	.453**	.443**	.451**	.443**	.648**	.699**	1.00																			
com4	.452**	.422**	.467**	.388**	.418**	.510**	.588**	.645**	1.00																		
com5	.427**	.498**	.463**	.407**	.356**	.523**	.620**	.653**	.624**	1.00																	
stud1	.470**	.430**	.530**	.513**	.503**	.417**	.437**	.450**	.474**	.467**	1.00																
stud2	.374**	.329**	.479**	.453**	.474**	.327**	.351**	.414**	.466**	.354**	.690**	1.00															
stud3	.447**	.470**	.537**	.504**	.512**	.451**	.407**	.458**	.395**	.424**	.576**	.624**	1.00														
stud4	.381**	.330**	.491**	.481**	.392**	.328**	.336**	.388**	.383**	.326**	.560**	.652**	.613**	1.00													
stud5	.395**	.383**	.492**	.484**	.531**	.437**	.412**	.448**	.437**	.373**	.549**	.567**	.648**	.668**	1.00												
stud6	.438**	.484**	.503**	.477**	.480**	.481**	.521**	.486**	.486**	.519**	.617**	.537**	.605**	.564**	.670**	1.00											
stud7	.419**	.405**	.485**	.429**	.450**	.421**	.387**	.443**	.468**	.410**	.588**	.611**	.597**	.595**	.629**	.686**	1.00										
stud8	.498**	.487**	.514**	.472**	.452**	.488**	.502**	.454**	.487**	.456**	.566**	.536**	.565**	.546**	.593**	.692**	.664**	1.00									
stca1	.435**	.375**	.449**	.412**	.425**	.461**	.447**	.450**	.407**	.354**	.505**	.479**	.518**	.518**	.516**	.507**	.514**	.504**	1.00								
stca2	.388**	.371**	.464**	.381**	.442**	.437**	.432**	.445**	.438**	.384**	.449**	.467**	.542**	.523**	.500**	.498**	.500**	.476**	.788**	1.00							
stca3	.387**	.399**	.440**	.396**	.437**	.415**	.450**	.456**	.491**	.389**	.525**	.510**	.507**	.501**	.524**	.538**	.512**	.513**	.550**	.539**	1.00						
stca4	.368**	.349**	.472**	.373**	.409**	.393**	.356**	.423**	.397**	.325**	.440**	.441**	.430**	.518**	.489**	.467**	.517**	.423**	.526**	.510**	.713**	1.00					
stca5	.394**	.382**	.401**	.367**	.365**	.436**	.437**	.458**	.469**	.374**	.350**	.369**	.388**	.359**	.373**	.452**	.428**	.454**	.468**	.503**	.546**	.565**	1.00				
satd1	.507**	.529**	.489**	.470**	.466**	.557**	.557**	.557**	.504**	.501**	.491**	.405**	.488**	.430**	.500**	.571**	.498**	.505**	.527**	.504**	.529**	.546**	.532**	1.00			
satd2	.448**	.389**	.459**	.428**	.413**	.445**	.427**	.430**	.459**	.399**	.464**	.420**	.465**	.438**	.485**	.496**	.479**	.483**	.523**	.496**	.520**	.524**	.502**	.688**	1.00		
satd3	.469**	.501**	.476**	.453**	.411**	.414**	.456**	.462**	.460**	.507**	.495**	.456**	.525**	.456**	.476**	.574**	.494**	.511**	.443**	.458**	.483**	.467**	.489**	.648**	.678**	1.00	
satd4	.453**	.455**	.440**	.393**	.346**	.442**	.506**	.492**	.451**	.478**	.369**	.309**	.374**	.348**	.368**	.478**	.413**	.464**	.407**	.417**	.464**	.421**	.506**	.586**	.500**	.603**	1.00

**p <.01

จากตาราง 25 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โมเดลพฤติกรรมของครู (TBEH) พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 27 ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คัดกรองนักเรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง (STCA 2) และรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศระดับชั้นเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียน (STCA 1) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .788 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน (STCA 4) และ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน (CONS 5) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .325

ตาราง 26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ ขององค์ประกอบย่อยโมเดลความเป็นผู้นำของครู

ตัวบ่งชี้	crea1	crea2	crea3	crea4	crea5	cons1	cons2	cons3	cons4	cons5	serv1	serv2	serv3	serv4	serv5	serv6	serv7	serv8	serv9
crea1	1.00																		
crea2	.660**	1.00																	
crea3	.628**	.723**	1.00																
crea4	.546**	.626**	.694**	1.00															
crea5	.533**	.612**	.645**	.715**	1.00														
cons1	.624**	.619**	.647**	.595**	.588**	1.00													
cons2	.572**	.564**	.615**	.564**	.547**	.798**	1.00												
cons3	.589**	.613**	.593**	.544**	.523**	.687**	.706**	1.00											
cons4	.548**	.593**	.610**	.590**	.570**	.647**	.658**	.718**	1.00										
cons5	.569**	.577**	.636**	.595**	.553**	.605**	.626**	.679**	.715**	1.00									
serv1	.323**	.338**	.394**	.497**	.480**	.418**	.387**	.341**	.435**	.423**	1.00								
serv2	.404**	.375**	.437**	.526**	.536**	.452**	.406**	.388**	.430**	.473**	.769**	1.00							
serv3	.443**	.431**	.511**	.526**	.512**	.499**	.481**	.431**	.473**	.501**	.645**	.744**	1.00						
serv4	.458**	.487**	.507**	.527**	.535**	.499**	.497**	.450**	.547**	.516**	.568**	.642**	.735**	1.00					
serv5	.486**	.509**	.533**	.484**	.499**	.537**	.568**	.584**	.568**	.535**	.359**	.445**	.555**	.572**	1.00				
serv6	.490**	.517**	.551**	.509**	.512**	.572**	.604**	.615**	.590**	.527**	.450**	.487**	.561**	.573**	.726**	1.00			
serv7	.406**	.429**	.481**	.475**	.517**	.506**	.490**	.478**	.515**	.473**	.563**	.563**	.546**	.579**	.570**	.648**	1.00		
serv8	.470**	.498**	.551**	.524**	.530**	.564**	.550**	.498**	.522**	.501**	.546**	.609**	.643**	.654**	.618**	.656**	.758**	1.00	
serv9	.455**	.472**	.547**	.516**	.529**	.606**	.599**	.555**	.545**	.509**	.497**	.545**	.605**	.627**	.597**	.591**	.614**	.737**	1.00

**p <.01

จากตาราง 26 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โมเดลความเป็นผู้นำของครู (TLEA) พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 19 ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร (SERV 8) และมีความรับผิดชอบต่อการดูแลองค์กร นักเรียนและเพื่อนครู (SERV 7) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ.758 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ เป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงจัง (SERV 1) และสามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ (CREA 1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ.323 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จากตาราง 17-19 พบว่า ในแต่ละโมเดลตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 ($p < .01$) ทุกค่า ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้พิจารณาค่าสถิติอื่น ๆ ที่ใช้ในการพิจารณาความเหมาะสม ได้แก่ ค่าสถิติของ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน จำแนกตามโมเดลย่อย คือ โมเดลคุณลักษณะของครู โมเดลพฤติกรรมของครูและโมเดลความเป็นผู้นำของครู ดังแสดงในตาราง 27

ตาราง 27 ค่าสถิติ Bartlett ดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน ของโมเดลภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

โมเดล	Bartlett's Test of Sphericity	p	Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy(MSA)
คุณลักษณะของครู	9986.009	.000	.944
พฤติกรรมของครู	12504.331	.000	.957
ความเป็นผู้นำของครู	10066.027	.000	.956

จากตาราง 27 ผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย ค่าBartlett's test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 9986.009, 12504.331 และ 10066.027 ตามลำดับ ซึ่งทุกโมเดลมีค่าความน่าจะเป็นน้อยกว่า .000 ($p < .01$) ส่วนค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน มีค่าเท่ากับ.944, .957 และ.956 ตามลำดับ โดยทุกค่า มีค่ามากกว่า.80 แสดงว่า ตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันเหมาะสมดีมาก สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของคิมและมัทเลอร์ ที่ว่า ถ้ามีค่ามากกว่า.80 ดีมาก และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 ใช้ไม่ได้(สมเกียรติ ทานอก. 2539: 58 ; อ้างอิงจาก Kim & Mueller. 1978)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบมาตรฐาน จากตัวบ่งชี้ จำนวน 68 ตัวบ่งชี้ ตามโมเดลย่อยทั้ง 3 โมเดล มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. โมเดลคุณลักษณะของครู ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลคุณลักษณะของครู (TTRA) แสดงในตาราง 28 - 29 และภาพประกอบ 11

ตาราง 28 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลคุณลักษณะของครู

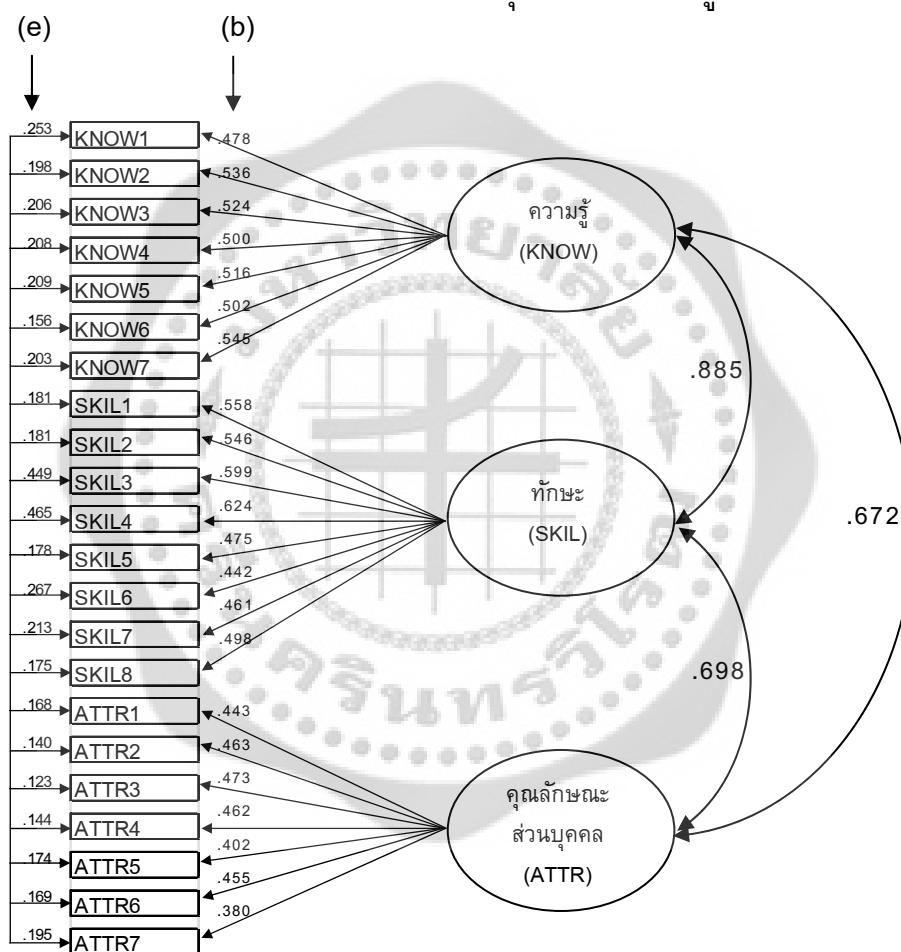
องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ b(SE)	สปส. การพยากรณ์ (R ²)	สปส. คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อน ของตัวบ่งชี้ (e)
ความรู้ (KNOW)	KNOW1	0.478** (0.0252)	0.475	0.119	0.253
	KNOW2	0.536** (0.0238)	0.593	0.165	0.198
	KNOW3	0.524** (0.0248)	0.571	0.092	0.206
	KNOW4	0.500** (0.0234)	0.546	0.177	0.208
	KNOW5	0.516** (0.0239)	0.560	0.311	0.209
	KNOW6	0.502** (0.0216)	0.617	0.245	0.156
	KNOW7	0.545** (0.0245)	0.595	0.080	0.203
ทักษะ (SKIL)	SKIL1	0.558** (0.0242)	0.633	0.319	0.181
	SKIL2	0.546** (0.0242)	0.622	0.298	0.181
	SKIL3	0.599** (0.0321)	0.444	0.089	0.449
	SKIL4	0.624** (0.0330)	0.456	0.021	0.465
	SKIL5	0.475** (0.0224)	0.558	0.332	0.178
	SKIL6	0.442** (0.0246)	0.423	-0.026	0.267
	SKIL7	0.461** (0.0233)	0.499	0.062	0.213
	SKIL8	0.498** (0.0227)	0.586	0.321	0.175
คุณลักษณะ ส่วนบุคคล (ATTR)	ATTR1	0.443** (0.0216)	0.538	0.300	0.168
	ATTR2	0.463** (0.0203)	0.606	0.261	0.140
	ATTR3	0.473** (0.0197)	0.645	0.467	0.123
	ATTR4	0.462** (0.0205)	0.597	0.398	0.144
	ATTR5	0.402** (0.0208)	0.480	0.119	0.174
	ATTR6	0.455** (0.0212)	0.551	0.198	0.169
	ATTR7	0.380** (0.0210)	0.425	0.107	0.195
Chi-Square	= 130.35		df = 129	p = 0.450	
GFI	= 0.982	AGFI = 0.965	RMSEA = 0.00402	RMR = 0.0127	

**p < .01

ตาราง 29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 3 ตัวในองค์ประกอบคุณลักษณะของครู

องค์ประกอบย่อย	KNOW	SKIL	ATTR
ความรู้ (KNOW)	1.000		
ทักษะ (SKIL)	.885**	1.000	
คุณลักษณะส่วนบุคคล (ATTR)	.672**	.698**	1.000

จากตาราง 28 และ 29 สามารถสร้างโมเดลคุณลักษณะของครูได้ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 โมเดลคุณลักษณะของครู

จากตาราง 28 - 29 และภาพประกอบ 11 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลคุณลักษณะของครู พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์(Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 130.35 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ(Degrees of Freedom) 129 มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 ($p=.450$) นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเข้าใกล้ 1 (0.982 และ 0.965 ตามลำดับ) แสดงว่ายอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตาราง 28 และภาพประกอบ 11 พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ ทั้ง 22 ตัวบ่งชี้ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .380 ถึง .624 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อย ตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 3 นั่นคือ ตัวบ่งชี้ KNOW 1 - KNOW 7 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 1 (ความรู้) ตัวบ่งชี้ SKIL1 - SKIL 8 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 2 (ทักษะ) และตัวบ่งชี้ ATTR 1 - ATTR 7 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 3 (คุณลักษณะส่วนบุคคล) นอกจากการพิจารณาจากค่าองค์ประกอบแล้วยังสามารถพิจารณาได้ จากค่าความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบย่อย (ค่า R^2) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score Coefficient) ซึ่งให้ความหมายในทำนองเดียวกัน

จากตาราง 28 - 29 และภาพประกอบ 11 แสดงว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในโมเดลคุณลักษณะของครู มีความสัมพันธ์กันทุกตัว ซึ่งความสัมพันธ์ที่ได้นี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนและความแปรปรวนรวมขององค์ประกอบย่อยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว มีค่าความสัมพันธ์ ต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .672 ถึง .885 และตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะมีค่าความคลาดเคลื่อนรวมอยู่ด้วย ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้หนึ่งกับตัวบ่งชี้อื่นในโมเดล และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสรครั้งนี้ ได้นำค่าความคลาดเคลื่อนเข้ามาวิเคราะห์ด้วยแล้ว ผู้วิจัยได้นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวแปรใหม่สำหรับนำไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูต่อไป สำหรับโมเดลคุณลักษณะของครู ได้สเกลองค์ประกอบ 4 ตัว ดังสมการ

$$\text{KNOW} = .119 (Z \text{ KNOW}1)+.165 (Z \text{ KNOW}2)+.092 (Z \text{ KNOW}3)+.177 (Z \text{ KNOW}4)+.311 (Z \text{ KNOW}5)+.245 (Z \text{ KNOW}6)+.080 (Z \text{ KNOW}7)$$

$$\text{SKIL} = .319 (Z \text{ SKIL}1)+.298 (Z \text{ SKIL}2)+.089 (Z \text{ SKIL}3)+.021(Z \text{ SKIL}4)+.332 (Z \text{ SKIL}5)+(-0.026) (Z \text{ SKIL}6)+.062 (Z \text{ SKIL}7)+.321 (Z \text{ SKIL}8)$$

$$\text{ATTR} = .300 (Z \text{ ATTR}1)+.261(Z \text{ ATTR}2)+.467(Z \text{ ATTR}3)+.398 (Z \text{ ATTR}4)+.119 (Z \text{ ATTR}5)+.198 (Z \text{ ATTR}6)+.107 (Z \text{ ATTR}7)$$

2. โมเดลพฤติกรรมของครู ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลพฤติกรรมของครู (TBEH) แสดงในตาราง 30 - 31 และภาพประกอบ 12

ตาราง 30 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลพฤติกรรมของครู

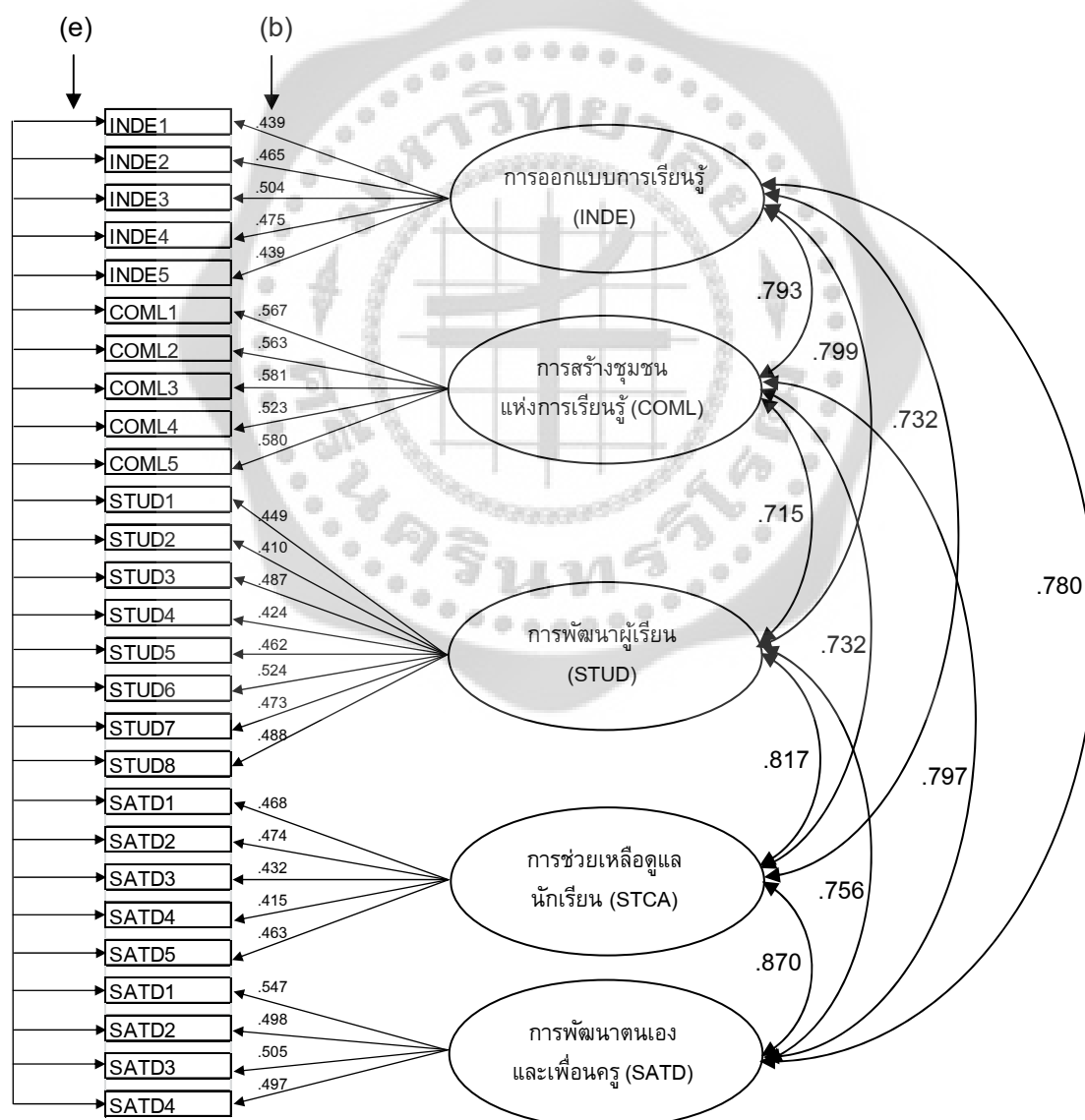
องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ b(SE)	สปส. การพยากรณ์ (R ²)	สปส. คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อน ของตัวบ่งชี้ (e)
การออกแบบ	INDE1	0.439**(0.0211)	0.544	0.254	0.162
การเรียนรู้	INDE2	0.465**(0.0228)	0.527	0.221	0.193
(INDE)	INDE3	0.504**(0.0220)	0.644	0.432	0.140
	INDE4	0.475**(0.0234)	0.543	0.173	0.190
	INDE5	0.439**(0.0235)	0.484	0.153	0.206
การสร้างชุมชน	COML1	0.567**(0.0246)	0.649	0.446	0.174
แห่งการเรียนรู้	COML2	0.563**(0.0224)	0.715	0.528	0.126
(COML)	COML3	0.581**(0.0237)	0.667	0.182	0.169
	COML4	0.523**(0.0243)	0.584	0.291	0.195
	COML5	0.580**(0.0285)	0.530	0.105	0.298
การพัฒนา	STUD1	0.449**(0.0208)	0.549	0.183	0.166
ผู้เรียน	STUD2	0.410**(0.0197)	0.524	0.099	0.153
(STUD)	STUD3	0.487**(0.0198)	0.681	0.475	0.111
	STUD4	0.424**(0.0199)	0.533	0.130	0.157
	STUD5	0.462**(0.0196)	0.612	0.172	0.136
	STUD6	0.524**(0.0199)	0.721	0.403	0.106
	STUD7	0.473**(0.0199)	0.631	0.209	0.131
	STUD8	0.488**(0.0207)	0.623	0.182	0.144
การช่วยเหลือ	STCA1	0.468**(0.0221)	0.567	0.302	0.167
ดูแลนักเรียน	STCA2	0.474**(0.0233)	0.527	0.131	0.201
(STCA)	STCA3	0.432**(0.0198)	0.578	0.335	0.136
	STCA4	0.415**(0.0218)	0.480	0.077	0.186
	STCA5	0.463**(0.0236)	0.500	0.279	0.214
การพัฒนา	SATD1	0.547**(0.0215)	0.695	0.342	0.131
ตนเอง	SATD2	0.498**(0.0211)	0.653	0.432	0.131
และเพื่อนครู	SATD3	0.505**(0.0226)	0.615	0.281	0.160
(SATD)	SATD4	0.497**(0.0251)	0.513	0.225	0.235
Chi-Square = 191.56			df = 192	p = 0.495	
GFI = 0.979		AGFI = 0.958	RMSEA = 0.000	RMR = 0.00848	

**p < .01

ตาราง 31 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 5 ตัวในองค์ประกอบพฤติกรรมของครู

องค์ประกอบย่อย	INDE	COML	STUD	STCA	SATD
การออกแบบการเรียนรู้ (INDE)	1.000				
การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (COML)	.793**	1.000			
การพัฒนาผู้เรียน (STUD)	.799**	.715**	1.000		
การช่วยเหลือดูแลนักเรียน (STCA)	.732**	.732**	.817**	1.000	
การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู (SATD)	.780**	.797**	.756**	.870**	1.000

จากตาราง 30 และ 31 สามารถสร้างโมเดลพฤติกรรมของครูได้ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 โมเดลพฤติกรรมของครู

จากตาราง 30 - 31 และภาพประกอบ 12 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล พฤติกรรมของครู พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 191.56 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom) 192 มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 ($p=.495$) นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเข้าใกล้ 1 (.979 และ .958 ตามลำดับ) แสดงว่า ยอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่าโมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตาราง 30 และภาพประกอบ 12 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ ทั้ง 27 ตัวบ่งชี้ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .410 ถึง .581 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อย ตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 5 นั่นคือ ตัวบ่งชี้ INDE 1 - INDE 5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 1 (การออกแบบการเรียนรู้) ตัวบ่งชี้ COML 1 - COML 5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 2 (การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้) และตัวบ่งชี้ STUD 1 - STUD 8 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 3 (การพัฒนาผู้เรียน) ตัวบ่งชี้ STCA 1 - STCA 5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 4 (การช่วยเหลือดูแลนักเรียน) และตัวบ่งชี้ SATD 1 - SATD 4 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 5 (การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู)

นอกจากการพิจารณาจากค่าองค์ประกอบแล้วยังสามารถพิจารณาได้ จากค่าความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบย่อย (ค่า R^2) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score Coefficient) ซึ่งให้ความหมายในทำนองเดียวกัน

จากตาราง 30 - 31 และภาพประกอบ 12 แสดงว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในโมเดลพฤติกรรมของครู มีความสัมพันธ์กันทุกตัว ซึ่งความสัมพันธ์ที่ได้นี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมขององค์ประกอบย่อยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว มีค่า ความสัมพันธ์ ต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .732 ถึง .870 และตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะมีค่าความคลาดเคลื่อนรวมอยู่ด้วย ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้เหล่านั้นกับตัวบ่งชี้อื่นในโมเดล และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิซเรลครั้งนี้ ได้นำค่าความคลาดเคลื่อนเข้ามาวิเคราะห์ด้วยแล้ว ผู้วิจัยได้นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวแปรใหม่สำหรับนำไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชีรวมภาวะผู้นำของครูต่อไป สำหรับโมเดลคุณลักษณะของครู ได้สเกลองค์ประกอบ 5 ตัว ดังสมการ

$$\begin{aligned} \text{INDE} &= .254 (Z \text{ INDE } 1) + .221 (Z \text{ INDE } 2) + .432 (Z \text{ INDE } 3) + \\ &\quad .173 (Z \text{ INDE } 4) + .153 (Z \text{ INDE } 5) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{COML} &= .446 (Z \text{ COML } 1) + .528 (Z \text{ COML } 2) + .182 (Z \text{ COML } 3) + \\ &\quad .291 (Z \text{ COML } 4) + .105 (Z \text{ COML } 5) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{STUD} &= .183 (Z \text{ STUD } 1) + .099 (Z \text{ STUD } 2) + .475 (Z \text{ STUD } 3) + \\ &\quad .130 (Z \text{ STUD } 4) + .172 (Z \text{ STUD } 5) + .403 (Z \text{ STUD } 6) + \\ &\quad .209 (Z \text{ STUD } 7) + .182 (Z \text{ STUD } 8) \end{aligned}$$

$$\text{STCA} = .302 (Z \text{ STCA1}) + .131 (Z \text{ STCA2}) + .335 (Z \text{ STCA3}) +$$

$$.077 (Z \text{ STCA4}) + .279 (Z \text{ STCA5})$$

$$\text{SATD} = .342 (Z \text{ SATD1}) + .432 (Z \text{ SATD2}) + .281 (Z \text{ SATD3}) + .225 (Z \text{ SATD4})$$

3. โมเดลความเป็นผู้นำของครู ผลการวิเคราะห์หึ่งค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความเป็นผู้นำของครู (TLEA) แสดงในตาราง 32-33 และภาพประกอบ 13

ตาราง 32 ผลการวิเคราะห์หึ่งค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลความเป็นผู้นำของครู

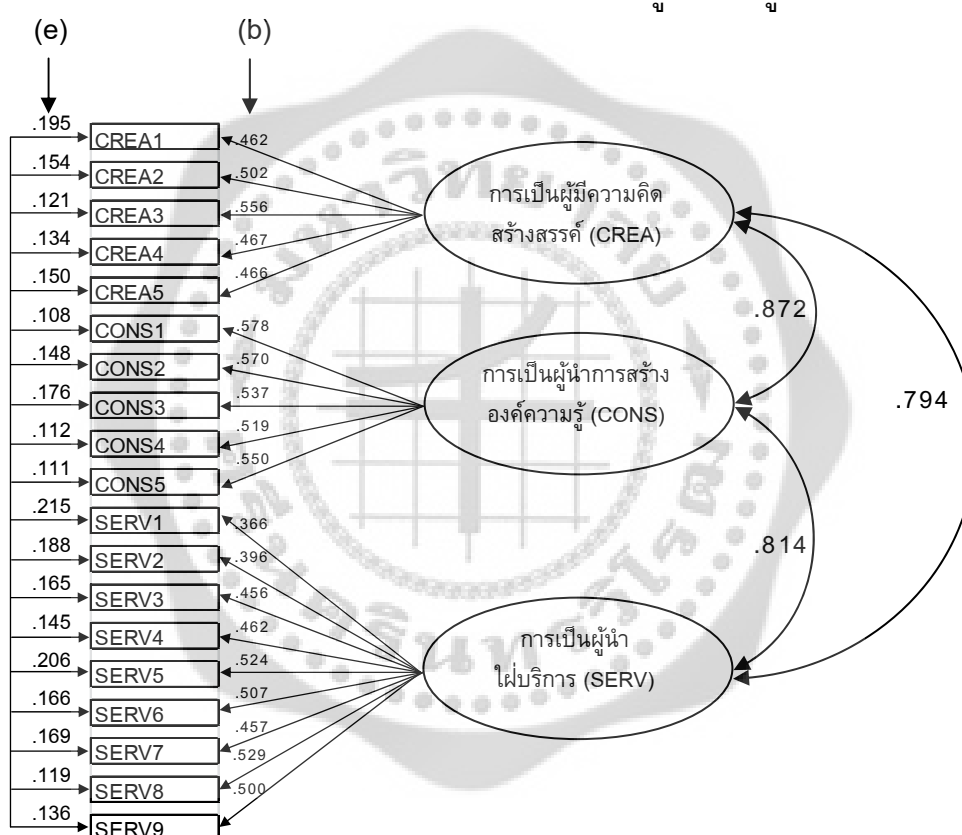
องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ b(SE)	สปส. การพยากรณ์ (R ²)	สปส. คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อน ของตัวบ่งชี้ (e)
การเป็นผู้มี ความคิด สร้างสรรค์ (CREA)	CREA1	0.462**(0.0225)	0.523	0.162	0.195
	CREA2	0.502**(0.0219)	0.621	0.211	0.154
	CREA3	0.556**(0.0216)	0.719	0.366	0.121
	CREA4	0.467**(0.0204)	0.620	0.234	0.134
	CREA5	0.466**(0.0207)	0.592	0.244	0.150
การเป็นผู้นำ การสร้าง องค์ความรู้ (CONS)	CONS1	0.578**(0.0224)	0.755	0.554	0.108
	CONS2	0.570**(0.0244)	0.687	0.184	0.148
	CONS3	0.537**(0.0229)	0.621	0.071	0.176
	CONS4	0.519**(0.0221)	0.707	0.378	0.112
	CONS5	0.550**(0.0219)	0.731	0.520	0.111
การเป็นผู้นำ ให้บริการ (SERV)	SERV1	0.366**(0.0218)	0.384	0.097	0.215
	SERV2	0.396**(0.0213)	0.455	-0.009	0.188
	SERV3	0.456**(0.0211)	0.558	0.116	0.165
	SERV4	0.462**(0.0204)	0.595	0.209	0.145
	SERV5	0.524**(0.0239)	0.572	0.194	0.206
	SERV6	0.507**(0.0222)	0.607	0.260	0.166
	SERV7	0.457**(0.0214)	0.553	0.083	0.169
	SERV8	0.529**(0.0208)	0.702	0.301	0.119
	SERV9	0.500**(0.0210)	0.648	0.325	0.136
Chi-Square = 89.41			df = 90	p = 0.498	
GFI = 0.986	AGFI = 0.970		RMSEA = 0.000	RMR = 0.00726	

**p < .01

ตาราง 33 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 3 ตัวในองค์ประกอบ
ความเป็นผู้นำของครู

องค์ประกอบย่อย	CREA	CONS	SERV
การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (CREA)	1.000		
การเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ (CONS)	.872**	1.000	
การเป็นผู้นำให้บริการ (SERV)	.814**	.794**	1.000

จากตาราง 32 และ 33 สามารถสร้างโมเดลความเป็นผู้นำของครูได้ดังภาพประกอบ 13

ภาพประกอบ 13 โมเดลความเป็นผู้นำของครู

จากตาราง 32 - 33 และภาพประกอบ 13 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความเป็นผู้นำของครู พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 89.41 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom) 90 มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 ($p=.498$) นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว

(AGFI) มีค่าเข้าใกล้ 1 (0.986 และ 0.970 ตามลำดับ) แสดงว่ายอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่าโมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตาราง 32 และภาพประกอบ 13 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ ทั้ง 19 ตัวบ่งชี้ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .366 ถึง .578 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อย ตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 3 นั่นคือ ตัวบ่งชี้ CREA 1 - crea 5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 1 (การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์) ตัวบ่งชี้ CONS 1 - CONS 5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 2 (การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้) และตัวบ่งชี้ SERV 1 - SERV 9 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 3 (การเป็นผู้นำให้บริการ) นอกจากการพิจารณาจากค่าองค์ประกอบแล้วยังสามารถพิจารณาได้จากค่าความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบย่อย (ค่า R^2) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score Coefficient) ซึ่งให้ความหมายในทำนองเดียวกัน

จากตาราง 32 - 33 และภาพประกอบ 13 แสดงว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในโมเดลคุณลักษณะของครู มีความสัมพันธ์กันทุกตัว ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมขององค์ประกอบย่อยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว มีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .794 ถึง .872 และตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะมีค่าความคลาดเคลื่อนรวมอยู่ด้วย ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้เหล่านั้นกับตัวบ่งชี้อื่นในโมเดล และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรลครั้งนี้ ได้นำค่าความคลาดเคลื่อนเข้ามาวิเคราะห์ด้วยแล้ว ผู้วิจัยได้นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวแปรใหม่สำหรับนำไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูต่อไป สำหรับโมเดลคุณลักษณะของครู ได้สเกลองค์ประกอบ 3 ตัว ดังสมการ

$$\begin{aligned} \text{CREA} &= .162 (Z \text{ CREA } 1) + .211 (Z \text{ CREA } 2) + .366 (Z \text{ CREA } 3) + \\ &\quad .234 (Z \text{ CREA } 4) + .244 (Z \text{ CREA } 5) \end{aligned}$$

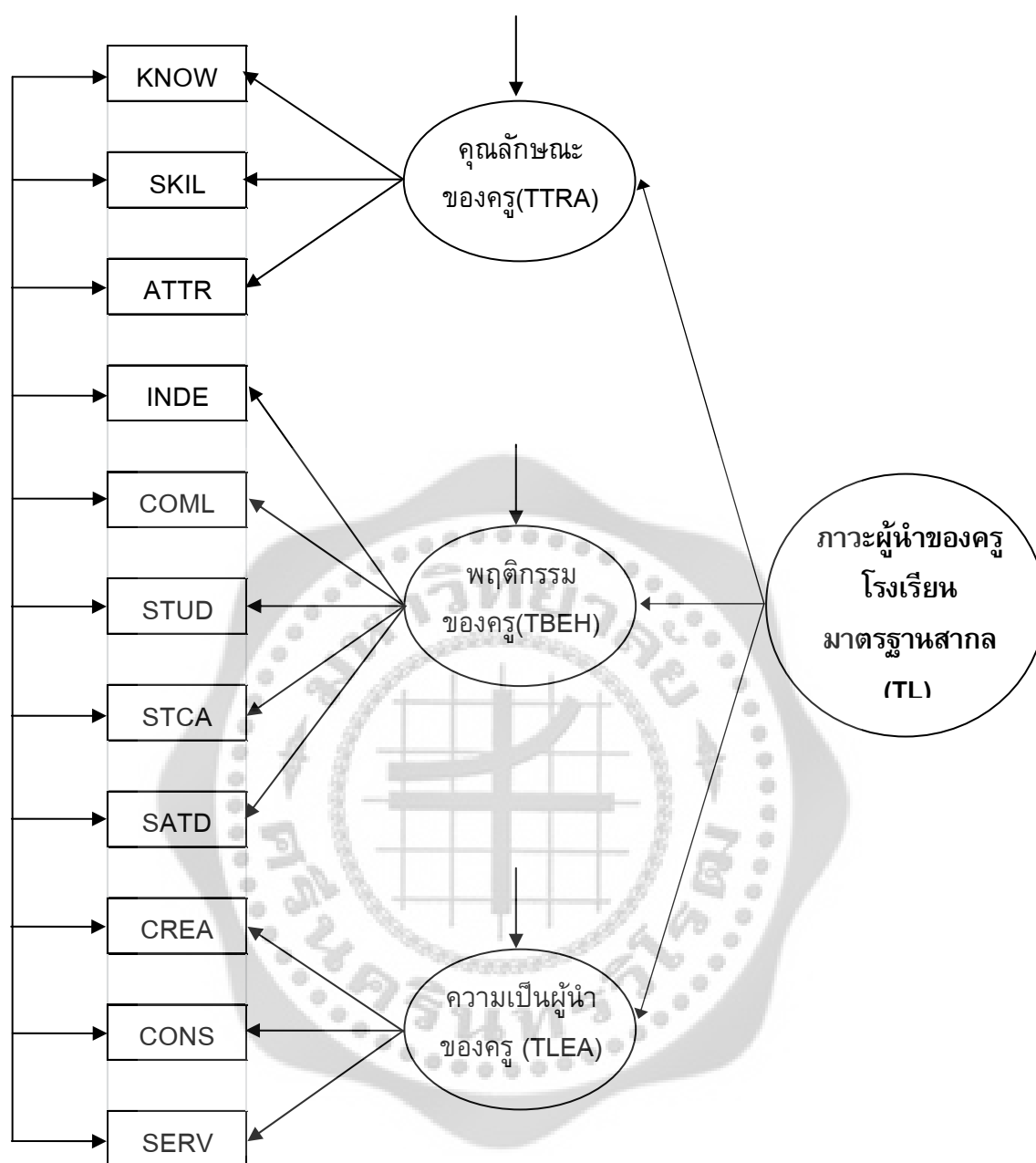
$$\begin{aligned} \text{CONS} &= .554 (Z \text{ CONS } 1) + .184 (Z \text{ CONS } 2) + .071 (Z \text{ CONS } 3) + \\ &\quad .378 (Z \text{ CONS } 4) + .520 (Z \text{ CONS } 5) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{SERV} &= .097 (Z \text{ SERV } 1) + (-0.009) (Z \text{ SERV } 2) + .116 (Z \text{ SERV } 3) + \\ &\quad .209 (Z \text{ SERV } 4) + .194 (Z \text{ SERV } 5) + .260 (Z \text{ SERV } 6) + \\ &\quad .083 (Z \text{ SERV } 7) + .301 (Z \text{ SERV } 8) + .325 (Z \text{ SERV } 9) \end{aligned}$$

จากตาราง 24 - 33 และภาพประกอบ 11 - 13 ซึ่งได้แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลทั้ง 3 โมเดล พบว่า ทุกโมเดลตามสมมุติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก นอกจากนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมดนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองจากตัวบ่งชี้ใหม่ 11 ตัวบ่งชี้ ซึ่งได้จากสเกลองค์ประกอบที่สร้างขึ้น และองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะของครู (TTRA) พฤติกรรมของครู (TBEH) ความเป็นผู้นำของครู (TLEA) มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองในครั้งเดียว ซึ่งได้แสดงโมเดลลิสเรลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลดังกล่าว ดังแสดงในภาพประกอบ 14

ภาพประกอบ 14 โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้รวมสำหรับภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง

ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสเกลองค์ประกอบย่อยหรือตัวบ่งชี้ใหม่ ทั้ง 11 ตัว เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ดังแสดงในตาราง 34

ตาราง 34 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ตัวบ่งชี้	KNOW	SKIL	ATTR	INDE	COML	STUD	STCA	SATD	CREA	CONS	SERV
ความรู้ (KNOW)	1.000										
ทักษะ (SKIL)	.782**	1.000									
คุณลักษณะส่วนบุคคล (ATTR)	.568**	.567**	1.000								
การออกแบบการเรียนรู้ (INDE)	.679**	.734**	.656**	1.000							
การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (COML)	.669**	.708**	.518**	.684**	1.000						
การพัฒนาผู้เรียน (STUD)	.634**	.616**	.744**	.695**	.638**	1.000					
การช่วยเหลือดูแลนักเรียน (STCA)	.561**	.557**	.612**	.609**	.623**	.724**	1.000				
การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู (SATD)	.585**	.650**	.579**	.652**	.678**	.673**	.713**	1.000			
การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (CREA)	.586**	.651**	.582**	.679**	.663**	.653**	.676**	.797**	1.000		
การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ (CONS)	.645**	.697**	.546**	.707**	.728**	.642**	.677**	.806**	.804**	1.000	
การเป็นผู้นำให้บริการ (SERV)	.564**	.575**	.639**	.627**	.605**	.687**	.698**	.724**	.714**	.728**	1.000

**p < .01

จากตาราง 34 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 1.00$) ทุกค่า โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่.518 ถึง.806 โดยคู่ที่มีค่าความสัมพันธ์ สูงสุด คือ คู่ขององค์ประกอบย่อยการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ (CONS) กับ องค์ประกอบย่อย การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (CREA) ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบหลักด้านการเป็นผู้นำไปบริการ ส่วนคู่ที่มีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ คู่ขององค์ประกอบย่อยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (COML) ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครู กับ องค์ประกอบย่อยคุณลักษณะส่วนบุคคล (ATTR) ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู

ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้พิจารณาค่าสถิติอื่น ๆ ที่ใช้ในการพิจารณาความเหมาะสม ได้แก่ ค่าสถิติของ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออสติน ผลการวิเคราะห์ ดังแสดงในตาราง 35

ตาราง 35 ค่าสถิติ Bartlett ดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออสติน ของโมเดลตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

โมเดล	Bartlett's Test of Sphericity	p	Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy(MSA)
ตัวบ่งชี้รวม			
ภาวะผู้นำของครู	6451.832	.000	.950

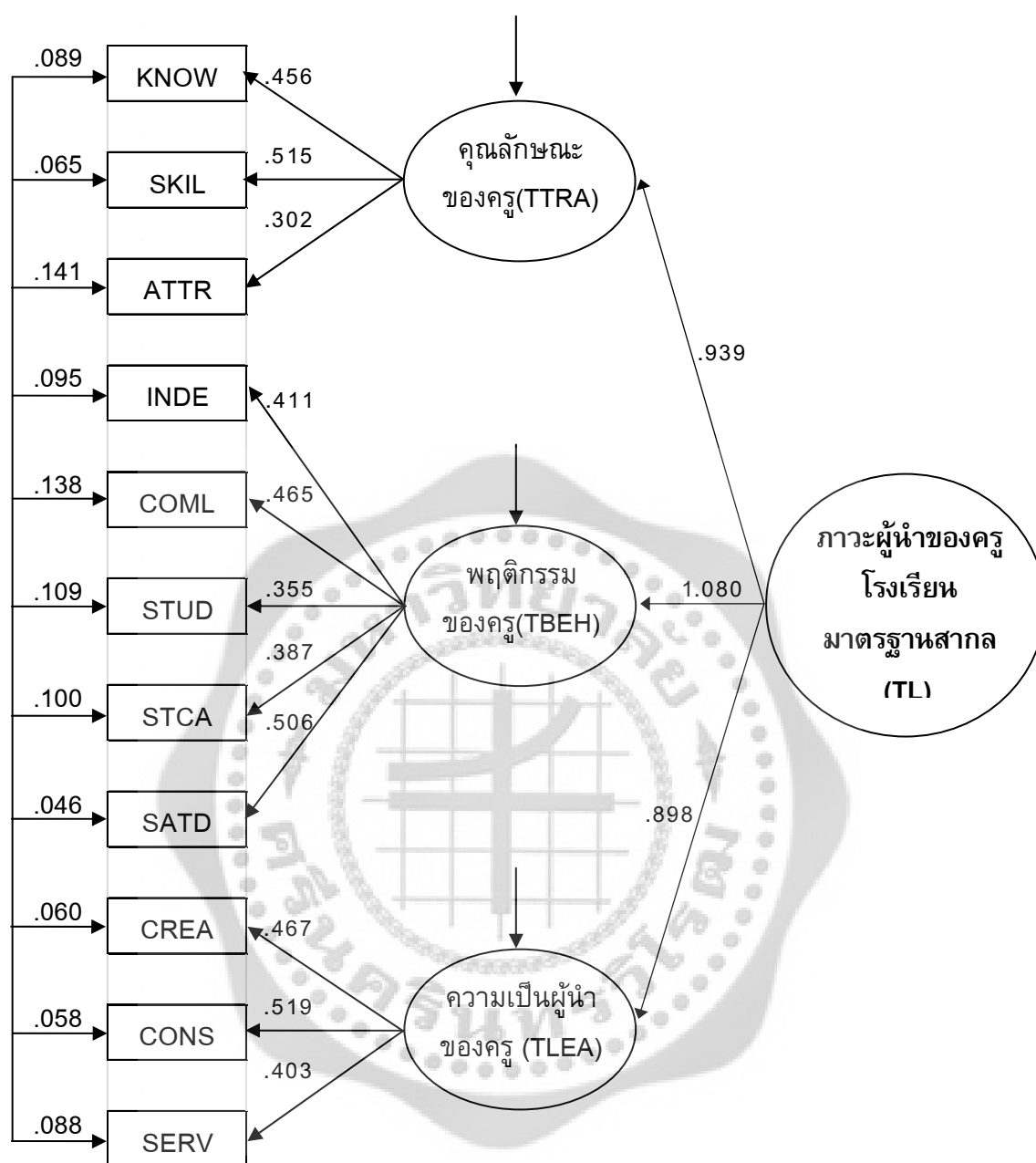
จากตาราง 35 พบว่า ค่า test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 6451.832 ซึ่งโมเดลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .000 ($p < .001$) นอกจากนี้ ยังพิจารณาได้จากค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออสติน มีค่าเท่ากับ .950 ซึ่งเป็นค่าที่มากกว่า .80 แสดงว่าตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันเหมาะสมดีมากสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของ Kim & Mucller ที่ว่า ถ้ามีค่ามากกว่า .80 ดีมาก และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 ใช้ไม่ได้ (สมเกียรติ ทานอก. 2539: 58 ; อ้างอิงจาก Kim & Mucller. 1978)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.54 เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังแสดงในตาราง 36 และภาพประกอบ 15

ตาราง 36 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ b (SE)	สปส. การพยากรณ์ (R ²)	สปส. คะแนนองค์ประกอบ (FS)
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรก			
องค์ประกอบคุณลักษณะของครู(TTRA)			
ความรู้(KNOW)	0.456**(0.0267)	0.700	0.44
ทักษะ(SKIL)	0.515**(0.0175)	0.803	0.63
คุณลักษณะส่วนบุคคล(ATTR)	0.302**(0.0177)	0.392	-0.201
องค์ประกอบพฤติกรรมของครู(TBEH)			
การออกแบบการเรียนรู้(INDE)	0.411**(0.0166)	0.641	0.064
การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้(COML)	0.465**(0.0185)	0.610	-0.114
การพัฒนาผู้เรียน(STUD)	0.355**(0.0153)	0.537	-0.144
การช่วยเหลือดูแลนักเรียน(STCA)	0.387**(0.0178)	0.601	0.241
การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู(SATD)	0.506**(0.0204)	0.847	0.738
องค์ประกอบความเป็นผู้นำของครู(TLEA)			
การเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์(CREA)	0.467**(0.0172)	0.784	0.456
การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้(CONS)	0.519**(0.0150)	0.822	0.377
การเป็นผู้นำให้บริการ(SERV)	0.403**(0.0149)	0.650	0.377
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง			
คุณลักษณะของครู (TTRA)	0.939**(0.0406)	0.882	
พฤติกรรมของครู (TBEH)	1.080**(0.0407)	1.167	
ความเป็นผู้นำของครู (TLEA)	0.898**(0.0371)	0.807	
Chi-Square = 10.07	df = 15	p = 0.815	
GFI = 0.997	AGFI = 0.988	RMSEA = 0.000	RMR = 0.00180

**p <.01

ภาพประกอบ 15 ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครู
โรงเรียนมาตรฐานสากล ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง

จากตาราง 36 และภาพประกอบ 15 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่าจากค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 10.07 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom) 15 มีค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.815 ($P=0.815$) นั่นคือ ค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.997 และเข้าใกล้ 1 (0.997 และ 0.988 ตามลำดับ) แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตาราง 36 และภาพประกอบ 15 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ที่สำคัญทั้ง 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก โดยมีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .898 ถึง 1.080 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า เรียงลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู (TBEH) (1.080) องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู (TTRA) (.939) ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำของครู (TLEA) (.898) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบดังกล่าว แสดงว่าตัวบ่งชี้รวมสำหรับภาวะผู้นำของครูเกิดจากองค์ประกอบ ด้านพฤติกรรมของครู เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู และองค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำของครูเป็นอันดับสุดท้าย

เนื่องจากวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง จะไม่รายงานค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ผู้วิจัยจึงได้นำค่าน้ำหนักองค์ประกอบสำหรับตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้ง 3 องค์ประกอบ มาสร้างสเกลองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล แทนค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ซึ่งทั้งสองค่านี้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันได้ (เพชรณี วิริยะสืบพงศ์. 2545: 226) ดังสมการ

$$TL = .939 (TTRA) + 1.080 (TBEH) + .898 (TLEA)$$

ตอนที่ 3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียน

มาตรฐานสากล

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้ง 68 รายการ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 โรงเรียน ๆ ละ 4 คน ใช้เทคนิคกลุ่มรู้จัก (Known Group Technique) โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูง จำนวน 30 คน และกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มต่ำ จำนวน 30 คน (คัดเลือกโดยผู้บริหารโรงเรียน) ให้ครูประเมินพฤติกรรม การปฏิบัติตามรายการตัวบ่งชี้ทั้ง 68 รายการ จากนั้นนำคะแนนประเมินมาทำการทดสอบความ

แตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ระหว่างกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูงกับกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มต่ำ โดยใช้ t-test แบบ Independent ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามตารางที่ 37 ดังนี้

ตาราง 37 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล กลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (รายตัวบ่งชี้)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
1	มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายปรัชญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน คือ Learning to know, Learning to do, Learning to be และ Learning to live together	กลุ่มสูง	30	4.00	.525	3.181**
		กลุ่มต่ำ	30	3.50	.682	
2	มีความรู้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ทั้งในระดับสากลและระดับท้องถิ่น	กลุ่มสูง	30	3.77	.568	2.919**
		กลุ่มต่ำ	30	3.37	.490	
3	มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่สากล	กลุ่มสูง	30	3.87	.629	3.560**
		กลุ่มต่ำ	30	3.17	.874	
4	มีความรู้เรื่องรูปแบบการสอนที่ตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่สากล	กลุ่มสูง	30	4.00	.371	2.249*
		กลุ่มต่ำ	30	3.77	.430	
5	มีความรู้ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงสู่ห้องเรียน	กลุ่มสูง	30	4.10	.548	3.104**
		กลุ่มต่ำ	30	3.63	.615	
6	มีความรู้ในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายพร้อมนำผลการวัดและการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน	กลุ่มสูง	30	4.13	.434	4.420**
		กลุ่มต่ำ	30	3.60	.498	
7	มีความรู้ในการพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก คือ เลิศทางวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลงานอย่างสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก	กลุ่มสูง	30	4.07	.583	2.999**
		กลุ่มต่ำ	30	3.60	.621	
8	มีทักษะในการจัดการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากลเพื่อรองรับหลักสูตรใหม่และการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่	กลุ่มสูง	30	3.80	.484	2.638*
		กลุ่มต่ำ	30	3.40	.675	

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
9	มีทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยพัฒนาทักษะการคิด ของนักเรียนรวมถึงการพัฒนาเทคนิคการสอนและ นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้สู่สากล	กลุ่มสูง	30	3.97	.615	2.217*
		กลุ่มต่ำ	30	3.57	.774	
10	มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	กลุ่มสูง	30	3.47	.776	2.583*
		กลุ่มต่ำ	30	2.87	1.008	
11	มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการ เรียนรู้สู่สากล	กลุ่มสูง	30	3.57	.774	3.452**
		กลุ่มต่ำ	30	2.77	1.006	
12	มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิด สังเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ	กลุ่มสูง	30	4.30	.466	4.077**
		กลุ่มต่ำ	30	3.63	.765	
13	มีทักษะในการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้	กลุ่มสูง	30	4.10	.403	4.490**
		กลุ่มต่ำ	30	3.33	.844	
14	มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนา ความรู้	กลุ่มสูง	30	4.37	.490	4.133**
		กลุ่มต่ำ	30	3.77	.626	
15	มีทักษะในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นห้องเรียน คุณภาพ	กลุ่มสูง	30	4.13	.434	3.114**
		กลุ่มต่ำ	30	3.63	.765	
16	มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษา ของชาติ	กลุ่มสูง	30	4.87	.346	6.183**
		กลุ่มต่ำ	30	3.97	.718	
17	มีกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง	กลุ่มสูง	30	4.47	.629	3.696**
		กลุ่มต่ำ	30	3.87	.629	
18	เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่ นักเรียน	กลุ่มสูง	30	4.70	.466	2.999**
		กลุ่มต่ำ	30	4.27	.640	
19	มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน	กลุ่มสูง	30	4.47	.571	3.114**
		กลุ่มต่ำ	30	3.97	.669	
20	มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	กลุ่มสูง	30	4.63	.490	3.263**
		กลุ่มต่ำ	30	4.13	.681	
21	สามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาตนสู่มาตรฐานสากล	กลุ่มสูง	30	4.50	.509	4.148**
		กลุ่มต่ำ	30	3.90	.607	
22	เป็นแบบอย่างที่ดีด้านใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตลอดชีวิต	กลุ่มสูง	30	4.70	.466	5.306**
		กลุ่มต่ำ	30	3.93	.640	

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
23	สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลโลก	กลุ่มสูง	30	4.20	.551	4.171**
		กลุ่มต่ำ	30	3.60	.563	
24	ออกแบบการเรียนรู้มุ่งสู่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล (Digital-Age Literacy) / การคิดประดิษฐ์-สร้าง (Inventive Thinking) / การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) และการมีผลิตภาพสูง (High Productivity)	กลุ่มสูง	30	3.93	.583	2.850**
		กลุ่มต่ำ	30	3.47	.681	
25	จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น	กลุ่มสูง	30	4.27	.521	3.013**
		กลุ่มต่ำ	30	3.87	.507	
26	จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเกิดการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	กลุ่มสูง	30	4.33	.547	3.496**
		กลุ่มต่ำ	30	3.90	.403	
27	จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ รวมถึงการอำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	กลุ่มสูง	30	4.40	.563	4.895**
		กลุ่มต่ำ	30	3.77	.430	
28	เผยแพร่ความรู้และเป็นผู้ประสานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในฐานะหุ้นส่วนและผู้สนับสนุนด้านการศึกษา	กลุ่มสูง	30	4.17	.592	3.373**
		กลุ่มต่ำ	30	3.57	.774	
29	สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายระหว่างโรงเรียน มาตรฐานสากล ด้านการพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผลการพัฒนาบรรยากาศการเรียนรู้ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	กลุ่มสูง	30	3.87	.507	2.083
		กลุ่มต่ำ	30	3.50	.820	
30	เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นในการพัฒนาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การวัด ประเมินผล และการพัฒนาผู้เรียน	กลุ่มสูง	30	4.07	.583	3.319**
		กลุ่มต่ำ	30	3.50	.731	
31	สามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในวัฒนธรรมที่หลากหลายและในสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยคนหลากหลายชนชาติได้	กลุ่มสูง	30	4.30	.596	4.475**
		กลุ่มต่ำ	30	3.50	.777	

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
32	สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน	กลุ่มสูง	30	3.73	.691	2.443*
		กลุ่มต่ำ	30	3.27	.785	
33	ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	กลุ่มสูง	30	4.43	.568	2.195*
		กลุ่มต่ำ	30	4.10	.607	
34	ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	กลุ่มสูง	30	4.73	.450	3.201**
		กลุ่มต่ำ	30	4.23	.728	
35	สามารถพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบทั้งร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม	กลุ่มสูง	30	4.53	.507	2.300*
		กลุ่มต่ำ	30	4.20	.610	
36	ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน	กลุ่มสูง	30	4.63	.490	2.240*
		กลุ่มต่ำ	30	4.30	.651	
37	สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศทางกายและจิตใจ	กลุ่มสูง	30	4.50	.572	2.192*
		กลุ่มต่ำ	30	4.20	.484	
38	เตรียมความพร้อมให้นักเรียนเพื่อให้มีศักยภาพในฐานะพลโลกที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต	กลุ่มสูง	30	4.27	.450	3.374**
		กลุ่มต่ำ	30	3.73	.740	
39	มุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต	กลุ่มสูง	30	4.60	.498	3.550**
		กลุ่มต่ำ	30	4.03	.718	
40	สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิด ทั้ง คิวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ	กลุ่มสูง	30	4.27	.691	2.098*
		กลุ่มต่ำ	30	3.90	.662	
41	รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศระดับชั้นเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน	กลุ่มสูง	30	4.30	.535	2.873**
		กลุ่มต่ำ	30	3.93	.450	
42	คัดกรองนักเรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง	กลุ่มสูง	30	4.30	.466	2.523*
		กลุ่มต่ำ	30	4.00	.455	
43	ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง	กลุ่มสูง	30	4.37	.556	2.317*
		กลุ่มต่ำ	30	3.97	.765	

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
44	ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการเอาใจใส่ดูแล นักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	กลุ่มสูง	30	4.33	.547	2.065*
		กลุ่มต่ำ	30	4.00	.695	
45	ส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้ นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลือ อย่างถูกต้องและรวดเร็ว	กลุ่มสูง	30	4.17	.648	0.961
		กลุ่มต่ำ	30	4.00	.695	
46	สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้าง เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อพัฒนา ตนเอง	กลุ่มสูง	30	4.10	.403	2.386*
		กลุ่มต่ำ	30	3.83	.461	
47	พัฒนาตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการ พัฒนาการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศในการ ทำงานเพื่อนำไปสู่ความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศ ทางวิชาการ	กลุ่มสูง	30	4.23	.504	2.453*
		กลุ่มต่ำ	30	3.90	.548	
48	สามารถพัฒนาตนเองและเพื่อนครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียน และพร้อมเข้าสู่ ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก	กลุ่มสูง	30	4.07	.640	2.018*
		กลุ่มต่ำ	30	3.73	.640	
49	เป็นผู้นำในการพัฒนาเพื่อนครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ	กลุ่มสูง	30	4.13	.629	3.182**
		กลุ่มต่ำ	30	3.53	.819	
50	สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการ จัดการเรียนรู้	กลุ่มสูง	30	4.13	.571	3.167**
		กลุ่มต่ำ	30	3.60	.724	
51	มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวกคิดเชิงกว้างและ ลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริงและบรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้	กลุ่มสูง	30	4.23	.568	2.715**
		กลุ่มต่ำ	30	3.80	.664	
52	มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยการ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้เป็น พื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล	กลุ่มสูง	30	4.17	.461	2.959**
		กลุ่มต่ำ	30	3.67	.802	
53	มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่น ต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา	กลุ่มสูง	30	4.27	.521	2.335*
		กลุ่มต่ำ	30	3.93	.583	

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
54	มีทัศนคติด้านบวกด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆเหตุการณ์	กลุ่มสูง	30	4.40	.563	2.715**
		กลุ่มต่ำ	30	3.97	.669	
55	สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู	กลุ่มสูง	30	4.10	.481	2.004*
		กลุ่มต่ำ	30	3.80	.664	
56	เป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล	กลุ่มสูง	30	3.87	.571	3.366**
		กลุ่มต่ำ	30	3.17	.986	
57	เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้	กลุ่มสูง	30	3.83	.592	2.578*
		กลุ่มต่ำ	30	3.27	1.048	
58	พัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมหลากหลายรูปแบบและมีประสิทธิภาพ	กลุ่มสูง	30	4.23	.568	3.986**
		กลุ่มต่ำ	30	3.53	.776	
59	พัฒนานักเรียนให้สามารถนำหรือประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มสูง	30	4.17	.531	3.319**
		กลุ่มต่ำ	30	3.60	.770	
60	เป็นผู้ฟังที่ดี และพร้อมที่จะรับฟังผู้อื่นอย่างจริงจัง	กลุ่มสูง	30	4.63	.556	2.238*
		กลุ่มต่ำ	30	4.33	.479	
61	มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น	กลุ่มสูง	30	4.63	.490	1.460
		กลุ่มต่ำ	30	4.43	.568	
62	สามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น	กลุ่มสูง	30	4.67	.479	3.725**
		กลุ่มต่ำ	30	3.87	1.074	
63	มีความตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆตัวตลอดเวลา	กลุ่มสูง	30	4.57	.504	3.155**
		กลุ่มต่ำ	30	3.87	1.106	
64	สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตามเพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล	กลุ่มสูง	30	4.27	.583	2.570*
		กลุ่มต่ำ	30	3.63	1.217	
65	สามารถมองภาพในเชิงองค์รวมและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	กลุ่มสูง	30	4.37	.556	2.515*
		กลุ่มต่ำ	30	3.83	1.020	

ตาราง 37 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
66	มีความรับผิดชอบต่อการดูแลองค์กร นักเรียนและเพื่อนครู	กลุ่มสูง	30	4.33	.606	1.154
		กลุ่มต่ำ	30	4.13	.730	
67	ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้เรียนและองค์กร	กลุ่มสูง	30	4.47	.507	2.107*
		กลุ่มต่ำ	30	4.17	.592	
68	สร้างบรรยากาศในการทำงานในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา	กลุ่มสูง	30	4.40	.621	2.646**
		กลุ่มต่ำ	30	3.93	.740	

*p < .05, ** p < .01

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จำแนกตามกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงกับครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ รายข้อ พบว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ระดับ .05 ยกเว้น ตัวบ่งชี้ที่ 45, 61 และ 66 พบว่า กลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงและกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 38 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล
กลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ (ทั้งฉบับ)

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	t
กลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง	30	288.93	17.80	5.495**
กลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ	30	255.70	27.94	

** p < .01

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จำแนกตามกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงกับครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ พบว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง มีค่าเฉลี่ย 288.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.80 ส่วนกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ มีค่าเฉลี่ย 255.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 27.94 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล การดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการกำหนดเป็นตัวแปรเพื่อใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้านความเที่ยงตรง (CVI) ด้านความเชื่อมั่น และนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงเพื่อให้ได้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เกี่ยวกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล กำหนดประชากร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง สุ่มกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 2 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือไปทำการสอบถามผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพเพื่อพัฒนาอย่างเข้มข้น (Intensive School) จำนวน 650 คน นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้ LISREL 8.54

ตอนที่ 3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยนำแบบสอบถามไปทำการสอบถามครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นครูที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากผู้อำนวยการโรงเรียนมาตรฐานสากลในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มสูงกับครูที่มีภาวะผู้นำกลุ่มต่ำ (Known Group) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้ t - test แบบ Independent Samples

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการประเมินความเที่ยงตรงของตัวบ่งชี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สำหรับพิจารณาความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย

ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-Order Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.54 (LISREL 8.54)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็น 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู พฤติกรรมของครู และความเป็นผู้นำของครู จากนั้นได้ทำการสังเคราะห์รายการตัวบ่งชี้ นำตัวบ่งชี้ดังกล่าวมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) โดยเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่ามากกว่า .08 ได้ตัวบ่งชี้จำนวน 68 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 68 ข้อ ตามตัวบ่งชี้ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาในตอนแรก 1 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .96

สรุปผลการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ทั้ง 68 ข้อ พบว่าค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล

ผลของค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในแต่ละองค์ประกอบ มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านคุณลักษณะของครู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รองลงมา คือ เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่นักเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ ทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล ซึ่งแม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ แต่ก็มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านพฤติกรรมของครู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน รองลงมา คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและเครือข่ายนานาชาติโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งแม้ว่าจะ

เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ แต่ก็มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้านความเป็นผู้นำของครู ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ คือ เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยกว่าข้ออื่นๆ แต่ก็มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำของครูโรงเรียน

มาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสอบถามความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มาใช้ในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.54 เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สรุปผลตามขั้นตอนการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบภาวะผู้นำของครู โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ทั้ง 68 ตัวบ่งชี้ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในแต่ละโมเดลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .001$) ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดล มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นอันมาก ประกอบด้วย โมเดลคุณลักษณะของครู โมเดลพฤติกรรมของครู และโมเดลความเป็นผู้นำของครู พบว่า โมเดลตามสมมติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก นอกจากนี้ คำนวณหาค่าองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทั้ง 68 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

2.2 การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชีรรวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นการพัฒนาจากสเกลองค์ประกอบภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ก่อนทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยทั้ง 11 องค์ประกอบ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.001 ($p < .001$) ทุกองค์ประกอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบย่อยทั้ง 11 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมเป็นอันมากที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

ผลการพัฒนาตัวบ่งชีรรวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สรุปได้ ดังนี้

2.2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก พบว่า โมเดลตามกรอบความคิดในการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก และมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองต่อไป

2.2.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า ทุกองค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า โดยตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เกิดจากองค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู และองค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำของครูตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวิจัยซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 68 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะของครู พฤติกรรมของครู และความเป็นผู้นำของครู องค์ประกอบทั้งหมดนี้ สามารถใช้วัดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ได้อย่างมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง

3. การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

พบว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เมื่อจำแนกตามกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงกับครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ พบว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง มีค่าเฉลี่ย 288.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.842 ส่วนกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ มีค่าเฉลี่ย 247.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 24.753 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

1. การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 68 ตัวบ่งชี้ จาก 3 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะของครู มี 3 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักด้านพฤติกรรมของครูมี 5 องค์ประกอบย่อย 27 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครูมี 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่บ่งชี้ภาวะผู้นำของครูว่าภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบย่อย 68 ตัวบ่งชี้ (Bass. 1990; Grawitch. 2556; Northouse. 2012; York-Barr.; & Duke. 2004; วิโรจน์ สารรัตนะ. 2553; Spencer; & Spencer. 1993; Manus; & Mour. 2007; สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2553, 2555; ไพฑูรย์

สินลาร์ตัน. 2555; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555) แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นกุญแจสำคัญ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลให้เป็นไปตามเป้าหมายแห่งความสำเร็จ คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก คือ มีความเป็นเลิศวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อยสองภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก โดยคุณลักษณะของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ และมีคุณลักษณะส่วนบุคคล ตามแนวคิดของ Bruner. (1972 อ้างอิงจาก Jenny.; Moon.1999: 5-6) ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในชั้นเรียน เพราะความรู้ของครูจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน สอดคล้องกับพรพิมล ประสงค์พร (2550: 13-14) ที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าครูควรมีความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge) ความรู้เกี่ยวกับวิชาครูโดยทั่วไป (General Pedagogical Knowledge) ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร (Curriculum Knowledge) และความรู้เกี่ยวกับผู้เรียน (Knowledge of Learners) ครูต้องมีทักษะในการจัดการเรียนรู้ สามารถใช้เครื่องมือช่วยพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียน มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและจัดการเรียนรู้ มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2556: ออนไลน์) ที่ได้เสนอว่าครูควรมีทักษะสำคัญ คือ ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทักษะการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำเอง ทักษะการออกแบบ การอำนวยความสะดวกและการเชียร์ให้ศิษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ และทักษะการประเมินความก้าวหน้าเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของศิษย์ที่เป็น Formative Evaluation หรือ Empowerment Evaluation สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูรย์ สินลาร์ตัน (2556: ออนไลน์) ที่กล่าวว่าครูยุคใหม่ควรมีทักษะสำคัญ 7 ประการ คือ 1) ทักษะในการตั้งคำถาม 1) ทักษะที่สอนให้เด็กหาความรู้ได้ด้วยตัวเองและด้วยการลงมือปฏิบัติ 3) ทักษะในการคัดเลือกความรู้ตามสภาพแวดล้อมจริง 4) ทักษะในการสร้างความรู้ 5) ทักษะให้นักเรียนคิดเป็น หรือตกผลึกทางความคิด 6) ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ และ 7) ทักษะในการประเมินผล นอกจากนี้ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลโดยเป็นครูที่มีจิตวิญญาณ และอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษาของชาติ มีกระบวนการคิดเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีแก่นักเรียน มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองสู่มาตรฐานสากล เป็นแบบอย่างที่ดีด้านใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2556: ออนไลน์) ได้กำหนดว่าครูควรมีคุณลักษณะส่วนบุคคล คือ มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุชนิสัย และอุปนิสัย ตลอดจนมีความเป็นประชาธิปไตย เป็นผู้ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์ สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้

ด้านความเป็นผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังที่ เดย์ และแฮร์ริส (Day.; & Harris. 2003: 724) ได้เสนอว่า ภาวะผู้นำของครูเกิดจากแนวความคิดใหม่ที่ว่า “ครูคือผู้นำ (Teacher as Leader) ในโรงเรียน เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางและได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำสถานศึกษา ภาวะผู้นำของครูจะมีอิทธิพลต่อกลุ่ม ในการเป็นผู้ผลักดัน (Mobilizer) ผู้ดลบันดาล (inspirer) ผู้สร้างพลังร่วม (Synergizer) ผู้สร้างแรงจูงใจกระตุ้น (Motivator) ผู้ก่อให้เกิดพลัง (energizer) ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ (กฤษณา กิตติลาภ. 2556: ออนไลน์) ครูจึงต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ คือ สามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวกคิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริงและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียน มาตรฐานสากล มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีทัศนคติด้านบวกด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆ เหตุการณ์ (Mungkasem. 2001)

การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู เป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นผู้นำในการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้พัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด/สื่อสารความหมาย/แนวคิด ข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลาย รูปแบบและมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถพัฒนานักเรียนให้สามารถนำหรือประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

การเป็นผู้นำให้บริการที่พร้อมจะเป็นผู้ฟังที่ดี มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่น สามารถกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น มีความตระหนักในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวตลอดเวลา สามารถเกลี้ยกล่อมหรือชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยและทำตามเพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล สามารถมองภาพในเชิงองค์รวมและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมีความรับผิดชอบต่อการดูแลองค์กร นักเรียนและเพื่อนครู ให้ความสำคัญต่อการเติบโตและการพัฒนาของผู้อื่นและองค์กร และสร้างบรรยากาศในการทำงานในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการพัฒนา (พสุ เดชะรินทร์. 2549: 64-66)

นอกจากองค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู และความเป็นผู้นำของครูแล้ว ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องมีพฤติกรรมของครูในด้านการออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นพลโลก มุ่งสู่ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และเกิดการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรวมถึงการอำนวยความสะดวก เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามแนวทางของสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2555: 23) ครูต้องมีส่วนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยการให้ความสำคัญต่อชุมชนในการเผยแพร่ความรู้ เป็นผู้ประสานงาน สร้างความร่วมมือ ความสัมพันธ์ สามารถแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ และปฏิบัติงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนในวัฒนธรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ เบิร์ค (Burke. 1999: 76-79) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางการเรียนรู้ก็เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร เพื่อเป็นศูนย์รวมของการสนับสนุนเพื่อให้เกิดประโยชน์จากการมีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อเป็นช่องทางสำหรับแหล่งทุน เป็นการเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจและเพิ่มช่องทางสำหรับการให้บริการทางการศึกษาในชุมชน ครูต้องพัฒนาผู้เรียนด้วยการ ส่งเสริมให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มุ่งมั่นเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน มีศักยภาพเป็นพลโลกพร้อมก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานและการแข่งขันในอนาคต โดยมีการ ช่วยเหลือดูแลนักเรียนเป็นองค์ประกอบสนับสนุนให้ครูได้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถคัดกรอง นักเรียน ส่งเสริมพัฒนา ป้องกันแก้ไข และส่งต่อนักเรียนเพื่อการพัฒนาต่อไป (สำนักบริหารงานการ มัธยมศึกษาตอนปลาย. 2556: 53-54) องค์ประกอบพฤติกรรมของครูจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

ดังนั้นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้ง 3 องค์ประกอบ จึงเป็นตัวบ่งชี้รวมของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล

2. การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการทดสอบพบว่าโมเดลตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมากและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า และผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ทั้ง 3 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลได้ เนื่องจาก เป็นองค์ประกอบที่มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยองค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู เป็น องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด ทั้งนี้เพราะครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องมี บทบาทในการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากลของสำนักบริหาร งานการมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยครูต้องสามารถออกแบบการเรียนรู้ เป็นผู้ประสานงานในการ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาและช่วยเหลือดูแลผู้เรียน รวมถึง บทบาทในการพัฒนาเพื่อนครู นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวบ่งชี้รวมภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐาน สากลทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกค่า โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ คู่ ขององค์ประกอบย่อยการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ กับ องค์ประกอบย่อย การเป็นผู้มีความคิด สร้างสรรค์ ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบหลักด้านความเป็นผู้นำของครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบทบาทของ ครูในการจัดการเรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากล จะต้องเน้นให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ ด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ และศักยภาพความเป็นสากล คือ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มี ทักษะในการค้นคว้าแสวงหาความรู้และมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีทักษะชีวิต ร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้ เป็นอย่างดี ดังนั้น ระบบการพัฒนาครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล จึงต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำของ

ครูให้เป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้ครูได้มีคุณสมบัติกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study : IS) ซึ่งนับเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในการพัฒนาผู้เรียน เพราะเป็นการเปิดโลกกว้างให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระในเรื่องหรือประเด็นที่ตนสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันตลอดแนว ภายใต้ “การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study : IS)” สอดคล้องกับแนวคิดของแลมเบิร์ต (Lambert,L. 2009: 112-114) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สเตท ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้เสนอว่า “การเรียนรู้” เกิดจากกระบวนการสร้างองค์ความรู้ (Constructivist Process) ด้วยตนเอง นั่นคือ คนเราจะมีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากภายในสมอง (Schema) ที่เติมไปด้วยความคิด (Ideas) ความเชื่อ (Beliefs) การตั้งสมมติฐาน (Assumptions) ความเข้าใจ (Perceptions) และประสบการณ์ (Experiences) สิ่งเหล่านี้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการสะท้อนกลับ (Reflection) การสืบเสาะ (Inquiry) การสนทนา (Dialogue) ด้วยวิธีนี้เองที่ทำให้เราค้นพบความเข้าใจใหม่ๆ และนำความคิดใหม่ๆ เหล่านั้นมาถ่วงถอย และแตกย่อยผ่านกระบวนการสร้างความหมาย (Meaning-Making Process) วิธีนี้เองที่ทำให้เกิดความเข้าใจ (Make Sense) กับสิ่งต่างๆ ทำให้สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาโรงเรียน การที่ครูจะเป็นผู้นำในการสร้างองค์ความรู้ได้

ครูจำเป็นต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งโรงเรียนถือเป็นองค์กรที่ให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องของการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate Goal) ของโรงเรียน คือ การเรียนรู้ของนักเรียน (Student Learning) โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โรงเรียนจึงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) มากกว่าองค์กรประเภทใดๆ เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่สำหรับให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำหรับขยายความรู้ความสามารถได้อย่างสร้างสรรค์ (Expand Capacities to Create) และประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง (Hoy.; & Miskel. 2008: 33) ความคิดสร้างสรรค์สำหรับครูจึงมีความจำเป็น และสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2548: 73-74) กล่าวว่า การมองภาวะผู้นำ ควรมองให้กว้างขึ้นกว่าที่กล่าวกันอยู่ในปัจจุบัน เพราะในอนาคตของผู้นำต้อง Imagination ผู้นำรุ่นใหม่ต้องมีความคิดวิเคราะห์ให้มาก และเมื่อวิเคราะห์แล้วก็ต้องคิดสิ่งใหม่ๆ ด้วย และในท้ายที่สุดมันจะออกมาเป็นการคิดสร้างสรรค์และผลิตภาพ หมายความว่าผู้นำรุ่นใหม่ต้องคิดใหม่และต้องมีผลงานจากการคิดนั้นคือจะต้องมีผลงานจากการมองในเชิงของ Critical Mind, Transformation และ Imaginary ไปพร้อมกัน ผู้นำจะเป็นแต่เพียงผู้มีความสามารถ มีทักษะในการบริหาร มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และรู้จักสถานการณ์ดีไม่เพียงพออีกต่อไปแต่ผู้นำจะต้องเป็นผู้นำทางความคิดด้วย การคิดเองหรือนำความคิดของคนอื่นมาประยุกต์ใช้ พัฒนาให้เป็นของตนเองที่ชัดเจนและแนวทางนั้นควรจะต้องเป็นแนวทางที่เหมาะสม มีคุณค่าสะท้อนทิศทาง และเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจน สอดคล้องกับ แนวคิดของเนตร์พัฒนา ยาวีราข (2550: 105-107) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่ทำหายในปัจจุบัน ต้องเป็นผู้นำที่สามารถผลักดันให้ผู้ตามได้ทำในสิ่งที่ดีโดยต้องมีความรอบรู้

ว่าผู้ตามควรจะต้องทำอะไร แล้วจึงมีการกำหนดชี้แนวทางที่ถูกต้องและชัดเจนเพื่อให้เกิดความสำเร็จด้วยการที่ผู้นำจะต้องสนับสนุนให้ผู้ตามเป็นผู้ชนะอุปสรรค และความยากลำบากของงาน จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งต้องคอยสนับสนุนให้มีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยผู้นำจะเป็นผู้ชี้ทางให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จ

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก 11 องค์ประกอบ และ 68 ตัวบ่งชี้ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าซึ่งข้ออภิปรายเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ตามลำดับในแต่ละองค์ประกอบ มีดังนี้

1) คุณลักษณะของครู

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ในองค์ประกอบคุณลักษณะของครู พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ทุกค่าโดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ คู่ขององค์ประกอบย่อย ความรู้ กับ องค์ประกอบย่อยทักษะ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความรู้ของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากสำหรับครูโรงเรียนมาตรฐานสากล เพราะความรู้เป็นพลังหรือแรงผลักดันหรือความสามารถชนิดหนึ่งในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2554: 52; อ้างอิงจาก Gilbert. 2003) โดยครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายปณิธานสากลว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน คือ Learning to Know คือ การเรียนเพื่อมีความรู้ในสิ่งต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อไป ได้แก่ การรู้จักการแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ที่มีอยู่รวมทั้งการสร้างความรู้ขึ้นใหม่ Learning to Do คือ การเรียนเพื่อการปฏิบัติหรือลงมือทำ ซึ่งนำไปสู่การประกอบอาชีพจากความรู้ที่ได้ศึกษามา รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคม Learning to Be การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุขทั้งการดำเนินชีวิตในการเรียน ครอบครัว สังคม และการทำงานและ Learning to Live Together การเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตัวเองอย่างถ่องแท้ รู้ถึงศักยภาพ ความถนัด ความสนใจของตนเอง สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เลือกแนวทางการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ วางแผนการเรียนรู้ต่อ การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเองได้ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2555: 21) นอกจากนี้ ครูต้องมีความรู้เพื่อการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. 2554: 40) สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ทั้งในระดับสากลและระดับท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่สากล ตลอดจนรูปแบบการสอนที่ตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สู่สากล มีความรู้ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงสู่ห้องเรียน การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลายพร้อมนำผลการวัดและการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึงมี

ความรู้ในการพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก ซึ่งความรู้ดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อครูโรงเรียนมาตรฐานสากล (พรพิมล ประสงค์พร. 2550: 13-14; Trilling.; & Fadel. 2009)

ในขณะที่เดียวกันครูโรงเรียนมาตรฐานสากลควรมีทักษะเพื่อการจัดการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการมีความรู้ของครู โดยเฉพาะทักษะในการจัดการเรียนรู้สู่มาตรฐานสากล ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2556: ออนไลน์) ได้กล่าวว่าการศึกษายุคนี้เป็นการเตรียมคนเพื่อออกไปเป็นคนที่ทำงานที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (Learning Person) ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (Learning Skills) การเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และปรับตัว ดังนั้น ครูซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการจัดการศึกษาจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วย และในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องมีทักษะในการจัดการเรียนรู้เทียบเคียงมาตรฐานสากลเพื่อรองรับหลักสูตรใหม่และการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ มีทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนรวมถึงการพัฒนาเทคนิคการสอนและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้สู่สากล ทักษะสำคัญที่เป็นหัวใจสำคัญคือทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและเพื่อการจัดการเรียนรู้สู่สากล มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถแสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนาความรู้ รวมถึงมีทักษะในการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นห้องเรียนคุณภาพ สอดคล้องกับถนัดอมพร เลหาจรัสแสง (2556: ออนไลน์) ที่ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) ไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1) Content มีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี 2) Computer (ICT) Integration มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน 3) Constructionist มีแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นเองได้จากภายในตัวของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ 4) Connectivity สามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู ครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และสถานศึกษากับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียน 5) Collaboration มีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือกันระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะที่สำคัญอื่น ๆ 6) Communication มีทักษะการสื่อสาร การเลือกใช้สื่อ การนำเสนอสื่อ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม 7) Creativity ครูต้องออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน และ 8) Caring ครูต้องมีมุทิตาจิตต่อนักเรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย อย่างจริงใจต่อนักเรียน ส่งผลให้เกิดสภาพการเรียนรู้ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของเวทฤทธิ อังกะภักทธร (2555: 1-11) เสนอว่าแนวความคิดหลักที่ควรเกิดขึ้นในการสร้างทักษะการเรียนรู้

ในศตวรรษที่ 21 คือ การปรับเปลี่ยนให้ Teach Less, Learn More คือ ครูสอนน้อยๆ แต่ให้เด็กเรียนรู้มากๆ ให้การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อแก้ปัญหา โดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการแสวงหาความรู้ และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายในกลุ่มผู้เรียน ซึ่งการเรียนรู้จากปัญหาอาจเป็นสถานการณ์จริงก็ได้ ครูจึงต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) ความร่วมมือ (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

ดังนั้น ในองค์ประกอบคุณลักษณะของครู ตัวบ่งชี้ที่มีค่าความสัมพันธ์กันมากที่สุดจึงเป็นคู่ของความรู้กับทักษะ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของตัวบ่งชี้วรรณภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า คุณลักษณะของครู เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักเป็นอันดับที่สอง และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีตัวบ่งชี้ ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ตัวบ่งชี้ มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบย่อยด้านทักษะ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นทักษะสำคัญที่สุดสำหรับการจัดการเรียนรู้สู่สากล เป็นทักษะที่ทุกหน่วยงานทางการศึกษา ปรากฏอยู่ใน นโยบายการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ จุดเน้นของหน่วยงานทางการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556: 44) อีกทั้งยังเป็นไปตามกรอบเป้าหมายการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาครูในประเทศอินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2554) ตัวบ่งชี้ดังกล่าวยังสอดคล้องกับเป้าหมายด้านคุณภาพครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่พึงประสงค์ คือ ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล (สำนักงานบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย 2553: 13) อีกด้วย

ดังนั้น ตัวบ่งชี้ ทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนรู้สู่สากล ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบย่อยด้านทักษะ จึงเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของคุณลักษณะของครู

2) พฤติกรรมของครู

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้วรรณภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในองค์ประกอบพฤติกรรมของครู พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกค่า โดยคู่ที่มีค่าความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ คู่ขององค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู กับองค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือดูแลนักเรียน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากในการจัดการศึกษา องค์ประกอบสำคัญคือ ครู เพื่อนร่วมงานและนักเรียน การที่องค์ประกอบย่อยทั้ง 2 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด อาจเป็นเพราะครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาการเรียนการสอน รวมถึงการสร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อนำไปสู่ความเชี่ยวชาญ และเป็นเลิศทางวิชาการ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553:

ออนไลน์) ได้เสนอให้ครูต้องมีการพัฒนาตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ สามารถสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาโรงเรียน รวมถึงต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่าย มีการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ และถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่ผู้อื่น มีการขยายผลโดยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ขณะที่แฮริสและแลมเบิร์ต (Harris; & Lambert. 2003: 47) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ครูควรได้พัฒนาทักษะเชี่ยวชาญจากการปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกัน โดยครูต้องมีภาวะผู้นำต่อครูคนอื่นๆ โดยการชี้แนะ (Coaching) การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) การนำในการทำงานกลุ่ม และการเป็นพี่เลี้ยงของครูใหม่หรือครูที่มีประสบการณ์น้อย สอดคล้องกับแนวคิดของอุษาวดี จันทรสนธิ (2551: ออนไลน์) ที่เสนอว่าการพัฒนาตนเองเป็นการเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ เน้นให้ครูซึ่งเชี่ยวชาญด้านการสอนเป็นผู้ให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาครูคนอื่น ตลอดจนร่วมคิดร่วมปฏิบัติภารกิจแบบกัลยาณมิตรระหว่างครูและเพื่อนครู และช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่ความเชี่ยวชาญและความเป็นเลิศด้านการสอน

ขณะเดียวกันการช่วยเหลือดูแลนักเรียน ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องปฏิบัติเพราะผู้เรียนแต่ละคนจะมีคุณลักษณะสำคัญและธรรมชาติการพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยต่างกัน การเข้าใจคุณลักษณะสำคัญและธรรมชาติของผู้เรียน จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้เรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต่างก็มีคุณลักษณะสำคัญ และธรรมชาติการพัฒนาการที่แตกต่างกัน (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. 2556: 53-54) การช่วยเหลือดูแลนักเรียนจึงต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน โดยครูจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศระดับชั้นเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน สามารถคัดกรองนักเรียนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวทางการช่วยเหลือดูแลนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 35) ที่เน้นให้ครูต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ

ดังนั้น ในองค์ประกอบพฤติกรรมของครู ตัวบ่งชี้ที่มีค่าความสัมพันธ์กันมากที่สุดจึงเป็นคู่ของ การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู กับการช่วยเหลือดูแลนักเรียน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า พฤติกรรมของครูเป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักเป็นอันดับที่หนึ่งและมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ตัวบ่งชี้เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นในการพัฒนาด้าน

หลักสูตรการเรียนการสอน การวัด ประเมินผลและการพัฒนาผู้เรียน อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด โดยต้องได้รับความร่วมมืออันดีจากชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนมาตรฐานสากลต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล เพื่อให้นักเรียนพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมโลก (Global Citizens) นอกจากจะส่งเสริมความรู้ ความสามารถ เพื่อความเป็นเลิศของนักเรียนแล้ว จำเป็นต้องพิจารณามิติภาพกว้างระดับโลก (Global Dimension) ในการจัดหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีความรู้และความสามารถในการศึกษาสำรวจ ค้นคว้า ในประเด็นความยุติธรรมและความเสมอภาคทางสังคม ความหลากหลายทางชีวภาพและสังคมวัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การพัฒนาที่ยั่งยืน สันติภาพและความขัดแย้ง การกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมองการณ์ไกล เปิดใจกว้าง ยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย การทำความเข้าใจกับความไม่แน่นอนและความสับสนคลุ้มเครือ การพัฒนาทักษะการเจรจาต่อรอง การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ และคิดอิสระเป็นของตนเอง (Independent Thinking) (สำนักงานบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย 2554: 50) ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมืออันดี จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพให้กับโรงเรียนในด้านการบริการวิชาการ สอดคล้องคล้อยกับแนวคิดของเบิร์ค (Burke, 1999: 76-79) ที่กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายทางการเรียนรู้ก็เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นศูนย์รวมของการสนับสนุนเพื่อให้เกิดประโยชน์จากการมีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อเป็นช่องทางสำหรับแหล่งทุน เป็นการเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการเสริมสร้างพลังอำนาจและเพิ่มช่องทางสำหรับการให้บริการทางการศึกษาในชุมชน

ดังนั้น ตัวบ่งชี้ เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นในการพัฒนาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การวัด ประเมินผลและการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบย่อยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของพฤติกรรมของครู

3) ความเป็นผู้นำของครู

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลในองค์ประกอบความเป็นผู้นำของครู พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทุกค่า โดยคู่ที่มีค่าความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ คู่ขององค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ กับ องค์ประกอบย่อยด้านการเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ ทั้งนี้ เนื่องจากครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยต้องสามารถสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553: 6) เป็นผู้ที่มีความคิดแบบหลายมิติ คิดบวกคิดเชิงกว้างและลึก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริงและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงต้องเป็นผู้มีทัศนคติด้านบวกด้วยการมองวิกฤติให้เป็นโอกาสในทุกๆ เหตุการณ์

สอดคล้องกับ Mungkasem. (2001) ที่เสนอแนวคิดว่า ผู้นำจะต้องสามารถชี้นำตนเองและผู้อื่นด้วยการกล้าคิด กล้าตัดสินใจและ ลงมือทำตามแผนที่ได้วางไว้อย่างจริงจัง ต้องมีวิสัยทัศน์ (Innovative) คือมีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ มีการทำงานเป็นทีม (Participative) มีทัศนคติด้านบวก (Positive) และมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptive) และมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับ สโตลล์ (Stoll. 2007: 4-5) ที่เสนอแนวคิดว่า ครูควรเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ มีจินตนาการ ครูต้องกล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่แตกต่างเพื่อพัฒนาการศึกษา สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยอาศัยประสบการณ์ มีความท้าทาย มีวิสัยทัศน์ และการคิดวิเคราะห์ ภาวะผู้นำของครูมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมความสามารถทางการคิดและการแสดงออก คุณลักษณะของผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วย คิดค้นนวัตกรรมในการเรียนการสอน มีแรงจูงใจจากภายในและภายนอก มีข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย สอดคล้องกับสโตลล์ และเทมเพอร์ลีย์ (Stoll; & Temperley. 2009: 66-68) ที่กล่าวว่าผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ ต้องเป็นผู้มีจินตนาการ และมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองสภาพปัญหาที่มีอยู่ในการจัดการเรียนรู้ในทุกๆ ระดับ โดยต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ รู้จักคิดวิเคราะห์ เข้าใจปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหา ยอมรับการพัฒนา ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ต้องจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการทำงาน

นอกจากครูโรงเรียนมาตรฐานสากลจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ ครูต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองด้วยการลดบทบาทการสอนให้น้อยลงและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สืบเสาะหาความรู้ ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ครูมีบทบาทเพียงการจัดบริบทการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตั้งคำถามที่ท้าทายความสามารถ และกระตุ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการสร้างองค์ความรู้ สอดคล้องกับแนวคิด Teach Less Learn More : TLLM) ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (เวทเทอร์ อังกฤษนัททชร. 2555: 1-11) สอดคล้องกับแนวคิดของ วิกิออสกี (ทีศนา แคมมณี. 2551: 93; อ้างอิงจาก Vygotsky. 1978: 90-91) ที่กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่าการให้ความช่วยเหลือชี้แนะแก่เด็ก ซึ่งอยู่ในลักษณะของ “Assisted Learning” หรือ “Scaffolding” เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะสามารถช่วยพัฒนาเด็กให้ไปถึงระดับที่อยู่ในศักยภาพของเด็กได้ สอดคล้องกับวิลสัน สุนทรโรจน์ (2551: 154) ที่กล่าวว่า แนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีกระบวนการเกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ด้วยเหตุผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนปัญญาของผู้เรียนได้ แต่สามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้โดยการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญา หรือเกิดภาวะไม่สมดุลทางปัญญาขึ้น ซึ่งเป็นภาวะที่ประสบการณ์ใหม่ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนต้องพยายามปรับข้อมูลใหม่กับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่

ดังนั้น ในองค์ประกอบความเป็นผู้นำของครู ตัวบ่งชี้ที่มีค่าความสัมพันธ์กันมากที่สุดจึงเป็นคู่ของการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ กับ การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า ความเป็นผู้นำของครู เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักเป็นอันดับที่สามและมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู ทั้งนี้ เนื่องจาก การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังที่ แลมเบิร์ต (Lambert, 2009: 112-114) ได้กล่าวว่าผู้นำในการสร้างองค์ความรู้จะต้อง เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Reciprocal) การเรียนรู้ที่มุ่งมั่น (Purposeful Learning) และการปฏิบัติในชุมชน (Action in Community) โดยมีครูเป็นผู้เริ่มต้นการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นผู้สอนให้เด็กสร้างองค์ความรู้ และเพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ ครูจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ในรูปแบบของความสัมพันธ์ในตัวบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ สิ่งต่างเหล่านี้ถือเป็นการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความมั่นคง อาจกล่าวได้ว่าครูคือผู้สร้างความเป็นชุมชนและวิถีชุมชนแห่งการเรียนรู้

ดังนั้น ตัวบ่งชี้ด้านการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบย่อย การเป็นผู้นำการสร้างองค์ความรู้ จึงเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของความเป็นผู้นำของครู

3. ผลการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่ากลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นตัวบ่งชี้ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาตามขั้นตอนที่สำคัญ ตามแนวคิดของงงลักษณ์ วิรัชชัย (2551) โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ ซึ่งผู้วิจัยได้มีการกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้ได้ตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ หลังจากการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ เพราะนิยามตัวบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นนั้นจะเป็นตัวชี้แนววิธีการที่จะต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการ พัฒนาตัวบ่งชี้ซึ่งการนิยามในส่วนนี้ เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการตัวแปรย่อยตามโมเดลแนวคิด และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ จากการนิยามตัวบ่งชี้ทำให้ผู้วิจัยได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้าง (Structural Relationship Model) ของตัวบ่งชี้ เนื่องจากรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างของตัวบ่งชี้ คือ โครงสร้าง (Structure) ที่อธิบายว่าตัวบ่งชี้ประกอบ ด้วยตัวแปรย่อยอะไร ตัวแปรย่อยมีความสัมพันธ์กับตัวบ่งชี้อย่างไร และตัวแปรย่อยแต่ละตัวมีน้ำหนักความสำคัญต่อตัวบ่งชี้ต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้นิยามเชิงประจักษ์ (Empirical

Definition) ทั้งนี้เพราะนิยามเชิงประจักษ์ เป็นนิยามที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนิยามเชิงทฤษฎี เพราะเป็นนิยามกำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้โดยมีทฤษฎี เอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้นมิได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีโดยตรง แต่อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ การนิยามแบบนี้มีความเหมาะสม และเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุด อีกทั้งยังมีความเหมาะสมกับการวิจัยที่มีการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น หรือโมเดลลิสเรล (Linear Structural Relationship Model or LISREL Model) เพราะเป็นวิธีที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับวัด การทดลองใช้และการปรับปรุงเครื่องมือ ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อยซึ่งจะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนนี้มีวิธีการดำเนินงานคล้ายกับกระบวนการวัดตัวแปรที่ได้กล่าวแล้ว จากนั้นทำการสร้างสเกล (Scaling) ตัวบ่งชี้โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้เป็นตัวบ่งชี้ โดยใช้วิธีการรวมตัวแปรย่อย และการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยตามที่ได้นิยามตัวบ่งชี้ไว้ตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทั้งเรื่องความเชื่อมั่นเที่ยง (Reliability) ความเที่ยงตรง (Validity) และความเหมาะสม (Appropriateness) (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2551: 8-15)

นอกจากนี้ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังมีการกำหนดตัวบ่งชี้ที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของศิริชัย กาญจนวาสี (2547: 84-86) ที่กล่าวถึงการกำหนดตัวบ่งชี้ที่ดีว่า จะต้องสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการจะวัด มีความเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียงไม่ชี้นำ สามารถแสดงความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน มีมาตรและหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ และยังเป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถวัดหรือสังเกตได้อย่างชัดเจน สามารถนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก และสามารถแปลความหมายได้ง่าย

สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง สามารถจำแนกกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำสูงกับกลุ่มครูที่มีภาวะผู้นำต่ำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วทำการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเป็นสำคัญ พบว่าวิธีดังกล่าวเป็นวิธีการที่สามารถพัฒนาตัวบ่งชี้รวมได้ดี ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดตัวบ่งชี้หรือกำหนดนโยบายที่สามารถนำวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมตามวิธีการนี้ไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในเรื่องอื่นๆต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. จากผลการวิจัย พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 68 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อีกทั้งยังมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดงสภาวะการณ์ของโรงเรียนมาตรฐานสากลได้ ดังนั้น ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล จึงควรพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบไปใช้ทั้งหมดหรืออาจเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้มีการนำบางองค์ประกอบไปใช้ก่อน เช่น องค์ประกอบพฤติกรรมของครู เพราะองค์ประกอบด้านพฤติกรรมของครู เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก

3. หน่วยงานทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการตรวจสอบ/ประเมินการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยการนำตัวบ่งชี้ที่จำเป็นบางตัวบ่งชี้ไปใช้ในการตรวจสอบ/ประเมินในระยะแรกแล้วจึงพัฒนาในระยะต่อไป

4. สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรนำตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกระบวนการวิจัยไปประเมินภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนวทางที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ผลจากการวิจัย พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล มี 68 ตัวบ่งชี้ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงน่าจะมีการศึกษาเพื่อสร้างแบบวัดและประเมินตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้ง 68 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลต่อไป และเพื่อให้ผู้บริหารได้ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนมาตรฐานสากล

2. ตัวบ่งชี้ทั้ง 68 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสำคัญต่อภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรมีการนำตัวบ่งชี้ทั้ง 68 ตัวบ่งชี้ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงในโรงเรียนมาตรฐานสากลแล้วติดตามผลการนำตัวบ่งชี้เหล่านี้ไปใช้ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

3. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลและพัฒนาตัวบ่งชี้อรวม มีข้อดี คือ เป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถอธิบายสภาวะการณ์ภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลได้ครอบคลุมทุกมิติของกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะของครู พฤติกรรมของครู และความเป็นผู้นำของครู ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงน่าจะมีการศึกษาต่อโดยการนำสมการตัวบ่งชี้อรวมที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จำแนกศึกษาตามตัวแปร เขตพื้นที่การศึกษาหรือจังหวัดแล้วนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อจะได้ทราบลักษณะการกระจายของระดับภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำไปกำหนดขอบเขตการพัฒนาภาวะผู้นำของครูโรงเรียนมาตรฐานสากลให้ดียิ่งๆ ขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. (2544). ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมสุขภาพจิต. (2544). คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ยูเรนส์อิมเมจกรุ๊ป.
- กรองไธ อุณหสุต. (2556). การออกแบบการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2556, จาก http://www.ns.mahidol.ac.th/english/KM/design_learn.htm
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- . (2552). กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 9 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=13037&Key=news2>
- . (2555). คุณลักษณะครูที่ดี. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2555, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/blog/view-blog.php?memberid=1402>
- ภิญญา กิตติลาภ. (2556). การพัฒนารูปแบบตัวชี้วัดภาวะผู้นำการบริหารการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2556, จาก <http://phdkrisna.blogspot.com/>
- กลิ่น สระทองเนียม. (2556). การศึกษาชาติ รัฐบาลต้องเร่งผ่าตัด. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2556, จาก http://www.kruthai.info/view.php?article_id=5877
- กาญจนา บุญส่ง. (2551). การพัฒนาตัวบ่งชี้บทบาทความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. ปรินุณานิพนธ์ กศ.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- กุลธร เลิศสุริยะกุล. (2547). กรอบแนวคิดการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้. (เอกสารประกอบการบรรยาย). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). คู่มือการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- จรวยพร ธรณินทร์. (2556). สรุปผลการไปศึกษาดูงานองค์กรวิชาชีพครูที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา. สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2556, จาก http://www.moe.go.th/charuaypon/works/word_charuaypon_121.doc

- จันทวรรณ ปิยะวัฒน์. (2556). สกัดความรู้จากโครงการ "สรอ.ขอความรู้" ทักษะของครู
ในศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.schoolweb.in.th/nongkungsomdet/news.php?view=20130921233056XeRrHwQ>.
- จำรัส ตัวสุวรรณ. (2545). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพฯ: ชนะการพิมพ์.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จีระ หงส์ดามรงค์. (2546, 18 มิถุนายน). ผู้ศตวรรษใหม่. แนวหน้า. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2555,
จาก http://www.pdamobiz.com/forum/forum_posts.asp?TID=6239&PN=1,
- ฉลอง บุญญานันท์. (2553). บทบาทและผลกระทบของหุ้นส่วนการศึกษาระหว่างภาครัฐกับเอกชน.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2548). การใช้ spss เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 5. สงขลา:
ภาควิชาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เฉลิม พักอ่อน. (2552). การออกแบบการจัดการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2556, จาก
www.kruchote.com/plan1.doc
- ชิตพงศ์ ส.นันทนาเนตร. (2547). แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ คำแนะนำจาก
ออสเตอร์เลีย. (เอกสารประกอบการบรรยาย). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2547). มารู้จัก COMPETENCY กันเถอะ. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- दनัย เทียนพุด. (2546). การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก วรรณเศียร; ประสิทธิ์ เขียวศรี; และ นพจุจ ตักศิณี. (2554). การวิจัยและพัฒนารูปแบบ
การจัดการศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษา
ตอนปลาย. อัดสำเนา.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2556). การเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่: ตอนอนาคตครูไทยครูพันธุ์ C.
สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2556, จาก
http://www.yupparaj.ac.th/new/science/teacher_C.pdf
- ทศนา แหมมณี. (2551). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2554). ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ:
การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. 36(2): 188-204.
- ธร สุนทรายุทธ. (2551). ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:
เนติกุลการพิมพ์.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2544). ความเป็นครูไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์.

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมิน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา
พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
(องค์การมหาชน)
- นวลักษณ์ กลางบุรัมย์. (2556). *เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน*. สืบค้นเมื่อ
20 มีนาคม 2556, จาก [http://www.stou.ac.th/study/sumrit/6-56\(500\)/page3-6-56\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/6-56(500)/page3-6-56(500).html)
- นิตยา สำเร็จผล. (2547). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต*.
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิพาดา เทวกุล. (2556). *ความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking)*. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2556,
จาก pirun.ku.ac.th/~agrpct/envelop/creative%20thinking.doc
- นิสตาร์ เวชยานนท์. (2550). *Competency Model* กับการประยุกต์ใช้ในองค์กรไทย. กรุงเทพฯ:
กราฟิก ชิสเต็มส์.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2550). *การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทวีปเพ็ล กรุ๊ป.
บังอร ไชยเผือก. (2550). *การศึกษาคุณลักษณะของผู้นำแบบผู้รับใช้และบรรยากาศของโรงเรียน
คาทอลิกสังกัดคณะภคินีพระกุมารเยซู*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประชาสรรค์ แสนภักดี. (2547). *การจัดการความคิด เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมี
ประสิทธิภาพ สำหรับผู้บริหารการเรียนรู้*. ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมภูมิปัญญาสู่สากล.
- ปราชญา กล้าผจญ; และ พอลดา บุตรสุทธีวงศ์. (2550). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*.
กรุงเทพฯ: ก.พลการพิมพ์.
- ปราณี รามสูตร; และ จำรัส ดั่งสุวรรณ. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระเกษมการพิมพ์.
- พจมาน ทรัพย์สมาน. (2549). *การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนัส หันนาคิน. (2542). *หลักการบริหารโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: แม็ก.
- พรทิพย์ อัยยิมานนท์. (2547). *Leadership for Organizational Effectiveness*. *การบริหารคน*.
3(24): 65-68.
- พรพิมล ประสงค์พร. (2550, กรกฎาคม-กันยายน). *ครูกับความรู้ในการจัดการเรียนการสอน
ภาษาอังกฤษ*. *วารสารวิชาการ*. 10(3): 12-17.
- พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. (2547). *ครูพันธุ์ใหม่*. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2556, จาก
<http://www.sammajivasil.net/news11.htm>

- พลุ เดชะรินทร์. (2549). “การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization)”. ชุดเครื่องมือการเรียนรู้ด้วยตนเอง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. กรุงเทพฯ : บริษัท วิชั่น พรินท์ แอนด์มีเดีย จำกัด
- พิเชษ อนุกุล. (2546, กรกฎาคม-ธันวาคม). การจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ. 16: 26-28.
- เพชรมณี วิริยะสีบพงศ์. (2545). การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2543). ปฏิรูปการศึกษา: แนวคิดและหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- . (2554). ปฏิรูปการศึกษา: แนวคิดและหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- . (2556). เปิด 6 อุปสรรคการทำงานครูไทย สอนหนัก ขาดจิตวิญญาณ ไร้ทักษะ ICT. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.enn.co.th/5942>
- ภาวิณี คำซารี. (2550). การเปรียบเทียบความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน ทศนิยม และการคิดวิเคราะห์ระหว่างวิธีเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD สอดแทรกเมตาคอกนิชั่นวิธีเรียนตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์วิธีเรียนตามคู่มือครู สสวท. ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ภาสกร ภักดิ์ศรีแพง. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- มันทนา เฟื่องหนู; และ รังสรรค์ เฟื่องหนู. (2546). ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ราชบุรี: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5.
- มานิต บุญประเสริฐ; และคนอื่นๆ. (2549). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำในระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เมฆินทร์ ลิขิตบุญฤทธิ์. (2556). สรุปทักษะแห่งอนาคต การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ฉบับคุณครู บรรณารักษ์. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.libraryhub.in.th/2013/07/14/future-skill-for-21st-century-skill-librarian-version/>
- รัศมี ธนยธร. (2556). การคิดเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ สื่อสารตรงประเด็น. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2556, จาก <http://www.creativitycenter.co.th/about.html>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2555, จาก <http://rirs3.royin.go.th/word21/word-21-a0.asp>

- เลิศชาย ปานมูข. (2556). *ครูดีในศตวรรษนี้ต้องเป็นอย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2556, จาก <http://www.banprak-nfe.com/webboard/index.php?topic=2309.0>)
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง; และ อธิป จิตตฤกษ์. (2554). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Openworlds.
- วรรณ กังสิริกุล. (2552). *การศึกษาองค์ประกอบการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาดำบลโคกขี้หนอน อำเภอบ้านทอน จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). จะเชิงเตรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- วัฒนา ปุณณฤทธิ์. (2548). *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 5*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- วันทนา เมืองจันทร์. (2547, มกราคม-มีนาคม). การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กวัยเรียน. *วิทยาจารย์*. 102(4): 25-31.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์*. กรุงเทพฯ: ตาตา พับลิเคชั่น.
- วินัย เพชรช่วย. (2556). *การพัฒนาตน (self-development)*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2556, จาก http://www.novabizz.com/NovaAce/Learning/Self_Development.htm
- วิลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2551). *นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ backward Design*. มหาสารคาม: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2553). *ผู้บริหารโรงเรียน: สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- วิลาวลัย มากุ่ม. (2549). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เวชฤทธิ์ อังกะนัทรขจร. (2554-2555, ตุลาคม-มกราคม). การประยุกต์ใช้แนวคิด Teach Less, Learn More (TLLM) สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนคณิตศาสตร์. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 23(1): 1-11.
- ศรินทร์ เสงี่ยมการุณย์. (2554, เมษายน-มิถุนายน). *ฟินแลนด์โมเดล*. *วารสารวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. 14(2): 24-47.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2546, มีนาคม-มิถุนายน). การพัฒนาดัชนีวัดคุณภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์*. 31(3): 84-86.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อนเป็นวิทยฐานะผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการเชี่ยวชาญสำหรับผู้ดำเนินการพัฒนาและผู้เข้ารับการพัฒนา*. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2555, จาก http://eduweb.kpru.ac.th/project/kpru_obec/pdf_2.1.pdf
- สนิท สัตโยภาส. (2545). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและสืบค้น*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.

- สมเกียรติ ทานอก. (2539). การพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (วิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมบัติ นพรัก. (2555). ครูยุคใหม่. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2556, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=21846&Key=hotnews>
- สรายุทธ กันหลง. (2555). การพัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำผ่านทางประวัติศาสตร์ของ Northhouse: มุมมองของภาวะผู้นำ. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2555, จาก <http://www.ipernity.com/blog/248956/411636?lg=en&hash=001aad3233fa2d7487a1f38d7b7bc18a>.
- สัมฤทธิ์ ทางเพ็ง; และ สรายุทธ กันหลง. (2555). ภาวะผู้นำให้บริการ แนวคิด หลักการ ทฤษฎีและงานวิจัย. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- . (2552). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- . (2554). แนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- . (2555). คู่มือการประเมินการปฏิบัติงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2555, จาก gpa.tmk.ac.th/teacher/capacity.pdf
- . (2556). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ.2557. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2548). แบบประเมินและคู่มือการใช้แบบประเมินเพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2555, จาก <http://www.moe.go.th/webtcs/Table6/Law/Law.htm>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “สมรรถนะข้าราชการ”. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2555, จาก www.ocsc.go.th/ocsccms/competency.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2556). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2556, จาก http://asean.opec.go.th/index.php/develop_viwe/viwe/6
- สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ. (2553). เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: คีวาโกลด์มีเดีย.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- . (2556). มาตรฐานวิชาชีพครู. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2556, จาก <http://www.ksp.or.th/ksp2013/content/view.php?mid=136&did=254>
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2554). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2553). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- . (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- . (2556). เป้าหมายและตัวชี้วัดด้านผู้เรียนโรงเรียนมาตรฐานสากล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา. (2555). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2555, จาก <http://cid.buu.ac.th/information/teach5.pdf>
- สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ. (2547, พฤศจิกายน-ธันวาคม). Competency: เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้. *Productivity World*. 9(53): 49-50.
- สุจิตรา ธานันท์. (2548). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ *Human Resource Management*. กรุงเทพฯ: ที พี เอ็น เพรส.
- สุทธิรัช คนกาญจน์. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิรัตน์ เอ็ดดุกะเซ็น.
- . (2549). คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2555, จาก <http://www.Suthep.ricr.ac.th/leadership27.doc>
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2547). กลยณณมิติรณเทศ. กรุงเทพฯ: ดับบลิว.เจ.
- สุมาลี ชัยเจริญ. (2551). เทคโนโลยีการศึกษา หลักการทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. ขอนแก่น: คลังนนวนวิทยา.
- สุรัชย์ พรหมพันธ์. (2554). ข้าแหละสมรรถนะเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคใต้. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2556). ปัญหาการศึกษาไทยกับการด้อยขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก. สืบค้นเมื่อ 26 ตุลาคม 2556 จาก <https://www.facebook.com/notes/714285441918749>.
- สุรรัตน์ ธาราเพียร. (2552). ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อาคม วัดโสง. (2547). *หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา*. สงขลา: การกิจการผลิตเอกสารและตำรา กลุ่มงานบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- อารี พันธุ์มณี. (2543). *คิดอย่างสร้างสรรค์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: เลิฟแลนด์ ลิตเพรส.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). *การคิดเชิงสร้างสรรค์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- อุดม หอมคำ. (2546). *ผลของระดับความคิดสร้างสรรค์และรูปแบบการฝึกการคิดนอกกรอบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบเลี้ยงแนวคิดครอบงำและแบบสร้างแนวคิดที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อุษาวดี จันทรสนธิ. (2551). *ภาวะผู้นำของครู*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (ชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพประกาศนียบัตรบัณฑิต หลักสูตรและการสอน หน่วยที่ 7)
- Abel, A. T. (2000). *The Characteristics, Behaviors, and Effective Work Environments of Servant Leaders: A Delphi Study*. Dissertation, Ph.D. (Educational Leadership and Policy Studies). Virginia: Graduate School Blacksburg. Photocopied.
- Ackerman, R.; & Mackenzie, S. (2006). Uncovering teacher leadership. *Educational Leadership*. 63(8): 66-70.
- Bartlett, L. (2004). Expanding Teacher Work Roles: A Resource for Retention or a Recipe for Overwork?. *Journal of Educational Policy*. 19(5): 565-582.
- Bass, B. M. (1990). From Transactional to Transformational Leadership: Learning to Share the Vision. *Organizational Dynamics*. 18(3): 19-31.
- Boles, K.; & Troen, V. (1994, April). How Teachers Make Restructuring Happen. *Educational Leadership*. 49(5): 53-56.
- Burke, A. (1999). *Communications & Development : A Practical Guide*. London: Social Development Division Department for International Development.

- Coste, T. G. (2009). *Creative Leadership & Women*. Retrieved March 9, 2013, from <http://www.pptsearch.net/details-creative-leadership-amp-women-349420.html>
- Crowther, F.; Ferguson, M.; & Hann, L. (2009). *Developing Teacher Leaders: How Teacher Leadership Enhances School Success*. 2nd ed. California: Corwin Press.
- Daft, R. L. (1999). *Leadership Theory and Practice*. Forth Worth, TX: The Dryden Press.
- (2000). *Management*. 5th ed. Forth Worth, TX: The Dryden Press.
- Danielson, C. (2006). *Teacher Leadership That Strengths Professional Practice* Alexandria. Virginia USA: ASCD Publications.
- Day, C.; & Harris, A. (2003). Teacher Leadership, Reflective Practice and School Improvement. *International Handbook of Educational Administration*. Dordrecht: Kluwer. p. 724-749.
- DeHart, C. A. (2011). *A Comparison of Four Frameworks of Teacher Leadership for Model Fit*. Retrieved August 12, 2012, from http://trace.tennessee.edu/utk_graddiss/1072
- Dinham, S.; Aubusson, P.; & Brady, L. (2006). *Distributed leadership through Action learning*. Australia: Australian Centre for Educational Leadership. (5th International Educational Leadership Conference).
- Elmore, R. F. (2000). *Building a New Structure for School Leadership*. Washington, D.C.: The Albert Shanker Institute.
- Florida Times-Union. (2556). *Great Teachers: Traits They Share and What They Do Differently*. Retrieved August 16, 2013, from <http://www.dailyteachingtools.com/great-teachers.html>
- Fosnot, C. T. (1996). *Constructivism : Theory, Perspective and practice*. New York: Teacher collect Press.
- Grawitch, M. J. (2556). *Introduction to Leadership Effectiveness*. Retrieved November 25, 2013, from <http://www.slu.edu/x13816.xml>
- Harris, A.; & Muijs D. (2005). *Teacher Leadership: A Review of Research*. Retrieved July 7, 2012, from <http://www.teachers.org.uk/node/8139>
- Harris, A.; & Lambert, L. (2003). *Building Leadership Capacity for School Improvement*. Maidenhead-Philadelphia: Open University Press.
- Holbeche, L. (2004, January-February). HR and The High Performance Organizations. *Strategic HR Review*. 5(2): 21-28.

- Hoy, W. K.; & Miskel, C. G. (2008). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice*. 8th ed. New York: McGraw-Hill.
- Ibbotson, Piers; & Darsø, Lotte. (2008). Directing creative: The Art and Craft of Creative Leadership. *Journal of Management and Organization*. 14: 548-559.
- Jane, C. L.; & Jeffrey, D. B. (2004, October). Transforming the Public Sector. *Outlook Journal*. 3(2): 76-78.
- Joseph, M.; & Joseph, B. (1997). Service Quality in Education : A Student Perspective. *Quality Assurance in Education*. 5(1): 15-21.
- Katzenmeyer, M.; & Moller, G. (2001). *Awakening the Sleeping Giant: Helping Teachers Develop as Leaders*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Lambert, L. (2009). "Constructivist Leadership" The Essentials of School Leadership. 2nd Edition. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd.
- Laub, J. A. (2000). *Development of the Organizational Leadership Assessment (OLA) Instrument*. Dissertation, Ed.D. (Education). Florida: Florida Atlantic University.
- Leithwood, K.; & Duke, D. L. (1999). *Handbook of Research on Educational Administration*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lieberman, A.; & Miller, L.(1999). *Teacher: Transforming their World and their Work*. New York: Teacher College Press.
- Little, J. W. (2003). Constructions of Teacher Leadership in Three Periods of Policy and Reform Activism. *School Leadership and Management*. 23(4): 401-419.
- Lussier, R. N.; & Achua, C. F. (2001). *Leadership: Theory, Application, Skill Development*. Cincinnati, OH: South-Western College Publishing.
- Makri, M.; & Scandura, T. A. (2010). Exploring the Effects of Creative CEO Leadership on Innovation in High-Technology Firms. *Journal of Leadership Quarterly*. 21(1): 75-88.
- Miller, B.; & Moon, J.; & Elko, S. (2000). *Teacher Leadership in Mathematics and Science: Casebook and Facilitator's Guide*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Mungkasem, U. (2001). *The Experimental Study of the Creative Leadership Training on Creative Leadership Quality of Education Chief Executive Officers*. A Dissertation Presented to The Graduate School Technical University of The Philippines.
- Murphy, J; & Datnow. A. (2003). *Leadership Lessons from Comprehensive School Reforms*. Retrieved August 20, 2012, from <http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/recordDetail?accno=ED472617>

- Northouse, P. G. (2010). *Leadership: Theory and Practice*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Nussbaum-Beach, S. L. (2007). *Teacher as Leader*. Retrieved August 2, 2012, from http://21stcenturylearning.typepad.com/blog/2007/02/teacher_as_lead.html
- Odell, S. J. (1997). Preparing Teachers for Teacher Leadership. *Action in Teacher Education*. 19(3): 120-124.
- Palus, C. J.; & Horth, D. M. (2005). *The Leader's Edge: Six Creative Competencies for Navigating Complex Challenges*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Parrish, D.; & Lefoe, G. (2008). *Distributive Leadership Project: Leadership Capacity Development Literature Review Summary*. Retrieved August 2, 2012, from <http://www.uow.edu.au/cedir/DistributiveLeadership/>
- Pearson, C. (1996). Developing New Skills in Teachers. *The Needs of Teachers*. London: Red Books.
- Silva, D. Y.; Gimbert, B.; & Nolan, J. (2000). Sliding the Doors: Locking and Unlocking Possibilities for Teacher Leadership. *Teachers College Record*. 102(4): 779-804.
- Spears, L. C. (1998). *Insights on Leadership: Service, Stewardship, Spirit, and Servant-Leadership*. New York: John Wiley & Sons.
- Spencer, L. M.; & Spencer, S. M. (1993). *Competency at Work-Models for Superior Performance*. New York: John Wiley & Sons.
- Stoll, L. (2007) Creative leadership: a challenge of our times. Paper presented at the American Educational Research Association, New York.
- Stoll, L.; & Temperley, J. (2009). Creative Leadership Teams. *Journal of Management in Education*. 23(1): 12-18.
- Suranna, K. J.; & Moss, D. M. (2002). *Exploring Teacher Leadership in the Context of Teacher Preparation*. Paper Presented at the Annual Meeting of the Educational Research Association, New Orleans. LA.
- Taylor, T. A. (2002). *Examination of Leadership Practices of Principals Identified as Servant Leaders*. International Journal of Leadership in Education. New York: McGraw-Hill Co.
- Taylor-Gillham, D. J. (1998). *Images of Servant Leadership in Education*. Unpublished (manuscript), Northern Arizona University.
- Thompson, C. H. (2005). *The Public School Superintendent and Servant Leadership*. Doctoral Dissertation: Edgewood College.

- Ubben, G. C.; Hughes, L. W. & Norris, C. J. (2011). *The Principal: Creative Leadership for Excellence in Schools*. 7th ed. Boston: Pearson.
- Wallace, J. D.; Nesbit, C. R.; & Miller, A. C. S. (1999). Six Leadership Models for Professional Development in Science and Mathematics. *Journal of Science Teacher Education*. 10(4): 247-268.
- Wiggenton, E. (1992). A Vision of Teacher Leadership. In the Teachers' Voice. In C. Livingston(Ed.), *Teachers as Leaders: Evolving roles*. Washington, DC: NEA.
- Wolfe, P. (2001). *Brain Matters: Translating Research Into Classroom Practice*. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- York-Barr, J.; & Duke, K. (2004). What Do We Know about Teacher Leadership? Findings from Two Decades of Scholarship. *Review of Educational Research*. 74(3): 255-316.
- Yukl, G. (1998). *Leadership in Organizations*. 4th ed. New Jersey: Prentice Hall.
- Zaccaro, S. J. (2007, January). Trait-Based Perspectives of Leadership. *American Psychologist*. 62(1): 6-16.

ภาคผนวกก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการสนทนากลุ่มเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือการวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสนทนากลุ่มเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ดร.ดิเรก พรสีมา อดีตประธานคณะกรรมการคุรุสภา
2. ดร.จักรพรรดิ วัฒนา อดีตเลขาธิการคุรุสภา
3. ดร.ศกลวรรณ เปลี่ยนขำ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารสถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
4. นางอัจฉรา สระวาสี ผู้อำนวยการภารกิจวิจัยนวัตกรรมการบริหาร งานบุคคล
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
(ก.ค.ศ.) กระทรวงศึกษาธิการ
5. นางสาวขวัญชีวา วรรณพินทุ เลขานุการโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล
สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ
6. ดร.สุปรานี ไกรวัฒน์สรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย กรุงเทพมหานคร
7. ดร.นิพนธ์ เสือก้อน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชโอรส กรุงเทพมหานคร
8. ดร.สุภาวดี วงษ์สกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบรังสิต จังหวัดปทุมธานี
9. ดร.เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ ผู้อำนวยการ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
10. ดร.ชเนตตี วัจนะรัตน์ รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
11. ดร.สมนต์ คณานิติย์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระอุปถัมภ์ฯ
กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI) ของแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI) ของแบบสอบถาม

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ
ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
2. รองศาสตราจารย์
ดร.สมาน อัสวภูมิ	ประธานหลักสูตรปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
3. ดร.ดิเรก พรสีมา	อดีตเลขาธิการคุรุสภา
4. ดร.จักรพรรดิ วัฒนา	อดีตประธานคุรุสภา
5. ดร.ประสิทธิ์ เขียวศรี	รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และ
บุคลากรทางการศึกษา
หัวหน้ากลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์
หัวหน้าโครงการจัดตั้งสถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาผู้บริหารการศึกษา
(International Institute for Development of Educational Administrators
: IIDEA)
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.อ.
ดร.สรายุทธ กันหลง	อาจารย์พิเศษ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาคพิเศษ
โครงการท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ราชูปถัมภ์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ กิจการชายแดน
อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
7. ดร.สมชาย เทพแสง	หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
8. ดร.จักรปรุพห์
วิชาอัครวิทย์	อาจารย์คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
9. ดร.พรรณี สุวดี	อาจารย์คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
10. ดร.เสกสรร ทองคำบรรจง	อาจารย์ประจำภาควิชาการวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวิจัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การกระจาย (CV)

ข้อที่	CVI	CV	ข้อที่	CVI	CV
1	0.98	16.82	35	1.00	13.03
2	0.98	12.80	36	0.98	12.95
3	0.95	16.02	37	0.95	14.95
4	0.98	14.32	38	1.00	15.49
5	0.95	15.95	39	0.95	14.52
6	0.90	13.32	40	0.90	14.90
7	0.90	13.32	41	0.90	12.90
8	0.95	14.62	42	0.95	12.90
9	0.98	11.50	43	0.98	11.68
10	1.00	18.07	44	0.95	12.62
11	0.90	15.46	45	0.98	12.62
12	0.95	12.44	46	0.93	14.08
13	1.00	12.26	47	0.98	14.62
14	1.00	12.84	48	0.95	14.52
15	0.98	12.73	49	1.00	15.63
16	0.95	12.90	50	0.95	12.26
17	1.00	17.22	51	0.98	14.35
18	1.00	12.90	52	0.95	14.35
19	1.00	12.16	53	0.93	16.11
20	0.95	14.35	54	0.90	13.74
21	1.00	14.62	55	0.98	14.62
22	0.93	15.12	56	0.98	14.69
23	0.95	13.21	57	0.95	12.73
24	0.98	12.26	58	0.93	11.98
25	0.98	14.52	59	0.93	13.06
26	0.93	12.62	60	0.93	12.26
27	0.90	15.12	61	0.95	12.56
28	0.90	16.02	62	0.90	13.32
29	0.85	13.66	63	0.85	11.21
30	0.85	13.57	64	0.88	14.35
31	0.90	13.77	65	0.85	12.26
32	0.98	14.73	66	0.88	14.69
33	1.00	13.76	67	0.93	13.32
34	0.95	11.16	68	0.93	11.19

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวกัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์
วันเดือนปีเกิด	8 เดือนมิถุนายน พ.ศ.2506
สถานที่เกิด	จังหวัดนครสวรรค์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 554/63 คอนโดบ้านเจริญกรุง ซอยเจริญกรุง 85 ถนนเจริญกรุงแขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพฯ 10120
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ซอยเจริญกรุง 57 ถนนเจริญกรุง แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
ประวัติการศึกษา	
พ. ศ. 2512	ประถมศึกษา จากโรงเรียนสมบูรณปัญญากรุงเทพมหานคร
พ. ศ. 2518	มัธยมศึกษา จากโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัยกรุงเทพมหานคร
พ. ศ. 2524	ครุศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ. ศ. 2537	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ. ศ. 2542	ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
พ. ศ. 2557	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ